ÉMILE ZOLA

YAŞAMA SEVİNCİ

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: BERTAN ONARAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

III. BASIM

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÉMILE ZOLA
YAŞAMA SEVİNCİ

ÖZGÜN ADI
LA JOIE DE VIVRE

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
BERTAN ONARAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2009
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ-FİDAN EROĞLU

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

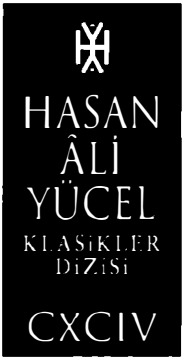
I. BASIM, MART 2013, İSTANBUL
III. BASIM, OCAK 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-360-825-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. DEVEKALDIRIMI CAD. GELİNCİK SOK. NO: 6 KAT: 3
BAĞCILAR İSTANBUL
TEL: (0212) 445 32 38 FAKS: (0212) 445 05 63
SERTİFİKA NO: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÉMILE ZOLA

YAŞAMA SEVİNCİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
BERTAN ONARAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

I

Yemek odasındaki guguklu saat altıyı vururken, Chanteau bütün umutlarını yitirdi. Kok kömürü ateşinin karşısında damla hastalığından ağırlaşmış bacaklarını ısıttığı koltuktan bin bir güçlükle kalktı. İki saattir Madam Chanteau'yu bekliyordu, Madam beş haftalık ayrılıktan sonra, o gün ailenin kanatları altına almayı kararlaştırdığı on yaşlarındaki öksüz kızı, kuzenleri Pauline Quenu'yü Paris'ten getirecekti.

— Olacak şey değil Véronique, dedi mutfağın kapısını iterken. Mutlaka başlarına bir şey geldi.

Erkeklerinki gibi kocaman elleri olan, jandarma suratlı, otuz beşlik hizmetçi kız yanmak üzere olan kuzu budunu ocaktan indiriyordu. Homurdanmadı gerçi, ama öfkeden yanaklarının meşin gibi derisi solmuştu.

— Hanımefendi Paris'te kalmıştır, dedi kuru bir sesle. Bıkmıştı adamın ardı arkası kesilmeyen, bütün evi ayağa kaldıran öykülerinden!

— Hayır, hayır, diye anlatmaya başladı Chanteau, dün akşamki telgraf küçüğün bütün işlemlerinin bitirildiğini haber veriyordu... Hanım bu sabah Caen'e gelmiş olmalı; Davoine'a uğramak için duracaktı orada. Saat birde yeniden trene binecekti; ikide Bayeux'de inecekti; üçte, Peder Malivoire'ın arabası onu Arromanches'e bırakacaktı, Malivoire eski arabasına atları hemen koşmamış olsa bile, hanı-

mın saat dörde, en geç dört buçuğa doğru buraya varması gerekirdi... Arromanches Bonneville arası topu topu on kilometredir.

Aşçı kız gözünü ocaktaki buttan ayırmadan, bütün bu lafları başını sallayarak dinliyordu. Adam bir anlık tereddütten sonra ekledi:

— Gidip yolun başından baksan iyi olurdu Véronique.

Öfkesini dizginlemeye çalışırken yüzü iyice sapsarı olan kız, dönüp baktı.

— Bak hele! Nedenmiş?.. Bay Lazare onları karşılamak üzere dışarıda çamurlu yolda bata çıka dolaşıyor zaten, benim de gidip belime dek çamura gömülmeme ne gerek var.

— Aslında oğlum için de kaygılanmaya başlıyorum, diye usulca mırıldandı Chanteau... Baksana o da gözükmedi. Ne yapıyor olabilir bir saattir yolda?

Bunun üzerine Véronique daha fazla konuşmadan, bir çiviye asılı olan eski, siyah şalını alıp başını ve omuzlarını sardı. Ardından, efendisi koridorda peşinden gelirken birden ona şunu söyledi:

— Siz ocağınızın başına dönün, yarın bütün gün ağrıdan inlemek istemiyorsanız tabii.

Çıkar çıkmaz kapıyı ardından kapadı, sabolarını giyip, kapının önündeki sekide durdu; esen yele doğru bağırdı:

— Hey ulu Tanrım! Şu sümüklü herif hepimizi kancık eşeğe çevirdiği için ne kadar övünse azdır!

Chanteau hiç oralı olmadı. Evlendiği gün, daha on beş yaşında yanlarına gelen bu kızın hırçınlıklarına alışkındı. Saboların sesi işitilmez olunca, tatile çıkmış ilkokul çocuğu gibi bir kaçamak yapıp, koltuğundan kalktığı gibi koridorun ucundaki denize bakan camlı kapının önüne seğirtti. Orada bir an için bütün kaygılarını unuttu. Kısacık kesilmiş, takke biçiminde başını saran saçlarının hemen altındaki iri mavi gözleriyle göğe baktı. Kısa boylu, göbekli, koyu tenli bir adamdı. Olsa olsa elli yaşındaydı; ama çektiği damla hasta-

lığı onu erkenden ihtiyarlatmıştı. Kaygısını unutmuş, dalgın bakışlarla, küçük Pauline'in eninde sonunda Véronique'in gönlüne girmeyi becereceğini hayal ediyordu.

Ayrıca olup bitenler onun kusuru muydu? Paris'teki noter, altı aydır dul olan kuzeni Quenu'nün de öldüğünü, kızının vesayetini onlara bıraktığını haber verdiğinde, bu son isteğe karşı çıkma gücünü kendinde bulamamıştı. Artık görüşmüyorlardı elbet, aile dört bir yana dağılmıştı. Baba Chanteau, Güney Fransa'dan ayrıldıktan sonra, sıradan bir dülger olarak bütün Fransa'yı dolaşmış, gelip Caen'de kuzeyden kereste getirip satmaya başlamıştı; küçük Quenu ise annesinin ölümünden sonra, bir başka amcasının kendisine, hem de Halks mahallesinde büyük bir şarküteri bıraktığı Paris'e inmişti. Bacaklarındaki ağrılardan ötürü kereste dükkânını bırakmak zorunda kalan Chanteau dönemin ünlü hekimlerine gözükmek üzere Paris'e uzandığında topu topu iki üç kez buluşmuşlardı. Yalnız, iki adamın birbirine saygısı vardı ve ölen adam belki de kızının sağlığı için deniz kıyısını hayal ediyordu. Ayrıca küçük kız şarküteri kendisine miras olarak kaldığı için onlara herhangi bir yük de getirmeyecekti. Sonunda Madam Chanteau, kocasını böyle bir yolculuğun tehlikelerinden uzak tutmak adına büyük bir hevesle Paris'e gitmeyi, tek başına kaldırımları arşınlamayı, her zamanki kıpır kıpırlığıyla, işleri yoluna koymayı kabul etmişti. Chanteau içinse, eşinin hoşnut olması yeterliydi.

Peki ama nerede kalmıştı bu ikisi? Batıdan esen yelin kocaman bulutları önüne katıp götürdüğü gökyüzüne bakarken kaygıları depreşmişti; kapkara paçavralara benziyordu bulutlar; üzerlerinden dökülen parçalar uzakta, denizde sürükleniyordu. Gece gündüz eşitliğinde yükselen denizin, kıyıları çılgınca dövdüğü mart fırtınalarından biri patlak vermişti. Daha yeni kabarmaya başlayan dalga, henüz ufukta beyaz bir çizgi, engin denizde yitip gitmiş ince bir köpük oluşturuyordu yalnız; boylu boyunca uzayıp giden koyu

renkli kayalar ve deniz yosunlarıyla kaplı kumsal, küçük su birikintileriyle kirletilmiş, yer yer yasa bürünmüş düzlük, ürkmüş bulutların kaçışırken yarattığı alacakaranlıkta, korkunç derecede iç karartıcıydı.

— Belki de rüzgâr onları bir çukura yuvarlamıştır, diye mırıldandı Chanteau.

Olanları ölesiye merak ediyordu. Camlı kapıyı açtı, kenarları kumaş şeritli terliklerini, köye tepeden bakan taraçanın çakıllı kumunda ıslatmayı göze aldı. Kasırganın savurduğu birkaç yağmur damlası yüzünü kamçıladı, korkunç bir esinti kalın, mavi yün ceketinin eteğini şaklattı. Ama o kamburunu çıkarmış, başı açık, direniyordu. Yolu gözlemek üzere aşağı inip dirseğini korkuluğa dayadı. Yol iki yalı yar arasında uzayıp gidiyordu; gören, kayaya bir balta indirilmiş, arada koca bir yarık açılmış, birkaç metre toprak aşağı dökülmüş, bunun üstüne Bonneville'in yirmi beş otuz döküntü evi oturtulmuş sanırdı. Deniz her yükseldiğinde kulübeleri yamaca, daracık çakıl taşı yatağına doğru sıkıştırıyordu sanki. Solda küçük bir iskele, daracık bir kum şeridi vardı; birtakım insanlar düzenli haykırışlarla, on kadar tekneyi karaya çekiyorlardı. Sayıları iki yüzü bulmazdı, tıpkı yumuşakçalar gibi sersemce bir inatla kayalarına yapışmış, geçimlerini bin bir güçlükle denizden sağlıyorlardı. Her kış dalgaların delik deşik ettiği çatıların üzerindeyse, sağda yamacın ortasında yer alan kiliseyle, ondan yol çukuruyla ayrılan soldaki Chanteau'ların evi görünüyordu sadece. Bonneville bundan ibaretti işte.

— Ne berbat hava değil mi? diye bağırdı bir ses.

Gözünü yoldan ayıran Chanteau, köyün papazı Horteur'ü tanıdı; elli yaşı henüz kızıl saçlarını soldurmamış, köylüler gibi kalın boyunlu, tıknaz bir adamdı. Din adamı kilisenin önünde, mezarlıkta kendisine küçük bir bostan ayırmıştı. Rüzgâr alıp başına çalmasın diye cübbesini bacaklarının arasına sıkıştırmış, ilk salatalarına bakıyordu. Chan-

teau, esen yele karşı konuşup sesini duyuramayınca, ona eliyle selam vermekle yetindi.

— Sandalları kıyıya çekmekle iyi ediyorlar sanırım, diye bağırdı papaz avazı çıktığınca. Saat ona doğru hepsi sallanmaya başlar.

Ve sert bir rüzgâr bu sefer cübbesini kafasına geçirince, kilisenin ardında gözden kayboldu.

Chanteau omuzlarını kabartıp dayanmaya çalışarak geri döndü. Yağmurda ıslanmış gözlerini denizin yakıp kavurduğu bahçesine, tuğla evine, beşer camlı iki kata çevirdi. Pencerelerindeki tahta kepenkler, kama çivilere karşın yerlerinden çıkacakmış gibi çarpıyordu. Bora azıcık yatışınca, yeniden eğilip yola baktı; Véronique kollarını sallayarak geri geliyordu.

— Nasıl, dışarı çıktınız ha?.. Çabuk eve dönün beyefendi!

Gelip onu koridorda yakaladı, suçüstü enselenmiş çocuk gibi azarladı, öyle ya, ertesi gün acılar içinde kıvranırken ona bakmak yine kendisine düşecekti.

— Bir şey görmedin mi? diye sordu Chanteau uslu çocuk sesiyle.

— Elbette hiçbir şey görmedim... Hanımefendi hiç kuşkusuz bir yerlere sığınmıştır.

Chanteau, aramayı biraz daha öteye uzatması gerektiğini söylemeyi göze alamıyordu. Şimdi aklı daha çok, ortadan kaybolmuş olan oğlundaydı.

— Bütün köyün altı üstüne gelmiş, diye sürdürdü hizmetçi kız. Bu sefer hapı yutmaktan korkuyor herkes... Daha geçen eylülde, Cuche'lerin evi baştan başa ikiye yarılmıştı. Akşam çanını çalmaya çıkan Prouane da az önce, kilisenin yarın yere serileceğine yemin etti.

Tam bu sırada on dokuz yaşlarında bir delikanlı, evin önündeki sekinin üç basamağını bir adımda çıkıverdi. Geniş bir alnı, çok açık renk gözleri, uzun yüzünü çevreleyen, yeni terlemeye başlamış kahverengi sakalları vardı.

— Hah çok şükür, işte Lazare! dedi kaygıları yatışan Chanteau. Nasıl da ıslanmışsın yavrum!

Delikanlı girişte, sağanağın sırılsıklam ettiği kabanı askıya aşmaya uğraşıyordu.

— Ee? diye sordu baba yeniden.

— Eesi, kimsecikler yok! diye karşılık verdi Lazare. Verchemont'a dek gittim, hanın sundurması altında gözümü yola dikip bekledim, yol tam bir çamur deryasına dönmüş. Kimsecikler gelmedi!.. Bunun üzerine, seni daha çok kaygılandırmaktan korktum, geri döndüm.

Ağustos ayında bitirme sınavlarını verdikten sonra, Caen Lisesi'nden ayrılmıştı, sekiz aydır ne iş yapacağına bir türlü karar veremeden yamaçlarda dolaşıp duruyordu, tek tutkusu müzikti, bu da annesini çileden çıkarıyordu. Annesikızgın gitmişti, çünkü ondan, iyi bir iş bulabileceği umuduyla, kendisiyle birlikte Paris'e gelmesini istemişti. Bütün ev karman çormandı, ortak aile yaşamının daha da yoğunlaştırdığı gizli bir sertlik havası esiyordu evin içinde.

— Gelip sana haber verdiğime göre, aramayı Arromanches'a dek uzatmak istiyorum, diye tamamladı delikanlı.

— Hayır olmaz gece bastırıyor, diye bağırdı Chanteau. Annenin bizi habersiz bırakması olanaksız. Şimdi bir telgraf bekliyorum... Dur bakayım! Bir araba geliyor sanki.

Véronique yeniden kapıyı açmıştı.

— Doktor Cazenove'un körüklü arabası, diye haber verdi. Doktor bugün gelecek miydi efendim?.. Aman ulu Tanrım! Gelen hanımefendi!

Hepsi koşarak kapı önündeki sekiye indiler. Kocaman, kırma bir dağ köpeği, antrenin köşesindeki uykusundan uyanıp çılgınca havlayarak ileri atıldı. Bütün bu gürültü patırtı üzerine nazenin, beyaz bir kedi belirdi eşikte; ama çamur içindeki avluyu görünce, kuyruğu tiksintiyle hafifçe titredi. Olup biteni izlemek üzere, temiz temiz merdiven başına oturdu.

O arada, elli yaşlarında bir hanım, bir genç kız kıvraklığıyla körüklü arabadan atlamıştı. Kısa boylu, zayıf bir kadındı. Hoş bir yüzü vardı. Bu güzelliği bozan tek şey, yüzünün tam ortasındaki kocaman, tutkulu insanlara özgü burundu. Köpek bir atılışta, yüzünü yalamak üzere, ayaklarını kadının omuzlarına koymuştu. Kadın kızdı.

— Dur Mathieu, bırak beni!.. Koca hayvan, bitti mi?

Lazare da köpeğin peşine takılmış avluda ilerliyordu. Sesini yükselterek sordu:

— Kötü bir şey yok ya anne?

— Hayır, hayır, yok, diye karşılık verdi Madam Chanteau.

— Hey ulu Tanrım! Nasıl da meraklandık! dedi rüzgâra karşın oğlunun peşinden gelmiş olan baba. N'oldu peki?

— Aman canım dert bitmiyor ki, diye açıkladı kadın. Her şeyden önce, yollar o kadar kötü ki, Bayeux'ye gelebilmek yaklaşık iki saat sürdü. Sonra Arromanches'ta, Malivoire'ın bir atı ayağını kırdı; yerine başkasını veremedi. Bir ara geceyi onun evinde geçireceğimizi sandım... Neyse ki, doktor bey bize körüklü arabasını ödünç verme inceliğini gösterdi. Şu yiğit Martin de bizi getirdi...

Arabacının tek bacağı tahtaydı. Bir zamanlar deniz kuvvetlerinde cerrahlık yapan Cazenove tarafından ameliyat edilmiş, askerden sonra doktorun yanında kalmış yaşlı bir denizciydi ve şimdi atı çözüyordu. Madam Chanteau sözünü yarım bırakıp adama seslendi:

— Martin, küçüğün inmesine yardım edin.

O ana dek küçük kız kimsenin aklına gelmemişti. Arabanın körüğü çok aşağı indiğinden, giydiği yas eteğiyle, kara yas eldivenleri geçirilmiş küçük elleri dışında hiçbir yeri gözükmüyordu. Ama o, arabacının kendisine yardım etmesini beklemedi, tüy gibi yere atladı. Amansız bir kasırga vardı; etekleri uçuştu, başındaki şapkadan taşan kestane rengi saçları sağa sola savruldu. On yaşına göre epey büyük

gösteriyordu, Paris'te dükkân arkasında yetiştirilmiş kızlara özgü karbeyazı, dolgun yanakları, etli dudakları vardı. Herkes durmuş küçük kıza bakıyordu. Hanımını karşılamaya gelmiş Véronique, az ileride durmuş buz gibi kıskanç bir yüzle olup biteni izliyordu. Ama Mathieu aynı çekingenliği göstermedi, çocuğun kollarına atıldı, koca diliyle yüzünü temizledi.

— Sakın korkma! diye bağırdı Madam Chanteau, ısırmaz.

— Yoo, hiç korkmam, diye karşılık verdi Pauline yumuşacık bir sesle. Çok severim köpekleri.

Gerçekten de Mathieu'nün epey kaba karşılama gösterisi kızın dinginliğini hiç bozmamıştı. Ciddi yüzü, yaslı havasının içinde anlık bir gülümsemeyle aydınlandı. Ardından kırma köpeğin burnuna kocaman bir öpücük kondurdu.

— Peki insanları kucaklamıyor musun? diye sürdürdü Madam Chanteau. Bak! Bana yenge dediğine göre, bu da amcan... Bu da kuzenin, senin kadar uslu olmayan bir sokak çocuğu.

Çocukta en ufak bir çekingenlik yoktu. Gidip herkese sarıldı, her birine iki çift laf etti. Böyle incelik gösterilerine çoktan alışmış Parisli her küçük kız gibi sevimliydi.

— Amcacığım, beni evinize kabul ettiğiniz için teşekkürler ederim... Sevgili kuzenim, göreceksiniz çok iyi geçineceğiz...

— Aman ne kadar ince! diye bağırdı Chanteau büyük bir memnuniyetle.

Lazare ise şaşkın şaşkın kıza bakıyordu, çünkü onu çok daha küçük ve ürkek, alık bir kız olarak canlandırmıştı kafasında.

— Evet, evet, çok ince... diye yineliyordu yaşlı kadın. Üstelik, bilemezsiniz ne kadar yiğit!.. Kasırga, şu arabanın içinde tam karşıdan yüzümüzü kamçılıyor, gözümüzü kör ediyordu! Belki yirmi kez, yelken gibi sallanan körüğün az

sonra yırtılacağını sandım. O ise bütün bunları eğlenceli buluyor, durmadan gülüyordu... İyi ama ne yapıyoruz burada? Daha fazla ıslanmayalım, bakın yağmur yeniden başladı.

Geri dönmüş Véronique'i arıyordu. Hizmetçi kızı az ötede, asık suratla bekler görünce alaylı alaylı:

— Merhaba yavrum, nasılsın bakalım? dedi... Yolculuğumun nasıl geçtiğini sormadan, gidip Martin için bir şişe çıkarırsın değil mi?.. Bavullarımızı alamadık, Malivoire onları yarın erkenden getirecek...

Sözünü yarım bırakıp, birden allak bullak olan yüzüyle, arabaya doğru döndü.

— Peki el çantam!.. Aman ödüm patladı! Yolda düştü sandım.

Kullanılmaktan köşeleri beyazlamış, siyah deriden bir çantaydı bu, oğlunun eline vermeye kesinlikle yanaşmadı. Tam eve yollanmışlardı ki, yeni bir kasırga dalgası soluklarını kesip kapının önüne çiviledi hepsini. Merdiven başındaki kedi şaşkın şaşkın, rüzgârla boğuşmalarına bakıyordu. O arada, Madam Chanteau, Minouche'un kendisi yokken uslu durup durmadığını sordu. Minouche adı Pauline'in ciddi yüzünde yeni bir gülümseme yarattı. Eğilip kediyi okşadı, o da gelip kalkık kuyruğuyla eteklerine sürtündü. Mathieu, ailenin içeri girmek üzere sekinin merdivenlerine yöneldiğini görünce, avazı çıktığı kadar yuvaya dönüş şerefine çığlıklar atmaya girişmişti gene.

— Oh! çok şükür buradayız, dedi anne. Hiç gelemeyeceğiz sandım... Evet Mathieu, çok cici köpeksin ama artık bizi rahat bırak. Aman Lazare rica ederim sustur şunu, kulağımın zarı patlayacak!

Ama köpek diretiyordu. Chanteau'lar yemek odalarına bu sevinçli müzik eşliğinde girdiler. Evin yeni çocuğu Pauline'i önlerine katmışlardı. En arkadan Mathieu geliyor, bütün bu gürültü patırtı arasında tüyleri diken diken olmuş Minouche de onu izliyordu.

Martin çoktan mutfağa koşup üst üste iki kadeh şarabı yuvarlamış, tahta bacağıyla döşeme taşlarını döve döve uzaklaşıyor, bir yandan da bağırarak herkese iyi akşamlar diliyordu. Véronique buz gibi olmuş kuzu budunu yeniden ateşe sürmüştü bile. Ötekilerin karşısına geçip sordu:

— Yemek yiyor muyuz?

— Sanırım evet, baksana saat yedi olmuş, dedi Chanteau. Yalnız kızım, bekleyelim de hanımefendiyle küçük kız üstlerini değişsinler.

— Pauline'in bavulu yanında değil, dedi Madam Chanteau. Neyse ki alttaki giysilerimiz ıslanmadı... Gel paltonla şapkanı çıkaralım güzelim. Al şunları Véronique... Ayrıca, pabuçlarını da çıkar, olur mu? Bende gereken her şey var.

Hizmetçi kız, bir köşeye oturan küçük kızın önünde diz çökmek zorunda kaldı. Bu arada, yaşlı kadın çantasından iki küçük keçe terlik çıkarıp kızın ayaklarına geçirdi. Sonra oturup kendi pabuçlarını çıkardı, ardından yeniden çantaya dalarak kendisi için de iki eski terlik buldu.

— Şimdi sofrayı kurayım mı? diye sordu Véronique yeniden.

— Az sonra... Pauline, gel mutfağa elini yüzünü yıka... Açlıktan ölüyoruz, yemekten sonra iyice yıkanıp paklanırız.

Yengesini bir toprak leğenin başında bırakıp ilk Pauline döndü mutfaktan. Chanteau ocağın başındaki sarı kadife koltuğuna gömülmüştü yeniden; yine sancıları tutar korkusuyla, düşünmeden bacaklarını ovuşturuyordu. Lazare ise saatler önce dört kişilik tabak çanağın konduğu masanın başında ekmeği dilimliyordu. İki erkek ne diyeceklerini kestiremeden, biraz sıkkın, sessizce küçük kıza gülümsüyorlardı. Küçük kızsa hiç oralı olmadan, ceviz mobilyalı yemek odasını inceliyor, büfeyle yarım düzine sandalyeden, parlak bakır lambaya geçiyordu, özellikle duvardaki çerçeveli beş taşbaskı, kahverengi duvar kâğıt üzerinde daha bir seçilen *Dört Mevsim ile Vezüv'den Görüntü*'nün üzerinde oyalan-

dı gözü. Ailenin yaşadığı oturma odasının kendi hâline bırakılmışlığı, boyalı meşeden sahte lambriler, alçıda belirmiş kabarmalar, kırk yıllık yağ lekeleriyle kaplı parkeler ona dün ayrıldığı mermer döşeli şarküteriyi özletmişti besbelli; gözleri kederle doldu, ilk kez geldiği bu yerdeki iyiliğin altında yatan gizli öfkeleri sezer gibi oldu. Yaldızlı ahşap bir çerçeve içine oturtulmuş çok eski barometrenin üzerinde bir an oyalanan bakışları, ocağın üzerindeki rafı olduğu gibi kaplayan bir yapıya takıldı; cam bir kutuya konulmuş, kenarlarından, mavi kâğıttan ince bantlarla kutuya yapıştırılmıştı. Görenler onu bir oyuncak, ağaçtan yapılmış minyatür bir köprü sanabilirdi, ama alabildiğine karmaşık bir köprü.

— Büyük amcan yaptı onu, diye açıkladı Chanteau, konuşacak bir konu bulduğuna sevinerek. Babam yaşama marangoz olarak başlamıştı... Hep sakladım bu başyapıtını.

Geçmişinden utanç duymazdı; Madam Chanteau da köprünün ocağın üstünde durmasına göz yumardı, bu rahatsızlık verici merakın canını sıkmasına, bu nesnenin bir işçi çocuğuyla evlendiğini anımsatmasına rağmen. Neyse ki küçük kız artık amcasını dinlemiyordu: Pencereden uçsuz bucaksız ufku görmüştü az önce. Hızla odayı geçti, gidip camın önüne dikildi. Muslin perdeler pamuklu kordonlarla yukarı kaldırılmıştı. Paris'ten yola çıkalı beri aklı fikri denizdeydi. Hep denizi hayal ediyor, posta arabasında yengesini sürekli soru yağmuruna tutuyor, her seferinde, denizin karşıki tepenin ardında olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Arromanches kumsalına geldiklerinde derin derin göğüs geçirmişti; gözleri fal taşı gibi açılmış, sesi soluğu kesilmişti. Arromanches'tan Bonneville'e gelene kadar esen yele karşın, kendilerini izleyen denizi görebilmek için başını hep arabanın dışına uzatmıştı. Şimdiyse deniz tam karşısındaydı, kendisine ait bir şey gibi hep orada olacaktı. Bakışıyla usul usul onu kendine mal eder gibiydi.

Sağanak yağmurun, karman çorman bulutları kamçıladığı gökyüzünden iniyordu gece. Ortalığı giderek yoğunlaşarak kaplayan karanlık kargaşanın dibinde, artık yalnızca yükselen dalgaların solgun ışığı göze çarpıyordu. Sürekli yayılan beyaz bir köpüktü dalga; usulca süzülerek kayalık zemini kaplayan bir okşayış gibi yaklaşan, art arda açılarak deniz yosunu tarlalarını örten bir dizi örtü gibiydi. Ama uzaklarda dalgaların uğultusu artmıştı. Koca doruklar üst üste biniyor ve yarların dibinde, sıkıca kapalı kapıların ardına çekilmiş ıssız Bonneville'in üzerine ölümcül bir alacakaranlık çökerken, çakılların üstüne bırakılmış birkaç kayık karaya vurmuş iri balıklar gibi yatıyordu. Şiddetli yağmur köyü dumanlı bir sisle sarıyor, koca bulutların solgun bir köşesinde, sadece kilisenin karaltısı açıkça görülebiliyordu.

Pauline hiç konuşmuyordu. Gene yüreği kabarmıştı; boğulacak gibiydi. Uzun uzun iç çekti, olanca soluğu dudaklarında birikmişti.

— Nasıl? Seine'den daha geniş, değil mi? dedi arkasına dikilmiş olan Lazare.

Bu küçük kız onu şaşırtmayı sürdürüyordu. O geleli beri, kocaman, beceriksiz bir oğlan gibi ürkekleşmişti.

— Evet, diye karşılık verdi küçük kız, başını çevirmeden.

Lazare az kalsın sen diyecekti, kendini tuttu.

— Bu sizi ürkütmüyor mu?

Bunun üzerine kız, dönüp şaşkın gözlerle ona baktı.

— Hayır, neden ürkütsün?.. Su buraya dek çıkamaz nasılsa.

— Yoo, hiç belli olmaz, dedi Lazare, içinden bir anda yükselen küçük kızla dalga geçme ihtiyacına boyun eğmişti. Su zaman zaman kiliseyi bile aşıyor.

Kız, korkacak yerde kahkahayı bastı. O ufacık akıllı varlığından, birden gürültülü, sağlıklı bir neşe dalgası fışkırmıştı; saçmalık karşısında sevince boğulan mantıklı bir insanın neşesiydi bu. Ve oyun oynamak istercesine elinden tutarken, delikanlıyla senli benli konuşmayı başlatan da o oldu.

— Aman kuzenim, o kadar mı aptal sanıyorsun beni!.. Su kiliseyi aşsa, sen burada kalır mıydın?

Çocuğun elini sıkarken Lazare da gülüyordu, arkadaş olmuşlardı artık. Madam Chanteau tam bu kahkahaların ortasında çıkageldi. Yüzünde mutlu bir ifade belirdi, ellerini ovuştururken:

— Tamam, tanışma faslı bitmiş, dedi... Çok iyi anlaşacağınızı biliyordum.

— Yemek servisi yapayım mı, diye söze karıştı Véronique mutfak kapısından.

— Evet, evet yavrum... Ama istersen önce lambayı yak. Göz gözü görmüyor.

Gerçekten de, gece o kadar hızlı bastırmıştı ki, kok kömürünün kızıl ışığından başka karanlık yemek odasını aydınlatacak bir ışık kalmamıştı. Böylece, yemek biraz daha gecikti. Hizmetçi kız sonunda lambayı aşağı çekti, daire şeklinde yayılan parlak ışıkta masadaki tabaklar gözüktü. Herkes gelip oturdu, Pauline yengesinin tam karşısına, amcasıyla kuzeninin arasına yerleşmişti ki, beriki, yerinde duramayan sıska yaşlı kadınlara özgü canlılıkla birden yerinden fırladı.

— Çantam nerede?.. Dur canım, tasını getireceğim... Bardağı kaldır Véronique. Bu çocuk tasını arar.

Çantasından, çoktan yamru yumru olmuş, gümüş bir tas çıkardı, peçetesiyle sildi, Pauline'in önüne koydu. Çantasını da hemen arkasındaki sandalyeye astı. Hizmetçi kız aynı asık suratla, biraz fazla piştiğini söyleyerek herkese şehriye çorbası dağıtıyordu. Ama kimse ağzını açıp yakınmayı göze alamadı; çok acıkmışlardı ve et suyuna çorba tabaklarda tütüyordu. Daha sonra haşlanmış et geldi. Obur Chanteau yemekten şöyle bir çatal aldı, iştahını fırında buda saklıyordu. Ama but gelince hep bir ağızdan karşı çıktılar. Et köseleye dönmüştü. Yenecek gibi değildi.

— Elbette öyle, ben de biliyorum, dedi Véronique hiç istifini bozmadan. Yemeği bu kadar bekletmemek gerekiyordu!

Ama Pauline her şeye karşın, neşeyle etini küçük parçalara ayırıp yutuyordu. Lazare ise, hiçbir zaman tabağında ne olduğuna bakmazdı, ekmek dilimlerini beyaz tavuk eti diye gövdeye indirebilirdi. Ancak Chanteau, kızarmış buda üzgün üzgün bakıyordu.

— Peki, bunun yanında neyin var Véronique?

— Kızarmış patates, efendim.

Umutsuzca elini sallayarak kendini koltuğuna bıraktı. Hizmetçi kız kaldığı yerden sürdürdü:

— Beyefendi sığır etini yeniden getirmemi ister mi acaba?

Chanteau melankolik bir edayla, başıyla hayır dedi. Haşlanmış et yemektense yavan ekmek yerdi. Aman Tanrım, bu ne biçim akşam yemeğiydi! Balık avını engelleyen şu kötü havaya ne demeliydi? İki lokmayla doyan Madam Chanteau, merhamet dolu gözlerle ona bakıyordu.

— Zavallı dostum! dedi birden. Yüreğimi burkuyorsun... Sana yarın için bir armağan getirmiştim; ama bu akşam evde kıtlık olduğuna göre...

Yeniden çantasını açıp, içinden kaz ciğeri dolu küçük bir toprak çanak çıkardı. Chanteau'nun gözleri parladı. Kaz ciğeri ha! Yasak meyve! Hekiminin kesinlikle yasakladığı ama onun bayıldığı meze.

— Yalnız, diye sürdürdü karısı sözlerini, ancak küçük bir dilime izin veriyorum... Akıllı davran, yoksa hiç yiyemezsin.

Adam küçük toprak çanağı kapmış, elleri titreye titreye ekmeğine kaz ciğeri sürmeye başlamıştı. Böyle ansızın üstüne çöken yılgıyla, oburluğu arasında sürekli çatışma vardı ve hep oburluğu ağır basardı. Ne yapalım çok güzeldi, acı çekmeye de razıydı!

Adamın kendine kocaman bir dilim kestiğini gören Véronique:

— Eh, yarın bizim bey danalar gibi böğürecek demektir, diye mırıldanarak mutfağına döndü.

Bu sözcüğü sık sık kullanırdı, ama bunu öylesine büyük bir doğallıkla yapardı ki, efendileri de kabullenmişti. Nöbet

gelince beyefendi böğürürdü; söylediği o kadar doğruydu ki, kimse ondan ağzını toplamasını isteyemezdi.

Akşam yemeği çok neşeli bitti. Lazare şakalar yaparak kaz ciğeri çanağını babasının elinden aldı. Sıra Pont-L'Evêque peyniriyle bisküviden oluşan üstlüğe geldiğinde, ansızın ortaya çıkan Mathieu herkesi sevince boğdu. O ana dek masanın altında bir yerlerde uyumuştu. Bisküvilerin gelişi onu uyandırmış, uykusunda kokuyu almış gibiydi. Her akşam bu saatte silkinip dikilir, tek tek herkesin gözünün içine bakarak masanın çevresinde dört dönerdi. Genellikle, ilk yumuşayıp acıyan Lazare olurdu; ama bu akşam Mathieu ikinci dolanmadan sonra, o yumuşacık insancıl gözlerini Pauline'e çevirip beklemeye başladı; sonra karşısındakinin gerçek bir hayvan ve insan dostu olduğunu sezip, sevecen yakarışlarla dolu bakışlarını bir an bile başka yere çevirmeden, kocaman başını kızın küçücük dizine dayadı.

— Seni gidi dilenci, seni! dedi Madam Chanteau. Yavaş ol Mathieu! Yemeğin üstüne bu kadar hırsla atılma lütfen!

Köpek tek bir devinimle Pauline'in kendisine uzattığı bisküvi parçasını yutuvermişti. Başını yasladığı yerden kaldırmadan, gözlerini yeni dostunun gözlerine dikmiş bir parça daha istiyordu. Kız ise gülüyor, bu kısık kulaklı, uzun kıvırcık tüylü, sol gözünün üstünde karbeyaz tüylerinin tekdüzeliğini bozan bir tek kara leke taşıyan köpeği çok eğlenceli buluyor, hatta eğilip öpüyordu. Derken olanlar oldu: Kıskanç Minouche, bir tüy hafifliğiyle masanın kenarına sıçradı; bir oğlak sevimliliğiyle kırıtarak, mırıl mırıl mırlayarak, başını çocuğun çenesine sürtmeye başladı. Bu da onun okşama tarzıydı; patileriyle fırıncı çırağı gibi masayı yoğururken, insan, teninde soğuk burnuyla, sivri dişlerinin küçük ısırıklarını hissediyordu. Pauline solunda kedi, sağında köpek, iki hayvan arasında kendinden geçti; tam anlamıyla onların elindeydi artık; bütün yemeğini onlara yedirecek kadar sömürttü kendini.

— Gönder şunları, dedi yengesi. Sana bir şey bırakmayacaklar.

— Ne önemi var? diye karşılık verdi küçük kız en yalın sesiyle, paylaşmanın mutluluğu içindeydi.

Yemek bitmişti, Véronique sofrayı topluyordu. İki hayvan, masanın boşaldığını görünce son bir kez yalandılar, teşekkür falan etmeden çekip gittiler.

Pauline masadan kalkmış, pencereden dışarıyı görmeye çabalıyordu. Çorbadan beri, pencerenin yavaş yavaş kararıp mürekkep rengine dönmesini izliyordu. Artık geçirimsiz bir duvara, her şeyin, göğün, köyün, suyun, dahası kilisenin içine gömüldüğü karanlık bir kitleye dönüşmüştü. Kuzeninin şakalarına aldırmadan denizi arıyor, suyun nereye dek yükselebileceğini öğrenme arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Yalnızca homurtunun arttığını duyuyordu; yüksek, ürkütücü bir sesti bu; rüzgârın uğultusuyla kırbaç gibi şaklayan yağmurun sesinin arasında, giderek daha tehditkâr oluyordu. Gölgelerin oluşturduğu kargaşanın üstünde ne bir parıltı ne de küçücük bir köpük beyazlığı seçilebiliyordu. Bu hiçliğin dibinde, sürüp giden kasırganın kamçıladığı dalgaların koşturmacasından başka bir şey algılamak mümkün olmuyordu.

— Tanrım! dedi Chanteau, deniz gümbür gümbür geliyor... Üstelik en yüksek seviyeye ulaşmasına iki saat var daha.

— Rüzgâr kuzeyden esseydi, Bonneville hapı yutmuştu sanırım, diye açıklamada bulundu Lazare. Neyse ki yandan esiyor.

Küçük kız geri dönmüş, kocaman gözlerinde kaygıyla karışık bir merhametle onları dinliyordu.

— Pöh! dedi Madam Chanteau, biz güvenli yerdeyiz, bırakın herkes başının çaresine baksın, herkesin derdi kendine... Söyle bakayım yavrum, şöyle sıcak bir fincan çay ister misin? Ondan sonra yatmaya gideriz.

Véronique tabakları toplamış, masaya da iri çiçekli eski kırmızı bir örtü sermişti. Aile akşamlarını bunun çevresinde geçirirdi. Herkes kendi yerini aldı. Lazare bir ara dışarı gitmiş, elinde bir hokka, bir divit, bir deste de kâğıtla geri gelmiş, tam lambanın altına oturup birtakım notalarını kâğıda geçirmeye başlamıştı. Döndüğünden beri gözünü oğlundan ayırmayan Madam Chanteau'nun bakışları ansızın sertleşti:

— Yine mi müzik! Hem de döndüğüm gün, tek bir akşamını bize ayıramaz mısın?

— İyi ama anne bir yere gitmiyorum ki, yanında kalıyorum... Bunun sizinle konuşmama engel olmadığını biliyorsun. Hadi, hadi, istediğini söyle, ben de sana karşılık vereyim.

Kâğıtlarını masanın yarısına yayarak, giriştiği işi sürdürmekte direndi. Chanteau ellerini iki yana sarkıtmış, büyük bir rahatlık içinde kendini koltuğuna bırakmıştı. Mathieu ateşin başında uyuyordu. Bu sırada, bir sıçrayışta masanın üstüne çıkan Minouche büyük bir temizliğe girişmiş, bir bacağını havaya kaldırmış, karnındaki tüyleri özenle yalamaya koyulmuştu. Masanın tepesindeki bakır avizeden çevreye çok samimi bir hava yayılıyor gibiydi. Yeni ailesine yarı kapalı gözlerle gülümseyen Pauline, bir süre sonra uykuya karşı koyamaz hale geldi; yorgunluktan kolu kanadı kırılmış, sıcaktan da iyice gevşemişti. Lambanın dingin aydınlığının tam altında, başının masaya yasladığı koluna kaymasına ses çıkarmadı, incecik göz kapakları gözlerine indirilmiş ipek bir tülü andırıyor, dupduru dudaklarından küçük, düzenli soluklar çıkıyordu.

— Ayakta duracak gücü kalmadı, dedi Madam Chanteau kısık sesle. Çayını içmesi için uyandırır, sonra da yatırırız.

Bundan sonra, bir sessizlik kapladı ortalığı. Kasırganın homurtusu içinde yalnız Lazare'ın divitinin cızırtısı işitiliyordu. Büyük bir dinginlikti bu; eski alışkanlıkların gevşemesi,

her akşam aynı yerde ağır ağır baştan alınan bir hayattı. Anneyle baba, uzun süre ağızlarını açmadan bakıştılar. Sonunda Chanteau çekine çekine sordu:

— Caen'de, Davoine iyi bir hesap dökümü çıkarır mı dersin?

Kadın öfkeyle omuz silkti.

— Yaa, evet, çok iyi bir hesap dökümü çıkarır!.. Ne zamandır sana içeri giriyorsun diyorum!

Küçük kız uyuduğuna göre, artık sohbet edebilirlerdi. Kısık sesle konuşuyorlardı; ilk başta tek niyetleri birbirlerine son haberleri vermekti. Ama tutku ağır basıyordu; yavaş yavaş ailenin bütün kaygıları ortaya döküldü.

Chanteau, kuzey keresteleri işini serüvencilere özgü gözüpek atılımlarla sürdürmüş olan dülger babası öldüğünde, epey sallantılı bir işyeriyle baş başa kalmıştı. Tekdüzeliği yeğleyen ihtiyatlı bir insan olduğundan, pek atılımcı bir ruh da taşımadığından, güzel bir düzen kurmakla, durumu kurtarmakla ve şaibesiz kazançlarla dürüstçe yaşamakla yetinmişti. Ömrünün biricik serüveni evliliği olmuştu, bir dost evinde tanıştığı bir öğretmen hanımla evlenmişti. Cotentin'li batık köy soylularının yetim kızı Eugénie de la Vignière, kendisindeki hırsı onun yüreğine üfleyebileceğini ummuştu. Ama eğitimi yarım kalmış, ileri bir yaşta yatılı okula gönderilmiş olan Chanteau daha geniş işletmelerden hep çekinmiş, eşinin buyurgan isteklerinin karşısına doğasındaki kıpırtısızlığı dikmişti. Oğulları olduğunda, kadın büyük servet umudunu oğluna aktardı, onu liseye yazdırıp her akşam başında durarak ders çalıştırdı. Ancak son bir yıkım bütün hesaplarını altüst edecekti: Kırk yaşından beri damla hastalığı çeken Chanteau sonunda öyle büyük sancı nöbetlerine tutulmaya başladı ki, işyerini satmaktan söz eder oldu. Buysa, tam anlamıyla sıradanlık, bir köşeye konmuş üç beş kuruşun yenmesi, oğlanın, annesinin onun için düşlediği yirmi bin franklık gelir desteğinden yoksun olarak, dımdızlak yaşama atılıvermesi demekti.

Bunun üzerine Madam Chanteau en azından satışla ilgilenmeye başlamıştı. Elde edilen gelir on bin frangı buluyordu. Evde toplantılar düzenlemeye bayılan aile bununla rahatça yaşayabilirdi. Davoine adlı adamı bulan, şöyle bir düzenleme yapılmasını düşünen de o oldu:

Davoine kereste dükkânını yüz bin franga alacak, bunun yalnız elli binini verecekti. Bu elli bini ona bırakan Chanteau'lar işlerine ortak kalacak, dolayısıyla kârı paylaşacaklardı. Bu Davoine gözüpek bir adama benziyordu; dükkâna fazlasını değilse de en azından beş bin frank bırakacağı kesindi. Faize verilen elli binin getireceği üç bin eklenince toplam sekiz bin franklık gelir elde edilmiş olacaktı. Eh, bu gelirle oğlanın başarıya ulaşması beklenebilirdi, o kendilerini bu sıradan yaşamdan kurtaracaktı.

İşler böylece düzene sokuldu. Chanteau, iki yıl önce borcunu ödeyemeyen bir müşterinin iflası sırasında fırsattan yararlanıp Bonneville'de deniz kıyısında bir ev almıştı. Madam Chanteau, bir ara hayal ettiği gibi, bu evi satmayıp en azından Lazare'ın ilk başarılarına dek oraya çekilmeye karar verdi. Onun gibi biri için, yemekli toplantılarından vazgeçip böyle bir deliğe çekilmek tam anlamıyla canına kıymaktı. Asıl evini Davoine'a bırakıyordu. Kendisi de başka bir yerde ev tutacaktı. Şimdilik, Lazare şöyle hatırı sayılır bir yere gelince Caen'e görkemli bir dönüş yapmak üzere, biraz para biriktirmek istiyordu. Chanteau bütün tasarıları onaylıyordu. Damla hastalığına gelince, eh onun da deniz kenarındaki yaşama ayak uydurması gerekecekti. Ayrıca, danışılan üç hekimden ikisi, açık denizden gelen esintinin genel sağlığını güçlü biçimde etkileyeceğini söyleme inceliğini göstermişlerdi. Böylece, Chanteau'lar bir mayıs sabahı, o sırada on dört yaşında olan Lazare'ı lisede bırakarak, temelli yerleşmek üzere Bonneville'e hareket ettiler.

Topraklarından kahramanca kopmalarının üzerinden beş yıl geçmişti, dükkândaki işler gittikçe kötüleşiyordu.

Büyük vurgunlara kalkışan Davoine durmadan ek paralar istiyor, elde edilen gelirleri tehlikeye atıyor, dolayısıyla hesap dökümleri hep açık veriyordu. Bonneville'de üç bin franklık faiz geliriyle yetinmek zorunda kalmışlardı; öylesine kıt kanaat yaşıyorlardı ki, sonunda ellerindeki tek atı sattılar, Véronique de bahçede sebze yetiştiriyordu.

— Bak Eugénie, demek yürekliliğini gösterdi Chanteau, içeri girdiysem bu biraz da senin yüzünden.

Ama kadın sorumluluğunu üstlenmeye yanaşmıyor, Davoine'la ortaklığın kendi marifeti olduğunu kolayca unutuyordu.

— Nasıl, benim yüzünden mi? diye karşılık verdi kuru bir sesle. Hasta olan ben miyim?.. Hastalanmasaydın, şu anda belki de milyonerdik.

Karısının yüreğindeki acı böyle her taştığında, Chanteau ailenin baş düşmanını kemiklerinde barındırmanın verdiği utançla, başını öne eğerdi.

— Beklemek gerek, diye mırıldandı. Davoine attığı adımdan emin gözüküyor. Çam yükselirse, servete konduk demektir.

— İyi ama nedir istediğiniz? diyerek araya girdi notalarını temize çekmeyi sürdüren Lazare, her şeye karşın karnımız doyuyor... Boşuna dertleniyorsunuz. Para bana vız gelir!

Madam Chanteau bir kez daha omuz silkti.

— Sen de ona buna vız gelir demekten vazgeçsen, şu saçmalıklarla vakit yitirmesen çok daha iyi olacak.

Aslına bakılacak olursa, piyano çalmayı oğluna kendisi öğretmişti. Ama artık notaları görür görmez tüyleri diken diken oluyordu. Son umutları da yıkılıyordu: Vali ya da başyargıç yapmayı tasarladığı oğlan, opera yazmaktan söz ediyordu; kadın da onu, tıpkı kendisi gibi, kapı kapı dolaşıp ders verirken görüyordu.

— Neyse, diye sürdürdü, işte size Davoine'ın gönderdiği son üç ayın hesap dökümü... Böyle giderse temmuzda biz ona borçlanacağız.

Çantasını masaya koymuştu, içinden bir kâğıt çıkarıp Chanteau'ya uzattı; o da kâğıdı almak zorunda kaldı; evirip çevirdi, sonunda açıp okumadan önüne koydu. Bu sırada Véronique çayı getiriyordu. Uzun bir sessizlik kapladı ortalığı, çay fincanları boş kaldı. Patilerini kavuşturmuş Minouche şekerliğin dibine yerleşmiş, büyük bir mutluluk içinde gözlerini yummuştu. Mathieu'yse ocağın başında insan gibi horluyordu. Dışarıda, denizin sesi sıradışı bir kontrbas gibi, uykulu evin içindeki küçük gürültülere eşlik ederek gittikçe yükseliyordu.

— Uyandırsan şu kızı anne, dedi Lazare. Burada pek rahat uyumuyordur.

— Evet, evet, diye mırıldandı Madam Chanteau, gözü Pauline'de, aklı başka yerdeydi.

Üçü de uyuyakalmış çocuğa bakıyorlardı. Lambanın aydınlığında, beyaz yanaklarıyla pembe dudakları bir demet çiçek kadar kıpırtısız ve yumuşaktı. Soluğu da düzene girmişti. Yalnız yelin dağıttığı uzun kestane rengi saçları alnına küçük bir gölge düşürüyordu. Madam Chanteau'nun aklıysa Paris'te, kısa bir süre önce çektiği sıkıntılardaydı. Şu küçük kızın koruyuculuğunu böylesine yürekten üstlenişine kendisi de şaşıyordu. Bu varlıklı kıza kol kanat germe konusunda içinde ansızın içgüdüsel bir istek belirivermişti, ama doğrusu, kızın sahip olacağı servet konusunda herhangi bir art niyet gütmemiş, sözün tam anlamıyla dürüst davranmıştı.

— Dükkâna vardığımda, diye anlatmaya koyuldu ağır ağır, karalar giymişti, hıçkırıklar içinde bana sarıldı... Halin tam karşısında çok güzel bir dükkân bu, her yanı mermer ve cam kaplı bir şarküteri... Dükkânda şöyle bir karış boylu, dipdiri, kırmızı bir kadınla karşılaştım. Bu kadın gidip notere haber vermiş, gerekli her şeyi mühürletmiş, hiçbir şey olmamış gibi domuz sucuğuyla sosis satmayı sürdürüyordu... Talihsiz kuzenimiz Quenu'nün ölümünü bana Adele anlattı.

Eşi Lisa'yı altı ay önce yitirişinden beri kan görmeye dayanamıyormuş; boyunbağını çıkarmak istercesine elini hep boynuna götürüyormuş; derken bir akşam, burnunu toprak bir yağ çömleğine sokmuş, suratı da mosmor kesilmiş olarak bulmuşlar... Amcası Gradelle de böyle can vermiş.

Sustu, odaya yeniden sessizlik egemen oldu. Uyuyan Pauline'in yüzünde bir düşün ve anlık bir gülüşün parıltısı gezindi.

— Peki vesayet konusunda işler yolunda gitti mi? diye sordu Chanteau.

— Tıkır tıkır... Ama senin noter vekilin adını boş bıraktı, dediğine göre senin yerini alamazmışım: Kadınları bu işlerin dışında tutuyorlar... Mektupta belirttiğim gibi, oraya varır varmaz, sana vasiyetin vasisi olarak adının geçtiği bölümü göndermiş olan Parisli notere anlaşmaya gittim. Adam hemen başyazmanının adını işledi vekillik belgesine, dediğine göre hep böyle yapılırmış. Böylece işlemler yürüdü... Sulh yargıcının odasında aile kuruluna, Lisa'nın yakınlarından üç kişinin adını verdim. İki genç kuzeni Octave Mouret ile Claude Lantier, bir de evlilik dolayısıyla kuzenimiz sayılan, Marsilya'da yaşayan Mösyö Rambaud. Bizim taraftan, Quenu ailesindense, Liardin, Delorme ve Naudet'yi yazdırdım. Gördüğün gibi, çok uygun bir aile kurulu olduğundan, onlara çocuğun mutluluğu için gerekli her şeyi kabul ettirebiliriz... Bunun üzerine ilk duruşmada, ister istemez Lisa'nın yakınları arasından seçtiğim Bay Saccard'ı karşı koruyucu atadılar...

— Şişşt, uyanıyor, diyerek konuşmayı kesti Lazare.

Gerçekten de, Pauline birden gözlerini fal taşı gibi açmıştı. Hiç kıpırdamadan, konuşanlara şaşkın şaşkın baktı; sonra uykuyla sönen bir gülümsemeyle, karşı konmaz yorgunluğun ağırlığı altında, göz kapaklarını kendi hâline bıraktı. Kıpırtısız yüzünde yeniden kamelyalara özgü sütümsü saydamlık belirdi.

— Hani şu istifçi Saccard değil mi bu? diye sordu Chanteau.

— Evet, diye sürdürdü eşi, adamı gördüm, oturup konuştuk. Sevimli bir insan... Kafasında o kadar çok iş var ki, kendisinden herhangi bir yardım beklememiz konusunda beni uyardı... Anlıyorsun ya, kimseye ihtiyacımız yok. Çocuğu aldıksa aldık, öyle değil mi? Kimsenin işime burnunu sokmasından hoşlanmam... İşin kalanı da bir çırpıda çözüldü. Sana verilen vesayet belgesi, neyse ki gerekli bütün yetkileri belirtiyordu. Mühürleri kaldırttık, servetin dökümünü yaptırdık. Şarküteri dükkânını açık artırmayla sattık. Şansımız çok yaver gitti; iki dişli yarışçı çıktı, tık diye doksan bin frank verdiler! Noter, dolapların birinde daha önce altmış bin franklık hisse senedi bulmuş. Ondan biraz daha senet almasını rica ettim. Sonra noterin yazmanına, senden postayla göndermeni istediğim vekillik belgesinin bir örneğiyle, para alındı kâğıdını verdim. Şu yüz elli bin franklık sağlam senetleri sevinçle yanıma alıp geldim... Alın, şunlara bakın!

Elini çantasına daldırmış, içinden kocaman bir paket çıkarmaya uğraşıyordu; şarküterinin yaprakları koparılmış eski bir hesap defterinin içine konulmuş senet demetiydi bu. Defterin geniş yeşil damarlı kabı yağ lekesi içindeydi. Baba oğul, masalarının yıpranmış örtüsüne yayılan servete bakıyorlardı.

— Anne çay soğuyacak, dedi Lazare, sonunda elindeki diviti bırakmaya razı olarak. Koyayım mı?

Ayağa kalkmış, fincanları dolduruyordu. Annesi, gözünü senetlere dikmiş hiç karşılık vermemişti.

— Doğal olarak, diye tekrar konuşmaya başladı ağır ağır, yapılmasını istediğim son aile kurulu toplantısında, yol giderlerimin ödenmesini istedim, küçük kızın evimizde barınmasına da sekiz yüz frank biçtik... Biz ondan yoksuluz, ona karşılıksız kucak açamayız. Hiçbirimiz bu çocuğun sırtından para kazanmak istemeyiz, ama ona harcayacak pa-

ramız da yok. Ergenlik çağına gelene dek, senet gelirlerini değerlendirir, servetini yaklaşık iki katına çıkarırız... Tanrı tanığımdır, yalnız görevimizi yerine getiriyoruz. Ölülerin sözünü dinlemek gerekir. Bu işe bizim de katkımız olsaydı, belki talihimiz açılırdı. Doğrusu buna epey ihtiyacımız var... Zavallıcık, öyle sarsıldı ki, hizmetçisinden ayrılırken hıçkıra hıçkıra ağladı! Yanımızda mutlu olmasını isterim.

İki erkek de duygulanmıştı.

— Ben ona kötülük edecek değilim elbet, dedi Chanteau.

— Sevimli bir kız, diye ekledi Lazare. Şimdiden sevdim onu.

O arada, uykusunda çayın kokusunu alan Mathieu koca başını yine masanın kıyısına dayamıştı. Minouche da uyanmış geriniyor, esneyerek belini kabartıyordu. Sonunda iyice uyandı, yağlı kartonlar arasındaki senet demetini koklamak üzere boynunu uzattı. Chanteau'lar bakışlarını Pauline'e çevirdiklerinde, küçük kızın uyanmış, fal taşı gibi açık gözlerini hemen önünde duran, bağları çözük eski deftere dikmiş olduğunu gördüler.

— Oo, içindekini çok iyi biliyor, diye sürdürdü Madam Chanteau. Öyle değil mi canım, sana orada, Paris'te göstermiştim... Talihsiz ananla babanın sana bıraktıkları şey bu.

Küçük kızın gözlerinden yaşlar süzüldü. Yüreğini dağlayan acı, ansızın bastıran ilkbahar sağanakları gibi böyle zaman zaman geri geliyordu. Ama az sonra bunu unutmuş, gözyaşları içinde gülümsüyor, Minouche'la eğleniyordu. Senetleri koklayıp et kokusuyla kendinden geçmiş olan kediyse, defterin köşelerine kafasını sürterek yeniden masayı yoğurup mırıldanmaya girişmişti.

— Bırak şunu, Minouche! diye bağırdı Madam Chanteau. Parayla oynanır mı?

O bunları söylerken, Chanteau da Lazare da gülüyorlardı. Masanın kenarındaki alabildiğine uyarılmış, iştah açıcı bir şey sandığı kâğıt yığınını alev alev yanan gözleriyle süzen

Mathieu, avaz avaz kediye havlıyordu. Kısacası, bütün aile gürültülü bir sevinç içindeydi. Bu oyuna bayılan Pauline, Minouche'u kucağına almış, bebek gibi okşayıp sallıyordu.

Çocuğun az sonra yeniden uykuya dalacağından korkan Madam Chanteau hemen çayını içirdi. Sonra, Véronique'e seslendi.

— Şamdanları getir... Biz yatmıyoruz, oturup konuşacağız. Vay canına saat on olmuş! Oysa daha yemekte gözümden uyku akıyordu!

Ancak mutfaktan bir erkek sesi geliyordu, yaktığı dört şamdanı getirince, Madam Chanteau hizmetçi kızı sorguya çekti.

— Kiminle konuşuyordun?

— Prouane'la hanımefendi... Beyefendiye aşağıda işlerin kötüye gittiğini bildirmeye gelmiş. Görünüşe göre, kabaran su her şeyi parçalıyormuş.

Chanteau, Bonneville'in belediye başkanlığını kabul etmek zorunda kalmıştı. Rahip Horteur'e kayyumluk yapan ayyaş Prouane, ayrıca belediye yazmanlığı görevini yürütüyordu. Eskiden deniz kuvvetlerinde subaymış, ilkokul öğretmeni gibi yazısı vardı. Gelmesi söylenince kapıda gözüktü, yün başlığı elindeydi; ceketiyle çizmeleri de sırılsıklamdı.

— Ne var Prouane?

— Lanet olsun, beyefendi! Cuche'ların evi silinip süpürüldü şimdilik... Böyle giderse sıra Gonin'lerin evinde... Hepimiz oradaydık, Tourmal, Houtelard, ben, öbürleri. Ama ne yapacaksınız! Şu kaltağın karşısında elimiz kolumuz bağlı, görünüşe göre, her yıl memleketin bir parçasını alıp götürecek.

Kısa bir sessizlik oldu. Dört şamdan kocaman alevler çıkararak yanıyor, dışarıdan, yarları döven denizin, o namussuz kaltağın sesi geliyordu. Artık tam anlamıyla gemi azıya almıştı, yuvarlanarak gelen her dalga evi temelinden sarsıyordu. Kayalar üzerinde ileri geri sürüklenen çakıl taşlarının

tüfek ateşini andıran, derinden gelen, düzenli hışırtısı arasında denizin sesi en ağır topların patlaması gibiydi. Bütün bu gürültü patırtı arasında rüzgâr inim inim inliyor, yağmur zaman zaman şiddetini iki katına çıkarıyor, duvarları kurşun tanecikleriyle dövüyordu.

— Dünyanın sonu geldi galiba, diye mırıldandı Madam Chanteau. Peki Cuche'lar nereye sığındılar?

— Onlara bir barınak bulmak gerek, diye karşılık verdi Prouane. Şimdilik, Gonin'lerin yanındalar... Ah, ah, göreceksiniz! Üç yaşındaki yavrucak sıçan gibi ıslanmıştı! Anası, affınıza sığınarak söyleyeyim, kısa iç etekle malını mülkünü ortaya sermişti! Düşen bir kirişle kafası yarılan babaysa, canını dişine takmış, birkaç pılı pırtıyı kurtarmaya çabalıyordu!

Pauline masadan ayrılmıştı. Yeniden pencereye gitmiş, bir yetişkin ciddiyetiyle dışarıyı dinliyordu. Kalın dudakları titrerken, yüzü hüzün dolu bir iyilikle, bir duygudaşlık ateşiyle aydınlandı.

— Ah yengeciğim, zavallı insancıklar! dedi.

Bunu söylerken gözü dışarıda, içinde karanlıkların iyice koyulaştığı dipsiz çukurdaydı. Denizin artık yola kadar geldiğini, iyice kabardığını, orada olduğunu hissedebiliyordu. Ama gözden kaybolmuştu, küçük köyü, yamaçtaki kayaları, bütün ufku kapkara mürekkebe gömmüş gibiydi. Buysa çocuk için, acı veren bir şaşırtmacaydı. Kısa bir süre önce gözüne onca güzel gözüken su, şimdi dünyanın tepesine çöküyordu!

— Ben de sizinle geliyorum Prouane, diye bağırdı Lazare. Belki yapılacak bir şeyler vardır.

— Evet kuzenim, evet! diye mırıldandı Pauline pırıl pırıl gözlerle.

Ama adam başını salladı.

— Rahatsız olmayın Bay Lazare. Arkadaşlardan daha fazlasını yapamazsınız. Biz oradayız, denizin keyfine göre bizi mahvetmesini izliyoruz; mahvetmekten vazgeçtiği za-

man da ona minnet duyacağız gene de... Ben yalnız sayın belediye başkanına haber vermek istemiştim.

Bunun üzerine Chanteau, gecesinin tadını kaçıran, yarın da uğraşmak zorunda kalacağı bu tatsız olaya sinirlendi.

— Ama kimsenin aklına ne kadar aptalca bir köy kurduğunuz gelmiyor değil mi? Düpedüz dalgaların altına girmişsiniz! Bu durumda, denizin evlerinizi birer birer yutmasına şaşmamak gerek... Ayrıca, neden bu delikte kalıyorsunuz? Herkes çekip gidiyor.

— Nereye gidelim? diye sordu Prouane, şaşkın bakışlarla söylenenleri dinledikten sonra. Buralıyız beyefendi, dolayısıyla burada kalıyoruz... İnsanın bir yeri olmalı.

— Bu doğru işte, diye tamamladı Madam Chanteau. Üstelik ister burada ister başka yerde yaşayın, insan hep acı çekiyor... Biz yatmak üzereydik. İyi akşamlar. Yarın hava açar.

Adam selam verip çıktı. Véronique'in ardından kapıyı kilitlediği işitildi. Herkesin elinde birer mum vardı, mutfakta birlikte yatan Mathieu ile Minouche'u son bir kez okşadılar. Lazare notalarını toplamış, Madam Chanteau senetlerini eski dosyaya koyup kolunun altına sıkıştırmıştı. Ayrıca, kocasının unuttuğu, Davoine'ın hesap dökümünü de almıştı masadan. Bu kâğıt yüreğini dağlıyordu, ortalıkta dolaşmasına gerek yoktu.

— Biz çıkıyoruz Véronique, diye seslendi hizmetçiye. Bu saatte ortalarda dolaşmayacaksın sanırım.

Baktı ki mutfaktan homurtunun dışında bir ses gelmiyor, daha alçak sesle konuşmayı sürdürdü:

— Nesi var bunun? Memeden kesilecek bir çocuk getirmedim ki ona.

— Rahat bırak kızı, dedi Chanteau. Bilirsin, zaman zaman böyle kafası bozulur. Ayrıca biz dört kişiyiz, öyle değil mi? Hadi iyi geceler.

O, koridorun öbür ucunda, yatak odasına dönüştürülmüş eski oturma odasında yatardı. Böylece sancıları tuttu-

ğunda, koltuğunu rahatça yemek masasının başına ya da taraçaya çekebiliyorlardı. Kapıyı açtı, girmeden bir an bekledi; eklemlerindeki sertleşmenin dünden beri haber verdiği, alttan alta hazırlanan sancı nöbetinin etkisiyle bacakları şimdiden ağırlaşmıştı. Kaz ciğerini yemekle büyük yanlış yaptığı belliydi. Bu açık seçik durum şimdi canını sıkıyordu.

— İyi geceler, dedi yeniden, ağlamaklı bir sesle. Sizler hep mışıl mışıl uyuyorsunuz... İyi geceler yavrum. Güzelce dinlen, tam yaşındasın.

— İyi geceler amca, dedi Pauline gelip ona sarılarak.

Kapı kapandı. Madam Chanteau küçük kızı önüne kattı. Lazare arkalarından geliyordu.

— Bu gece beni sallaman gerekmeyecek, dedi yaşlı kadın. Şu gürültü patırtı, rahatsız etmek şöyle dursun, uyutuyor beni... Paris'te, yattığım yerde sallanmayı aradım doğrusu.

Üçü birden birinci kata vardılar. Her birinin elinde, sağda solda gölgeleri dans ettiren birer mum vardı, Pauline kendi mumunu dimdik tutuyor, tek sıra hâlinde yukarı çıkarlarken müthiş eğleniyordu. Sahanlıkta, yengesinin kendisini nereye götüreceğini bilmediğinden, kararsızlık içinde duraksayınca, kadın onu usulca itti.

— Dosdoğru yürü... Bak şu konuk odası, karşısındaki benim odam... Bir saniye gir, sana bir şey göstermek istiyorum.

Gayet sade maun mobilyalarla döşenmiş, yer yer yeşil çizgili sarı kalın pamuklu perdeleri olan bir yatak odasıydı bu: Bir yatak, bir giysi dolabı, bir de küçük masa. Tam ortaya, kırmızı halının üstüne, tek ayaklı yuvarlak bir masa konmuştu. Madam Chanteau mumunu kıyı bucak dolaştırdıktan sonra, küçük yazı masasına yaklaştı, kepengini aşağı indirdi.

— Gel bak, diye sürdürdü konuşmasını.

Küçük çekmecelerden birini açmış, Davoine'ın kör olası hesap dökümünü, derin derin iç çekerek içine yerleştirmişti.

Sonra bir üstteki çekmeceyi çekti, çıkarıp ters çevirdi, içindeki kurumuş kırıntıları yere döktü, gözünü dikmiş kendisine bakan çocuğun önünde senetleri çekmeceye yerleştirirken:

— Görüyor musun, onları buraya koyuyorum, tek başlarına duracaklar, dedi. Sen kendin yerleştirmek ister misin?

Pauline, nedenini açıklayamayacağı bir utanç duyuyordu. Yüzü kızardı.

— Yok yengeciğim, ne gereği var.

Ama eski dosya eline tutuşturulmuştu bile, onu çekmecesinin dibine yerleştirmek zorunda kaldı. O arada Lazare elindeki mumu uzatmış, masanın içini aydınlatıyordu.

— İşte burada, diye konuşmaya devam ediyordu Madam Chanteau, artık eminsin, için rahat olsun, açlıktan ölsek bile kimse bunlara dokunmayacak... Unutma, soldan ilk çekmece. Büyüyüp kendi elinle almaya geldiğin gün çıkacaklar oradan... Minouche gelip onları yiyemez değil mi?

Küçük yazı masasını açıp içindeki kâğıtları yiyen Minouche'u hayal edince, çocuk kahkahalara boğuldu. Az önceki utangaçlığı geçmiş, Lazare'la oynamaya başlamıştı. Oğlan da, küçük kızı eğlendirmek için, çekmeceye saldırıyormuş gibi yapıp kedi gibi mırlıyordu. Kızcağız da içtenlikle gülüyordu. Oysa Madam Chanteau, büyük bir törenle masanın sürgülü kapağını kapatmıştı. Canlı bir hareketle anahtarı iki kez çevirdi.

— Tamam, dedi. Saçmalama Lazare... Şimdi yukarı çıkıp bir eksiği var mı bakayım.

Ardından, üçü birden merdivenlere döndüler, ikinci katta yeniden duraksayan Pauline tam soldaki kapıyı açarken yengesi bağırdı:

— Hayır, hayır o kuzeninin odası! Seninki karşıda.

Pauline kapıyı açıp odanın büyüklüğünü, tavan arasını hatırlatan eşya bolluğunu, piyanoyu, sediri, kocaman masayı, kitapları, resimleri görünce büyülenmiş gibi olduğu yere mıhlanıverdi. Sonunda öbür kapıyı itti, odası ilk gördüğü-

ne oranla daha küçük dursa da kendinden geçti. Duvarlar üzerine mavi güller serpiştirilmiş ham kâğıtla kaplıydı. Eşya olarak muslin perdeli bir demir karyola, bir tuvalet masası, küçük bir komodin, üç de sandalye vardı.

— Her şey hazır, diye mırıldanıyordu Madam Chanteau, su, şeker, havlu, sabun... Güzel güzel uyu. Véronique hemen yanda, kendi odacığında yatıyor. Korkarsan, duvarı yumrukla.

— Ayrıca ben de buradayım, dedi Lazare. Hortlak gelirse, hemen kocaman kılıcımı alır koşarım.

Karşılıklı iki odanın da kapıları açık kalmıştı. Pauline bir kendininkine, bir ötekine bakıyordu.

— Dünyada hortlak mortlak yoktur, dedi her zamanki neşesiyle. Kılıç da hırsızlara karşı kullanılır... İyi akşamlar yengeciğim. İyi akşamlar kuzenim.

— İyi akşamlar canım... Kendi başına soyunabilecek misin?

— Elbette... Ben artık büyüdüm. Paris'te her şeyi kendim yapardım.

Kucaklaştılar. Madam Chanteau odasına çekilirken, isterse kapısını kilitleyebileceğini söyledi. Ama çocuk çoktan pencerenin önüne gitmiş, odasının denize bakıp bakmadığını araştırmaya başlamıştı. Yağmur camdan aşağı öyle bir şiddetle dökülüyordu ki pencereyi açmayı göze alamadı. Ortalık çok karanlıktı, ama denizin hemen ayaklarının dibini dövdüğünü işitince sevindi. Sonra kendisini ayakta uyutan yorgunluğa karşın odayı dolaştı, eşyaya baktı. Öbürlerininkinden ayrı, kapanabileceği, kendine özgü bir odasının olması yüreğini büyük insanlara özgü bir gururla dolduruyordu. Ama tam anahtarı çevirirken, entarisini çıkarıp kısa iç eteklikle kaldığından bir an duraksadı; yüreğine bir kaygı düştü. Birini görürse, nereden kaçıp kurtulacaktı? Korkuyla ürperdi, kapının kilidini açtı. Tam karşıda, odanın ortasında duran Lazare hâlâ ona bakıyordu.

— N'oldu, bir şey mi gerekti? diye sordu.

Pauline kıpkırmızı kesildi, önce yalan atmak istedi, ama sonra içinde kabaran açık sözlü davranma ihtiyacına boyun eğdi.

— Hayır, hayır... Kapılar kilitlenince korkuyorum, anlıyor musun? Dolayısıyla kilitlemiyorum, duvara vurursam anla ki seni çağırıyorum. Anlıyor musun, hizmetçi değil, sen gel!

Lazare bu alabildiğine dürüst, sevecen çocuksuluğun büyüsüne kapılmış ve birkaç adım yaklaşmıştı.

— İyi akşamlar, dedi yeniden, kollarını ona uzatarak.

Küçük kız, çocuksu çıplaklığına aldırmadan, boynuna atılıp incecik kollarını onun boynuna doladı.

— İyi akşamlar sevgili kuzenim.

Beş dakika sonra, cesurca mumunu söndürmüş, muslinler içindeki yatağına gömülmüştü. Yorgunluktan, uykusu uzunca bir süre bir düş kadar hafif oldu. Önce, herkesi uyandırmaktan çekinmeden, evdeki öteberiyi sağa sola çekiştiren Véronique'in yukarı çıktığını işitti. Derken, yalnız homurdayan fırtınanın gök gürültüsünü andıran sesi kaldı ortada: İnatçı yağmur kayağantaşları dövüyor, rüzgâr pencereleri zangırdatıyor, kapıların altında uğulduyordu. Gümbürtü böyle bir saat daha sürdü, kıyıyı döven her dalga evi derin ve boğuk bir sarsıntıyla silkeliyordu. Sessizlik içinde yitip gitmiş, ezilmiş ev, su üstünde gemi gibi yüzüyordu sanki. Pauline artık nemli bir sıcaklığın içindeydi, yalpalayan düşünceleri, yardımsever insanlara özgü acıma duygusuyla, aşağıda denizin sıcak yataklarından kopardığı insancıklara yöneliyordu. Derken her şey yeniden karanlıklara gömüldü, kız derin bir uykuya daldı.

II

Pauline'in varlığı daha ilk hafta eve bir sevinç getirdi. Yerli yerinde sağlığı, dingin gülümseyişi Chanteau'ların içine gömüldükleri gizli acıyı yatıştırıyordu. Baba, kendine bir hasta bakıcı bulmuştu, ana, oğlu yuvada daha uzun süre kaldığı için mutluydu. Yalnız Véronique homurdanmayı sürdürüyordu. Gerçi kimse el sürmüyordu, ama yazı masasının gözüne konmuş yüz elli bin frank aileye daha varlıklı bir hava veriyordu. Yeni bir bağ yaratılmıştı, ne olduğunu tam bilemeseler de yaşadıkları çöküşün içinden yeni bir umut doğuyordu.

Pauline'in gelişinden iki gün sonra, Chanteau'nun gelişini önceden hissettiği damla nöbeti tutmuştu. Bir haftadır eklemlerinde karıncalanmalar hissediyor, kolu bacağı ürperiyor, en ufak bir harekette bulunmaya korkuyordu. Bununla birlikte o akşam her zamankine oranla daha dingin yatmıştı, ama sabahın üçünde sol ayak parmağında sancı başladı. Oradan topuğa atladı, sonra bütün bileği kapladı. Gün ağarana dek, kimseyi rahatsız etmek istemediğinden, battaniyelerin altında terleyerek, usul usul sızlandı. Nöbetleri evin korkulu düşüydü; Chanteau nöbet gelince utanıyor, sancısı karşısında öfkelenmelerinden korkuyor, birilerini yardıma çağırmak için son ana dek bekliyordu. Ama saat sekize doğru, Véronique kapısından geçerken, bacağını biraz uzatmanın verdiği acıyla çığlığını tutamadı.

— Hah, tamam! Yine başladık, diye homurdandı hizmetçi kız. İşte böğürmeye başladı.

Véronique odaya girmiş, onun inleyerek başını sağa sola devirmesine bakıyordu. Gönlünü almak üzere söyleyecek bula bula şunu buldu:

— Aman hanımefendi ne kadar sevinecek!

Gerçekten de, sonunda odaya gelen hanım, bütün umutlarının kırıldığını göstermek üzere kollarını aşağı sarkıtıverdi.

— Yine mi! dedi. Daha yeni geldim, al sana nöbet!

Damla hastalığıyla aralarında on beş yıllık hınç vardı. Yaşamını boşa harcatmış, oğlunu yıkmış, bütün tutkularını öldürmüş bir düşman, bir yosma gibi nefret ediyordu damladan. Damla hastalığı olmasa, şu adı sanı bilinmeyen köye sürgün gelirler miydi? Yüreğinin iyiliğine karşın, kocasının nöbetleri karşısında tir tir titriyor, düşmanca bir tutum takınıyor, ben bu konuda beceriksizim, sana bakamam, diyordu.

— Hey ulu Tanrım! Nasıl da acı çekiyorum! diye geveliyordu adamcağız. Bu seferki nöbet öncekinden çok daha şiddetli geçecek, seziyorum... Zoruna gittiğine göre, orada durma; ama hemen kızı yolla Doktor Cazenove'u çağırsın.

O arada bütün ev ayaklanmıştı. Aile artık hekimlere hiç güvenmese de, Lazare Arromanches'a koşmuştu. Chanteau'lar on beş yıldır bütün ilaçları denemişlerdi; her yeni girişimde hastalık daha kötüye gitmişti. Başlangıçta hafif ve ender gelen nöbetler kısa sürede sıklaşmış, şiddetlenmişti; bugün iki ayak da sancıyor, dizin biri de mızıklanıyordu. Hastaya tam üç kez farklı tedavi uygulanmıştı. Zavallı bedeni sonunda, ilaç tanıtımlarının birbirleriyle çarpıştığı bir deneme tahtasına dönmüştü. Önce bin bir özenle kanını akıtmış, ardından hiçbir sakınıma gerek duymadan içini boşaltmışlardı, şimdi de onu kolsik ve litine boğuyorlardı. Kanı azalıp kolu bacağı çöp gibi kalınca, şiddetli nöbetler yavaş yavaş süreğenleşmişti. Yerel tedaviler de çok işe yara-

mamış, sülükler eklemlerini katılaştırmış, afyon, nöbetlerin süresini uzatmış, damar açıcı ilaçlar midesinde yaralar açmıştı. Wiesbaden'le Carlsbad pek etkili olmamış, Vichy'de geçirdiği mevsimse canını alayazmıştı.

— Ah Tanrım, nasıl da acı çekiyorum! deyip duruyordu. Köpekler ayaklarımı yiyip bitiriyor sanki.

Ardından kaygıyla birden hareketleniyor, konum değiştirirse sancısı geçecekmiş gibi bacağını bir o yana bir bu yana çeviriyordu. Ama sancı gittikçe artıyor, her harekette çığlıklar attırıyordu. Derken, sancı doruğa çıkınca, sürekli bir uluma kopardı. Hem ateşler içinde yanıyor hem tir tir titriyor, susuzluktan kırılıyordu.

Tam bu sırada Pauline onun odasına süzüldü. Yatağın önünde durup, ağlamadan, ciddi bir yüzle amcasına bakmaya koyuldu. Çığlıklara sinirlenen Madam Chanteau keçileri kaçırmak üzereydi. Véronique, hastanın ağırlığına dayanamadığı yorganı düzeltmek istemişti. Ama erkek eline benzeyen ellerini uzatınca, adam eskisinden daha çok ulumuş, bedenine dokunmasını yasaklamıştı. Ödü patlardı hizmetçi kızdan, kendisini kirli çamaşır torbası gibi sallamakla suçlardı onu.

— Peki beyefendi, öyleyse bana seslenmeyin, dedi Véronique öfkeyle çıkıp giderken. İnsanları bıktırırsanız, kendi kendinize bakarsınız.

Pauline usul usul yatağa sokulmuştu. Çocuk parmaklarıyla, ustaca bir hafiflikle yorganı kaldırdı. Hasta bir parça soluk aldı, küçük kızın yardımına ses çıkarmadı.

— Sağol canım... Bak şu kıvrımı düzelt. Tam beş yüz libre ağırlığı var... Yoo! O kadar hızlı değil! Ödümü kopardın.

O arada sancı şiddetlenerek yeniden başlamıştı. Karısı odayı düzeltmeye, perdeleri çekmeye, komodinin üstüne bir fincan koymaya kalkışınca Chanteau yeniden sinirlendi.

— Rica ederim yürümeyi kes, her yeri titretiyorsun... Her adım atışında bacağıma çekiçle vurulmuş gibi oluyor.

Kadın özür dilemeye, onun gönlünü almaya kalkışmadı bile. Hep böyle oluyordu. Sonunda acısıyla baş başa bırakıyorlardı adamı.

— Hadi gel Pauline, demekle yetindi kadın. Görüyorsun ya, amcan bizi çevresinde görmeye dayanamıyor.

Ama Pauline kaldı. Öylesine usulca yürüyordu ki, küçücük ayakları parkeye şöyle bir değip kalkıyordu sanki. O andan sonra hastanın başına yerleşti, adam da artık odaya başka birinin girmesine izin vermedi. Dediğine göre ancak bir meleğin kendisine bakmasını istiyordu. Küçük kız neresinin ağrıdığını, bunun nasıl geçirileceğini anlayacak kadar kavrayışlıydı. İsteklerini önceden seziyor, odanın ışığını ayarlıyor ya da Véronique'in getirip kapı önüne bıraktığı bulgur çorbasını zorla ona içiriyordu. Ama adamcağıza asıl iyi gelen, onu hep böyle karşısında görmekti. Kızcağız, kocaman gözlerini bir saniye bile üzerinden ayırmadan bir sandalyenin kenarına çökmüş kıpırdamadan uslu uslu oturuyordu. Amcası çektiği acıları anlatarak kendini rahatlatmaya çalıştı.

— Biliyor musun, şu anda kör bir bıçak ayak parmaklarımı eklem yerlerinden doğruyor sanki; o arada, yemin ederim, derime ılık su döküyorlar sanki.

Sonra, sancı yer değiştiriyordu; ayak bileğine bir demir tel geçiriliyor, kasları keman yayı gibi geriliyordu. Pauline merhamet dolu bakışlarla dinliyor, söylenen her şeyi anlıyormuş gibi bakıyor, adamın ulumaları arasında yalnızca onun acısını dindirmeyi dert edinerek, kılını kıpırdatmadan duruyordu. Dahası, neşesini de yitirmemişti, iki inleme arasında adamı güldürmeyi başarıyordu.

Sonunda Doktor Cazenove gelince, pek sevindi, küçük hasta bakıcının saçlarına kocaman bir öpücük kondurdu. Deniz Kuvvetleri'nde otuz yıl çalıştıktan sonra, amcalarından birinin kendisine bir ev bıraktığı Arromanches'a çekilmiş olan, elli dört yaşında, kara kuru ama sağlıklı bir adamdı. Madam Chanteau'nun kaygı verici biçimde burkulan bileğini iyileştireli beri Chanteau'ların dostuydu.

— İşte yine görüştük, dedi. Elinizi sıkmaya koştum. Biliyorsunuz, şu küçükten daha çok yararım dokunmaz size. Bakın sevgili dostum, insan damla hastalığını atadan getirmişse ve ellisini geçmişse, yazgısına boyun eğmelidir. Buna bir de içerek kendinizi tükettiğiniz onca ilacı ekleyin... Aslında biricik çareyi siz de biliyorsunuz: Sabır ve yün çorap.

Çok kuşkucu bir insan gibi davranıyordu. Otuz yıl boyunca, dünyanın dört bir yanında, her türlü çöplükte öyle çok yoksulun can çekişmesine tanık olmuştu ki, alabildiğine alçak gönüllü biri olup çıkmıştı: Genellikle işi doğaya bırakırdı. Gene de Chanteau'nun parlak derisi koyu kırmızıya dönmüş ayak parmağını inceliyordu, sonra yangının bulaştığı dize geçiyor, sağ kulağın dibinde beyaz, katı bir kütlenin belirdiğini saptıyordu.

— İyi ama doktor, diye inliyordu hasta, beni böyle acılar içinde bırakamazsınız!

Cazenove birden ciddileşmişti. Sodyum-kalsiyum karışımı içeren kütle ilgisini çekmişti. Bu yeni belirti karşısında bilime inancı geri gelmişti.

— Aman Tanrım! diye mırıldandı, alkali ve tuzları deneyebilirim elbet... Hastalığın kronik hale geldiğine kuşku yok.

Birden coştu.

— Bütün bunlar sizin yüzünüzden, verdiğim perhize uymuyorsunuz. En küçük bir beden hareketi yok, şu koltuktan hiç kalkmıyorsunuz. Ayrıca, iddiaya girerim ki et falan da vardır değil mi? Hastalığı kızıştıracak bir şey yediğinizi itiraf edin.

— Aman canım, şöyle bir lokmacık kaz ciğeri, diye itiraf etti Chanteau, belli belirsiz bir sesle.

Hekim, kollarını havaya kaldırarak, dünyayı olup bitene tanık tuttu. Ama o arada, geniş yağmurluğundan birkaç küçük şişe çıkardı ve karışımını yapmaya girişti. Lokal tedavi olarak, ayağı ve dizi pamukla sarıp üzerlerine muşamba geçirmekle yetindi. Ve giderken, öğütlerini bu kez küçük

Pauline'e yineledi: İki saatte bir, bir çorba kaşığı şurup, hastanın içebileceği kadar bulgur çorbası, ama hepsinden önemlisi çok sıkı perhiz.

— Yemesine engel olabiliyor muyuz acaba? dedi Madam Chanteau onu geçirirken.

— Hayır, hayır, yengeciğim göreceksin, çok uslu duracak, deme gözüpekliğini gösterdi Pauline. Ben ona söz dinletirim.

Cazenove küçük kıza bakıyordu; akıllıca sözlerine bayılmıştı. Eğilip yeniden yanaklarından öptü.

— Başkalarına iyilik etmek için doğmuş bir kız, dedi bir bakışta tanı koyan bir hekim edasıyla.

Chanteau sekiz gün böğürdü. Tam nöbet geçti derken, sancı sağ ayağa atladı; üstelik iki katına çıkmıştı. Ulumalarla bütün evi sarsıyor, Véronique bunları işitmemek için mutfağın en uzak köşesine kaçıyor, sinirli bir kaygı içindeki Madam Chanteau'yla Lazare da zaman zaman evden uzaklaşıyorlardı. Bir tek Pauline hastanın odasından ayrılmadı; karnının acıktığını ileri sürerek her ne pahasına olursa olsun bir kalem pirzola yemek isteyen, kendisini iyileştiremediğine göre, Doktor Cazenove'un gerçek bir eşek olduğunu haykıran yaşlı adamın şımarıklıklarına dayandı. Hele geceleri sancılar iyice artıyordu. Kızcağız bütün gece topu topu iki üç saat uyuyabiliyordu. Ama yine de neşesi yerindeydi, hiçbir küçük kız böylesine sağlıklı büyümemiştir. Yüreğine su serpilen Madam Chanteau, evi ağır bir yükten kurtaran bu çocuğun yardımını kabul etmişti sonunda. Neyse, günün birinde sancılar kesildi, Pauline özgürlüğüne kavuştu ve Lazare'la aralarında sıkı bir dostluk kuruldu.

Bu dostluk, delikanlının geniş odasında başladı. Lazare bir bölme duvarını yıktırmış, dolayısıyla ikinci katın yarısına yayılmıştı. Delik deşik eski bir paravanın ardına konmuş demir karyola odanın bir köşesinde yitip gitmişti. Duvarın birinde, beyaz tahta raflara, Caen'de tavan arasında bulup Bonneville'e getirttiği klasikler, kalan ciltleri kaybolmuş ki-

taplar dizilmişti. Pencereye yakın bir yerde son derece garip nesneler, maden örnekleri, kullanılmaz olmuş ev aletleri, kırılıp dökülmüş oyuncaklarla dolup taşan Normandiya işi eski, kocaman bir giysi dolabı duruyordu. Yazı yazmak için şöyle avuç içi kadar bir yer bulamayacağınız, üzerine kâğıtlar, resimler, tütün çömlekleri konmuş, alabildiğine yüksek eski çizim masasının dışında, üzerinde bir çift ince kılıçla eskrim maskesinin durduğu bir de piyano vardı.

Bu karman çormanlığın ortasına bırakılan Pauline kendinden geçti. Tam bir ay sürdü odayı incelemesi; her gün yeni bir şey buluyor, ya kitaplıkta resimli bir Robinson ya da giysi dolabının altında bir palyaço avlıyordu. Sabah kalkar kalkmaz kendi odasından kuzeninin odasına geçiyor, bir güzel yerleşiyor, öğlen yemekten sonra yine oraya çıkıyor, orada yaşıyordu. Lazare daha ilk günden onu bir oğlan, kendisinden dokuz yaş küçük bir erkek kardeş saymıştı. Kocaman anlayışlı gözleriyle öyle şekerdi ki, Lazare onun yanında sıkılmıyor, piposunu tüttürüyor, bir sandalyeye oturup ayaklarını masaya dayıyor, geriye kaykılıp okuyor, içlerine çiçekler yerleştirdiği uzun mu uzun mektuplar yazıyordu. Yalnız, erkek arkadaş zaman zaman korkunç yaygaracı kesiliyordu. Ansızın masaya tırmanıyor ya da hışımla eski püskü paravanın öbür tarafına geçiveriyordu. Bir sabah, hiç sesi çıkmadığından ne yapıyor acaba diye dönüp bakınca, yüzünde eskrim maskesi, elinde ince kılıçlardan biriyle boşluğu selamlarken buldu onu. İlkin uslu durmasını, yoksa kapı dışarı edeceğini söylese de, bu gibi sahneler genellikle korkunç kovalamacalarla, o karman çorman odada keçi gibi zıplamalarla sonuçlanıyordu. Kız boynuna atlıyor, delikanlı da yeniden çocuklaşıp onu eteklerini savura savura topaç gibi döndürüyor, ikisi de çocuksu kahkahalara boğuluyordu.

En sonunda, dikkatleri piyanoya yöneldi. Bu 1810'dan kalma, Eugénie de la Vignière'in on beş yıl boyunca ders ve-

rirken kullandığı, eski bir Erard'dı. Cilası gitmiş maun kutusundaki teller, derinlerden gelen boğuk seslerle göğüs geçirirlerdi. Lazare, annesinden yeni bir piyano koparamadığı için, parmaklarını bütün gücüyle tuşlara indirir, ama kafasının içinde uğuldayan duygulu sesleri bir türlü elde edemezdi. Dilediği etkiyi yaratmak üzere, bunları sesiyle güçlendirmeyi alışkanlık edinmişti. Tutkusu kısa sürede, Pauline'in iyi niyetini kötüye kullanmasına yol açtı. Bir dinleyici bulmuştu kendine; öğleden akşama kadar dağarcığındaki bütün yapıtları ortaya döküyordu. Bunlar da çoğu kez, müzik dünyasının en karmaşık yapıtları oluyordu. Özellikle o günlerde dışlanan Berlioz ve Wagner'in besteleri. Sonunda bağırmaya, parçaları parmaklarıyla olduğu kadar gırtlağıyla da seslendirmeye girişirdi. Çocuk işte böyle günlerde çok sıkılır, ama kuzenini üzmemek için, oturup uslu uslu dinlerdi.

Kimi zaman bir de bakarlardı ki akşam olmuş. Bunun üzerine, müziğin ritminden serseme dönmüş olan Lazare, kurduğu büyük düşleri anlatmaya başlardı. Annesine, bütün dünyaya karşın, o da böyle büyük bir besteci olacakmış. Caen Lisesi'nde bir keman öğretmeni varmış, ondaki bestecilik yeteneğini sezmiş, ona utku dolu bir gelecekten söz etmişti. Gizli gizli bestecilik dersleri almış artık yalnız çalışıyormuş. Daha şimdiden kafasında belli belirsiz bir düşüncesi, yeryüzündeki Cennet'i betimleyen bir senfoni düşüncesi varmış. Dahası, senfoninin küçük bir parçasını, meleklerce cennetten kovulan Adem'le Havva'yı anlatan acılı marşı bestelemiş bile. Bir akşam onu Pauline'in önünde çalmaya razı oldu. Çocuk ne çalınırsa dinliyor, onaylıyor, çok güzel buluyordu. Sonra oturup onunla tartışıyordu. Güzel besteler yapmak insana keyif verirdi elbet; ama onu vali ya da yargıç yapmak isteyen ana babasının sözünü dinlerse çok daha iyi ederdi belki. Oğlan Paris'e gidip konservatuvara başvurmaktan söz ettiği, annesiyse şöyle adam gibi bir uğraş seçmesi için ona ekime dek süre tanıdığı için evde hava

gergindi. Pauline yengesinin tasarısını destekliyordu, dingin bir inançla ona, kuzenini buna inandırmaya çalışacağına söz vermişti. Hep birlikte güldüler bu söze. Küplere binen Lazare, "aşağılık bir burjuva" olduğunu söyleyip, piyanosunun kapağını küt diye kapattı.

Bu konuşma üzerine üç gün birbirlerine küstüler, sonra barıştılar. Delikanlı, küçük kızı müzikten yana çekebilmek için, ona piyano öğretmeyi kafasına koymuştu. Parmaklarını tuşlara yerleştiriyor, saatlerce gam çaldırıyordu. Ancak, heves yokluğu düpedüz tepesini attırıyordu. Kızın aklı fikri gülmekteydi. Minouche'u tuşlar üzerinde gezdiriyor, hayvan patileriyle garip senfoniler çalıyordu. Pauline, kedinin hani şu ünlü cennetten kovulma sahnesini seslendirdiğine yemin ediyor, bu da besteciyi bile güldürüyordu. Bunun üzerine büyük eğlence başlıyor, kız delikanlının boynuna sarılıyor, o da onu fırıl fırıl döndürüyordu; oyuna katılan Minouche da masadan giysi dolabına sıçrıyordu. Mathieu'yü ise oyuna katmıyorlardı; onun sevinci çok can yakıyordu.

— Yakamı bırak rezil burjuva! dedi günün birinde sabrı tükenen Lazare. Eğer isterse, annem öğretir sana piyanoyu.

— Müziğin beş para etmez, dedi Pauline de hiç sözünü esirgemeden. Senin yerinde olsam hekimliği seçerdim.

Aklı başından giden Lazare, gözünü dikmiş kıza bakıyordu. Hekim ha? Bunu da nereden çıkarmıştı? Her şeyi bir anda bastıran bir coşkuyla tutkusuna dört elle sarıldı.

— Dinle beni, diye bağırdı, müzisyen olmamı engellerlerse, canıma kıyarım!

Yazın gelmesiyle Chanteau'nun sağlığı iyice yerine gelmişti, böylece Pauline evin dışında Lazare'ın ardına düşebildi. Büyük oda boş kaldı, arkadaşlıkları çılgın koşularla sürdü. İlk birkaç gün, denizden esen yelin kavurduğu ılgın kümelerinin iyi kötü yeşermeye çabaladığı taraçayla yetindiler. Sonra avluya el koydular, sarmıcın zincirini kopardılar, çekirgeyle beslenen bir düzine tavuğu kaçırttılar, duvarla-

rındaki alçıların dökülmesine kimsenin ses çıkarmadığı boş ahırla arabalığa saklandılar. Derken, Véronique'in köylü gibi çapaladığı, kuru topraklı sebze bahçesine daldılar; dört ince şeride yamru yumru sebzeler ekilmiş, dalları kötürüm bacağı gibi budanmış armutlar dikilmiş, bunların hepsi kuzeybatıdan esen boralarla yan yatmıştı. Bir keresinde küçük bir kapıyı itince, denizin tam karşısında açık göğün altında, yarın başında buluverdiler kendilerini. Pauline, parlak temmuz güneşinde alabildiğine arı ve yumuşak duran uçsuz bucaksız suya, hâlâ aynı tutkulu merakla bakıyordu. Evin her odasından hep denizi görmeye çalışıyordu. Ama henüz yakınına gitmemişti, Lazare'la birlikte kendini kumsalın canlı yalnızlığında bulduğunda yepyeni bir yaşam başladı.

Ne güzel gezilerdi onlar! Madam Chanteau, küçüğün aklına duyduğu güvene karşın homurdanıyor, onları evde tutmak istiyordu. Dolayısıyla onlar da Véronique'in kendilerini görebileceği avludan geçmiyorlardı hiçbir zaman. Usulca sebze bahçesine sızıyor, akşama dek ortalıkta gözükmüyorlardı. Kısa bir süre sonra, kilise çevresindeki gezintiler, porsuk ağaçlarının kapladığı mezarlığın köşe bucağı, papazın üç beş salatası canlarını sıktı. Derken sekiz günde bütün Bonneville'i, kayaya yaslanmış otuz evi, balıkçıların kayıklarını çektikleri çakıllı katmanı tükettiler. En eğlencelisi, suların çekildiği sırada, yarın dibinde, çok ötelere yürümekti: Yengeçlerin kaçıştığı incecik kumlarda yürüyor, içinde karideslerin oynaştığı dupduru dereciklere batmamak için deniz yosunlarıyla kaplı kayaların birinden öbürüne sıçrıyorlardı. Midye avlayıp, ekmeksiz, çiğ çiğ mideye indirmeleri, mendilin bir ucuna sarıp taşıdıkları garip hayvancıklar, küçük bir oyuğun içinde sesini işittikleri ıstakoz, yolunu şaşırmış dilbalığı da cabasıydı. Sonra deniz yükselince, bazen sığ bir kayaya sığınıp denizde kazaya uğradıklarını varsayıyor ve suyun çekilmesini bekliyorlardı. Boğazlarına dek ıslanmış, saçları başları dağılmış halde, ağızları kulaklarında geri dö-

nüyorlardı. Tuzlu açık havaya öylesine alışmış oluyorlardı ki, akşamları, lambanın altında boğulacak gibi olduklarını söyleyerek yakınıyorlardı.

Asıl büyük sevinci denize girince duydular. Kumsal, Caen'li ve Bayeux'lü ailelerin gelemeyeceği kadar kayalıktı. Arromanches yarları her yıl yeni çakıl taşlarıyla kaplanırken, Bonneville'de tek bir yüzücü gözükmüyordu. Onlarsa, köyün bir kilometre uzağında, Port-en-Bessin yakınlarında, iki kaya kütlesinin arasında çok sevimli bir koy buldular, incecik, sapsarı bir kumu vardı. Yirmi franklık paralar gibi parlayan ıssız dalgaları yüzünden buraya Hazine koyu adını verdiler. Burası evleri gibiydi, soyunurken utanıp sıkılmıyorlardı. Delikanlı bir yandan konuşuyor, bir yandan da arkasını dönüp düğmelerini ilikliyordu. Küçük kız bir an için gömleğinin eteklerini ağzına alıyor, sonra bir oğlan çocuğu gibi, belinde bir yün kemerle ortaya çıkıyordu. Lazare, sekiz günde ona yüzmeyi öğretti: Pauline piyanoya oranla bunun daha kolay üstesinden geliyor ve gözüpekliği zaman zaman deniz suyundan kocaman yudumlar almasına neden oluyordu. Daha güçlü bir dalga onları birbirinin üstüne yıktığında, o keskin serinlikte bütün gençlikleri kahkahaya dönüşüyordu. Her yanları tuz içinde sudan çıkıyor, gözlerini budaktan esirgemeden koşmayı sürdürürken, çıplak kollarını esen yelde kurutuyorlardı.

Günler geçiyordu, ağustos başını bulmuşlardı, Lazare henüz hiçbir karara varmamıştı. Pauline, ekimde, Bayeux'deki bir yatılı okula gidecekti. Deniz tatlı bir yorgunlukla güçlerini tüketince, kendilerini kumlara bırakıyor, gayet mantıklı bir biçimde işlerini konuşuyorlardı. Pauline en büyük tutkusunun insanları iyileştirmek olduğunu, eğer erkek olsa mutlaka bu işi seçeceğini söyleyerek, sonunda oğlanın ilgisini hekimliğe yöneltmeyi başardı. Nitekim bir haftadır yeryüzü cenneti pek iyi gitmiyordu. Lazare üstün yeteneğinden kuşkulanmaya başlamıştı. Tıpta da büyük başarılar yaşanmıştı

elbet; Hipokrates, Ambroise Paré gibi büyük adlar geliyordu aklına. Ama bir gün öğleden sonra, birden sevinç çığlıkları atmaya başladı; başyapıtı elindeydi: Cennet sözü her şeyi bozuyordu, kendisi aslında acı senfoniyi yazıyordu, mavi göğün altında hıçkıra hıçkıra ağlayan insanlığın yakarışını, göz kamaştırıcı, uyumlu seslerle kâğıda geçiriyordu. Daha önce yazdığı Havva ile Adem'in marşını Ölüm Marşı'na çevirdi. Sekiz gün boyunca coşkusu her saat arttı, o kısacık sayfaya bütün evreni sığdırmıştı. Bir hafta daha geçti. Küçük dostu bir akşam, onun her şeye karşın Paris'e gidip seve seve tıp okuyacağını söylediğini işitince şaşırıp kaldı. Lazare bunun kendisini konservatuvara yaklaştıracağını düşünmüştü: Oraya varınca, gerisine bakacaktı. Madam Chanteau sevinçten havalara uçtu. Oğlu kamu yönetiminde ya da yargıda görev alsa, daha çok sevinirdi elbet, ama hekimler de en azından saygıdeğer insanlardı ve ayrıca çok kazanıyorlardı.

— Sen küçük bir peri misin? dedi Pauline'i kucaklarken. Seni evimize alışımızı ödüllendiriyorsun canım!

Gereken her şey ayarlandı. Lazare 1 Ekim günü yola çıkacaktı. Dolayısıyla, eylülde gezintiler iyice hızlandı, iki arkadaş o güzelim özgür yaşamlarını keyifli bitirmek istiyorlardı. Hazine koyunun kumlarında, akşamın nasıl geldiğini kestiremiyorlardı.

Bir akşam, yan yana uzanmış, yıldızlara bakıyorlardı. Yıldızlar, gittikçe solan gökyüzünde, ateşten birer inci gibi parlıyordu. Küçük kız, sağlıklı çocuklara özgü dingin hayranlığı duyuyordu. Oğlansa, yol hazırlığına başlayalı beri ateşlenmiş, onu durmadan yeni tasarılara koşturan istek sıçramaları arasında, sinirli sinirli gözlerini kırpıştırıyordu.

Pauline, uzun bir sessizliğin ardından:

— Yıldızlar ne güzel! dedi.

Oğlan, sessizliğin yeniden ortalığı kaplamasına izin verdi. Sevinci biraz körelmişti; kocaman açılmış gözlerinde bir tedirginlik dolaşıyordu. Gökyüzündeki yıldızların yanıp sö-

nüşü, uçsuz bucaksız evrene savrulmuş kürek dolusu kor gibi gittikçe yoğunlaşıyordu.

— İşte bunu öğrenemedin, diye mırıldandı sonunda. Her yıldız bir güneştir, çevresinde dünya gibi gezegenler dolaşır ve böyle milyarlarcası, onların arkasında da milyarlarcası var...

Bir an sustu, sonra, duyduğu büyük ürpertiyle boğuklaşmış bir sesle devam etti:

— Ben onlara bakmayı sevmem... Korkuturlar beni.

Deniz, yoksulluğuna ağlayan bir kalabalık gibi uzaktan uzağa inliyordu. Artık kararmış olan uçsuz bucaksız ufukta, uçuşan dünyaların tozu yanıyordu alev alev. Küçük kız, sayısız yıldızın ağırlığı altında ezilen yerkürenin yakınmaları arasında yanı başında bir hıçkırık duyar gibi oldu.

— Neyin var, hasta mısın?

Delikanlı karşılık vermedi, artık hiçbir şey görmek istemiyormuş gibi yüzüne kapattığı alabildiğine gergin parmaklarının arasından hıçkırıyordu. Konuşabilecek hale geldiğinde ağzının içinde geveledi:

— Ah ölüm, ölüm!

Pauline'in belleğinde bu sahneden geriye şaşkın bir anı kaldı. Lazare sonunda bin bir güçlükle doğrulmuştu, ayakları denizin dalgalarında, karanlıkta Bonneville'e döndüler. Artık birbirlerine diyecek söz bulamıyorlardı. Kız, oğlanın yürüyüşüne bakıyordu; batıdan esen yelin verdiği kamburlukla, boyu kısalmış gibiydi Lazare'ın.

O akşam yeni bir konuk, yemek odasında Chanteau'yla çene çalarak onları bekliyordu. Sekiz gündür, her yıl on beş günlüğüne Bonneville'e uğrayan, on iki buçuk yaşındaki Louise'in gelişini bekliyorlardı. Tam iki kez, boşu boşuna Arromanches'a gitmişler ve o akşam artık onu düşünmekten vazgeçtikleri anda kız ansızın çıkagelmişti. Louise'in annesi, Madam Chanteau'nun kollarında can vermiş, kızını da onlara emanet etmişti. Caen'de bankacılık yapan Bay

Thibaudier altı ay sonra yeniden evlenmişti; başında da üç çocuk daha vardı zaten. Yeni ailesiyle uğraşırken rakamlardan başını alamadığı için, küçük kızı ya yatılı okula veriyor ya da fırsat oldukça dostlarının yanına gönderiyordu. Çoğu kez, bu iş için kendisi yerinden bile kıpırdamıyordu. Sekiz gün gecikmeyle, uşaklardan biri getirmişti küçükhanımı. Beyefendinin derdi başından aşkındı! Uşak, beyefendinin küçükhanımı almaya gelebilmek için elinden geleni yapacağını söyleyip hemen geri dönmüştü.

— Lazare, bak! diye bağırdı Chanteau. Kız geldi!

Louise gülümseyerek delikanlıyı yanaklarından öptü. Oysa birbirlerini şöyle böyle tanıyorlardı, kız hep yatılı okuldaydı, delikanlı da liseyi bitireli topu topu bir yıl olmuştu. Dostlukları bir önceki yaza dayanıyordu. Lazare, çocukların gürültülü oyunlarına küçümseyerek bakan gözlerinden kızın gönül avcısı olduğunu hissetmiş, ona soğuk davranmıştı.

— Ee Pauline, Louise'i öpmeyecek misin? dedi odaya giren Madam Chanteau. O senin ablan, senden on sekiz ay büyük... Birbirinizi severseniz, hoşuma gider.

Pauline, ince uzun boylu, çarpık yüzlü, ama yetişkin bir hanımınkiler gibi kıvrılıp düğüm yapılmış uzun güzel sarı saçlarıyla epey sevimli bir kız olan Louise'e bakıyordu. Lazare'ın boynuna sarıldığını görünce sararmıştı. Louise, sevinçle kendisine sarılınca, dudakları titreyerek öpüşüne karşılık vermişti.

— Neyin var? diye sordu yengesi. Üşüdün mü?

— Evet biraz, rüzgâr sıcak esmiyor diye karşılık verdi Pauline; söylediği yalan yüzünü kızartmıştı.

Sofrada hiçbir şey yemedi. Gözlerini ötekilerden ayırmıyor, kuzeni, amcası ya da Véronique Louise'le ilgilenince, bakışları kararıyor, yırtıcı bir havaya bürünüyordu. Hele Mathieu de gelip tatlı sırasında masanın çevresinde her akşamki gibi dolandıktan sonra kocaman başını yeni gelenin dizine koyunca, acısı iyice arttı. Boşu boşuna seslendi kö-

peğe, beriki, kendisini şekere boğan konuk kızın dizinden ayrılmıyordu.

Yemekten kalktılar; Pauline ortalıktan yok oldu. Masayı toplayan Véronique, yüzünde büyük bir sevinçle mutfaktan koşup geldi:

— Pauline'ine bayılan hanımcığım! Gidip avluda hâline bakın...

Herkes avluya koştu. Arabalığın arkasına saklanan küçük kız, Mathieu'yü duvara yaslamış, apansız bir çılgınlık nöbetiyle kendinden geçmiş, küçücük yumruklarını hayvanın kafasına indiriyordu. Şaşkına dönen köpek kendini savunmuyor, boynunu eğmiş bekliyordu. Üstüne atladılar ama kız hâlâ yumruk savuruyordu, kaskatı kesilmişti; onu ölü gibi kucaklayıp götürmek zorunda kaldılar. Öylesine hastalanmıştı ki, hemen yatırdılar. Yengesi gecenin büyük bölümünü yanında geçirmek zorunda kaldı.

— Aman ne şeker, ne şeker, deyip duruyordu sonunda kızın bir kusurunu bulduğu için havalarda uçan Véronique.

— Paris'te öfke nöbetlerinden söz edildiğini anımsıyorum, diyordu Madam Chanteau. Kıskanç, bu da çirkin bir şey... Yanımızda geçirdiği altı ayda birtakım küçük olaylar gözüme çarpmıştı zaten; ama köpeği vura vura öldürmek istemesi, hepsini geçti.

Ertesi gün, Pauline Mathieu'yle karşılaştığı zaman titreyen kollarıyla sarılıp burnuna öpücükler kondururken o kadar çok ağladı ki, kıskançlık nöbetinin geri gelmesinden korktular. Bununla birlikte huyu hiç değişmedi, kanını beynine sıçratan bir dürtüydü bu. Kıskançlık nöbetleri, galiba, canlı sureti olduğu babasıyla anası arasındaki güzelim dengenin ötesinde, annesinin eski atalarından birinden geliyordu. On yaşındaki bir kıza göre çok aklı başında olduğundan, bu öfke nöbetlerine karşı elinden geleni yaptığını, ama üstesinden gelemediğini anlatıyordu. Sonra da utanılacak bir kusurmuş gibi karalar bağlıyordu.

— Ben sizi bu kadar çok severken, neden başkasını seversiniz? diye karşılık verdi, odasında kendisine öğütler veren yengesine, omzuna başını gömerek.

Kısacası, harcadığı bütün çabaya karşın Pauline Louise'in varlığı yüzünden epey acı çekti. Geleceğini söylediklerinden beri kaygılı bir merakla beklemişti onu, şimdiyse, gün sayarak gideceği zamanı iple çekiyordu. Üstelik Louise, kendi evinde şımartılmış çocuklara özgü cana yakınlığıyla, özenli kıyafetleriyle aklı başında bir küçükhanım gibi davranarak kendisini de büyülüyordu. Ama Lazare yanlarında olduğunda, Pauline'in sinirlerini bozan da işte bu küçükhanım çekiciliğiydi, bilinmezin ansızın uyanışıydı. Oysa delikanlı Pauline'i yeğliyordu, öbürüyle dalga geçiyor, büyüklük taslamalarının canını sıktığını söylüyor, onu hanımefendicilik oyunuyla baş başa bırakıp, uzaklarda, gönüllerince oynamayı teklif ediyordu. İtişip kakışmayı bir yana bırakmışlardı. Yatak odasında resimlere bakıyor, kumsalda ağır adımlarla dolaşıyorlardı. O iki hafta tam anlamıyla boşa gitti.

Bir sabah Lazare yola çıkışını beş gün önceye aldığını bildirdi. Paris'e yerleşmek istiyordu, orada Caen'li eski arkadaşlarından birini arayıp bulacaktı. Tam bir aydır, Lazare'ın gideceğini düşünüp karalar bağlayan Pauline, kuzeninin yeni kararını yürekten destekledi, sevinç içinde yengesinin bavulu hazırlamasına yardım etti. Ama Malivoire Baba eski faytonuyla gelip Lazare'ı alıp götürünce, koşup odasına kapandı ve uzun uzun ağladı. Akşam, Louise'e müthiş yakınlık gösterdi; kızın Bonneville'deki kalan sekiz günü çok tatlı geçti. Uşak, beyefendinin bankasından ayrılamadığını söyleyerek Louise'i almaya geldiğinde, iki küçük dost sımsıkı sarılıp ömür boyu birbirlerini sevmeye yemin ettiler.

Bundan sonraki bir yıl ağır ağır akıp gitti. Madam Chanteau karar değiştirmişti: Pauline'i yatılı okula göndermek yerine yanında tutmuştu; özellikle artık Pauline olmadan yapamayan Chanteau'nun sızlanmaları etkili olmuştu bunda,

ama Madam Chanteau, çıkarcılık kokan bu nedeni kendine itiraf edeceğine, küçük kızı eğitme işini kendisinin üstleneceğini söylüyor, eğitim alanına böylece adım atmak onu gençleştiriyordu. Küçük kızlar, yatılı okullarda kötü şeyler işitirlerdi. Oysa o, öğrencisinin el değmemiş masumiyetinden bizzat sorumlu olmak istiyordu. Lazare'ın kitaplığının bir köşesinde bir dil bilgisi, bir aritmetik, bir tarih kitabı, hatta bir de bir mitoloji özeti buldular ve Madam Chanteau değneği yeniden eline aldı. Günde bir ders, yazı ödevleri, matematik problemleri, şiir okumalar başladı. Kuzenin kocaman yatak odası dersliğe dönüştürülmüştü. Pauline piyanoya yeniden başlamak zorunda kaldı; yetmiyormuş gibi yengesi de, şu oğlanımsı tavırlarını düzeltmek için, hanım hanımcık davranmanın ilkelerini çatık kaşla göstermeye başlamıştı. Zaten kız da uslu ve kavrayışlıydı, konular hoşuna gitmese bile seve seve öğreniyordu. Tek bir kitap canını sıkıyordu: Din kitabı. Yengesinin pazar günleri rahatını bozup kendisini ayine götürmesinin sebebini henüz anlayamamıştı. Neye yarayacaktı bu? Oysa Paris'te, hemen burunlarının dibinde olmasına karşın, hiçbir zaman onu Saint Eustache'a götürmemişlerdi. Soyut düşünceleri kafası çok güç alıyordu, yengesi, iyi yetiştirilmiş bir kızın köyde papaza olabildiğince ince davranması, böylece herkese örnek olması gerektiğini ona açıklamak zorunda kaldı. Oysa kendisi de, tıpkı üst baş bakımı gibi, sırf iyi bir eğitimin parçası olarak, eğitimli kızlara yetecek kadar din öğrenimi görmüştü.

O arada deniz, aralıksız gelgitlerle günde iki kez Bonneville'i dövüyor, Pauline uçsuz bucaksız ufka baka baka büyüyordu. Hiç arkadaşı olmadığından, artık oyun oynamıyordu. Taraçanın çevresinde Mathieu'yla doya doya koştuktan, Minouche'u omzuna alıp sebze bahçesinde gezdirdikten sonra en sevdiği şey, karanlık aralık günlerinde kurşuni mora çalan, mayısın ilk güneşli havalarıyla birlikte değişken, parıltılı, tatlı bir yeşile boyanan, canlılığını hep

koruyan denize bakmaktı. Zaten o yıl mutlu geçti, görünüşe göre, varlığıyla eve taşıdığı mutluluk, dediklerini yapıp aralarındaki bağı koparmasınlar diye Davoine'ın yolladığı beklenmedik beş bin frankla pekişmişti. Yenge, her üç ayın sonunda hiç aksatmadan Caen'e Pauline'in faiz gelirlerini almaya gidiyor, aile kurulunca saptanmış beslenme barınma giderlerini düşüyor, geri kalanıyla yeni senetler alıyordu. Kentten her dönüşünde, küçük kızın ille de kendisiyle odasına gelmesini istiyor, aynı şeyleri yineleyerek ünlü çekmeceyi açıyordu:

— Görüyorsun ya, bunu da öbürlerinin yanına koyuyorum... Tamam mı? Deste büyüyor. Sakın korkma, hepsini burada bulacaksın, tek kuruş eksik olmayacak.

Ağustosta bir sabah Lazare çıkageldi. Yıl sonu sınavında yüzde yüz başarılı olduğu haberini getirdi. Aslında bir hafta sonra gelecekti, ama annesini şaşırtmak istemişti. Evin içini büyük bir sevinç kapladı. On beş günde bir yazdığı mektuplarda, gittikçe artan hekimlik tutkusunu dile getirmişti. Eve döndüğünde, tam anlamıyla değişmiş gözüktü ötekilere. Artık hiç müzikten söz etmiyor, ardı arkası gelmez öğretmen öyküleriyle, her konuda çektiği açıklamalı bilimsel söylevlerle, okulda yedikleri yemeklerden esen yele dek bin türlü konuyla hepsini canlarından bezdiriyordu. Bu kez yepyeni bir sevdaya tutulmuştu: Ortalıkta gözükmesiyle dünyayı sarsması bir olacak üstün yetenekli bir hekim olma düşüncesine sarılmıştı dört elle.

Hele Pauline, duyduğu sevgiyi gizlemeyen küçük bir kız tavrıyla boynuna atıldıktan sonra, onun iyice değiştiğini hissedip şaşırmıştı. Şöyle azıcık soluk almak için bile olsa müzikten söz açmayışına bir bakıma üzülüyordu. Gerçekten çok sevilen bir şeyin, sonradan sevilmemesi mümkün müydü? Senfonisinin ne olduğunu sorunca, Lazare o aptallıkların hepsinin son bulduğunu söyleyerek dalga geçti; kız da kederlendi. Ayrıca onu kendisine karşı biraz sıkılgan

buluyordu. Lazare bayağı bir gülüşle gülüyor, bakışlarında, davranışlarında, küçük kızlara anlatılamayacak on aylık bir yaşamın izleri görülüyordu. Romanlarını, bol resimli bilimsel kitaplarını kimseye göstermemek için bavulunu kendisi boşaltmıştı. Odasına girip oturmakta direndiği zaman artık Pauline'i etekleri uçuşa uçuşa topaç gibi döndürmüyor, zaman zaman da soğukkanlılığını yitiriyordu. Oysa kız o kadar büyümemişti. Tertemiz çocuksu gözleriyle gözünün içine bakıyordu. Sekiz gün sonra eski arkadaşlıkları yeniden canlanmıştı. Denizden esen sert rüzgâr oğlanın üzerine sinmiş quartier latin kokularını silip götürüyor, kahkahalarıyla ortalığı çın çın öttüren bu sağlıklı kızın yanında yeniden çocuklaşıyordu. Her şey geri geldi, her şeye yeniden başlandı, büyük masanın çevresindeki koşuşmalar, sebze bahçesinin dibinde Mathieu ve Minouche eşliğinde koşmalar. Hazine koyuna dek yürüyüşler, bacaklarına çarparak bayrak gibi sallanan gömleklerinin gürültülü sevinci içinde, güneş altında tertemiz yürekle yüzmeler, kısacası her şey. Neyse ki, o yıl Louise Bonneville'e mayısta gelmiş, yaz tatilini Rouen'da dostlarının yanında geçirmeye gitmişti. Tadına doyulmaz iki ay böylece geçti. Dostluklarını bozacak en küçük bir surat asma bile yaşanmadı.

Ekimde, Lazare bavulunu toplarken, Pauline onun gelirken getirdiği ama açmayı düşünmeden büyük dolapta kilitli tuttuğu kitapları üst üste yığışına baktı.

— Geri mi götürüyorsun onları? diye sordu üzgün üzgün.

— Elbette, diye yanıt verdi beriki. Derslerim için... Gerçekten, deliler gibi çalışacağım! Hepsini yutmam gerek.

Ölü bir dinginlik çöktü yeniden Bonneville'deki eve, okyanusun sonsuz ritminin içinde, eski alışkanlıkları geri getiren, birbirine benzer günler akıp gitmeye başladı. Ama o yıl Pauline'in yaşamında iz bırakan bir şey oldu. On iki buçuk yaşında, kilisede ilk kez ekmek şarapla kutsandı. Din yavaş

yavaş onu ele geçirmişti. Her gün, hiçbir şey anlamadan yinelediği din derslerinden daha yüce bir şeydi bu. Akıl yürütmeyi bilen gencecik kafasıyla, yeryüzündeki her şeyin adalete uygun biçimde yürümesini sağlayan, son derece güçlü, son derece bilgili bir efendi olarak hayal ediyordu Tanrı'yı. Bu yalın tasarım, onun Rahip Horteur'le anlaşmasına yetiyordu. Ancak kulaktan dolma bilgileri alabilen kalın kafalı bir köylü çocuğu olan papaz, inancın pratik yanlarıyla, edepli bir Tanrı'ya bağlılığın düzen içinde sürdürülmesiyle yetinmeyi seçmişti. Kişisel olarak, yalnız kendini kurtarmaya bakıyordu. Kilisesine gelenlerin ise canları cehennemeydi! Tam on beş yıl onları korkutmaya çalışmıştı, şimdi yalnız büyük bayram günlerinde kiliseye kadar çıkma inceliğini göstermelerini istiyordu. Köyün içinde yüzdüğü sayısız günaha karşın, eski bir alışkanlığın kalıntısı olarak bütün Bonneville halkı çıkıyordu kiliseye. Rahipte hoşgörünün yerini başkalarının yazgısına aldırmama almıştı. Belediye başkanının damla hastalığını öne sürerek, şimdiye dek kiliseye adımını bile atmamış olmasına karşın, rahip her cumartesi Chanteau'yla dama oynamaya geliyordu. Zaten Madam Chanteau ayinlere düzenli gelip, yanında Pauline'i de getirerek gerekeni yapıyordu. Din adamının sınırsız yalınlığı yavaş yavaş küçük kızı cezbediyordu. Paris'te, kara cübbelerinin altında her türlü suçu gizleyen ikiyüzlü yaratıklar küçük kıza tuhaf görünürdü. Ama kocaman pabuçlarıyla, güneş yanığı ensesiyle, yoksul bir köylüyü hatırlatan konuşma ve davranışıyla bu rahip ona gerçekten iyi bir insan gibi gözüküyordu. Bununla birlikte, bir şey daha gözüne çarpmıştı: Rahip Horteur, bütün yalınlığına karşın içinde bir iki kuruntu kırıntısı kaldığından, bahçesinin en dibine çekiliyor, salatalarının ortasında, büyük bir tutkuyla lüle taşından piposunu tüttürüyordu. Biri apansız çıkıp geldiğinde, eli ayağına dolaşarak saklamaya çalıştığı pipo, nedenini dile dökemese de, küçük kıza çok dokunuyordu. Pauline, kendisi gibi iki küçük kızla köyün

haylazlarından birinin eşliğinde, çok ciddi bir yüzle yedi ilk ekmek şarabını. Akşam, Chanteau'lara yemeğe gelen papaz, Bonneville'de o güne dek, Kutsal Masa'da böylesine uslu duran başka bir kıza rastlamadığını bildirdi.

O yıl verimsiz geçti. Davoine'ın nicedir çam ağacı fiyatlarında beklediği artış gerçekleşmedi; tersine kötü haberler geldi Caen'den: Zararına satıştan ötürü, işletmenin kesinlikle batmak üzere olduğu bildirildi. Aile ucu ucuna yaşıyordu; üç bin franklık gelir, besin giderlerini en aza indirseler bile ancak temel ihtiyaçları karşılamaya yetiyordu. Madam Chanteau'nun en büyük kaygısı, gönderdiği mektupları ötekilerden sakladığı Lazare'dı. Durmadan açılıp yayılıyor gibiydi, sürekli para istiyordu. Madam Chanteau, temmuzda Pauline'in hisse senedi gelirlerini almaya gittiğinde, şimşek gibi Davoine'ın yazıhanesine daldı. Davoine'ın verdiği iki bin frank çoktan delikanlının eline geçmişti. Adamdan bin frank daha koparıp hemen Paris'e gönderdi. Lazare, borçlarını ödeyemezse eve gelemeyeceğini yazıyordu.

Tam bir hafta beklediler. Her sabah yeni bir mektup, Lazare'ın gelişinin bir sonraki güne kaldığını haber veriyordu. Annesiyle Pauline, oğlanı karşılamak üzere ta Verchemont'a gittiler. Yolda kucaklaştılar, arkasında bavulu taşıyan boş arabayla tozlu yola daldılar. Ama bu seferki eve dönüş, bir önceki yılki görkemli şaşırtmaca kadar neşeli olmadı. Temmuz sınavında çakmıştı, öğretmenlerine ateş püskürüyordu. Bütün gece hepsine atıp tutarak, bu eşek heriflerden bıktığını söyledi. Ertesi gün Pauline'in önünde, kitaplarını kaldırıp dolabın üstüne atarken, orada çürümelerinin umurunda olmadığını söyledi. Bu apansız tiksinti kızı şaşkına çevirmişti, Lazare'ın hekimlikle alay edişini, "hadi bakalım, erkekse yalnız şu nezleyi geçirsin" deyişini dinliyordu. Her zamanki gençlik ve inancıyla bilimi savunduğu bir gün, oğlan onun bilgisizlere özgü coşkusuyla öyle dalga geçti ki, kız kıpkırmızı kesildi. Ancak Lazare sonunda yine

de hekim olacaktı; ha bu soytarılık ha başkası; aslında hiçbiri iç açıcı değildi. O yeni düşüncelerini aktardıkça küçük kız irkiliyordu. Nereden çıkarmıştı bunları? Kötü kitaplarından besbelli ki. Pauline bilgisizliğinden utanıyor, ona her şeyi söyleyemezmiş gibi havalara giren kuzeninin alaylarından rahatsız oluyor, ama onunla tartışmayı göze alamıyordu. Bütün tatil böyle sürekli takılmalarla geçti. Birlikte gezintiye çıktıklarında Lazare artık sıkılıyordu sanki, denizi hiç değişmeyen, aptalca bir şey sayıyordu. O sırada, vakit geçirmek üzere şiir yazmaya başlamıştı, deniz üstüne alabildiğine özenli, bol uyaklı soneler yazıyordu. Denize girmeye yanaşmadı, soğuk suyun mizacına uygun olmadığını fark etmişti. Hekimliği elinin tersiyle itse de, gördüklerine bir anda tanılar koyuyor, tek bir sözcükle insanları kurtarıyor ya da ölüm cezasına çarptırıyordu. Eylül ortalarına doğru, Louise gelmek üzereyken, ansızın sınavlara hazırlanma bahanesiyle Paris'e dönmekten söz etmeye başladı. Bu iki küçük kız kafasını şişireceklerdi, en iyisi öğrenci mahallesindeki yaşamına bir ay erken dönmekti. Lazare kendisini üzdükçe, Pauline iyice uysallaşmıştı. Bir kabalık ettiğinde, onu umutsuzluğa düşürerek eğlendiğinde, Pauline, sancıdan avaz avaz bağıran Chanteau'yu yatıştıran sevecen, güleç bakışlarını üzerine çeviriyordu. Ona kalırsa kuzeni hastalanmıştı, yaşama yaşlı bir adam gözüyle bakıyordu.

Lazare yola çıkmadan bir gün önce Bonneville'den ayrılacağı için öyle sevinçliydi ki, Pauline hıçkırıklara boğuldu.

— Artık beni sevmiyorsun!

— Salak mısın nesin, kendi yoluma gitmeyecek miyim?.. Koca kız olmuş, hâlâ zırlıyor!..

Ama o sözünü bitirmeden, Pauline yeniden yüreklenmiş, gülümsüyordu.

— Bu yıl iyi çalış, eve mutlu dön.

— Aman canım, o kadar çalışmanın bir yararı yok. Bunların yaptığı sınav tam bir aptallık! Geçemeyişim, bunu

yeterince istememiş olmamdan... Yoksulluğum çalışmadan yaşamamı engellediğine göre, ne yapıp edip bu işin üstesinden geleceğim; oysa insanın yapabileceği tek akıllıca şeydir çalışmamak!

Ekimin ilk günlerinde, Louise Caen'e döner dönmez, Pauline yengesiyle derslere yeniden başladı. Üçüncü yılın ders programında, Kısa Fransa Tarihi ile gençler için hazırlanmış Mitoloji Tarihi vardı. Bu dersler, üst düzey müzelerdeki resimleri anlamasına yardımcı olacaktı. Ama bir önceki yıl canla başla çalışan kızın kafası bu yıl ağırlaşmıştı sanki: Kimi zaman ödevlerini yaparken uyuyor, ansızın yanaklarını al basıyordu. Kendisini hiç sevmediğini söylediği Véronique'in karşısında patlayan öfke krizi, iki gün yatağa serdi onu. Ama asıl kendisindeki değişiklikler kafasını karıştırıyordu. Bütün bedeni ağır ağır gelişiyor, içlerine bir şeyler tıkıştırılmışa benzeyen, biraz da acı veren yuvarlaklıklar, en duyarlı, en gizli yerlerinde ayva tüyünü andıran karaltılar beliriyordu. Akşamları yatarken, şöyle kaçamak gözle kendisini inceleyip, bedenine dokunduğunda rahatsız oluyor, kafası karışıyor, hemen mumu üflüyordu. Sesi çirkin bulduğu bir renge bürünüyor, bu yeni hâlinden hiç hoşlanmıyor, bunlardan kimseye söz etmeyi göze alamadan, ne olduğunu da bilemeden sinirli bir bekleyişle günlerini geçiriyordu.

Noele doğru, Pauline'in durumu Madam Chanteau'yu kaygılandırdı. Göğüsleri acıyordu, iki büklüm olmuştu, derken ateşli nöbetler baş gösterdi. Yakın dostları Doktor Cazenove onu sorguya çektikten sonra, yengeyi kenara çekip kuzenini uyarmasını öğütledi. Ergenlik dalgası yükseliyordu; birtakım genç kızların, ilk kanamanın yarattığı yıkımla, korkudan hastalandıklarını görmüştü. Madam Chanteau, bu gibi özel şeyleri konuşmaktan hiç hoşlanmadığı için, bu önlemi abartılı bulup kendini savunmaya girişti: Öyle bir eğitim yöntemi benimsemişti ki, kendiliklerinden gündeme gelmedikçe, can sıkıcı konular yok sayılıyordu. Ama hekim

üsteleyince, konuşmaya söz verdi. O akşam bir şey demedi, söyleyeceklerini bir gün sonraya bıraktı. Çocuk korkak değildi; ayrıca önceden uyarılmayan pek çok genç kız vardı. Nasıl olsa günün birinde, birtakım sorularla karşılaşıp rahatsız edici açıklamalara girişmek zorunda kalmadan, bu işlerin böyle yürüdüğünü söyleme fırsatı bulurdu.

Bir sabah, Madam Chanteau odasından çıkarken, Pauline'in odasından birtakım inlemelerin geldiğini işitti. Genç kız yorganları kaldırıp atmış, yatağın tam ortasında oturuyor, korkudan sapsarı bir yüzle, sürekli bağırarak yengesini çağırıyordu. Kanlı çıplak bacaklarını iki yana açmış, alışılmış yiğitliğini silip götüren bir sürprizin yarattığı sarsıntının içinde, bedeninden çıkan şeye bakıyordu.

— Ah, yengeciğim, yengeciğim!

Madam Chanteau bir bakışta olup biteni anlamıştı.

— Bir şey yok canım. İçin rahat etsin.

Ama yaralı insanlar gibi kaskatı kesilmiş, kendine bakmaya devam eden Pauline bu sözleri işitmedi bile.

— Ah yengeciğim, bir ıslaklık hissettim, sonra bir de baktım ki kan bu, kan!.. Her şey bitti, bütün çarşaflar batmış.

Sesi titriyor, bu kanlı ırmakla bütün damarlarının boşaldığını sanıyordu. Uçsuz bucaksız göğe bakarken, kuzeninin o an içindeki umutsuzluğu kavrayamadığı çığlığı geldi aklına.

— Her şey bitti, yakında öleceğim.

Şaşkına dönmüş olan yenge herhangi bir bilgi içermeden de, küçük kızın yüreğine su serpecek edepli sözler, bir yalan arıyordu.

— Dur bakalım, kendini üzme canım, tehlikede olsan senden daha çok üzülürdüm, öyle değil mi?.. Yemin ederim, bütün kadınların başına gelir bu. Burun kanaması gibi bir şey...

— Hayır, hayır, beni yatıştırmak için söylüyorsun bunu... Yakında öleceğim, yakında öleceğim.

Artık iş çığrından çıkmıştı. Doktor Cazenove geldiğinde, beyin humması sanıp korktu. Madam Chanteau, bu kadar korkmanın ayıp olduğunu söyleyerek kızı yeniden yatıştırmıştı. Derken günler geçti, küçük kız yatağından çıktı. Şaşkınlık içinde, girdiği bunalımdan kurtulmuştu. Artık yeni ve karışık şeyler düşünüyor, benliğinin derinliklerinde sürekli olarak yanıtını aradığı bir soru saklıyordu.

Ertesi hafta Pauline yeniden çalışmaya başlayabildi. Mitolojiye vurulmuş gibiydi. Çalışma odası olarak kullandığı Lazare'ın yatak odasından çıkmıyordu artık. Birileri seslenmeden yemeğe inmiyordu; geldiğinde de oturmaktan her yanı tutulmuş, kafası şişmiş oluyordu. Ancak yukarıda mitoloji masanın bir kıyısında duruyordu, o, günlerini giysi dolabında bırakılmış tıp kitaplarıyla geçiriyor, gözlerini öğrenme ihtiyacıyla ardına dek açarak, başını buz kesilmiş ellerinin arasına alıp durmadan okuyordu. Lazare, hekimlik sevdasının yoğun olduğu günlerde, kendisine hemen yararlı olmayacak iki kitap almıştı, Longuet'nin *Fizyoloji El Kitabı* ile Cruveilhier'in *Açıklamalı Anatomi*'si. Okul kitaplarını götürürken bu ikisi kalmıştı. Pauline, yengesi arkasını döner dönmez kitapları dolaptan çıkarıyor, en küçük gürültüde, suç işleyen bir meraklı gibi değil, yakınlarının eğitim konusundaki eğilimini kösteklediklerı bir çocuk gibi, yeniden eski yerlerine koyuyordu. Sözlükte aramak zorunda kaldığı terimler yüzünden ilkin hiçbir şey anlamamıştı. Sonra bu iş için bir yöntem gerektiğini sezmiş, *Fizyoloji El Kitabı*'na geçmeden *Açıklamalı Anatomi*'ye sarılmıştı. O zaman, on dört yaşındaki bu çocuk, el değmemiş kızlardan gerdek gecesine dek saklananları bir ödev gibi öğrendi. *Anatomi*'deki canlı resimleri birer birer çeviriyordu; her organda duruyor, kadınla erkeğe en büyük utancı tattıran, en gizli organların ayrıntılarına giriyordu. Ama hiç utanmıyor, sağlığa duyduğu sevgiyle, insana can veren organdan hayatı düzene koyana geçiyor, çok ciddi inceliyordu. İnsan denen makineyi yavaş

yavaş keşfettikçe içinde bir hayranlık uyanıyordu. Bu öyküyü büyük bir tutkuyla okuyordu. Ne peri masalları ne de Robinson böylesine genişletmişti zihnini. Ardından *Fizyoloji El Kitabı* baktığı resimlerin yorumu gibi oldu. Artık bilmediği gizli bir şey kalmamıştı. Dahası, *Patoloji ve Uygulamalı Tıp El Kitabı*'nı buldu dolapta. En korkunç hastalıkların ayrıntılarına indi ayrı ayrı, her bozukluğun tedavisini inceledi. Henüz pek çok şey gözünden kaçıyordu, ama acı çekenlerin acısını dindirmek üzere, bilinmesi gereken biricik şeyi daha başından biliyordu. Yüreği acıma duygusuyla paramparça oluyor, çocukken kurduğu, her hastalığı geçirebilmek üzere, her şeyi öğrenme düşü yeniden canlanıyordu.

Pauline artık ergenliğinin kanlı dalgasının neden öyle bağbozumu sırasında ezilen olgun bir üzüm salkımı gibi boşaldığını biliyordu, içinde bir hayat dalgasının kabardığını hissederken, aydınlığa kavuşturduğu bu gizem onu ciddileştiriyordu. Yengesinin suskunluğu, ona hiçbir bilgi vermeyişi, benliğinde bir şaşkınlık ve hınç yaratmıştı. Neden onun böylesine korkmasına izin vermişti ki? Hiç doğru değildi bu, bilginin kimseye zararı dokunmazdı.

Ardından iki ay boyunca başka bir şey olmadı. Madam Chanteau günün birinde şöyle dedi:

— Gene aralıktaki gibi olursa, en azından bu kez korkma tamam mı?.. Böylesi çok daha iyi olur.

— Evet, biliyorum, diye karşılık verdi genç kız istifini bozmadan.

Yengesi korkuyla baktı ona.

— Ne biliyorsun?

Bunun üzerine Pauline gizli gizli okuduklarını bir süre daha saklayabilmek uğruna yalan söylediği için kızardı. Yalana dayanamıyordu, kalbini açmayı yeğledi. Madam Chanteau, kitapları masaya yayıp da resimleri görünce taş kesildi. Kendisi Jüpiter'in aşklarını o kadar masum göstermeye çalışırken, şu resimlere bakın! Lazare'ın bu korkunç

şeyleri kilit altında tutması gerekirdi canım. Küçük suçluyu, gayet temkinli davranarak, lafları dolandıra dolandıra, uzun uzun sorguya çekti. Ama Pauline her zamanki temiz yüreklilığiyle onu şaşırtmayı sürdürüyordu. İyi ama ne vardı bunda? Böyle yaratılmıştık işte. Yüzde yüz zihinsel olan tutkusu apaçık ortadaydı. Açık renkli kocaman gözlerinde henüz en küçük bir cinsellik uyanmamıştı. Dolabın rafında, daha ilk sayfalarında midesini bulandıran romanlar da bulmuştu, tek kelimesini anlamadığı cümlelerle doldurulmuş bu kitaplar müthiş canını sıkmıştı. Gittikçe şaşıran, ama yüreğine biraz olsun su serpilen yengesi dolabı kapatmış, anahtarını da cebine atmıştı. Sekiz gün sonra anahtar yine ortalardaydı, Pauline zaman zaman, kendine teneffüs verir gibi, kuzenini düşünerek sinir bozuklukları bölümünü ya da amcasını iyileştirmek üzere damla hastalığının tedavisini okuyordu.

Zaten Madam Chanteau'nun çatık kaşlarına karşın, evde kimse ondan utanıp sıkılmıyordu. Kitapları açıp okumasa bile, evdeki hayvanlar ona her şeyi öğretecekti nasılsa. Özellikle Minouche ilgisini çekiyordu. Bu Minouche tam bir sürtüktü, yılda dört kez korkunç kaçamaklar yapıyordu. Onun gibi durmadan yalanıp temizlenen, üstünü başını kirletme korkusuyla dışarı korka korka adım atan bir kedi, zaman zaman iki üç günlüğüne ortalardan kayboluyordu. Küfürler savurarak kavgaya tutuştuğu işitiliyor, Bonneville'deki bütün erkek kedilerin gözlerinin, karanlıkta şamdan gibi ışıldadıkları görülüyordu. Derken Minouche tam bir sokak kızı gibi içler acısı durumda geri geliyor, tüyleri öylesine tiftiklenmiş ve pislenmiş oluyordu ki, tam bir hafta yalanıyordu. Ondan sonra, yine o eski her şeyden tiksinen prenses havasını takınıyor, karnının yuvarlaklaştığının farkında değilmiş gibi, gelip herkesin çenesinin altına sürtünüyordu. Ve bir sabah, çevresinde bir sürü yavruyla buluyorlardı onu. Véronique hepsini önlüğünün bir ucuna doldurup suya atıyordu. Ve Minouche iğrenç bir anne olarak, analı-

ğının burada bittiğine inanıyor, her seferinde böyle kurtulmaya alıştığı yavrularını bir daha aramıyordu bile. Yeniden yalanıyor, mırlıyor, kendini güzelleştirip ortalarda dolaşıyor, ar damarı çatlayıp miyavlamalar ve savrulan pençeler arasında, karnını bir kez daha şişireceği güne dek ortalıkta salınıyordu. Mathieu'yse, kendi döllemediği yavrulara çok daha iyi babalık ediyor, Véronique'in önlüğünü kısık kısık inleyerek izliyor, bütün yavruları kocaman diliyle yalamaya bayılıyordu.

— Ah yengeciğim, bu kez hiç değilse birini ona bırakmak gerek, diyordu kedinin her gebe kalışında, onun bu cilvelerine hem kızan hem bayılan Pauline.

Ama Véronique küplere biniyordu.

— Yoo, hayır! Bırakalım da ayakaltında sürüklesin!.. Zaten böyle bir şey istediği yok. Acı filan çekmeden, keyfini sürüyor.

Pauline'de ağır basan yaşama sevgisiydi, bu sevgi her geçen gün artıp taşıyor, yengesinin ona "hayvanların anası" demesine yol açıyordu. Yaşayan, acı çeken her şey yüreğini capcanlı bir sevecenlikle, karşı konmaz bir sevip okşama isteğiyle dolduruyordu. Paris'i çoktan unutmuştu, burada denizden esen arı yeller altında, şu kaskatı toprakta açmış bir çiçekti sanki. Ve bir yıla kalmadan, şekilsiz vücutlu küçük kız yerini daha şimdiden gürbüz gözüken, iri kalçalı, iri göğüslü bir genç kıza bırakmıştı. O arada, bu açılıp çiçeklenmenin, özsuyla dolup şişen bedeninin verdiği rahatsızlık, açılan iştahının, pürüzsüz esmer teninde beliren ayva tüylerin yarattığı kafa karışıklığı yavaş yavaş geçiyordu. Artık gelişip serpilmesinin sevincini tadıyor, güneş altında büyüyüp olgunlaşmasının zaferini hissediyordu. Yükselip kırmızı bir yağmur biçiminde yağan kan göğsünü kabartıyordu. Sabahtan akşama, güzel bulduğu kalın sesiyle dolduruyordu evin dört bir yanını. Yatarken bakışları göğüslerinin tomurcuğu andıran yuvarlaklığına, parlak pembe karnını gölgele-

yen mürekkep lekesine kaydığında gülümsüyor, yeni kadın kokusundan mutluluk duyarak, taze bir demet çiçek gibi kendini kokluyordu. Tiksinti ve korku duymadan bütün işlevleriyle kabul edip sevilmiş, sağlığın utkulu şarkısıyla selamlanmış yaşamdı bu.

O yıl Lazare'dan tam altı ay mektup gelmedi. Yalnızca arada bir, ailenin yüreğine su serpmek üzere yazılmış iki üç satırcık. Derken, mektup üstüne mektup yazmaya başladı annesine. Kasım sınavlarına sokulmamış, çok iç karartıcı konuların işlendiği tıp eğitiminden soğumuş, yeni bir tutkuya, kimyaya balıklama dalmıştı. O günlerde buluşları bilim dünyasında devrim yaratan ünlü Herbelin'le bir rastlantı sonucu tanışmış, tıbbı bıraktığını kendine bile itiraf etmeden, adamın çalıştığı kuruma asistan olarak girmişti. Mektupları kısa sürede, ilkin çekingen, gittikçe coşkun tasarılarla doldu. Ünlü Herbelin'in yeni keşfettiği yöntemleri ve ayıraçlar sayesinde milyonlar getirecek deniz yosunlarıyla ilgili büyük bir işletmeydi söz konusu olan. Lazare başarı kazanılmasını sağlayacak nedenleri sayıp döküyordu: Büyük kimyacının yardımı, işlenecek hammaddeyi elde edebilme kolaylığı, kuruluşun ucuza gelişi. Sonunda hekim olmaktan vazgeçtiğini bildirdi, hastaları kendi eliyle öldürmektense onlara ilaç satmayı yeğleyeceğini söyleyerek şaka yapıyordu. Mektuplarının hepsi hızla elde edilecek bir servet düşüncesiyle bitiyor, ayrıca fabrikayı hemen oraya, Bonneville'e kurma, bir daha yanlarından ayrılmama sözüyle ailesinin gözünü boyuyordu.

Aylar geçiyor, Lazare yaz tatiline gelmiyordu. Kış boyunca, sayfalarca tasarılarının ayrıntılarını anlattı; Madam Chanteau, akşamları yemekten sonra bunları yüksek sesle okuyordu. Bir mayıs akşamı büyük kurul toplandı, çünkü bu kez kesin bir yanıt istiyordu. Véronique ortalarda dolanıyor, yemek örtüsünü kaldırıp, günlük örtüyü seriyordu masaya.

— Hık demiş dedesinin burnundan düşmüş, kaşı gözü, girişkenliği tıpkı dedesi, dedi annesi ocağın üstünde varlığıyla onu sürekli sinirlendiren eski marangozun başyapıtına şöyle bir göz atarak.

— Kuşkusuz, değişiklikten ölesiye korkan babasına çekmemiş, diye mırıldandı Chanteau iki inleme arasında, uzandığı koltukta sancı nöbetinin geçmesini bekliyordu. Ama sen de canım, pek o kadar sakin bir insan değilsin.

Kadın kendi hareketliliğinin mantıkla desteklenip yönlendirildiğini belirtmek istercesine omuz silkti. Sonra kaldığı yerden ağır ağır sürdürdü:

— N'aparsınız? Yazıp, kafasına estiği gibi davranmasını söylemek gerekecek sonunda. Ben aslında yargıç olmasını istiyordum; hekimlik bile o kadar temiz bir iş değil; ama al sana kimyacı... Neyse, gelsin ve çok para kazansın, bu da bir şeydir.

Aslında bu kararı ona verdiren yalnızca paraydı. Oğluna duyduğu hayranlık yeni bir düş üzerinde uçuyor, onu büyük bir zenginliğe kavuşmuş, Caen'de kendine bir ev almış, Kent Meclisi üyesi, belki de milletvekili olarak görüyordu. Chanteau'nun bir görüşü yoktu, ailenin çıkarlarını gözetmeyi içeren yüce görevi eşine bırakmış, acı çekmekle yetiniyordu. Pauline'e gelince, kuzenindeki sürekli değişimler karşısında epey şaşırsa ve içinden onaylamasa da, geri gelip o büyük yatırımı yapmasına izin verilmesinden yanaydı.

— En azından bir arada oluruz, dedi.

— Hem sonra ne yapacak Paris'te Bay Lazare! deme yürekliliğini gösterdi Véronique. Eve gelip biraz midesine baksın, çok daha iyi.

Madam Chanteau başıyla onaylıyordu. O sabah gelen mektubu yeniden eline aldı.

— Durun bakayım, kuruluşun parasal yanını anlatıyor.

Sonra mektubu okudu, yorumladı. Küçük fabrikayı kurabilmek için altmış bin frankçık kadar bir para gereki-

yordu. Lazare Paris'te, Caenli eski arkadaşlarından şişko Boutigny'ye rastlamıştı. Oğlan Latin Dili ve Edebiyatı'nı dördüncü sınıfta bırakmış, şarap pazarlıyordu. Tasarıyı büyük bir coşkuyla karşılayan Boutigny otuz bin frank veriyordu: Ondan harika bir ortak, pratik yetenekleriyle parasal başarıyı güvence altına alacak bir yönetici olacaktı. Geriye otuz bin daha bulmak kalıyordu, çünkü Lazare ortaklığın yarısını elinde bulundurmak istiyordu.

— İşittiğiniz gibi gidip onun adına Thibaudier'ye başvurmamı istiyor, diye sürdürdü Madam Chanteau. Yerinde bir düşünce. Thibaudier parayı hemen verecektir... Zaten tam bu günlerde Louise biraz rahatsız, gidip onu bir haftalığına buraya getirmeyi düşünüyorum, böylece babasıyla da konuşma fırsatı bulmuş olurum.

Pauline'in gözleri buğulanmış, dudakları titreyerek kısılmış, düz bir çizgiye dönüşmüştü. Véronique masanın öbür ucunda durmuş, bir yandan bir çay fincanını kuruluyor, bir yandan da gözünü dikmiş ona bakıyordu.

— Başka bir şey düşünmüştüm, diye mırıldandı yengesi, ama sanayide hep risk olduğundan, kendi kendime bundan söz etmemeyi kararlaştırmıştım.

Bunu derken genç kıza döndü:

— Evet canım, o otuz bin frangı sen ödünç verecektin... Bundan daha iyi bir yatırım yapamazdın, paran belki yüzde yirmi beş getirirdi, çünkü kuzenin seni kâra ortak ederdi; onca paranın başkasının cebine gireceğini düşündükçe yüreğim parçalanıyor. Ama paranı tehlikeye atmanı istemiyorum. O kutsal bir yedek, yukarıda duruyor, sana onu el sürmeden geri vereceğim.

İçinde bir savaş yaşayan Pauline, sapsarı bir yüzle söylenenleri dinliyordu. Benliğinde bir zamanlar şarküteride edindiği ilk eğitim dolayısıyla, kalıtsal bir eli sıkılık, Quenu ile Lisa'nın tezgâhlarında dönen büyük paraya duydukları sevgi, para saygısı, parasız kalma korkusu, yüreğinin derin-

liklerinde daldığı uykudan uyanan gizli bir pintilik vardı. Ayrıca yengesi ona, aile mirasının uyuduğu çekmeceyi o kadar çok göstermişti ki, bu paranın kuzeninin her işe bulaşan ellerinde eriyip gittiğini düşünmek tüylerini diken diken ediyordu. Öte yandan Louise'in delikanlıya bir tomar para verişini gözünün önüne getirdikçe mahvoluyor, ağzını açmadan dinliyordu.

— Böyle bir şeyi sen istesen, ben istemezdim, diye kaldığı yerden sürdürdü Madam Chanteau. Bu üzerinde karar verilmesi çok zor bir konu, öyle değil mi dostum?

— Para onun parası, diye karşılık verdi Chanteau, bacağını kaldırmaya çalışırken bir çığlık atarak. İşler kötü giderse tepemize çullanırlar... Hayır, hayır! Thibaudier o parayı seve seve verir.

Ama yüreğinden gelen bir patlama, sonunda Pauline'in dilini çözmüştü.

— Yoo, beni böyle üzmeyin, parayı ben vereceğim Lazare'a! O benim kardeşim değil mi?.. Bu parayı ondan esirgersem büyük bayağılık olur. Neden bana bundan söz ettiniz?.. Ver yengeciğim, hepsini ver.

Harcadığı çaba gözünü yaşartmıştı; ama şimdi, kendisini umutsuzluğa düşüren bir pişmanlıkla, bir an kararsızlık geçirdiği için utanmış, gülümsüyordu. İşin kötü yanlarını sıralamayı sürdüren yakınlarıyla biraz daha çekişmesi gerekti. Ama doğrusu, bu olayda büyük dürüstlük gösterdiler.

— Peki, gel beni kucakla, dedi sonunda gözleri yaşaran yengesi. Çok iyi bir kızsın. Madem bu kadar kızıyorsun, Lazare senin paranı alır.

— Ya beni öpmeyecek misin? diye sordu amcası.

Masa başında, birbirlerine sarılıp ağlaştılar. Sonra Véronique çayları koyar, Pauline avluda havlayan Mathieu'yü çağırırken, Madam Chanteau gözyaşlarını silerek ekledi:

— Yüreğime sular serpildi, içi dışı nasıl da bir bu kızın!

— Ne demezsin! diye homurdandı hizmetçi kız, öbürü bir şey vermesin diye, sırtındaki gömleği bile çıkarıp verir.

Lazare sekiz gün sonra, bir cumartesi Bonneville'e döndü. Akşam yemeğine çağrılmış Doktor Cazenove delikanlıyı faytonuyla getirecekti. Yemeği onlarla birlikte yiyecek olan Rahip Horteur, nekahet dönemine girip koltuğuna uzanmış Chanteau'yla dama oynuyordu. Bu seferki nöbet üç ay sürmüş, Chanteau hiç bu kadar acı çekmemişti. Bugünse, ayaklarındaki korkunç kaşıntılara karşın cennette gibiydi: Toplanan su hemen hemen dağılmış, deri kabuk bağlamaya başlamıştı. Véronique fırında güvercin pişirdiğinden, onulmaz oburluğu geri gelmişti. Mutfak kapısının her açılışında başını kaldırıyordu. Bu da rahibin ölçülü uyarılarda bulunmasına yol açıyordu.

— Aklınız oyunda değil Mösyö Chanteau... İnanın bana, bu akşam sofrada ölçülü davranmanız gerek. Sizin durumunuzda, insanın ağzının her yemeğe sulanması hiç iyi değildir.

Louise bir gün önce gelmişti. Pauline doktorun körüklü arabasının sesini işittiğinde, ikisi birden avluya fırladı. Ama Lazare'ın gözü yalnız kuzenini gördü sanki; şaşkındı.

— Nasıl, bu Pauline mi?

— Evet, benim.

— Hey ulu Tanrım! Ne yedin de bu kadar büyüdün?.. Tam gelinlik kız olmuşsun.

Delikanlının kendisini böylesine incelemesinden çok hoşlanan Pauline, gözleri sevinçle parlayarak gülüyordu, yanakları al al olmuştu. Oğlan giderken geride küçük bir kız, önlüklü bir öğrenci bırakmıştı, şimdiyse pembe çiçekli beyaz ilkbahar entarisinin içinde memeleriyle kalçaları işveyle ortaya dökülmüş, kocaman bir kızla karşı karşıyaydı. O arada kız ciddileşti, o da delikanlıya bakıyordu; onu biraz yaşlanmış bulmuştu: Kamburlaşmıştı sanki, gülüşü artık bir genç gülüşü değildi, sinirli, hafif bir ürperti dolaşıyordu yüzünde.

— Neyse, diye sürdürdü konuşmasını Lazare, şimdiden sonra seni ciddiye almak gerekecek... Merhaba ortağım.

Pauline'in yüzü iyice kızardı, bu ortak sözü havalara uçurmuştu onu. Kuzeni kendisinden sonra, Louise'i de öpebilirdi: Kıskançlığı geçmişti.

Yemek çok güzel geçti. Hekimin verdiği gözdağlarından korkan Chanteau aşırıya kaçmadan yedi. Deniz yosunlarıyla ilgili yatırımın memleketi zenginleştireceği günler için Madam Chanteau'yla rahip harika tasarılar kurdular. Ancak on birde yatağa girdiler. Yukarıda, Lazare'la Pauline yatak odalarının önüne geldiklerinde, delikanlı şaka olsun diye sordu:

— Ee, büyüdük diye birbirimize iyi akşamlar demeyecek miyiz?

— Olur mu hiç! diye bağırdı genç kız, boynuna atlayıp her zamanki çocuksu coşkusuyla ona sıkı bir öpücük kondurdu.

III

İki gün sonra, denizin epey alçalmasıyla dipteki kayalar ortaya çıkmıştı. Her yeni girişimin başında olduğu gibi, Lazare tutkunun verdiği coşkuyla daha fazla beklemek istemedi, mayosunun üstüne keten bir ceket geçirip yalın ayak yola koyuldu. Mayosunu çeken Pauline de ayağında karides avladıkları günlerde giydiği kocaman pabuçlarla hemen ardına düştü.

Yardan bir kilometre uzaklaştıklarında, hâlâ çekilmekte olan suyun gidiş gelişleriyle dalgalanan deniz yosunlarının ortasında, daha önce birlikte yüzlerce kez aralarından geçtiği bu uçsuz bucaksız deniz ekinini sanki o anda fark ediyormuş gibi büyük bir coşkuya kapıldı delikanlı:

— Bak, bak! diye bağırıyordu, İşte malımız!.. Üstelik hiçbir şey yapmaya gerek yok, yüz bilmem kaç metre derinliğe kadar böyle!

Sonra neşeli bir bilgiçlikle, ona deniz yosunlarının türlerini sıraladı: Geniş çayırlar gibi uzayıp giden, incecik birer saç telini andıran açık yeşil zosteralar; genişli inceli, gök mavisi yeşili, saydam yapraklı ulvalar; kayaların tepesini örten ve sayılması mümkün olmayan oyalı yosunlar ve kesecikli yosunlar. Çekilen suyu izleyerek yürüdüklerinde, çok daha uzun garip görünüşlü yosunlara, laminarmalara, özellikle de hani şu bir devin göğsünü süslemek üzere yaratılmışa

benzeyen, kenarları kıvrık, yeşilimsi bir kemeri andıran ve "Neptün'ün omuz kayışı" denen yosunlara rastladılar.

— Ne büyük bir zenginlik boşa gidiyor, diye yineliyordu Lazare. Ne kadar aptalız!.. İskoçya'da en azından, ulvaları yeme akıllığını gösteriyorlar. Bizse zosteraları hayvan yemi yapıyor, fukuslarla balık avlıyoruz. Gerisiyse kıyılardaki köylülere bırakılan, niteliği su götürür gübreden başka bir şey değil... Bilimin, bir avuç soda çıkarmak için bilmem kaç araba dolusu yosun yakmak gibi barbarca bir yöntem kullandığını düşünüyorum da!..

Pauline dizlerine dek suya girmişti ve bu tuzlu serinlikte mutluydu. Ayrıca kuzeninin açıklamaları ilgisini çekiyordu.

— Bunların hepsini damıtacaksın öyle mi? diye sordu.

"Damıtma" sözcüğü Lazare'ı pek eğlendirdi.

— Evet, bir bakıma damıtacağım. Göreceksin yavrum, bu iş çok daha karmaşık... Ama sen kulak ver sözüme: İnsanoğlu karalardaki bitki örtüsünü, her işte kullandığı, beslendiği bitkileri, ağaçları denetim altına aldı değil mi? Oysa, denizlerdeki bitki örtüsünü ele geçirmeye karar verdiğimiz gün belki de elimizdeki zenginlik kat kat artacak!

Kendilerini coşkularına kaptırmış, durmadan örnek topluyorlardı. Kollarını kucaklarını yosunla doldurdular, nerede olduklarını unuttular, öyle ki dönerlerken omuzlarına dek suya gömüldüler. Ama açıklamalar sürüyor, delikanlı ustası Herbelin'in sözlerini yineliyordu: Deniz çok geniş bir kimyasal bileşik ambarıdır, deniz yosunları dokularında tuz biriktirerek sanayi için çalışırlar. Bu tuz, deniz suyunda çok düşük oranda bulunur. Dolayısıyla yapılacak bütün iş, bu yararlı bileşenleri deniz yosunlarından en ucuz yöntemle çıkarmaktır. Yosunların külünü, halk arasındaki adıyla sodayı almaktan, sonra ondan en arıtılmış biçimiyle bromür, sodyum ve potasyum iyodür, sodyum sülfat, demir ve manganez tuzu çıkarmaktan, geriye yalnız posa bırakmaktan söz ediyordu. Onu en çok coşturan ise ünlü Herbelin'in bulduğu

soğuk yöntemle, tek bir yararlı maddeyi bile boşa harcamama umuduydu. Büyük para vardı bu işte.

— Aman Tanrım, neye dönmüşsünüz! dedi Madam Chanteau geri döndüklerinde.

— Öfkelenme, diye karşılık verdi Lazare ağzı kulaklarında ve getirdikleri deniz yosunu destesini taraçanın ortasına yıktı. Al işte! Bunların hepsi yüz franklık banknotlar.

Ertesi gün, Verchemont köylülerinden birinin arabası deniz yosunu yüklemeye gitti, ikinci kattaki büyük yatak odasında da araştırmalar başladı. Pauline asistan unvanını aldı. Bu inceleme böyle çılgınca bir ay sürdü. Oda kuru bitkilerle, bitki özlerinin doldurulduğu kavanozlarla, garip görünüşlü aygıtlarla doldu. Masanın bir köşesine de bir mikroskop yerleştirilmişti; piyano, kaynatma kaplarıyla imbiklerinin altında görünmez olmuştu, tahta dolap durmadan açılıp bakılan özel kitapların ağırlığıyla çatırdıyordu. Bu dar çaplı deneyler bin bir özenle yürütüldüklerinden, yüreklendirici sonuçlar verdiler. Soğuk yöntem şuydu aslında: Kimi cisimler her biri için değişen sıcaklıklarda, düşük ısılarda billurlaşıyordu. Bütün iş, gerekli sıcaklığı elde edip korumaktaydı: Her cisim sırayla çökeliyor, öbürlerinden ayrılıyordu. Lazare deniz yosunlarını bir çukurda yakıyor, amonyağın hızla buharlaşmasına dayalı dondurucu bir yöntemle, kül kabını soğuk işlemden geçiriyordu. Ancak, şimdi bu işlemi çok daha büyük boyutlarda yapmak; gerekli aygıtları en ucuz biçimde yerleştirip çalıştırarak, laboratuvardan sanayiye taşımak gerekiyordu.

Ana sudan birbirinden açıkça ayrılmış beş cisim elde edildiği gün, oda sevinç çığlıklarıyla çınladı. Özellikle büyük ölçüde potasyum bromür elde edilmişti. Bu pek gözde ilaç, peynir ekmek gibi satılacaktı. Çocukluğuna geri dönen Pauline masanın çevresinde hoplayıp zıplıyordu. Merdivenleri paldır küldür indi, amcasının gazete okuduğu, yengesinin peçetelere işaret koyduğu yemek odasının ortasına güm diye düştü:

— Hadi bakalım! diye bağırdı, istediğiniz kadar hastalanın, size bromür veririz!

Bir süredir sinir nöbetleri geçiren Madam Chanteau'ya Doktor Cazenove bromür yazmıştı. Kadın gülümsedi:

— Herkese yetecek kadar çıkarabilecek misiniz? diye sordu. Şimdi herkesin dengesi bozuk çünkü.

Neşeli yüzünden sağlık fışkıran Pauline, dünyanın dört bir yanına sihirli ilacını dağıtmak istercesine, güçlü kollarını iki yana açtı:

— Evet, evet dünyayı bromüre boğacağız... Bütün nevrozların sonu geldi artık!

Lazare kıyıyı dolaştıktan, arsa için pazarlıklar yaptıktan sonra, atölyesini Hazine koyuna kurmaya karar verdi. Aranan bütün koşullar vardı orada: Uçsuz bucaksız bir kumsal, dibi de yassı kayalarla döşenmiş gibiydi, bu da yosunların devşirilmesini kolaylaştıracaktı. Verchemont yolundan yük arabaları çok daha az dolaşarak gelebilecekti. Toprak ucuza alınacak, ana gereçler çok uzağa gitmeden yakın mesafeden sağlanacaktı. Pauline ise, altın kumundan dolayı koya verdikleri ilk adla eğleniyordu: Doğrusu pek yerinde bir ad koymuşlardı, gerçek bir "hazine"ydi bundan böyle denizde bulacakları. Başlangıçta her şey harika gitti. Yirmi bin metrekare ıssız toprağı satın aldılar. Topu topu iki ay gecikmeyle belediyeden izin çıkardılar. Sonunda işçiler yapıyı kurmaya giriştiler. O arada Boutigny de gelmişti. Otuz yaşlarında, kısa boylu, kırmızı yüzlü bir adamdı, Chanteau'ların hiç hoşuna gitmedi. Dediğine göre, Verchemont'da çok rahat bir ev bulmuş, Bonneville'de oturmaya yanaşmamıştı. Hele bu eve, besbelli ki Paris'in batakhanelerinden çekip çıkardığı bir sokak kızını yerleştirdiğini duyunca ailenin soğukluğu arttı. Lazare bu taşra düşüncelerine çok bozulup omuz silkiyordu. O sarışın kız, böyle kurtların uluduğu bir köye gelmeye razı olduğuna göre, sevdiğine çok bağlı bir insan olmalıydı. Ama o da, Pauline'i düşünerek, ille de Bonneville'e gelsinler diye

üstelemedi. Boutigny'den beklenen aslında, atölyede etkin bir gözetim kurması, işi akıllıca düzene koymasıydı. Adamsa bu iş için biçilmiş kaftandı, yönetim konusunda gerçekten üstün bir yeteneğe sahipti; her an ayaktaydı. Onun buyruğunda, atölyenin duvarları gözle görülür bir hızla yükseliyordu.

Böylece yapıların kurulup aygıtların yerleştirildiği dört ay boyunca, şimdiki adıyla Hazine atölyesi tam bir günlük gezinti yeri olup çıktı. Madam Chanteau her zaman çocuklara eşlik etmiyordu. Lazare'la Pauline eski gezintilerine döndüler. Mathieu de peşlerine takılıyor, kısa sürede yoruluyor, koca ayaklarını sürüyor, demirci körüğü gibi kısa kısa, hızlı hızlı soluyarak dili bir karış dışarıda, gittikleri yere seriliyordu. Denize giren de bir tek oydu, bir sopa atınca suya dalıyor, ama boşuna su yutmamak için dalgaya karşı yüzme akıllılığını gösteriyordu. Lazare her gidişlerinde, yapı işini yüklenenleri sıkıştırıyor; Pauline'se, zaman zaman çok yerinde ve yararlı öğütler verme cüretini gösteriyordu. Lazare, kendi çizdiği taslaklar uyarınca, aygıtları Caen'den getirtmek zorunda kalmış, onları kuracak işçiler de gelmişti. Boutigny aygıtlara harcanan yabancı paraların gittikçe değer kazanışı karşısında kaygılanmaya başlamıştı. Neden önce yalnız en gerekli salonları, en gerekli makineleri kurmasınlardı? Neden şu kocaman yapıları yapıyor, şu kocaman aygıtları getirtiyorlardı? Üretim ve satış koşullarını somut olarak gördükten sonra işletmeyi adım adım genişletmek çok daha iyi olmaz mıydı? Bunları işiten Lazare küplere biniyordu. O büyük düşünüyordu; uçsuz bucaksız ufuk karşısında, düşüncesinin büyüklüğünü kanıtlamak üzere, hangarlara denize bakan anıtsal birer cephe kazandırmak istiyordu. Sonunda gezi, bir umut ateşi içinde tamamlanıyordu: Şimdi çingeneliğin ne gereği vardı, servet ellerinin altındaydı. Geri dönüş pek neşeli geçiyordu, hiç durmadan arkada kalan Mathieu bir anda akıllarına geliveriyordu. Pauline ansızın Lazare'la birlikte bir duvarın gerisine saklanıyor, köpek gelip tek başı-

na kalıyordu; yitip gittiğini sanıp son derece gülünç biçimde sağa sola seğirtmeye başlayınca, Lazare ile Pauline de çocuklar gibi eğleniyorlardı.

Her akşam evde aynı soru karşılıyordu onları.

— Ee, işler yolunda mı, hoşnut musunuz?

Yanıt da hep aynıydı:

— Evet, evet... Ama bitmek bilmiyor.

O aylarda aralarından su sızmadı. Lazare Pauline'e, içine ödünç verdiği paradan ötürü gönül borcunun da karıştığı gerçek bir sevgi gösteriyordu. Giderek tıpkı eski günlerdeki gibi yavaş yavaş kadın siliniyor, Pauline onun yanında, niteliklerini her geçen gün daha çok beğendiği bir erkek kardeş, bir oğlan gibi yaşamaya başlıyordu. Öylesine aklı başında, öylesine yürekli, öylesine güler yüzlü, iyi niyetliydi ki, Lazare ona karşı dile dökemediği bir saygıya kapılıyor, bu gizli saygıya karşı kendini işi şakaya vurarak koruyordu. Kız hiç istifini bozmadan ona okuduğu kitapları, yengesinin organ resimlerini görünce duyduğu korkuyu anlatmıştı. Bu iri çocuksu gözlü, daha şimdiden her şeyi bilen kız karşısında, Lazare bir an şaşırıp sıkılmıştı. Ardından aralarındaki ilişki daha da sıkılaştı, ortak çalışmaları sırasında kız kendisine yardım ederken, Lazare da her şeyi sıkılmadan anlatmaya başladı: Bunu sanki başkası yokmuş gibi, en gerekli sözcüğü kullanarak, tam bir bilimsel yalınlıkla yapıyordu. Kız da öğrenip ona yardımcı olmanın vereceği hazzın dışında bir şeyle ilgilenmeden yaklaşıyordu her soruya. Ancak bilgisinde henüz öyle boşluklar vardı ve birtakım bilgiler birbirleriyle öylesine çatışıyordu ki, çoğu kez eğlendiriyordu Lazare'ı: Bir yanda yengesinin gönüllü öğretmen düşünceleri, yatılı okul yaşamından kalma utangaçlıklara dayalı yaşama biçimi; diğer yanda ise tıp kitaplarında okuduğu kesin olgular, insanın fizyolojik yaşamıyla ilgili hayatı aydınlatan doğrular. Açık yürekli bir söz ettiğinde Lazare öyle bir kahkaha patlatıyordu ki, kız küplere biniyordu: Güleceğine, yanlışını gösterse

çok daha iyi olmaz mıydı? Nitekim, aralarındaki tartışma çoğu kez böyle bir dersle bitiyor, delikanlı ahlak kurallarını aşmış genç bir kimyacı olarak, kızın eksik bilgisini tamamlıyordu. Pauline gerisini merak etmeden duramayacak kadar çok şey biliyordu artık. Zaten alttan alta yürüyen bir çalışma vardı; kız sürekli okuyor, görüp işittiklerini yavaş yavaş birbirine bağlıyor, o arada Madam Chanteau'nun edepli yalanlarını ciddi bir yüzle dinlemeyi sürdürüyor, ona saygı gösteriyordu. Ancak büyük odada, kuzeniyle baş başa kaldığında yeniden erkekleşiyor, bir laboratuvar asistanı olup çıkıyor, Lazare da ona bağırıyordu:

— Söylesene, şu kızılsu yosununa baktın mı?.. Tek eşeyli.

— Evet, evet, diye karşılık veriyordu kız, erkeklik organları kocaman bir demet hâlinde.

Ama bunu derken, içinde belli belirsiz bir heyecan yükseliyordu. Lazare bazen onu kardeşçe itelediğinde, yüreği küt küt atıyor, bir an için soluğu kesiliyordu, ikisinin de unuttuğu içindeki kadın, kanın itmesiyle birden etinde uyanıveriyordu. Bir keresinde dönerken dirseğiyle ona çarptı. Pauline bir çığlık atıp ellerini boğazına götürdü. Ne oluyordu, canını mı yakmıştı? İyi ama, ancak şöyle bir dokunmuştu! Çok doğal bir davranışla, ne olduğunu görmek için üstündeki giysiyi kaldırmak istedi. Kız bir adım geri çekildi, bir an için ne yapacaklarını bilemeden, gülümseyerek karşılıklı dikildiler. Başka bir gün bir deney sırasında, kız ellerini soğuk suya sokmaya yanaşmadı. Oğlan da buna şaşıyor, sinirleniyordu: İyi ama neden? Bu ne garip şımarıklıktı! Kendisine yardım etmek istemiyorsa aşağı inebilirdi. Ama kızın yüzüne bakınca anladı, ağzı bir karış açık kaldı. Aman Tanrım, demek şu küçük kız, şu erkek kardeş, bir kadın olmuştu? Şöyle dokundunuz mu bağırıyordu, ayın belli günlerinde ona güvenemiyordunuz. Her yeni olayda, iki oğlan arasındaki dostlukta ortaya çıkan, ikisini de duygulandıran, ellerini ayaklarına dolaştıran yeni bir keşifte bulunmuş gibi şaşırıp kalıyordu.

Görünüşte Lazare bundan yalnız sıkıntı duyuyordu. Erkek olmadığına ve en küçük şey bile onu rahatsız ettiğine göre, artık birlikte çalışmalarına olanak kalmıyor gibiydi. Pauline'e gelince, o da bundan belli bir biçimde rahatsız oluyor, nefis bir çekiciliğin karıştığı bir kaygı hissediyordu.

O andan sonra, genç kızın içinde kimseciklere açmadığı heyecanlar belirdi. Kimseye yalan söylemiyor, yalnız hem kaygılı bir övünç hem utanma duygusuyla sadece susuyordu. Pek çok kez hastalandığını, ciddi bir hastalığa yakalanmak üzere olduğunu sandı; çünkü her yanını saran bilinmeyenin döngüsüne kapılıyor, uykusuzluktan yanarak, ateşler içinde yatağa giriyor; sonra gün ağarınca, kolu kanadı kırılsa bile yengesinin önünde ağzını açıp yakınmıyordu. Ayrıca ansızın üzerine bir ateş, bir sinir geliyor, sonradan cinlerini tepesine çıkartan beklenmedik şeyler düşünüyor, özellikle kendine kızdığı düşler görüyordu. Okudukları, büyük bir tutkuyla hecelediği şu anatomi, şu fizyoloji, bedeninde öyle bir el değmemişlik yaratmıştı ki, her yanı, manzara karşısında, yeniden çocuk gibi şaşırıp kalıyordu. Ama sonra, düşündükçe dinginleşiyordu: Başkalarından farklı değildi; kendi içinde de başkaları için yaratılmış hayati düzeneğin gelişip işlemeye başlamasına hazır olmalıydı. Bir akşam yemekten sonra düşlerin saçmalığını tartıştı: Sırtüstü uzanıp kolunu oynatmadan birtakım garip düşlemlerin oyuncağı olmak sinir bozucu bir şey miydi? Ama onu asıl çileden çıkaran, uykusunda duyduğu ölme isteği, kişisel varlığın tamamıyla ortadan kalkmasıydı. Kuzeni her zamanki karamsar kuramlarıyla, hiçliğin verdiği mutluluğu bozdukları için düşlere de saldırıyordu. Amcasıysa, iki şeyi birbirinden ayırıyor, iyi düşleri seviyor, ateşler içinde yanarken görülen korkulu düşlere laneteler yağdırıyordu. Kızın bu konuya çok abandığını fark eden Madam Chanteau, geceleri neler gördüğünü sordu. Bunun üzerine Pauline, ağzının içinde bir şeyler geveledi: Aman canım hiç, anımsanmayacak kadar belirsiz, saçma şeyler. Bunu

derken de yalan söylemiyordu, düşleri hep yarı aydınlıkta geçiyor, birtakım görüntüler orasına burasına sürtünüyor, ortada heyecanı kesinleştiren açık görüntüler olmasa da, kadınlığının tensel yanı uyanıyordu. Kimseyi görmüyordu düşünde, yazın, açık pencereden giren yelin okşayışı sanabilirdi hissettiğini.

Ancak Pauline'in Lazare'a beslediği şefkat her geçen gün artıyor gibiydi. Bu yalnızca, yedi yıllık kardeşçe arkadaşlıklarının içinde, karanlık içgüdüsünün uyanışı değildi: Kendini birine adamaya ihtiyacı vardı, bir yanılsama delikanlıyı ona, dünyanın en kavrayışlı, en güçlü insanı gibi gösteriyordu. Duyduğu sevecenlik, yavaş yavaş yeni doğan tutkunun getirdiği gevelemelerle, çın çın öten kahkahalarla, kaçamak ve ısrarlı dokunmalarla, kısacası cinsel içgüdünün kamçısı altında, soylu sevgilere doğru büyülü bir yolculuğa, aşka dönüşüyordu. Delikanlıysa Paris'te, Quartier Latin'de yaşadığı deneyimlerin koruyucu kollarında, artık giderilecek merakı olmadığından, tensel arzusunun yalayıp geçmediği bu genç kıza kız kardeşi gözüyle bakmayı sürdürüyordu. Ama kız el değmemişliğiyle, ondan başka kimseyi bulamadığı yalnızlığı içinde, yavaş yavaş oğlana hayran oluyor, bütün benliğiyle ona bağlanıyordu. Bir arada olduklarında, sabahtan akşama, bir dediğini iki etmemek üzere sürekli bakışlarını kolluyor, bir bakıma onun varlığıyla yaşıyordu.

O sıralar Madam Chanteau Pauline'in dindarlığını fark ederek şaşırdı. Onu iki kez günah çıkartırken gördü. Ne var ki genç kız Rahip Horteur'den birden soğudu; üç pazar kiliseye gitmeye yanaşmadı. Ardından sırf yengesini üzmemek için tekrar gitti. Ayrıca kimseye bir açıklama yapmıyordu, belki çok ağır sözler sarf eden din adamının soru ve yorumları onu yaralamıştı. İşte tam o günlerde Madam Chanteau tutkulu bir ana sezgisiyle, Pauline'in gittikçe artan sevdasını fark etti. Ama hiç ağzını açmadı, kocasına bile söylemedi. Bu kaçınılmaz serüven onu biraz şaşırtmıştı. Çünkü o güne

dek olası bir aşk, giderek evlilik, tasarıları içinde yer almamıştı. Lazare gibi, o da kanatlarının altındaki kıza küçük bir çocuk gibi bakmıştı. Şimdiyse durup düşünmek istiyordu. Aslında oğlunun hoşlandıklarının dışında bir şeye pek aldırmadığından, onları gözetlemeyi kararlaştırdı ama bunu da yerine getirmedi.

Ağustos'un kavurucu günleri gelmişti, delikanlı ertesi gün atölyeye giderken denize girmeyi kararlaştırdı. Konu komşunun ne dediğine çok önem veren annesi, saat üçteki kızgın güneşe karşın onlarla birlikte gitti. Kızgın çakıl taşlarının üstüne, Mathieu'nün yanına oturdu, şemsiyesinin altına sığındı. Köpek de başını gölgeye sokmaya uğraşıyordu.

— İyi ama nereye gidiyor böyle? diye sordu Lazare, Pauline'in bir kayanın ardında yarı yarıya gözden yittiğini görerek.

— Nereye gidecek, soyunmaya! dedi Madam Chanteau. Arkanı dön, kızı utandırıyorsun, hiç yakışmıyor.

Lazare bir an çok şaşırdı, kenarında beyaz bir çamaşır parçasının uçuştuğu kayaya bir süre daha baktı, sonra arkasını dönmeye karar verip gözünü annesine çevirdi. O arada kendisi de ağzını açmadan, hızlı hızlı soyundu.

— Hazır mısın? diye bağırdı sonunda. Amma da uzattın ha! Son moda elbiseni mi giyiyorsun?

Pauline içine biraz da sıkılganlığın karıştığı aşırı bir neşeyle kuş gibi geldi. Kuzeni geri döneli beri, birlikte denize girmemişlerdi. Tek parçalı, beli kemerli, kalçalarını ortaya çıkaran gerçek bir yüzücü mayosu giymişti. Mayoyla incelmiş bedeni, fırlak göğüsleri, kıvrak beliyle Floransa yontularını andırıyordu. Birer sandal geçirdiği küçücük ayakları, çıplak kol ve bacakları çocuklarınki gibi bembeyazdı.

— Ne dersin! dedi Lazare, Picochet'ye dek gidelim mi?

— Tamam gidelim, diye karşılık verdi kız.

— Uzaklaşmayın sakın... Hep ödümü patlatıyorsunuz! diye bağırıyordu Madam Chanteau.

Ama onlar çoktan suya girmişlerdi. Kimisi sular yükseldiğinde bile açıkta kalan Picochet kayalıkları yaklaşık bir kilometre ötedeydi. Şimdi dümdüz bir yolda gezintiye çıkmış iki arkadaş gibi hiç acele etmeden, yan yana yüzüyorlardı. Mathieu ilkin arkalarından gitmiş; sonra açıldıklarını görünce, geri gelip silkinmiş ve Madam Chanteau'yu su içinde bırakmıştı. Böyle gereksiz denemeler tembelliğine yakışmazdı.

— Sen uslusun, diyordu yaşlı kadın köpeğe. Hey ulu Tanrım, böyle canını tehlikeye atmak doğru mu!

Ta ileride, dalgalar arasında birer yosun yumağı gibi yüzen Lazare'la Pauline'in başlarını şöyle böyle seçebiliyordu. Denizde epey güçlü bir kaba dalga vardı. İki genç suyun yumuşak dalgalanışlarıyla sallana sallana ilerliyor, dupduru suda, altlarından geçip giden deniz yosunlarına baka baka, gayet sakin bir edayla konuşuyorlardı. Yorulan Pauline sırttüstü yattı, o engin maviliğin ortasında yüzünü göğe çevirdi. Onu kucağına alıp sallayan deniz hâlâ en yakın dostuydu. Onun keskin soluğunu, el değmemiş, buz gibi dalgasını seviyor, kendini onun kollarına bırakıyor, uçsuz bucaksız ışıltısının tenine vuruşunun verdiği mutlulukla, yüreğinin atışlarını düzene sokan bu şiddetli bedensel çalışmanın sevincini tadıyordu.

Derken küçük bir çığlık attı. Kaygılanan kuzeni sordu:

— N'oldu?

— Sanırım mayomun lastiği koptu... Sol kolumu fazla sert attım.

Bunun üzerine karşılıklı şakalaşmaya başladılar. Pauline, yeniden usul usul yüzmeye koyulmuştu. Başına gelen belayı fark etmişti, utangaç utangaç gülüyordu: Omzundaki dikiş açılmış, omzuyla göğsü ortada kalmıştı. Kıkır kıkır gülen delikanlı, mayosunun ceplerini karıştırıp çengelli iğne var mı diye bakmasını söyledi. Bu sırada Picochet kayalıklarına gelmişlerdi, Lazare her zamanki gibi, karaya dönmezden önce

şöyle bir soluk almak üzere kayalardan birine çıktı. Kızsa, kayanın çevresinde yüzmeyi sürdürüyordu.

— Sen çıkmıyor musun?

— Hayır, böyle iyiyim.

Lazare, Pauline'in naz yaptığını sanıp kızdı. Akıllıca mıydı şu yaptığı, bir süre dinlenmezse dönüşte gücü kesilirdi. Ama kız yanıt bile vermiyor, çıkmamakta direniyor, küçük şıpırtılarla çenesine dek suya gömülerek yüzüyor, bir deniz kabuklusunun sedefi gibi sütsü ve belirsiz çıplak omzunu maviliklerde saklıyordu. Kayalık denizin ortasına doğru, eskiden Robinsonculuk oynadıkları bomboş ufka bakan bir kovuk oluşturuyordu. Madam Chanteau uzaklarda yitip gitmiş kara bir böcek gibiydi.

— Keçi kafalı! diye bağırdı Lazare sonunda, suya atlarken. Yemin ederim su yutarsan elimi bile sürmem!

Usulca yola koyuldular. Artık konuşmuyor, birbirlerine surat asıyorlardı. Lazare, Pauline'in soluklarının sıklaştığını duyduğundan, hiç değilse sırtüstü yüzmesini salık verdi. Kız oralı olmadı. Sökük yüzüyordu: Sırtüstü dönmek için yapacağı en küçük harekette göğsü, derinlerdeki yosunların açılıp çiçeklenişi gibi, bir anda su yüzüne çıkıverecekti. Lazare işte o zaman anladı besbelli; kızın yorgunluğunu hissedip, kumsala varamayacağını sezip yardım etmek üzere yanına gitti. Kız debelendi, tek başına yüzmek istedi; ama sonunda kendini bırakmak zorunda kaldı. Delikanlının beline dolandı, birbirlerine sımsıkı sarılarak kıyıya vardılar.

Mathieu, karnına dek sulara gömülmüş havlarken, Madam Chanteau, korku içinde seğirtti.

— Aman Tanrım! Ne büyük tedbirsizlik!.. Çok açılıyorsunuz demiştim!

Pauline bayılmıştı. Lazare onu çocuk gibi kumun üstüne taşıdı. Şimdi yarı çıplak, göğsüne yaslanmış duruyordu, ikisinin de her yanından tuzlu sular akıyordu. Pauline az sonra derin bir soluk alıp gözünü açtı. Delikanlıyı tanıyınca

hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Tam bir sinir hastası gibi sarıldı, şapır şupur yüzünü gözünü öpmeye girişti. Atlattıkları ölüm tehlikesi dolayısıyla, bir bakıma bilinç dışı olarak özgür bir aşk atılımı doğmuştu.

— Ah, ne kadar iyisin Lazare, ah, ne çok seviyorum seni!

Oğlan, öpüşün taşkınlığıyla sarsıldı. Madam Chanteau genç kızı giydirince Lazare kendiliğinden ondan ayrıldı. Bonneville'e dönüş hem tatlı hem zor oldu. İkisi de yorgunluktan bitmişti. Artık duruma el koyma zamanının geldiğine hükmeden anne, aralarında yürüyordu.

Daha başka kaygılar belirdi ailenin başında. Hazine Koyu Atölyesi'nin kuruluşu bitmişti. Sekiz gündür aygıtları çalıştırıyor, son derece tatsız sonuçlar alıyorlardı. Lazare kimi parçaları çok kötü oturttuğunu kabul etmek zorunda kaldı. Ustası Herbelin'e danışmak üzere Paris'e uzandı ve umutsuzluk içinde döndü: Her şeyin yeniden yapılması gerekiyordu. Büyük kimyacı yöntemini geliştirmişti ve bu da aygıtların tepeden tırnağa değiştirilmesi anlamına geliyordu. Oysa altmış bin frank çoktan harcanmıştı. Boutigny tek kuruş daha vermeye yanaşmıyor, haklı çıkan zeki bir adam olarak, sabahtan akşama acı acı çarçur edilen paralardan söz ediyordu. Lazare'ın içinden onu yatırıp dövmek geliyordu. Pauline'in otuz bin frangını bu girdaba kaptırma düşüncesi olmasa, şu anda her şeyi bırakıp gidecekti. Dürüstlüğü, kendine güveni ayağa kalkıyordu: Olacak şey değildi, mutlaka para bulmalıydı, ileride milyonlar getirecek bir işi böyle yüzüstü bırakıp gidemezdi.

— Sakin ol... deyip duruyordu onun kaygıdan hastalandığını gören annesi. Birkaç bin frank bulamayacak kadar düşmedik daha.

Madam Chanteau kafasında bir tasarıyı olgunlaştırıyordu. Onları öyle kucak kucağa yakaladıktan sonra, Lazare'la Pauline'in evliliğine epey aklı yatmıştı. Aralarında topu topu dokuz yıl vardı, bu da olağan sayılan bir şeydi. Böylesi, işle-

ri yoluna koymaz mıydı? Lazare artık karısı için çalışacak, borcu için üzülmeyecek, dahası gereken parayı Pauline'den alabilecekti. Bununla birlikte, Madam Chanteau'nun kafasında belli belirsiz bir kaygı, sonunda başlarına bir yıkımın gelmesi, kol kanat gerdikleri kızın topu atması korkusu geziniyordu. Ama bu düşünceyi elinin tersiyle itiyordu: Lazare üstün yetenekli değil miydi? Pauline'i zengin eder, bu işten kârlı çıkan Pauline'in kendisi olurdu. Gerçi oğlu yoksuldu, ama evlenmeye razı olursa, servet değerindeydi.

Evlilik gayet basit bir biçimde kararlaştırıldı. Anne bir sabah, odasına gidip genç kızı sorguya çekti. O da, güleç bir sakinlikle yüreğinden geçenleri ortaya döküverdi. Daha sonra kızın biraz yorgun olduğunu söyleyerek, öğleden sonra oğluyla atölyeye yalnız gitti. Geri dönerlerken uzun uzun tasarısını, küçük kızın beslediği sevgiyi, böyle bir evliliğin uygunluğunu, karşılıklı olarak elde edeceklerini anlattığında oğlu ilkin biraz şaşırdı. Hiç böyle bir şey düşünmemişti, daha kaç yaşındaydı çocuk? Sonra o da heyecanlandı. Elbette canım, o da kızı seviyordu, ne istenirse yapacaktı.

Eve döndüklerinde, Pauline oyalanmak için sofrayı kuruyordu. Amcası da dizlerine düşmüş gazetesiyle usul usul karnını yalayan Minouche'u seyrediyordu.

— Ee, evleniyor muyuz şimdi? dedi Lazare duyduğu heyecanı gürültülü bir sevincin ardına gizleyerek.

Genç kız elinde bir tabak, kıpkırmızı kesilmiş, soluksuz kalmıştı.

— Kim evleniyor? diye sordu, sıçrayarak uykusundan uyandırılmışa benzeyen amca.

Oysa karısı haberi sabahtan ona vermişti. Ama, kedinin karnını yalarken takındığı doymak bilmez hava, Chanteau'nun bütün dikkatini çekmişti. Ancak hemen anımsadı.

— Ah, evet ya! diye bağırdı.

Sonra sağ ayağına saplanan sancının etkisiyle ağzı çarpılmış vaziyette, muzip bir ifadeyle gençlere baktı. Pauline elindeki tabağı usulca masaya bırakmıştı. Lazare'ın az önceki sorusunu yanıtladı:

— Sen istersen, ben varım.

— Tamam, oldu bu iş, hadi kucaklaşın, diyerek sözü bağladı Madam Chanteau hasır şapkasını çıkarırken.

Önce ellerini uzatıp genç kız ilerledi. Delikanlıysa gülmesini kesmeden ellerini ellerinin içine aldı; kızla şakalaşmayı da sürdürüyordu.

— Oyuncak bebeğinden vazgeçtin demek?.. Nicedir, niye o kadar saklanıp gizlendiğin, seni ancak parmaklarının ucunu yıkarken görmemize izin verdiğin şimdi anlaşıldı!.. Peki seçe seçe zavallı Lazare'ı mı seçtin kurban olarak?

— Aman yengeciğim susturun şunu, yoksa kaçıp giderim bak! diye mırıldandı ne yapacağını şaşıran genç kız; bir yandan da kendini Lazare'dan kurtarmaya çalışıyordu.

Delikanlı yavaş yavaş onu kendine doğru çekiyor, eski günlerdeymişcesine iki okullu gibi oyun oynuyordu. Derken kız yanağına gürültülü bir öpücük kondurdu, oğlan da aynı anda şap diye onu kulağından öptü. Sonra kimseciklere açmadığı bir düşünce yüzünü kararttı, kederli bir sesle ekledi:

— Zavallı yavrum, ne kadar kötü bir iş yapıyorsun! Aslında ne kadar yaşlı olduğumu bir bilsen!.. Ama mademki beni istiyorsun!

Akşam yemeği gürültülü geçti. Hep bir ağızdan konuşuyor, ömürlerinde ilk kez bir araya gelmiş gibi gelecekle ilgili tasarılar kuruyorlardı. Tam söz kesilirken odaya girmiş olan Véronique, dudaklarının kilidini açmadan, güm diye kapatmıştı mutfak kapısını. Ancak yemekten sonra ciddi sorunlara geçtiler. Anne düğünün iki yıldan önce yapılamayacağını açıkladı: Kızın yasal olarak reşit olacağı yaşı beklemek niyetindeydi; oğlunun yardımıyla, körpecik bir kıza baskı yapmakla suçlanmak istemiyordu. Bu iki yıllık bek-

leme Pauline'in keyfini kaçırdı, ama yengesinin dürüstlüğü çok duygulandırıyordu onu. Kalkıp kucakladı. Birlikte bir tarih kararlaştırdılar, o arada gençler sabredecek ve ileride sahip olacakları milyonların ilk liracıklarını kazanacaklardı. Böylece para konusu da coşku içinde ele alınmış oldu.

— Git çekmeceden al yengeciğim, diyordu genç kız. Ne kadar isterse! Artık benim kadar onun da parası bu!

Madam Chanteau bağırıyordu.

— Hayır, hayır, gereksiz tek kuruş çıkmayacak o çekmeceden... Bana güvenebileceğini biliyorsun, elimi kesseler... Bu iş için on bin franga ihtiyacınız var; on bin frangı veririm, sonra çekmeceyi kilitlerim. Kutsal o para.

— On bin frankla, başarıyı yakalayacağımızdan eminim, dedi Lazare... Harcamanın büyüğü yapıldı, umutsuzluğa kapılmak cinayet olur. Göreceksiniz, göreceksiniz... Sana da sevgilim, düğün günümüzde kraliçeler gibi sırmalı bir elbise giydireceğim.

Doktor Cazenove'ın apansız gelişiyle sevinçleri iki katına çıktı. Doktor parmaklarını bir teknenin altına sıkıştırmış olan bir denizcinin yaralarını sarmaktan geliyordu. Zorla alıkoyup ona bir fincan çay içirdiler. Büyük habere pek şaşmadı doğrusu. Yalnız Chanteau'ların deniz yosununun işletilmesi konusundaki coşkulu sözlerini işitince, kaygıyla Pauline'e bakıp mırıldandı:

— Çok parlak bir düşünce, denenebilir. Ama faiz geliri çok daha sağlamdır. Sizin yerinizde olsam, şu alçakgönüllü köşeciğimde bir an önce mutlu olmayı seçerdim...

Genç kızın gözlerinde bir gölgenin dolaştığını görünce, sözünü yarım bıraktı. Kıza duyduğu büyük sevgiyle, asıl düşüncesine karşıt yönde sürdürdü konuşmasını:

— Ama paranın da iyi yanları vardır, bol bol para kazanın... Hem biliyor musunuz, düğününüzde dans edeceğim. Evet, Karaib Adaları'nın zambuko dansını yaparım. Bahse girerim ki bilmiyorsunuzdur bu dansı... Bakın tutsak iyice

pişip kadınlar onu parçalamaya giriştiğinde, şöyle kollar yel değirmeni gibi iki yana açılıyor, kalçalara vura vura kazanın çevresinde dönülüyor.

Böylece aylar ardı ardına geçmeye başladı. Pauline artık eski güler yüzlü dinginliğine kavuşmuştu. Yalnız belirsizlik, açık sözlü doğasına aykırı geliyordu. Sevgisinin dile getirilmesi, düğün gününün kararlaştırılması, görünüşe göre bedensel sarsıntılarını bile hafifletmişti. Hayatın açılıp çiçeklenmesini, bedenindeki ağır gelişmeyi, gündüzlerini allak bullak eden, geceleri canını yakan, kanından kaynaklanan kızıl kan akınını sükûnetle kabullenebiliyordu. Eh, bu doğanın yasası değil miydi? Sevebilmek için büyümek gerekiyordu. Üstelik Lazare'la ilişkilerinde bir değişiklik olmamıştı, ortak çalışmayla genç yaşamlarını sürdürüyorlardı: Delikanlı süslü otel odalarında yaşadığı serüvenlerle apansız arzu nöbetlerine karşı korunuyor, durmadan sağa sola koşturuyordu. Kızsa, el değmemiş bilgiç bir kız olarak öylesine yalın, öylesine dürüsttü ki, çift katlı bir zırhla korunur gibiydi. Bununla birlikte, tıka basa eşya dolu odanın ortasında zaman zaman el ele tutuşuyor, birbirlerine tatlı tatlı gülümsüyorlardı. Ya birlikte bir fizyoloji kitabını karıştırırken saçları birbirine değiyor, ya erguvan renkli bir brom şişesini, yeşilimsi bir iyot örneğini incelerken birbirlerine yaslanıyor, ya da masayla piyanonun üstünü dolduran aygıtların tepesine birlikte eğiliyorlardı. Kimi zaman da Pauline dolabın en üst gözüne kendisini kaldırması için delikanlıya sesleniyordu. Ama her zaman gerçekleşen bu dokunmalar, günün birinde evlenecek iki kuzen arasındaki masum temaslardı. Anayla babanın gözü önünde yürütülen izinli okşamalarda, içinde belli belirsiz bir tensel haz sevinci taşıyan iyi bir dostluk vardı. Madam Chanteau'nun deyişiyle, ikisi de gerçekten akıllı usluydu. Louise gelip güzel hoppa bir kız gibi aralarına girdiği zaman, Pauline artık eskisi gibi kıskanmıyordu sanki.

Böylece tam bir yıl geçti. Artık atölye çalışıyordu. Belki de özellikle atölyenin verdiği tedirginlik onları yaramazlık etmekten alıkoyuyordu. Yeni getirilen aygıtların bin bir güçlükle yerlerine yerleştirilmesinden sonra, elde edilen ilk sonuçlar epey doyurucu gibiydi. Gerçi verim henüz düşüktü. Yöntemi geliştirerek, özen ve etkinliği iki katına çıkararak çok daha büyük bir kapasiteye ulaşmaları gerekiyordu. Boutigny daha şimdiden genişçe, hem de epey genişçe bir pazar oluşturmuştu. Parayı çantada keklik görüyorlardı. Bu umut başlarını döndürdü, batma ihtimalini dile getiren uyarılara aldırmadılar. Atölye dipsiz bir kuyuya dönüştü; günün birinde, dibinde altın damarı bulma inancıyla, ellerine geçen parayı işe gömmeye başladılar. Her yeni özveri hırslarını biraz daha kamçılıyordu.

İlk günlerde Madam Chanteau, Pauline'e haber vermeden çekmeceden para almıyordu.

— Bak yavrum, cumartesi günü ödemeler var, üç bin frangınız eksik... Benimle yukarı gelip satılacak senedi seçmek ister misin?

— Sen kendin seçebilirsin, diye karşılık veriyordu genç kız.

Madam Chanteau sonunda kuralcılığı bir yana bırakmıştı. Bir akşam Lazare ona, Pauline'den sakladığı bir borcu açıkladı: El bile sürmedikleri bakır borulara harcadıkları beş bin frank. Anne az önce kızla birlikte çekmecenin başından gelmişti. Yeniden oraya döndü. Oğlunun kapıldığı umutsuzluğa dayanamayıp, ilk fırsatta geri koyma umuduyla beş bin frank aldı. O günden sonra gedik açılmış oldu. Madam Chanteau bu işe alıştı ve saymadan almaya girişti. Ayrıca o yaşta, böyle küçük bir kızın ağzına bakıyor olmayı onur kırıcı bulmaya başlamıştı, bundan ötürü kıza diş biliyordu. Üstelik geri vereceklerdi parasını; para kızın olsa da, izin almadan para alamayacakları anlamına gelmiyordu ya bu! Böylece çekmecede gedik açacağı zaman artık kızın kendi-

sine eşlik etmesini istemez oldu. Pauline de rahatladı. Çünkü iyi yürekli olmasına karşın, çekmece başına gidişler ağır geliyordu: Yaşanabilecek felaket konusundaki uyarılardan ötürü, içinde annesinin sakınımlı davranışı ayaklanıyordu. Önce Madam Chanteau'nun suskunluğuna şaştı, paraların aynı hızla akıp gittiğine, ama artık kendisini atladıklarına emindi. Daha sonra, böylesini yeğledi. En azından, her seferinde bir deste senedin eksildiğini görmemiş oluyordu. Bundan sonra iki kadın, kimi zaman bir an için göz göze gelmekle yetindiler: Yeni bir tırtıklama sezdiği zaman kuzenin kaygılı, durağan bakışı ile başını öbür yana çevirmek zorunda kalışına sinirlenen yengenin kararsız bakışı. Kısacası bir kin tohumu yavaş yavaş filizleniyordu.

Ne yazık ki o yıl Davoine'ın iflası ilan edildi. Bu yıkım bekleniyordu gerçi, ama Chanteau'lar yine de sıkı bir yumruk yemiş gibi oldular. Ellerinde bir tek üç bin frank faiz geliri kalmıştı. Batmaktan kurtarabildikleri yaklaşık on iki bin frank hemen senede yatırıldı ve ayda toplam üç yüz frank getirmeye başladı. Bundan dolayı Madam Chanteau ayın ikinci yarısında, Pauline'in parasından elli frank çekmek zorunda kaldı: Verchemont kasabı, elinde pusula bekliyordu, onu eli boş gönderemezlerdi. Derken çamaşır tozuna yüz, patatese on frank, balığa da on metelik ayırmak gerekti. Madam Chanteau sonunda Lazare'ı ve atölyeyi de her gün, utanç verici küçük paralarla ayakta tutar hale geldi. Giderek daha da alçaldı, eve harcanan üç beş kuruşa, bin bir güçlükle ödenen borçlara kadar düştü. Özellikle ay sonlarında, sessiz adımlarla ortalıktan çekildiğini, az sonra eli cebinde geri geldiğini, ödenecek bir fatura için cebinden paraları birer birer çıkardığını görür oldular. Alışkanlık yerleşmişti bir kez, kendini kaptırmıştı; alışkanlığa karşı duramıyor, küçük yazı masasının çekmecesine sırtını dayayarak yaşamayı sürdürüyordu. Oysa kendisini dönüp dolaşıp aynı yere getiren saplantıyla başına çöktüğünde, yazı masası onu sinirlendiren

hafif bir inilti çıkarıyordu. Ah köhne masa ah! Şöyle yeni bir yazı masası alamamıştı bir türlü! İçi senet dolu bu saygıdeğer masa ilkin eve bir zenginlik ve sevinç getirmişti, şimdiyse ortalığı kırıp geçiriyordu. Yarıklarından kötülük saçılan, bütün salgınların kaynağı olan zehirli bir kutuya dönüşmüştü.

Bir akşam Pauline avludan koşarak gelip bağırdı:

— Fırıncı geldi!.. Üç günlük borcumuz varmış, iki frank seksen beş santim.

Madam Chanteau ceplerini karıştırdı.

— Yukarı çıkmam gerek, diye mırıldandı.

— Dur sen, dedi genç kız şaşkın şaşkın, ben çıkayım... Nerede paran?

— Hayır, hayır, sen bulamazsın... Gizli bir köşede...

Yenge kekeliyordu. Aralarında, ikisini de sapsarı eden bir bakışma oldu. Madam Chanteau, dayanılması zor bir duraksamanın ardından, evine alıp koruduğu kızın bu iki frank seksen beş santimi nereden alacağını bildiğini açıkça sezerek, içine attığı öfkenin verdiği soğuklukla yukarı çıktı. Neden ona paranın yattığı çekmeceyi o kadar sık göstermişti ki? Eski dürüstlüğüne çok canı sıkılıyordu şimdi. Şu küçük kız kafasında onun yukarı çıkışını, çekmeceyi açışını, karıştırıp kapatmasını izliyor olmalıydı. Aşağı inip fırıncının parasını ödedikten sonra, öfkesi genç kızın başında patladı.

— Elbisen ne kadar da temiz böyle; nereden geliyorsun bakalım? Sebze bahçesi için su mu çektin, ha? Bırak Véronique işini kendi yapsın. Hey ulu Tanrım! Bile bile kirletiyorsun üstünü başını. Bütün bunların kaça patladığını bilmiyorsun galiba... Paranın geliri artık eskisi kadar yüksek değil, iki ucunu bir araya getiremiyorum...

Ve böyle devam etti. Pauline ilk başta kendini savunmaya çalıştıysa da, şimdi ağladı ağlayacak, ağzını açmadan yengesini dinliyordu. Bir süredir, yengesinin ona olan sevgisi azalmaktaydı, bunu açık seçik hissediyordu. Véronique'le baş başa kalınca gözyaşlarını koyuverdi. Hizmetçi kız ise iç-

lerinden birinin yanını tutmaktan kaçınmak istercesine, kap kacakla oynamaya girişti. Genç kıza içinden söylenmeyi sürdürüyordu ama şimdi takındığı sert tutumun ardında, yeni yeni uyanan adalet duyguları vardı.

Kış geldi. Lazare cesaretini yitirdi. Bir kez daha, tutkusu başka şeylere yönelmişti. Atölye midesini bulandırıyor, onu ürkütüyordu. Kasım'da, yeni bir para sıkıntısıyla karşılaşınca korkuya kapıldı. Daha önce pek çok sıkıntıyı aşmış olmasına karşın, bu seferki onu tir tir titretmişti. Bütün umutlarını yitirdi, bilimi suçlamaya girişti, işletme düşüncesi ahmakçaydı, yöntemleri istediğiniz kadar iyileştirin, doğadan, vermeye razı olduğu şeyin dışında bir şey koparamıyordunuz. O arada atölyeyi gezmek üzere gezisini yarım bırakan ustası ünlü Herbelin'i suçluyordu. Laboratuvardakilere oranla verimli çalışamayacak kadar büyütülmüş aygıtları görünce adamın biraz canı sıkılmıştı. Gerçekte deney yapılmışa benziyordu ama doğrusu soğutmaya dayalı tepkimelerde, ısıyı henüz yosunların içinde bileşenleri ayrıştıracak ölçüde düşürmeyi başaramamışlardı. Lazare deniz yosunlarından belli ölçüde potasyum bromür elde edebiliyordu elbet, ama sonra öbür dört beş bileşeni yeterince ayırmayı başaramadığından hepsi çöpe gidiyor, işletme tam bir fiyasko yaşıyordu. Madam Chanteau'yla Pauline'in ona yatışması için yalvar yakar son bir çaba harcadıkları akşam, çok acı bir sahne yaşandı. Yaralayıcı sözler havada uçuştu, gözyaşları döküldü, kapılar, Chanteau'yu uzandığı koltukta yerinden sıçratacak kadar şiddetle çarpıldı.

— Sonunda canımı alacaksınız! diye bağırdı Lazare; çocuksu umutsuzluğu içinde odasına kapanıp, kapısını da iki kez kilitledi.

Ertesi sabah kahvaltıya, üzeri rakamla dolu bir kâğıt getirdi. Pauline'in yüz doksan bin frangının yaklaşık yüz bin frangı yenmişti. Bu işi sürdürmek akla uygun muydu? Ellerindeki her şey gidebilirdi. Bir gün önceki korkusu, yü-

zünün yeniden sapsarı kesilmesine sebep oluyordu. Zaten artık annesi de ona hak veriyordu. Dediklerine hiçbir zaman karşı çıkmamıştı zaten ve kusurlarına ortak olacak kadar çok seviyordu oğlunu. Yalnız Pauline, biraz daha tartışmak istedi. Dile getirilen yüz bin frank sözü ağzını bir karış açık bırakmıştı. Bu duruma düşmüşler ve servetinin yarısından çoğu gitmişti demek! Şimdi mücadeleyi yarıda bırakırsa, yüz bin frank havaya uçacaktı! Véronique sofrayı toplarken, boşu boşuna konuşup durdu. Ardından kendini tutamayıp suçlamalarda bulunmamak için, umutsuzluk içinde yukarı çıkıp odasına kapandı.

O gittikten sonra odaya bir sessizlik çökmüş, ne diyeceğini bilemeyen aile masa başında kalakalmıştı.

— Bu çocuğun eli sıkı olduğuna kuşku yok, bu da aşağılık bir kusur, dedi sonunda anne. Ben Lazare'ın birtakım yorgunluklar ve zorunluluklar altında ezilip yorulmasını istemem.

Baba çekingen bir sesle:

— Kimse bana yüz bin franktan söz etmemişti... deme yürekliliğini gösterdi. Aman Tanrım, çok para bu, korkunç.

— N'olmuş yüz bin franga? diye sözünü kesti kadın kuru bir sesle, geri vereceğiz parasını... Oğlumuz onunla evlenince yüz bin frangı elini oynatmadan kazanır nasılsa.

Hemen işleri tasfiye etmeye giriştiler. Durumun vahametini gösteren bir hesap dökümüyle Boutigny de korkutmuştu Lazare'ın gözünü. Borç yaklaşık yirmi bin franga yükselmişti. Ortağının çekilmeye karar verdiğini görünce, ilkin çok parlak bir işin kendisini beklediğini söylediği Cezayir'e gideceğini söyledi. Ardından atölyeye talip oldu, ama bu konu açılınca öyle bir tepki gösterdi, hesapları öylesine karmaşıklaştırdı ki, sonunda arsayı, yapıları, aygıtları yirmi bin franklık borca karşı üstüne geçirmeyi başardı. Lazare'sa son anda, üç aydan üç aya ödenecek bir beş bin frank kopardığına sevinmekle yetindi. Boutigny, hemen ertesi gün aygıtların

bakırını satıyor, başka bir bilimsel araştırmaya girişmeksizin, en bilinen yöntemlerle piyasada satılan soda üretilecek şekilde işyerini düzenliyordu.

Tutumlu ve ihtiyatlı bir kız gibi tepki gösterdiği için utanan Pauline, bağışlatması gereken bir kusur işlemiş gibi, çok neşeli iyi bir kız olup çıkmıştı tekrar. Bunun üzerine, Lazare beşer bin franklık senedi getirince Madam Chanteau havalara uçtu. Senetleri çekmeceye koymak üzere genç kızın yukarı çıkması gerekti.

— Beş bin beş bindir yavrum... Bunlar senin, al. Oğlum çektiği onca sıkıntıya karşın, tek kuruşunu kendine ayırmak istemedi.

Chanteau, bir süredir hiç kalkmadığı hasta koltuğunda acılar çekiyordu. Sorumluluk almam diyemese de, karısının, kanatlarının altına aldıkları küçük kızın servetini yönlendiriş biçimi yüreğine korkular salıyordu. Yüz bin frank sözü hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Hesap vermesi gerektiğinde bu deliği nasıl kapatacaktı? Üstüne üstlük, tam sekiz yıl kızın adını bile unutmuşa benzeyen, yaptığı spekülasyonlarla Paris'in altını üstüne getiren ikinci yasal vasi Saccard, ansızın Pauline'in varlığını anımsamıştı. Mektup yazıyor, haber soruyor, dahası Cherbourg'daki işlerini kovalamaya giderken, bir sabah Bonneville'e damlamaktan söz ediyordu. Hakkı olduğu üzere, bir hesap dökümü isterse ne diyeceklerdi? Upuzun bir süre kayıtsız kaldıktan sonra ansızın uyanması kaygı vericiydi.

Chanteau bu konuyu karısına açtığında, onun içinde kaygıdan çok merak olduğunu saptadı. Kadın bir an için Saccard'ın milyonlarının uçup gittiğini, belki meteliksiz kaldığını, bilmem kaç katına çıkarmak üzere Pauline'in parasını isteyeceğini düşünmeye başlamıştı. Ama ardından, düşüncesinin yönünü değiştirdi. Genç kızın, öç almak üzere, ikinci yasal koruyucusuna mektup yazıp yazmadığını merak etmeye başladı. Baktı ki düşünce kocasının tüylerini diken

diken ediyor, evlerine adım atmasına izin vermedikleri, buna karşılık Verchemont ve Arromanches dükkânlarında onları yerin dibine sokan Boutigny'nin sokak yosmasının adama imzasız mektuplar gönderdiğinin öne sürüldüğü, çok daha karmaşık bir öykü uydurdu.

— Onlar bana vız gelir aslında! dedi. Gerçi küçük kız henüz on sekizine basmadı; ama ben onu Lazare'la evlendiriveririm, evlilik ona bütün hakları kazandırır.

— Bundan emin misin? diye sordu Chanteau.

— Elbette! Daha bu sabah okudum.

Gerçekten de, bu aralar Madam Chanteau Medeni Kanun'u okumaya girişmişti. Son kuruntuları yasanın sayfalarında çırpınıyor, Madam Chanteau kendine özürler arıyordu, iki adım ötesinde uyuyan o büyük servetin her saat yavaş yavaş çöküntüye uğrattığı dürüstlüğü un ufak olurken, sonunda bütün o paraya yasal olarak el koyabilmenin yolunu bulmaya çalışıyordu.

Ancak evliliğe karar vermekten de çekiniyordu. Uğradıkları parasal yıkımdan sonra Pauline işleri hızlandırmak isteyebilirdi: On sekizine gelsin diye, neden altı ay beklesinlerdi? Lazare'ın iyi bir işe girmesini beklemeden, bu işi bir an önce bitirmek en iyisiydi. Kız bunu yengesine açma yürekliliğini gösterdi. Ne diyeceğini bilemeyen kadın gidip kapıyı kapattı, sesini kıstı, bir yalan uydurup oğlunun gizli kaygısını kulağına fısıldadı: Çok ince bir çocuktu, servetini erittikten sonra henüz büyük bir kazanç getirememişken kızla evlenmek yüreğini dağlıyordu. Genç kız, büyük bir şaşkınlık içinde yengesini dinliyor, romanlara özgü bu incelikten hiçbir şey anlamıyordu. Kendisi, onu sevdiğine göre, alabildiğine varlıklı olsa da evlenirdi onunla. Ayrıca bu iş için ne kadar beklemeleri gerekirdi? Belki sonsuza dek. O bunları derken Madam Chanteau bağırıyor, işleri zorlamadan oğlunun bu aşırı onur duygusunun üstesinden gelme görevini yükleniyordu. Son olarak Pauline'i tek kelime etmeyeceğine dair yemin ettirdi.

İçindeki gizli duyguların sezildiğini, ortaya dökülüp tartışıldığını öğrenirse, oğlunun çılgınca bir şey yapmasından, alıp başını gitmesinden korkuyordu. Epey kaygılanan Pauline, sesini kesip sabretmeye razı olmak zorunda kaldı.

Ama o arada, yüreği Saccard'ın korkusuyla dolan Chanteau, eşine:

— Madem ki her şeyi yoluna koyacak, evlendir o zaman çocukları, diyordu.

— Ne acelemiz var, diye karşılık veriyordu Madam Chanteau. Tehlike daha kapıya dayanmadı.

— Evet ama nasılsa bir gün evlendirmeyecek misin?.. Umarım bu arada görüş değiştirmemişsindir. İkisi de ölür yoksa.

— Ölürlerse ölsünler... Sonu kötüye varacaksa, henüz yapılmamış bir işten vazgeçebilirsin. Hem dur hele; ikisi de özgür, bakalım evlenmeyi hâlâ o kadar istiyorlar mı?

Korkunç geçen bir kışın eve kapattığı Pauline'le Lazare eski ortak yaşamlarına dönmüşlerdi. İlk hafta Pauline onu öylesine kederli, öylesine kendinden utanır, her şeye öylesine öfkeli gördü ki, sonu gelmez tatlı sözlerle, hasta gibi pışpışladı. Genç kız, bu koca çocuğa karşı merhamet duyuyordu; maymun iştahlılığına, heyecanla parlayıp sönen cesaretine bakınca, niye başarısız olduğunu kolayca anlıyordu insan; Pauline yavaş yavaş onun üzerinde tatlı sert, anaç bir otorite kurmaya başlamıştı. Oğlan başlangıçta küplere bindi, artık köylü olmaya karar verdiğini bildirdi. Yediği ekmekten yüzü kızararak, böylece ailesinin sırtına bir saat daha yük olamayacağını belirtti ve bir anda büyük paralar getirecek yığınla tasarı yaptı. Derken günler geçip gitmeye başladı. Düşüncelerini uygulamaya koymayı hep sonraki günlere erteliyor, kendisini bir hamlede onurun ve zenginliğin doruğuna çıkartacak tasarısını her sabah değiştirmekle yetiniyordu. Yengesinin düzmece itiraflarından gözü korkan genç kız, onu biraz sarsıyordu: İyi ama kim istiyordu ondan böyle bü-

tün gün kafa patlatmasını? İlkbaharda iyi bir iş arar, hemen bulurdu. O güne dek, zorla da olsa şöyle iyice dinlendireceklerdi onu. Daha birinci ayın sonunda Lazare'ı avcuna almış gibiydi. Oğlan, "yaşamın dertleri" adını verdiği şeye söylene söylene boyun eğmiş, anlatılmaz bir aylaklığa gömülmüştü.

Pauline her geçen gün Lazare'da, içinde bir isyan dalgası kabartan, kaygı verici bir yabancının varlığını hissediyordu. Her şeyle dalga geçtiğini, duygusuz, acı bir sesle hiçliği savunduğunu gördükçe, eski öfkelerini, saman alevi gibi parlamalarını arıyordu. Bonneville denen şu kayıp delikte, kışın dinginliği içinde, Paris'teki eski yaşantıları, okumaları, okul arkadaşlarıyla tartışmaları yeniden uyanıvermişti sanki belleğinde. Karamsarlık silindiri geçmişti üzerinden; geride yalnız üstün yetenekli insanlara özgü kaprisleri, Schopenhauer'in büyük karanlık şiirini bırakmıştı. Genç kız, insanlığa yönelik bu yargılamanın gerisinde, kuzeninde bozgunun doğurduğu öfkenin, atölyenin iflasıyla toprağın ayaklarının altından kaymasının yattığını gayet iyi biliyordu. Ancak bu kızgınlığın nedenleri konusunda daha derine inemiyor, oğlan eski savına dönüp, bilimin son tahlilde yararlı olduğunu yadsımaya kalktığında şiddetle karşı çıkıyordu. Boutigny denen kaba herif, sodasıyla dünyanın parasını kazanmıyor muydu? Atadan kalma yöntemler ağır bastığına göre, daha iyisini bulmak ya da yeni yasalar yaratmak için kafa patlatmanın ne gereği vardı? Oğlan her seferinde buradan yola çıkıyor, sıkılmış dudaklarında acı bir gülümsemeyle, bilimin ancak, şöyle kocaman bir mermiyle, bütün dünyayı havaya uçurma olanağını sağlayabilirse kesinlikle yararlı sayılabileceği sonucuna varıyordu. Ardından dünyayı çekip çeviren iradenin kurnazlıkları, yaşama isteğindeki kör sersemlikle ilgili buz gibi şakalar sökün ediyordu. Yaşam acıdan oluşuyor, sonunda Hint fakirlerinin ahlakıyla, hiçliğe gömülüp kurtulmayla bitiyordu. Lazare'ın eylem karşısındaki tiksintisi de öyleydi. Yeryüzüne yeni kuşaklar

getirmeyi yadsıyordu. Bütün halkların topluca intihar edip karanlığa gömülmesini öneriyordu; bilinmeyen bir gücün kendilerine oynattığı şu aptalca, acımasız oyunun boşluğuna inandığı gün olacaktı bu. Pauline duyguları karşısında deliye dönüyor, bu fikirleri çürütecek kanıtlar arıyor, kendi deyişiyle, doğaötesine hiç aklı ermediği, bu konuları hiç bilmediği için apışıp kalıyordu. Ancak yenildiğini kabule de yanaşmıyor, oğlanın kimi sayfalarını okumaya kalktığı Schopenhauer'i cehennemin dibine yolluyordu: Kadınlar konusunda korkunç şeyler yazıyordu bu adam; hayvanları da sevmese, Pauline kendi elleriyle boğardı onu! Alışkanlığın verdiği mutluluk ve ertesi güne bağladığı umutla, son derece sağlıklı, düzgün bir insan olduğundan, çın çın kahkahasıyla delikanlıyı susmaya zorluyor, ergenliğinin dipdiri itkisiyle onun karamsarlığını bastırıyordu.

— Hadi canım sen de! diye bağırıyordu, saçma sapan şeyler anlatıyorsun... Yaşlanınca düşünürüz ölümü.

Kızın böylesine neşeyle ele aldığı ölüm düşüncesi Lazare'ın ciddileşmesine yol açıyor, onu bakışlarını kaçırmaya zorluyordu. Ağzının içinde mırıldandıktan sonra, genellikle konuyu değiştiriyordu:

— İnsan her yaşta ölür.

Pauline sonunda ölümün Lazare'ı korkuttuğunu anladı. Geçmişte, yıldızların altında attığı korku dolu çığlığı anımsıyordu. Şimdi açığa vurulamayacak bir hastalığı saklar gibi, kimi sözcükleri işitince sapsarı kesildiğini görüyordu. Yıldızları birer mum gibi üfleyip, bütün evrenin katledilmiş varlıklarının üzerine saçmaktan söz eden bu öfkeli karamsarın yüreğini saran hiçlik korkusu, onun için tam bir şaşkınlık kaynağıydı. Hastalığın kökü çok eskilerdeydi, kızcağız durumun ciddiliğini aklına bile getiremiyordu. Lazare yaşı ilerledikçe ölümün tam karşısına dikildiğini görüyordu. Yirmi yaşına dek, akşam yatarken, şöyle serin bir yel yüzünü yalayıp geçmişti. Bugünse aynı yelin gelip yüzünü buza ke-

seceğini düşündüğü için başını yastığa koyamaz olmuştu. Uykusuzluk baş göstermişti, iç karartıcı imgelerle akıp giden yazgıya boyun eğemiyordu. Daha sonra, yorgunluk ağır bastığında zaman zaman bir sıçrayış onu uyandırıyor, ayağa fırlatıyordu. Gözleri fal taşı gibi açık, ellerini kavuşturmuş, karanlıklar içinde geveliyordu: "Aman Tanrım! Aman Tanrım!" Göğsü çatlayacak gibi oluyor, öleceğini sanıyordu. O zaman ışığı yakmak zorunda kalıyor, azıcık sakinleşebilmek için iyice uyanmayı bekliyordu. Bu büyük korkudan geriye bir utanç kalıyordu: Yadsıdığı Tanrı'ya yöneltilen bu çağrı, dünya yıkılırken yardım isteyen atadan kalma bu insan zayıflığı gerçekten saçma mıydı? Ancak bunalım her akşam, mantığını kullanmasına karşın, kolunu kanadını kıran bir tutku gibi geri geliyordu. Ayrıca gündüzleri de hemen her şey, rastlantısal bir cümle, gözüne ilişen bir sahnenin, okuduğu bir kitabın uyandırdığı bir düşünce, onu yine aynı noktaya getiriyordu. Bir akşam, Pauline amcasına gazete okurken, Lazare anlatıcının bir fantezisini işitince sarsılıp odadan çıkmıştı. Yazar XX. yüzyıl göklerinde balonların uçuştuğunu, yolcuları bir kıtadan öbürüne götürdüklerini anlatıyordu: Ama Lazare artık orada olmayacaktı. Göremeyeceği balonlar gelecek yüzyılların hiçliğinde gözden yitip gidiyor, söz konusu hiçliğin kendi varlığının dışında akıp gidişi yüreğini daraltıyordu. Sevdiği düşünürler istedikleri kadar en küçük bir hayat parıltısının bile yok olmayacağını söylesinlerdi, onun ben'i bitişi şiddetle reddediyordu. Bu kavgada neşesini çoktan yitirmişti. Pauline ona baktığında, kişiliğindeki bu apansız sıçramalara, yarasını kaygılı bir utangaçlığın ardına gizlediği saatlere hâlâ akıl erdiremediğinden, yüreğinde büyük bir merhamet duyuyor, alabildiğine iyi bir kız olup onu mutlu etmek istiyordu.

Günler, Lazare'ın kaldırıp atma gücünü bile gösteremediği, her yanı deniz yosunları, cam şişeler, çeşitli aygıtlarla dolu ikinci kattaki büyük yatak odasında geçiyordu. Deniz

yosunları kuruyup dağılıyor, şişeler renklerini yitiriyor, aygıtlar tozdan görünmez oluyordu. Aralık sağanakları, çoğu kez sabahtan akşama dek çatıdaki arduvazları dövüyor, batı yeli tahta kaplamaların aralıklarında uğulduyordu. Tek bir güneş ışığı görmeden haftalar geçiyordu; Pauline ile Lazare yalnız kül renkli denizi, toprağın içinde eriyip gittiği uçsuz bucaksız kül rengini görüyorlardı. Pauline, uzun boş saatleri doldurmak üzere, yazın topladığı kızıl yosunları sınıflandırmakla vakit geçiriyordu. Can sıkıntısını üzerinden biraz atan Lazare ilk başta genç kızın o kırılgan, ağaca benzeyen bitkileri dizmesini izlemekle yetinmişti. Yosunların tatlı kızıl ve mavileri suluboya gibi duruyordu. Sonra işsizlikten patlayınca, eylemsiz oturma kuramını unutup kambur aygıtlarla kirli şişelerin altında yitip gitmiş piyanoyu ortaya çıkarmıştı. Bir hafta sonra, müzik tutkusu olanca ateşiyle geri gelmişti. Bilgin ya da başarısızlığa uğramış iş adamında da kendini gösteren bu sanatçı çatlaklığı aslında beynindeki ilk örselenmeydi. Bir sabah Ölüm Marşı'nı çalarken, bir zamanlar yazmak istediği Acı Senfonisi aklına yeniden geliverdi. Artık marştan başka bir şeyi gözü görmüyordu. Hey ulu Tanrım, bu ne konuydu, ne büyük yapıttı! Bütün dünya görüşünü dile getirecekti bu yapıtta! Hayat başlangıçta, bilinmeyen bir gücün geçici hevesi sonunda ortaya çıkacaktı. Ardından mutluluk denen yanılsama ve varoluşun kandırmacaları çok çarpıcı çizgilerle belirecekti. Bunu kucaklaşan sevgililer, katledilen askerler, çarmıha gerilerek ölen bir tanrı izleyecekti. Kötülüğün çığlığı gittikçe yükselecek, varlıkların çığlıkları bütün göğü saracak, senfoni bir kurtuluş şarkısıyla cennet yumuşaklığını, evrensel hiçleşmenin sevincini yansıtacak bir şarkıyla bitecekti! Hemen ertesi gün işe koyuldu, durmadan piyanoyu gümbürdetiyor, önündeki kâğıdı kara çizgilerle dolduruyordu. Gittikçe zayıflayan çalgı artık bozuk sesler çıkarmaya başladığından, bir çan gümbürtüsü arasında ezgiyi kendisi söylüyordu. Hiçbir işe ken-

disini bu kadar vermemişti, yemekleri unutuyor, Pauline'in kulak zarını patlatıyor; kız da, iyi bir çocuk olarak, besteyi alkışlıyor, bitirilen parçaları özenle temize çekiyordu. Bu kez yüzde yüz emindi, başyapıt elindeydi.

Ancak sonunda Lazare'ın yangını söndü. Geriye yalnızca esinini bir türlü yakalayamadığı senfoninin giriş bölümünü yazmak kalıyordu. Yaptıklarını demlenmeye bırakması gerekiyordu. Masanın üstüne boylu boyunca yaydığı notaların önünde, paket paket sigara tüttürdü. Pauline acemilere özgü beceriksizlikle, yapıtın kimi bölümlerini çalıyordu. Arkadaşlıkları işte o günlerde tehlikeli olmaya başladı. Lazare atölyenin hayhuyunun verdiği yorgunluğu üzerinden atmış, aklını başına toplamıştı. İkisi birlikte odaya kapanalı beri, işi gücü olmadığından, kanında tembelliğin verdiği kaygıyla, gittikçe artan bir sevecenlikle seviyordu kızı. Ne kadar neşeli, iyi yürekli bir insandı! Sevinçle kendisini karşısındakine adıyordu! Başında, içindeki sıradan bir gönül borcuna yormuştu bu yakınlaşmayı; çocukluğundan beri kendisinde uyandırdığı ağabeylik sevgisine. Ancak o güne dek uyuyan tensel istek, yavaş yavaş uyanmıştı: Uzun süre kokularını duymadan itip kalktığı geniş omuzları olan bu küçük kardeşte bir kadın görüyordu artık. Kız kendisine sürtününce, Lazare da tıpkı onun gibi kızarmaya başladı. Artık ona yaklaşmaya, yazdığı notaları temize çekerken eskisi gibi omuzundan uzanıp bakmaya yüreği el vermiyordu. Kazara ellleri birbirine değerse yanaklarını al basıyor, solukları kesiliyor, sözcükleri ağızlarının içinde gevelemeye başlıyorlardı. Böylece ikindileri hep sıkıntı içinde geçiyor, kafalarında ele geçiremedikleri belirsiz mutluluğun acısı, günün sonunda ikisi de bitkin düşüyordu.

Kimi zaman, tatlı tatlı acısını çektikleri sıkıntılardan kurtulmak üzere, Pauline, el değmemiş bilgiç kızlara özgü güzelim gözüpekliğiyle:

— Ah sana söylemedim mi? diyordu, senin Schopenhauer'in evliliğimizi öbür dünyada öğrendiğini, ayaklarımız-

dan çekmek üzere geceleri yeryüzüne döndüğünü gördüm düşümde.

Lazare istemeye istemeye gülüyordu. Pauline'in bitmek bilmeyen çelişkileriyle alay ettiğini çok iyi biliyordu. Ama içini sonsuz bir sevecenlik kaplıyor, yaşama isteğine duyduğu nefreti silip süpürüyordu.

— Cici kız ol lütfen, diye mırıldanıyordu, seni sevdiğimi biliyorsun.

Kızın yüzü ciddileşiyordu.

— Dikkat et! Kurtuluşu erteleyeceksin... İşte yeniden bencillik ve yanılsama tuzağına düştün.

— Susar mısın, şom ağızlı!

Sonra kız Sorbonne'da yetişmiş hekimleri hatırlatan bir sesle, dünya görüşü kırıntıları döktürmeyi sürdürürken, Lazare odanın içinde onu kovalamaya başlıyordu. Yakalayınca, onu eskisi gibi sımsıkı sarıp cezalandırmak üzere çimdiklemeyi göze alamıyordu.

Ama günün birinde, bu kovalamaca öyle kızıştı ki, Lazare bütün gücüyle onun beline sarılıverdi. Kızın kahkahaları ortalığı çınlatıyordu. Lazare, Pauline çırpındıkça deliye dönmüş, onu dolaba dayamış sıkıştırıyordu.

— Hah, bu kez yakaladım seni... Söyle bakalım, ne yapayım şimdi sana?

Yanakları birbirine değiyor, kız hâlâ gülüyordu, ama bu artık can vermek üzere olan birinin gülüşüydü.

— Bırak, bırak, bir daha yapmayacağım.

Lazare sert bir öpücük kondurdu Pauline'in dudaklarına. Oda fırıl fırıl dönüyordu, bir alev dalgasının gelip onları havalara uçurduğunu sandılar. Tam sırtüstü yuvarlanacakken son bir çabayla kurtuldu Pauline. Bir süre başları dönerek, yüzleri kıpkırmızı, kalakaldılar. Sonra kız oturup soluklandı, ciddi bir yüzle, tatsız bir sesle:

— Canımı acıttın Lazare, dedi.

O günden sonra delikanlı kızın soluğunun sıcaklığından, eteğinin sürtünmesinden bile kaçındı. Aptalca bir kusur iş-

leyebileceğini, bir kapının ardına devrilivereceklerini düşündükçe dürüstlüğü ayağa kalkıyordu. Genç kızın içgüdüsel direnmesine karşın, daha ilk sarılışta şaşkına döndüğünü, istese hemen o an hiç çekinmeden kollarına atılacağını görüyordu. İkisi adına da akıllıca davranmak istiyor, o güne kadar yaşadıklarına dayanarak böyle bir serüvende en büyük suçlunun kendisi olacağını anlıyordu. Ancak kendisine karşı verdiği sürekli mücadele yüzünden sevgisi de giderek büyüyordu. İlk haftaların eylemsizliği, düzmece vazgeçişi, içinden yaşamaya, sevmeye, boş saatlerin verdiği sıkıntıyı yeni acılar çekerek doldurmaya yönelik bir isteğin fışkırdığı yaşama tiksintisi, her şey aşkını körüklüyordu. Ve müzik, ezginin durmadan genişleyen kanatları üzerinde, şimdi ikisini de alıp düş ülkesine taşıyor, coşkularını tamamlıyordu. Bunun üzerine, yüreğinde büyük bir tutkunun bulunduğunu sandı ve üstün yeteneğini bu tutkuyla beslemeye yemin etti. Kuşkuya yer kalmamıştı: Tanınmış bir müzisyen olacaktı, bunun için tasını yüreğine daldırıp çıkarması yetecekti. Artık her şey arınmış gibiydi, iyilik meleğine diz çöküp tapınır gibi yapıyor ama nikâhı öne almak aklının köşesinden geçmiyordu.

Günün birinde Chanteau, Bonneville'den dönen karısına, korku içinde bir mektup uzattı:

— Az önce aldığım şu mektubu okusana!

Yine Saccard'dan gelmiş ve bu kez gözdağı veren bir mektuptu bu. Kasım'dan beri son durumu soran mektuplar yazıyordu. Chanteau'lar hep kaçamak yanıtlar verdiğinden, bu durumu aile kuruluna götürmeyi kararlaştırdığını bildiriyordu. Madam Chanteau dile getirmese de, kocasının korkusunu paylaşıyordu.

Mektubu okuduktan sonra:

— Alçak herif! diye mırıldandı.

Yüzleri sapsarı kesilmişti; bir şey demeden bakıştılar. Daha şimdiden küçük yemek odalarının cansız havasında yüz kızartıcı bir yargılamanın çınlamalarını işitir gibiydiler.

— Artık kararsızlık geçiremezsin, diye sürdürdü baba, evlenince reşit sayılacağına göre, evlendir şu kızı.

Oysa bu çözüm her geçen gün anneyi daha çok tiksindiriyor gibiydi. Birtakım korkular duyuyordu. İki çocuğun birbirlerine uyabileceğini kim biliyordu? İnsan çok iyi dost olduğu biriyle korkunç bir çift oluşturabilirdi. Dediğine göre, son zamanlarda pek çok tatsız şey gözüne çarpmıştı.

— Yoo hayır, bizim kafamız rahat etsin diye onları harcamak kötülük olur. Biraz daha bekleyelim... Ayrıca neden onu şimdi evlendireyim, geçen ay on sekizine bastı. Bu durumda reşit kabul edilmesini talep edebiliriz değil mi?

Kendine güveni geri geliyordu, yukarı çıkıp kanunu aldı, beraberce oturup incelediler. 478. madde yüreklerine su serpti, ama 480. maddeyi okuyunca yeniden korkuya kapıldılar. Maddede yasal koruma hesaplarının, aile kurulunun atayacağı yasal koruyucu önünde verilmesi gerektiği yazıyordu. Aile kurulunun bütün üyeleri Madam Chanteau'nun avucunun içindeydi, dilediğini yasal koruyucu seçtirebilirdi elbet; iyi de kimi seçecekler, böyle birini nereden bulacaklardı? Bütün sorun, kızın şimdiki koruyucusunun yerine, yumuşak başlı birini koyabilmekteydi.

Birden bir şimşek çaktı kafasında.

— Ee, neden Doktor Cazenove olmasın?.. Bir bakıma aileden sayılır, bize hayır demeyecektir.

Chanteau başını sallayarak onayladı. Bir yandan da gözünü dikmiş eşine bakıyordu, bir şey kafasını kurcalıyordu.

— Bu durumda, diye sordu sonunda, parayı, demek istediğim, kalanını geri mi vereceksin?

Kadın hemen karşılık vermedi. Gözlerini yere cevirmişti. Sinirli sinirli kanunu karıştırıyordu. Sonunda, kendini zorlayarak:

— Elbette geri vereceğim, üstelik bir dertten de kurtulmuş olacağız. Daha şimdiden bizi neyle suçladıklarını görüyorsun... Hey ulu Tanrım! İnsan kendisinden kuşkulanacak

neredeyse, şu kör olası senetleri bu akşam çekmecemde görmemek için neler vermezdim ki. Zaten eninde sonunda geri verecektik.

Madam Chanteau, hemen ertesi gün, alışılmış cumartesi buluşmasına gelen Doktor Cazenove'a, ondan istedikleri büyük yardımı açtı. Durumu ona açıkladı, paranın aile kuruluna danışılmaksızın, batan yosun işiyle birlikte eriyip gittiğini bildirdi. Ardından tasarlanan evlilik üzerinde durdu, onları birbirlerine bağlayan sevgiden söz etti, açılacak bir davanın koparacağı gürültünün aradaki bağları koparacağını belirtti.

Doktor yardım etmeye söz vermeden önce, Pauline'le konuşmak istediğini söyledi. Nicedir genç kızın sömürüldüğünü, yavaş yavaş kemirildiğini hissediyordu. Bugüne dek kızı üzmemek için sustuysa da, şimdi onu da suça ortak etmeye çalıştıklarına göre, onu uyarmak göreviydi. Konuşma genç kızın odasında yapıldı. Konuşmanın başında yenge de vardı. Evliliğin, kızın vesayetten çıkmasına bağlı olduğunu bildirmek üzere doktorla birlikte yukarı çıkmıştı; hesapların aklanmasını önlemeye çalışmakla suçlanırsa, Lazare ölse kuzeniyle evlenmeye yanaşmazdı. Sonra, daha şimdiden biricik kızım diye seslendiği Pauline'in düşüncelerini etkilemiş olmamak için odadan çıktı. Pauline, daha konuşmanın başında, heyecan içinde, az önce kendi önünde zarureti anlatılmış ince yardımı yapması için doktora yalvardı. Adamcağız, boşu boşuna durumu aydınlatmaya çalıştı: İsteneni yerine getirirse, Pauline dımdızlak kalacak, her türlü yasal destekten feragat etmiş olacaktı. İşi daha da ileri götürüp gelecek korkusunu, genç kızı bekleyen felaketi, nankörlüğü, çekilecek acıları dile getirdi. Önceden çizilmiş resme eklenen her yeni kara çizgide genç kız bağırıp çağırıyor, söylenenleri dinlemeye yanaşmıyor, özveride bulunmak için yanıp tutuşuyordu.

— Hayır, sakın beni pişman etmeye çalışmayın. Belli etmesem de ben aslında cimrinin biriyim. Zaten kendimi razı

edebilmek için epey sıkıntı çekiyorum... Her şeyimi alsınlar. Beni biraz daha fazla seveceklerse, kalanı da onları bırakıyorum.

— Peki, diye sordu doktor, kuzeninize duyduğunuz duygular uğruna mı elinizdeki her şeyi veriyorsunuz?

Pauline karşılık vermeden kıpkırmızı kesildi.

— Ya ileride kuzeniniz sizi sevmezse?

Fal taşı gibi açılmış korkulu gözlerle doktorun yüzüne baktı. Gözlerinden yaşlar boşandı, başkaldıran bir aşk çığlığı koptu yüreğinden:

— Yoo, hayır, hayır!.. Neden bu kadar acı veriyorsunuz bana!

Bunun üzerine, Doktor Cazenove razı oldu. Bu geniş yürekten, kapıldığı sevgi yanılsamalarını koparıp almayı gözü kesmedi. O zaman yaşam çekilmez olurdu.

Madam Chanteau, işleri çok büyük bir dolap çevirme becerisiyle yürüttü. Bu savaş onu gençleştiriyordu. Gerekli güçlerle donanıp yeniden Paris yollarına düşmüştü. Aile kurulu üyeleri, canla başla katıldılar onun düşüncelerine; zaten o güne dek kendilerine verilen görevle hiç ilgilenmemişlerdi: Tek katkıları kayıtsız kalmaktı. Ailenin Quenu kanadından kuzenler Naudet, Liardin ve Delorme, Madam Chanteau'yla aynı görüşteydiler; Lisa koluna gelince; Madam Chanteau Octave Mouret'yi ikna etmekle yetindi. Öbür ikisi, o sırada Marsilya'da bulunan Claude Lantier ile Rambaud birer yazılı onay yollamışlardı. Madam Chanteau hepsine dokunaklı, karmaşık bir öykü anlatmış, Arromanches'lı yaşlı doktorun Pauline'e beslediği sevgiden, kızla ilgilenmesine izin verilirse, ölürken varını yoğunu ona bırakma niyetinde olduğundan söz etmişti. Saccard'a gelince; kendisine yeni bir taşımacılık yöntemini kullanarak, Cotentin tereyağlarını ele geçirmek gibi sıra dışı bir öneriyle gelen Madam Chanteau'un üç ziyaretinden sonra, yelkenleri suya indirmişti. Bunun üzerine, kızın rüştü aile kurulunca onaylandı, sulh yargıcının hakkın-

da son derece doyurucu bilgiler edindiği eski denizci, cerrah Cazenove yasal vasi seçildi.

Madam Chanteau'nun Bonneville'e dönüşünden on beş gün sonra, yasal koruyuculuk hesapları en yalın biçimde incelenip teslim edildi. Doktor öğle yemeğini yemişti; yemekten sonra da biraz oturup Caen'den gelen son haberleri yorumlamışlardı. Lazare, o aşağılık Boutigny'nin açtığı bir dava yüzünden, orada kırk sekiz saat geçirip yeni dönmüştü.

— Haa, sırası gelmişken belirteyim, dedi genç adam, Louise gelecek hafta bizlere bir sürpriz yapmayı tasarlıyor... Görünce tanıyamadım, şimdi babasının yanında yaşıyor, öyle zarif olmuş ki!.. Bilseniz ne kadar güldük birlikte!

Pauline, oğlanın sesindeki sıcak coşkuya şaşkınlıkla bakıyordu.

— Haa, söz Louise'den açılmışken, diye bağırdı Madam Chanteau, Caen'li, Thibaudier'leri tanıyan bir hanımla birlikte yolculuk ettim. Kulaklarıma inanamadım, Thibaudier kızına tam yüz bin frank çeyiz parası verecekmiş. Annesinin vereceği yüz bini de katarsanız, küçük kızın iki yüz bin frangı olacakmış... Ne dersiniz? İki yüz bin frankla, zengin oldu gitti!

— Pöf! dedi Lazare, buna ihtiyacı yok, melekler kadar güzel nasılsa... Üstelik öyle cana yakın ki!

Pauline'in gözleri buğulanmış, dudakları sinirden hafifçe kasılarak büzülmüştü. Bunun üzerine, gözlerini bir an bile kızın üzerinden ayırmayan doktor, bitirmek üzere olduğu küçük rom kadehini havaya kaldırdı:

— Bu iş için kadeh tokuşturmadık daha... Mutluluğunuza dostlarım. Tez evlenin, bir sürü çocuğunuz olsun.

İçmesi yasaklanmış olan Chanteau, onaylamak üzere başını sallamakla yetinirken. Madam Chanteau kadehini hiç gülümsemeden, ağır ağır uzattı. Ama Lazare genç kızın yüreğindeki bütün kanın yanaklarına hücum etmesine yeten, sevgi dolu içten bir davranışla Pauline'in eline yapışmıştı.

Öteden beri verdiği adla, üstün yeteneğinin hayat bulacağı sonsuz tutkunun ve iyilik meleğinin ta kendisi değil miydi bu kız? Pauline de onu bağrına bastırdı. Hep birlikte kadeh tokuşturdular.

— Yüzüncü yaşınıza! diye devam etti, insanın en güzel çağının yüzüncü yaşı olduğuna inanan doktor.

Ama Lazare'ın yüzü sararıyordu. Telaffuz edilen rakam onu ürpertmişti. Evrenin oluştuğu günlerden kalma, etinin derinliklerinde uyuyan korkuyu alevlendiren, kendisinin artık burada olmayacağı günleri çağrıştırıyordu. Ne olacaktı yüz yıl sonra? Şurada, şu masanın karşısında hangi adı sanı bilinmez insan şarap içecekti? Eli titreyerek bir dikişte bitirdi küçük kadehini, Pauline'se öbür elini tutmuş, artık orada bulunmamanın soğuk soluğunun şu solgun yüzü yalayıp geçişini görmüş gibi, yine ana sevgisiyle sıkıyordu.

Bir anlık suskunluktan sonra, Madam Chanteau ciddi bir sesle:

— Artık şu işimizi bitirsek? dedi.

İmzaların kendi odasında atılmasını istemişti, böylesi daha görkemli olacaktı. Bir süredir salisilat içen Chanteau daha iyiceydi. Tırabzana tutuna tutuna karısının ardına düştü. Taraçaya çıkıp bir puro tüttürmek isteyen Lazare'a seslendi kadın, en azından görünüşü kurtarmak üzere odada hazır bulunmasını istiyordu. Doktorla Pauline önden yürümüşlerdi. Bu tören alayına şaşıran Mathieu de peşlerine takılmıştı.

— Aman bu köpek de hiç insanın ardından ayrılmıyor canım! diye bağırdı kapıyı kapatmak üzere olan Madam Chanteau. Neyse, gir bakalım, sonra kapıyı tırmalamanı istemem... Burada kimse bizi rahatsız etmez... Görüyorsunuz ya her şey hazır.

Gerçekten de tek ayaklı yuvarlak masanın üstünde mürekkep hokkasıyla bir kaç divit vardı, içeriye, kırk yılda bir girilen odalardaki ağır hava, ölüm sessizliği egemendi.

Yalnız, sabahları içeri süzülebilmişse, Minouche gündüzleri orada tembellik ediyordu. Nitekim, o sırada da yumuşacık yatak örtüsüne gömülmüş uyuyordu; bu apansız kalabalığa şaşarak, yeşil gözleriyle yüzlerine bakmıştı.

— Oturun, oturun, diyordu Chanteau.

Bundan sonra işler göz açıp kapamaya kalmadan bitirildi. Madam Chanteau, dünden beri ezberlettiği oyunu oynayabilmesi için kocasını rahat bırakmış, pek öne çıkmamaya çalışıyordu. Kocası, uygun olsun diye on gün öncesinden, doktor eşliğinde Pauline'e vasilik zamanına ilişkin hesapları vermişti. Bunlar bir yanda ödendi belgelerinin, öte yanda giderlerin bulunduğu koca bir defterden oluşuyordu. Yalnız küçük kızın beslenme ve barınma giderleri değil, bütün işlemlere harcananlar, Caen ve Paris'e gidiş geliş paraları da hesaptan düşülmüştü. Geriye resmi olmayan belgeleri imzalayıp hesapları onaylamak kalıyordu. Ancak Cazenove kendisine verilen koruma görevini ciddiye aldığından, yosun işiyle ilgili harcamalar konusunda bir tartışma açmak istedi. Chanteau'yu kimi ayrıntılara girmeye zorladı. Pauline'se yalvaran gözlerle doktora bakıyordu. Ne gereği vardı bütün bunların. Yengesinin en güzel yazısıyla deftere işlediği hesapların karşılaştırılmasına kendisi yardım etmişti.

O arada, bu garip işleri daha iyi görebilmek üzere, Minouche yumuşak yatak örtüsünün tam ortasına oturmuştu. Mathieu ise, kocaman başını halının kıyısına uzatmış, sıcacık yünün içinde yuvarlanma hazzını tatmak üzere boylu boyunca uzanmıştı, keyifli keyifli homurdanarak halıya sürtünüyor, bir o yana bir bu yana yuvarlanıyordu.

— Lazare, sustur şunu! dedi sonunda Madam Chanteau sabırsızlanarak. Birbirimizi duyamıyoruz.

Genç adam sıkıntısını gizlemek için pencerenin önünde durmuş, uzaklardaki beyaz yelkenliyi izliyordu. O sırada, yosun işine gömülmüş paraları ayrıntılı olarak açıklayan babasını dinlerken yüzü kızarıyordu.

— Sus Mathieu! dedi ayağını uzatarak.

Köpek karnına bayıldığı şaplaklardan biri indirilecek sanıp daha yüksek sesle hırıldadı. Neyse ki geriye yalnız imzalar kalmıştı. Pauline divitini hızla oynatarak bir çırpıda her şeyi onayladı. Ardından, istemeye istemeye de olsa, hekim de pullanmış kâğıda kocaman bir paraf attı. Dayanılmaz bir sessizlik çökmüştü odaya.

— Demek ki, dedi Madam Chanteau, yetmiş beş bin iki yüz on frank otuz santim kalmış elimizde... Şimdi bu parayı Pauline'e vereceğim.

Boğuk gıcırtısıyla geçmişte sık sık yüreğini hoplatmış olan yazı masasına yönelmişti. Bu kez alabildiğine tumturaklı bir havası vardı. Çekmeceyi açtı, senet dosyasının yıpranmış kapağı gözüktü; yer yer yağ lekeleriyle kaplı o eski, yeşil çizgili kapak. Yalnız epey incelmişti, azalan hisse senetleri artık deri kaplı sırtını şişirmiyordu.

— Hayır, hayır, yengeciğim, diye bağırdı Pauline, sende kalsın onlar!

Madam Chanteau kestirip attı.

— Mademki hesap veriyoruz, parayı sana geri ödememiz gerekir... Senin paran bu. Sekiz yıl önce onları buraya koyarken söylediklerimi anımsıyor musun? Tek bir kuruşunun üzerimizde kalmasını istemiyoruz.

Senetleri çıkardı, genç kızı bunları saymaya zorladı.

— İyi ama nereye koyacağım ben bunları? diye sordu Pauline, bunca parayı elinde tutmak yanaklarını al al etmişti.

— Yatağının başındaki komodine koy, diye yanıtladı yenge. Kendi parana göz kulak olacak kadar büyüdün artık. Ben onları görmek bile istemiyorum... Ya da seni çok rahatsız ediyorsa, gözünü dikmiş sana bakan Minouche'a ver onları.

Chanteau'lar görevlerini yerine getirmişlerdi, neşeleri yerine geliyordu. Büyük bir yükten kurtulan Lazare köpekle oynuyor, hayvan iki büklüm olmuş, topaç gibi dönerek ken-

di kuyruğunu yakalamaya çalışıyordu. Yeni vasilik görevi dolayısıyla, Doktor Cazenove da Pauline'e faiz gelirlerini alıp nereye yatıracağı konusunda yardımcı olmaya söz veriyordu.

O sırada alt katta, Véronique tencereleriyle oynayıp duruyordu. Bir ara yukarı çıkmış, kulağını kapıya dayayıp söylenen rakamları işitmişti. Birkaç haftadır içinde yavaş yavaş uyanan sevgi, genç kıza yönelik son çekincelerini de eritiyordu.

— Yarısını yemişler yahu, diye söylendi homur homur. Yoo, hiç de dürüstçe bir davranış değil bu... Aslında bizim eve düşmemeliydi zavallıcık; düştüyse, böyle soyup soğana çevirmek mi gerekirdi?.. Hayır, hayır, ben dürüst bir insanım, sonunda seveceğim bu zavallı çocuğu!

IV

İki haftalığına Chanteau'lara gelen Louise, taraçada boy gösterdiği o cumartesi, bütün aileyi karşısında buldu. Denizden esen yelin azıcık serinlettiği çok sıcak bir ağustos günü sona ermek üzereydi. Rahip Horteur çoktan gelmiş, Chanteau'yla dama oynuyordu. Yanı başlarında oturan Madam Chanteau'ysa mendil işliyordu. Pauline birkaç adım ötede, ayakta, ikisi kız ikisi oğlan dört köy çocuğunu oturttuğu bir taş sıranın önünde dikiliyordu.

— Aa, geldin mi? diye bağırdı Madam Chanteau. Ben de tam yol ağzına gidip seni karşılamak üzere örgümü topluyordum.

Louise neşe içinde, Malivoire Baba'nın kendisini yel gibi getirdiğini anlatıyordu. Böyle iyiydi, elbisesini bile değiştirmek istemiyordu. Madam Chanteau yerleşeceği odayı kolaçan etmeye giderken, şapkasını pervazlardan birinin koluna asıverdi. Sarılıp herkesi öpmüş, sonra Pauline'in yanına gidip işveli işveli gülerek genç kızın beline sarılmıştı.

— Baksana bana!.. İkimiz de büyüdük artık, öyle değil mi?.. Biliyor musun, on dokuzuma bastım, evde kaldım yani...

Bir an durduktan sonra neşeyle ekledi:

— Haa, bu arada kutlarım seni... Sakın bilmezden gelme, duyduğuma göre gelecek aymış.

Pauline ondan on sekiz ay küçük olmasına karşın, bir abla sevecenliğiyle kıza sarıldı. Yanakları da hafifçe kızarmıştı, Lazare'la evliliğinden söz ediliyordu çünkü.

— Yoo, hayır, hayır, inan bana seni yanıltmışlar. Henüz kesin bir şey yok, yalnız bu sonbahar, diye düşünüyoruz.

Gerçekten de biraz sıkıştırılınca, Madam Chanteau istemeye istemeye bir sonbahar lafı etmişti. Baştaki gerekçesine dönmüştü, oğlunun önce sağlam bir işe girmesi gerektiğini söylüyordu.

— Peki, dedi Louise, zaten gerekli gereksiz her şeyi saklamaya meraklısındır. Öyle ya da böyle düğüne çağrılırım değil mi? İyi ama Lazare nerede?

Oyunda rahibe yenilmiş olan Chanteau karşılık verdi buna:

— Karşılaşmadınız mı Louise'ciğim? Az önce birlikte gelirsiniz diyorduk. Evet, Bayeux'de bizim kaymakamı görmeye gitti. Ama biraz geç de olsa akşama döner.

Sonra yeniden oyuna dönerek:

— Bu sefer ben başlıyorum rahip efendi... Biliyor musunuz, sonunda şu ünlü kazıkları dikeceğiz, çünkü valilik bu işte bize para yardımında bulunmaktan kaçınamayacak.

Lazare yeni bir serüvenin ardına takılmıştı. Marttaki büyük deniz kabarmasında dalgalar Bonneville'deki iki evi daha sürükleyip götürmüştü. Daracık çakıllı kıyısı adım adım kemirilen köyü korumak için ciddi çalışmalar başlatılmazsa köy sonunda yara yapışacaktı. Ama otuz kulübeciğiyle öylesine önemsizdi ki, belediye başkanı olarak Chanteau onlarca yıldır kaymakamın dikkatini köydekilerin acıklı durumuna çekmeye uğraşıyordu. Derken onu bir iş yapmaya itmek isteyen Pauline'in itelemesiyle, Lazare denizin çılgınlığını dizginlemek üzere, dikine ve kazıklarla bir bent çekmeyi düşünmüştü. Yalnız en azından on iki bin franklık yardım gerekiyordu.

— Şunu yutuyorum sevgili dostum, dedi rahip, taşlardan birini alırken.

Sonra ballandıra ballandıra eski Bonneville'le ilgili ayrıntıları anlatmaya girişti.

— Eskilerin dediğine göre, şimdiki kumsalın bir kilometre berisinde, hemen kilisenin altında bir çiftlik varmış. Deniz beş yüz yılı aşkın süredir kıyıyı kemiriyor... İnanılacak gibi değil, atadan oğula günahlarının cezasını çekiyorlar.

O arada Pauline, birer karış açık ağızlarıyla, kir pas içinde, üstleri başları dökülen dört yaramazın oturduğu taş sıraya dönmüştü yeniden.

— Bu da nesi? diye sordu o tarafa çok yaklaşmayı göze alamayan Louise.

— Bunlar benim küçük dostlarım, diye karşılık verdi kız.

Davranışlarına da yansıyan yardımseverliği artık bütün köye yayılmıştı. Yoksulları içgüdüsel olarak seviyor, aşırı yoksulluklarından tiksinmiyor, işi tavukların kırık bacaklarını sopalarla tutturmaya, geceleri anasız babasız küçük kediler için kapı önüne çorba kaseleri koymaya dek vardırıyordu. Acı çekenler bir an bile kafasından çıkmıyor, onların acılarını dindirmek kendisi için hem bir ihtiyaç hem de bir sevinç kaynağı oluyordu. Dolayısıyla yoksullar, ambarların açık pencerelerine üşüşen soyguncu serçeler gibi gelip uzattığı ellerine konuyorlardı. Bonneville'de yaşayan herkes, durmadan kabaran denizin altında ezilmiş, acılar içinde kıvranan bir avuç balıkçı, kendi deyişleriyle, küçükhanımın evine çıkıyordu. Ama o özellikle çocuklara; yırtık donlu, pespembe etleri gözüken, karınları hiçbir zaman doymayan, paylaştırdığı küçük pastaları önce gözleriyle yutan, beti benzi uçmuş yavrucaklara bayılıyordu. Çocukların anaları babaları bu sevecenliği sömürüyor, yüreği daha çok paralansın diye üstü başı en çok dökülen, en sıska yavrularını ona yolluyorlardı.

— Görüyorsun ya, yaşlı başlı bir hanım gibi benim de bir cumartesim var. O gün beni görmeye geliyorlar... Bana bak küçük Gonin, şu koca Houtelard'ı çimdiklemesene! Uslu durmazsanız kızarım ha!.. Sırayla almaya çalışalım.

Ardından dağıtım başladı. Pauline çocukları bir ana gibi düzene sokuyor, itip kakıyordu. İlk çağırdığı Houtelard'ın oğlu oldu. On yaşında, karanlık, soluk yüzlü bir oğlandı. Bacağını gösterdi. Dizinde geniş bir yara vardı. Babası üstüne bir şey koysun diye onu küçükhanıma yollamıştı. Bütün köye öküzgözü ve idrar söktürücü dağıtan oydu. Hastaları iyileştirme tutkusu ona yavaş yavaş, gurur duyduğu geniş bir ecza dolabı kurdurmuştu. Çocuğun yarasını sardıktan sonra sesini alçalttı, Louise'e işin ayrıntısını anlattı.

— Ah canım, aslında varlıklı insanlar bu Houtelard'lar, Bonneville'in en zengin balıkçıları. Biliyorsun, büyük yelkenli onların... Ama korkunç eli sıkılar, anlatılmaz bir pislik içinde köpek gibi yaşıyorlar. İşin kötüsü baba, karısını döve döve öldürdükten sonra, kendisinden çok daha acımasız olan hizmetçisiyle evlendi. Şimdi ikisi el ele vermiş, bu zavallı varlığı eziyorlar.

Ve kız arkadaşının kaygıyla karışık tiksintisinin farkına bile varmaksızın sesini yükseltti.

— Sıra sende küçükhanım, kınakınayı sonuna dek içtin mi?

Konuştuğu, kilise hizmetlisi Prouane'ın kızıydı. Her yanı sıraca dolu, daha şimdiden isteri parıltılarının dolaştığı patlak gözleri olan, sıska mı sıska bu kıza bakan, karşısında Azize Teresa'nın çocukluğu duruyor sanırdı. Aslında on bir yaşındaydı ama yedisinde gözüküyordu.

— Evet içtim, diye geveledi çocuk.

— Yalancı! diye bağırdı rahip gözünü dama tahtasından ayırmadan. Baban dün akşam da leş gibi şarap kokuyordu.

Bunun üzerine Pauline küplere bindi. Prouane'ların teknesi yoktu, yengeç ve midye topluyor, karides avıyla geçiniyorlardı. Ayyaşlıkları olmasa, kilisede gördükleri küçük işler karşılığında en azından karınları doyacaktı. Ne var ki anayla babayı, Normandiya'nın korkunç içkisi elma rakısını dikip, kapı aralarında sızmış buluyorlardı. Küçük kız da

üstlerinden atlayıp bardaklarında kalmış son yudumları kafasına dikiyordu. Elma rakısı bulamayınca, Prouane kızının kınakınasının katıldığı şaraba razı oluyordu.

— Bense bin bir zahmete girip yapıyorum bu ilacı! diyordu Pauline. Bak şimdi, bundan sonra şişeyi burada saklayacağım, sen de her akşam beşte gelip içeceksin... Sana biraz da kıyma vereceğim, doktor öyle yazdı.

Ardından sıra, on iki yaşındaki sıska, sırık gibi uzun bir oğlana, daha şimdiden bir sürü kötü huy edinmiş Cuche'lerin oğluna geldi. Pauline bu oğlana bir ekmek, bir tencere etli yemek, ayrıca beş frank verdi. Bu da ayrı bir öyküydü. Cuche, evinin yıkılmasından sonra karısından ayrılmış, gidip kuzenlerinden birinin evine yerleşmişti. Karısıysa yıkıntı hâlindeki bir gümrük yapısına sığınmıştı ve olanca çirkinliğine karşın, önüne gelenle yatıyordu. Müşteriler ücretini çoğu kez malla ödüyor, kırk yılda bir eline üç kuruş tutuşturuyorlardı. Olup biteni izleyen oğlan açlıktan geberiyordu. Ama biri gelip de onu bu çöplükten ayırmaya kalkınca, yaban keçisi gibi fırlayıp uzaklaşıyordu.

Pauline bu öyküyü kılı kıpırdamadan anlatırken, Louise sıkılıp yüzünü öteye çeviriyordu. Pauline özgür yetiştirilmişti, yüz kızartıcı insan davranışları karşısında iyilikseverliğin dingin yiğitliğini gösteriyor, her şeyi biliyor, çocuksuluğuna özgü açık sözlülükle her şeyden çekinmeden söz ediyordu. On yıllık yatılı okulun bilgiçleştirdiği Louise'se, tersine sözcüklerin beyninde yarattığı görüntüler karşısında al al oluyor, yatılı okuldan kalma düşlerin pençesinde kıvranıyordu. Bunlar düşünülse bile hiçbir zaman ağza alınmayacak şeylerdi.

— Hah işte, diye devam etti Pauline, son sıradaki şu küçük kız, dokuz yaşındaki şu sarışın, pembe yanaklı, ince yapılı yavru, Gonin'lerin, haylaz Cuche'ün yerleştiği evin kızı... Keyiflerince yaşayan Gonin'lerin bir sandalı vardı. Ama bizim köyde pek yaygın olan bir tür felç babanın bacaklarını kötürüm etti. Bunun üzerine sıradan bir denizci olan Cuche,

hem sandalın hem kadının başına geçti. Artık ev onun, gece gündüz eski bir kömür sandığında yatan yaşlı adamı pataklıyor; aynı odadaki yataksa denizciyle kuzenine kaldı... Bu yüzden çocukla ben ilgileniyorum. İşin kötü yanı, çok uyanık bir çocuk olmasının, olup biten her şeyi görmesinin yanında, zaman zaman savrulan tokatlardan da payını alması...

Sözüne ara verip küçük kızı sorguya çekti:

— Evde işler nasıl?

Küçük kız, alçak sesle anlatılan öyküyü gözleriyle izlemişti. Ahlaksızlaşmış güzelim küçük kız yüzü, birtakım ayrıntılar sezinlediğinde gizli bir gülücükle aydınlanıyordu.

— Gene dövdüler zavallıyı, diye karşılık verdi gülüşünü kesmeden. Bu gece, annem yattığı yerde doğruldu, bir odun kaptı... Ah, küçükhanım, zavallıya biraz şarap verirseniz büyük iyilik etmiş olursunuz. Çünkü geberirsen geber diyerek kömür sandığının önüne bir testi koydular.

Louise isyanını belli eden bir jest yaptı. Bu ne korkunç dünyaydı! Arkadaşıysa bütün bu korkunç şeylerle ilgileniyordu! Caen gibi büyük bir kentin burnunun dibinde, insanların vahşi gibi yaşamaları olacak şey miydi? Öyle ya, insanlığın bütün kutsal yasalarını ayaklar altına alabilmeleri için birer vahşi olmaları gerekirdi.

— Yoo, sevgili dostum, diye mırıldandı Chanteau'ların yanına otururken, senin küçük arkadaşlarınla ilgili öykülerin bu kadarı yeter!.. Deniz gelip hepsini süpürse, şu kadarcık üzülmem!

Rahip yine dama demişti. Bağırdı:

— Sodom ve Gomorra!... Yirmi yıldır uyarıyorum bunları! Başlarına gelenleri hak ediyorlar!

— Bir okul istedim, dedi oyunu yitirdiğine üzülen Chanteau. Ama sayıları yeterli değil, çocukları Verchemont'a gitmek zorunda kalıyor; üstelik okul olsa da, derse girmeyip sokaklarda sürtüyorlar.

Pauline ağzı bir karış açık onlara bakıyordu. Yoksullar temiz olsalar, birilerinin onları temizlemesi gerekmeyecekti.

Kötülükle yoksulluk birbirini besliyordu, herhangi bir davranış kusurundan ileri gelse de, Pauline insanların acıları karşısında tiksinti duymazdı. Elinin genişçe bir hareketiyle, yufka yüreğinin hoşgörüsünü dile getirmekle yetindi. Tam Gonin'lerin küçük kızına, gidip babasını görme sözü verirken, Véronique önüne kattığı yeni küçük kızla çıkageldi.

— Alın küçükhanım, yeni biri daha!

Bu son gelen çok küçüktü, olsa olsa beş yaşında, üstü başı tam anlamıyla dökülen, yüzü gözü kapkara, saçı başı darmadağınık bir kızdı. İçeri girer girmez, o yaşta ana yolların kıyısında dilenciliğe alıştırılmış küçük çocuklara özgü alışılmamış bir kendine güvenle sızlanmaya başladı.

— Acıyın lütfen!.. Zavallı babamın bacağı kırıldı...

— Tourmal'ların kızı bu değil mi? diye sordu Pauline hizmetçi kıza.

Ama ona bırakmadan rahip atıldı.

— Ah, uyuz ah! Sakın inanmayın, babası tam yirmi beş yıl önce kırdı bacağını... Hep vurgunculukla geçinen hırsız bir aile bu! Baba kaçakçılara yardım ediyor, ana Verchemont tarlalarını soyuyor, dede geceleri Devlet Parkı'na, Roqueboise'a istiridye toplamaya gidiyor... Bakın kızlarını ne hale getirdiler: Ortalıktaki her şeyi yürütsün diye zenginlerin evlerine yolladıkları bir hırsız, bir dilenci... Bakın bakın, nasıl yan gözle süzüyor tütün tabakamı.

Gerçekten de, çocuğun velfecri okuyan gözleri, taraçanın dört bir köşesini taradıktan sonra din adamının eski tabakasıyla karşılaşınca birden parlamıştı. Ancak hiç oralı değildi, rahip hiçbir şey anlatmamış gibi deminki sözlerini yineledi:

— Bacak kırık... İyi yürekli hanımcığım, iki kuruş verin lütfen...

Bu beş yaşındaki yumurcak, daha şimdiden anası babası kadar rezilleşmiş piç kurusu öyle komik gözüküyordu ki, Louise bu kez gülmeye başladı. Pauline hiç istifini bozmadan küçük para cüzdanını çıkardı, içinden gıcır gıcır bir beş franklık aldı.

— Hafta içinde yol boylarında koşuşmazsan, her cumartesi sana böyle bir beşlik vereceğim, dedi.

— Yemek takımlarını saklayın! diye bağırdı Rahip Horteur yeniden. Çalar yoksa.

Pauline'se ona yanıt vermeden, eski pabuçlarını sürüye sürüye, "Çok teşekkürler!" "Tanrı gönlünüze göre versin!" diyerek oradan ayrılan çocukları uğurluyordu. O arada Louise'in odasına bir göz atıp gelen Madam Chanteau, alçak sesle Véronique'i azarlıyordu. Dayanılır gibi değildi doğrusu, artık hizmetçi de eve dilencileri sokuyordu. Küçükhanımın getirdikleri yetmiyormuş gibi! İliğini kemiğini sömüren, onunla alay eden bir sürü it kopuk! Para onundu elbet, dilediği gibi saçıp savurabilirdi; ama aslını ararsanız, kötü huyluları böyle yüreklendirmek düpedüz ahlaksızlığa giriyordu. Madam Chanteau, genç kızın Tourmal'ların bacaksızına her hafta beş frank vermekten söz ettiğini işitmişti. Ederdi ayda yirmi frank daha! Karun'un hazinesi olsa dayanmazdı.

— Şu hırsız kızı bir daha burada görmek istemediğimi biliyorsun, dedi Pauline'e. Artık kendi servetinin efendisi olsan da, böyle göz göre göre batırmana seyirci kalamam. Benim de bir sorumluluğum var... Evet canım, hem de sandığından daha tez batarsın!

Hanımın başlamasına sinirlenip mutfağa dönen Véronique, ansızın bağıra bağıra yeniden boy gösterdi:

— Alın bakalım, kasap geldi... Alacağını istiyor, kırk altı frank on santim.

Madam Chanteau büyük bir rahatsızlığa kapılarak sözünü yarım bıraktı. Ceplerini karıştırdı, şaşırmış gibi yaptı. Sonra alçak sesle:

— Üstünde para var mı Pauline? dedi... Bende bozuk kalmamış, yukarı çıkmam lazım. Sonra ödeşiriz.

Pauline hizmetçi kızın ardına düşüp, kasabın parasını ödemeye gitti. Parayı kendi çekmecesine aktaralı beri,

ödenecek fatura geldiğinde eski komedi tekrar başlıyordu. Herkese son derece doğal gözüken, küçük paralarla sürdürülen düzenli bir sömürüydü bu. Yengenin artık kendi eliyle desteden almasına gerek yoktu: Genç kızdan istiyor, parasını kendi elleriyle savurmasına göz yumuyordu. Başlarda biraz hesabı tutmuş, kıza onar on beşer frankları geri vermişlerdi. Derken hesaplar öylesine karışmıştı ki, artık hep sonra, düğün sırasında hesaplaşmaktan söz eder olmuşlardı. Ama bütün bunlar genç kızın her ay başında doksan franga çıkarılan bakım beslenme giderini ödemesine engel olmuyordu.

— Gene sizin cebinizden harcıyor, diye homurdandı Véronique koridorda. Ben olsam git paranı al derdim!.. Tanrı sizi böyle soyulup soğana çevrilesiniz diye yaratmadı ki!

Pauline geri gelip ödenen faturayı yengesine uzatırken, rahip bağıra çağıra zaferini kutluyordu. Chanteau yenilmişti; görünüşe göre bir kerecik bile kazanamayacaktı. Güneş batıyor, ışınları, tembel tembel dalgalanan denizi erguvan rengine boyuyordu. Ve Louise dalgın gözlerle, karşısındaki uçsuz bucaksız ufkun verdiği sevinçle gülümsüyordu.

— Louise'cik yine bulutlarda uçuyor, dedi Madam Chanteau. Bak Louise'cik, sandığını yukarı çıkarttım... Yine oda komşusu olduk!

Lazare ancak ertesi gün döndü. Bayeux kaymakamına gittikten sonra, Caen'e uzanıp valiyi görmeye karar vermişti. Valilik yardımını gelirken cebinde getirmese de, dediğine göre il genel kurulunun en az on iki bin franklık ödeneği oylaması kararlaştırılmıştı. Vali resmen birtakım sözler vererek kapıya dek geçirmişti onu: Bonneville'i artık yazgısıyla baş başa bırakamazlardı, yönetim yöre halkının şahsi çabalarına destek olmaya hazırdı. Bununla birlikte Lazare umutsuzdu. Daha şimdiden hemen her konuda gecikmeler yaşanacağını tahmin ediyordu; arzularından birinin azıcık gecikmesi ruhunu cendereye sokuyordu.

— İşte size şeref sözü! diye bağırıyordu, on iki bin frangım olsa, kendi cebimden verirdim zaten parayı... Ayrıca, ilk deneme için o kadarı bile gerekmez... Üstelik para yardımını onayladıklarında göreceksiniz ne sıkıntılar çıkacak. İlin bütün mühendisleri tepemize üşüşecek. Onlarsız başlayabilseydik, sonuçlar karşısında ister istemez boyun eğmek zorunda kalırlardı... Ben tasarımdan eminim. Kısaca özetlediğim zaman, vali tasarının basitliğine ve masrafının düşüklüğüne bayıldı.

Denizi dize getirme umudu onu havalara uçuruyordu. Deniz yosunu işinde yaşadığı yıkımdan ötürü, gizli bir hınç saklamıştı yüreğinde denize karşı. Yüksek sesle küfürler yağdıramasa da günün birinde öcünü almayı düşünüyordu. Ah, onu körlemesine önüne geleni mahvederken durdurmaktan, karşısına dikilip efendisiymiş gibi: "Dur, buradan öteye gidemezsin!" demekten daha güzel intikam olabilir miydi? Bu girişimin, verilecek savaşımın büyüklüğü dışında, yüreğindeki ateşi körükleyen, insanca bir yanı da vardı. Annesi onu günler boyunca marangozluk el kitaplarına gömülmüş, ağaç parçalarını yontarken gördüğünde, titreyerek işe yaramaz başyapıtı camdan kutunun altında uyuyan girişken, becerikli marangozu, yani dedeyi düşünmüştü. Yaşlı adam, ailesinin yarım kalan yıkımını tamamlamak üzere yeniden dirilecek miydi acaba? Ama sonunda hayran olduğu oğlunun dediklerine inanmıştı. Başarıya ulaşırsa, ki mutlaka ulaşacaktı, gizli değerini ortaya koyacak ilk adımı atmış, çıkar gözetmeyen bir yapıt ortaya koymuş olacaktı. Ondan sonra istediği yere, gözünü diktiği kadar yükseğe çıkabilecekti. O günden itibaren, evde herkes denizin burnunu sürtmekten, pataklanmış köpek gibi getirip taraçanın dibine bağlamaktan söz etmeye başlamıştı.

Zaten kendisinin de belirttiği gibi, Lazare'ın tasarısı alabildiğine yalındı. Kafasında, kuma gömülmüş, üstleri tahtalarla kapatılmış kocaman kazıklardan dikmek vardı; dal-

galaların getirdiği çakıl taşları bunların gerisinde aşılmaz bir duvar oluşturacak, dalgalar da bu duvara çarpıp kırılacaktı: Böylece deniz, kendisini durduracak seddi kendisi kurmuş olacaktı. Çakıl taşı duvarlarının az ilerisine yerleştirilecek, dalgakıran işlevini görecek, sağlam ayaklar üzerine oturtulmuş uzun direkler, sistemi tamamlayacaktı. Gerekli parasal yardım sağlanırsa, son olarak çatmalar üzerine çakılmış geniş tahtalarla iki üç set daha oluşturabilirdi. Bunların tıkız kütleleri, denizin en çok yükseldiği anda bile, dalgaları önleyecekti. Lazare konuyla ilgili ilk esini, belli ki eskiden dedesinin satın almış olduğu, çocuksu resimlerle süslü bir kitaptan, *Kusursuz Marangozun El Kitabı*'ndan edinmişti. Ama hayalini durmadan geliştiriyor, hatırı sayılır araştırmalar yapıyor, kuvvetler teorisini, malzemelerin direncini inceliyor, özellikle kendi bulduğu yeni yapılanmayla, dediğine göre, başarıyı garantileyen kazıkların eğimiyle pek övünüyordu.

Pauline her zamanki gibi, bu konudaki araştırma ve incelemelerle yakından ilgilenmişti. O da delikanlı gibi, onu her an bilinmeyenle yüz yüze getiren araştırmaların doğurduğu sürekli meraka kendini kaptırmıştı. Ancak daha serinkanlı bir kafa taşıdığından, olası başarısızlıkları da göz ardı etmiyordu. Denizin yükselmesine, dalgasıyla toprağı silip süpürmesine baktıkça, Lazare'ın küçük örneklerini yaptığı kazık, direk ve setlere kuşkulu bakışlar fırlatıyordu. Büyük yatak odasının her yanı maket dolmuştu.

Genç kız bir seferinde, gecenin geç saatlerine kadar penceresinin önünden ayrılmadı. Kuzeni iki gündür, her şeyi yakmaktan söz ediyordu. Bir akşam masada, Fransa'da kendisine yer bulunmadığına göre, çekip Avustralya'ya gitmekten dem vurmuştu bağıra çağıra. Kız pencerenin önünde durmuş, alabildiğine yükselmiş deniz karanlığın içinde Bonneville'i döverken bütün bunları düşünüyordu. Her sarsıntıyı içinde duyuyor, düzenli aralıklarla denizin yiyip yuttuğu zavallıların çığlıklarını işitir gibi oluyordu. Derken para

sevgisinin iyi yürekliliğine karşı verdiği kavga dayanılmaz bir hal aldı. Çığlıkları işitmemek için pencereyi kapattı. Ancak, uzaktan gelen darbeler yatağını da sarsıyordu. Neden olanaksızı denemesindi? Köyün kurtulması için şu kadarcık bir ihtimal varsa, ne önemi vardı suya atılacak paranın? Ve sonunda kara kaygılarından kurtulmuş, belki artık gerçek yoluna yönelmiş, kendi eliyle mutlu kılınmış olarak orada, tam karşısında duracak kuzeninin sevincini düşünerek sabaha doğru uyuyabildi.

Ertesi gün, aşağı inmeden kuzenine seslendi. Yüzü gülüyordu:

— Bilmiyorsun, değil mi? Dün akşam düşümde sana şu on iki bin frangı ödünç verdiğimi gördüm.

Oğlan kızdı, sert bir biçimde geri çevirdi bu öneriyi:

— Çekip gitmemi, bir daha gözüne gözükmememi mi istiyorsun?.. Hayır, atölye yetip de arttı. Sana söylemiyorum ama utançtan yerin dibine giriyorum.

İki saat sonra öneriyi kabul ediyor, büyük bir tutkuyla Pauline'in ellerine sarılıyordu. Alacağı yalnızca avanstı; bunda en küçük bir tehlike bulunmuyordu. Çünkü İl Genel Kurulu'nun ödeneği onaylayacağına şu kadarcık kuşku yoktu. Hele işlere başlandığını görünce. Daha o akşam Arromanches'taki marangoza haber gönderdiler. Ardı arkası gelmeyen tartışmalar yapıldı, kıyı boyunca uzun uzun yüründü, giderler kılı kırk yararak değerlendirildi. Bütün ev çıldırmıştı.

Bununla birlikte Madam Chanteau, on iki bin frangın ödünç verileceğini duyunca biraz kızmıştı. Lazare şaşırmıştı, olup biteni anlayamıyordu. Annesi birtakım garip kanıtlar sıralıyordu. Pauline onlara zaman zaman küçük paralar veriyordu elbet. Ama böyle yaparsa, kendini yine bulunmaz Hint kumaşı sayacaktı. Oysa Louise'in babasından ödünç para istenebilirdi. İki yüz bin franklık çeyizi olan Louise'in kendisi paraya o kadar aldırmıyordu. Ama iki yüz bin frank

Madam Chanteau'nun dilinden hiç düşmüyordu. Küçük yazı masasının ardından şimdi de komodinin çekmesinde eriyip gitmekte olan servetin kalıntılarına sinirli bir küçümsemeyle bakar gibiydi.

Karısınca kışkırtılan Chanteau da canı sıkılmış gibi davrandı. Pauline büyük üzüntüye kapıldı. Para da verse, eskisinden daha az sevildiğini hissediyordu. Çevresinde nedenini açıklayamadığı, her geçen gün büyüyen bir hınç vardı sanki. Salt alışkanlıktan gidip danıştığında, Doktor Cazenove da homurdanıyordu. Sonunda, irili ufaklı, harcanan bütün paraları onaylamak zorunda kalmıştı. Yasal koruyuculuk rolü, basbayağı düzmeceydi. Eski bir dost gibi karşılandığı bu evde, eli kolu bağlıydı. On iki bin frangın konuşulduğu gün bütün sorumluluğu üstünden attı.

— Bak yavrum, dedi Pauline'i bir köşeye çekip, ben suça ortak olmak istemiyorum artık. Gelip bana danışmayı bir yana bırakın, yıkımınızı içinizden geldiği gibi kendi elinizle hazırlayın... Yalvarıp yakarmalarınıza hiçbir zaman dayanamayacağımı biliyorsunuz. Ama sonra gerçekten acı çekiyorum, vicdanım allak bullak oluyor... Onaylamadığım şeyi bilmemeyi yeğlerim.

Kız çok duygulanmıştı, doktorun yüzüne baktı. Bir süre sustuktan sonra:

— Sağ olun, iyi yürekli doktorcuğum... Böylesi daha akıllıca değil mi? Mutlu olduktan sonra gerisinin ne önemi var? dedi.

Doktor kızın ellerini tutmuştu, yüzünde kederli bir ifadeyle, olanca gücüyle sıktı.

— Evet, mutluysanız... öyle olsun, kimi zaman mutsuzluk da bu kadar pahalıya patlar.

Lazare denize karşı açtığı savaşın uyandırdığı coşkunun içinde, müziği bir yana bırakmıştı elbet. Piyanonun üzerini ince bir toz tabakası kaplamış, büyük senfonisinin notaları, kimi sayfalarını odadaki eşyanın altından toplayan

Pauline'in yardımıyla çekmecelerden birinin dibini boylamıştı. Zaten, senfoninin kimi bölümleri artık onu hoşnut etmiyordu. Örneğin, en sondaki yumuşak bitişin yerine çok yavaş bir yürüyüş havası koysa çok daha iyi olacaktı. Bir akşam, zaman bulunca, her şeye yeniden başlayacağını bildirmişti. O arada, sürekli genç kızla birlikte olmanın verdiği sıkıntı, yüreğini kavuran arzu, yeniden alevlenen üstün yetenek ateşinde eriyip gitmişe benziyordu. Daha uygun bir döneme bırakılmış, diğerleri gibi ertelenmiş bir büyük tutku, bir başyapıttı bu. Lazare onun yeniden alevleneceği saati öne ya da geriye almak elindeymiş gibi davranıyordu. Kuzenine yine kırk yıllık dostu, kollarını açtığı an koşup kendisini teslim edecek yasal eşi gibi bakıyordu. Nisandan beri, eskisi kadar kapalı bir yaşam sürmedikleri için, esen yel yanaklarındaki ateşi söndürüyordu. Büyük oda boştu, ikisi de Bonneville'in önündeki çakıllı kumsalda koşuyor, tahta perdelerle kazıkların yerleştirileceği noktaları inceliyorlardı. Artık çok geride kalmış çocukluk günlerindeki gibi, çoğu kez eve serin sulara bata çıka, yorgun argın dönüyorlardı. Pauline ona takılmak için ünlü Ölüm Marşı'nı çalınca, Lazare bağırıyordu:

— Kes, kes!.. Şaka mı bu!

Marangozun geldiği akşam, Chanteau'nun damla nöbeti tuttu. Artık hemen her ay bir nöbet geliyordu. Bir ara acılarını dindiren salisilat, artık sancıların şiddetini artırıyordu sanki. Dolayısıyla, Pauline tam on beş gün amcasının yatağının başına çivilendi. Bunun üzerine, kumsaldaki incelemelerini sürdüren Lazare, hastanın inlemelerinden ürken Louise'i yanına alıp hastadan uzaklaştı. Tam Chanteau'nun üstündeki konuk odasında yattığından, Louise uyuyabilmek için kulaklarını tıkayıp başını yastığın altına gömmek zorunda kalıyordu. Dışarı çıkınca, avaz avaz bağıran zavallı adamı unutup gezintinin verdiği sevinçle yeniden neşeye kavuşuyordu.

O on beş gün çok neşeli geçti. Delikanlı ilkin yeni arkadaşına şaşkınlıkla bakmıştı. Öbür kızdan farklıydı; kısa çizmesine sürünen bir yengece bağırıyordu; sudan o kadar korkuyordu ki, karşısına bir su birikintisi çıktığında boğulacağını sanıyordu. Çakıl taşları ayaklarını incitiyor, şemsiyesini elinden düşürmüyor, nazik teninin küçücük bir parçasını bile güneşe göstermekten çekinerek, dirseklerine dek eldivenli dolaşıyordu. Lazare ilk şaşkınlığın ardından, kızın ürkek kırılganlığına, her an korunma bekleyen zayıflığına bayılır olmuştu. Bu kız yalnız açık havayı simgelemiyor, ayrıca hafif günebakan kokusuyla başını döndürüyordu. Artık yanında koşan bir oğlan değil, rüzgâr esip de çorapları azıcık göründü mü feleğini şaşırtan bir kadındı. Oysa, öbürü kadar güzel değildi; yüzü daha solgun, yaşı daha büyüktü. Ama işveli bir çekiciliği vardı, esnek küçük elleri kendilerini bırakıyor, cilveli kişiliği mutluluk vaatlerinde eriyordu. Onu ilk kez görür gibiydi, bir zamanların sıska kızını tanıyamıyordu. Yatılı okulda geçen uzun yıllar o sıska kızı şu insanın içini titreten, el değmemiş bedeninde büyük bir çekicilik barındıran, duru gözlerinin derinliklerinde eğitimin yalanını gizleyen genç kıza dönüştürmüş olabilir miydi? Gün geçtikçe, içinde bu kıza karşı garip bir beğeni, ahlaksızca bir tutku beliriyor, çocukluktan kalma eski dostluğun yerini tensel haz yüklü incelikler alıyordu.

Pauline amcasının odasından ayrılıp Lazare'a gezilerinde eşlik etmeye başlayınca, Louise'le aralarında yepyeni bir havanın estiğini, kendisinin katılamadığı bakışmalar, gülüşmeler olduğunu hemen yakaladı. Onları bu kadar neşelendiren şeyi anlamaya çalışıyor, ama kendisi bir türlü gülemiyordu. İlk günlerde anaç davrandı, onlara olur olmaz her şeye gülen gençler gözüyle baktı. Ama kısa bir süre sonra kederlere gömüldü, her gezinti taşınmaz bir yorgunluğa dönüştü. Ancak ağzından tek bir yakınma çıkmıyordu. Hep migreninden söz ediyor, kuzeni evden çıkmamasını salık verince küplere

biniyor, yanından ayrılmaz oluyordu. Bir akşam gece ikiye doğru, Lazare elindeki bir tasarıyı tamamlamak için yatmayıp çalışırken, evde birilerinin yürüdüğünü işitip şaşkınlık içinde kapısını açtı. Üstünde iç etekliğinden başka bir şey bulunmayan Pauline'i tırabzandan eğilmiş, alt kattaki yatak odalarından gelen gürültüleri dinlerken görünce şaşkınlığı iyice arttı. Kız birtakım iniltiler işittiğini söyledi. Ama yalan yanaklarını ala boyamıştı, kafasında beliren kuşkuyla delikanlının da yüzü kızardı. Ondan sonra başka bir açıklama yapılmasa da aralarında bir kızgınlık belirdi. Oğlan kızı böyle incir çekirdeğini doldurmaz şeylere surat astığı için gülünç buluyor, ona hep sırt çeviriyordu; Pauline'inse yüzü gittikçe kararıyor, Louise'le Lazare'ın en ufak hareketlerini bile gözlüyor, gündüz kumsalda kısık sesle fısıldaştıklarını görmüşse, akşam odasında karalar bağlıyor, ikisini bir saniye bile yalnız bırakmıyordu.

Çalışmalar ilerliyordu. Bir grup marangoz bir dizi kazığın üstüne tahta levhalar çakmış, ilk bendi yerine oturtmaya hazırlanıyordu. Zaten yapılan sıradan bir denemeydi. Yakında suların yükseleceğini bildiklerinden, ellerini çabuk tutuyorlardı; tahtalar dayanırsa, savunma sistemi tamamlanacaktı. Ne yazık ki havalar çok kötüydü. Yağmur dinmek bilmiyor, bütün Bonneville halkı, büyük bir tokmakla çakılan kazıkları görebilmek için sıçana dönüyordu. Büyük gelgitin beklendiği günün sabahında kapkara bir bulut çöktü denizin üstüne. Saat dokuzda başlayan yağmur gittikçe azıttı, bütün ufku buz gibi bir sis kapladı. Büyük bir talihsizlikti bu, çünkü yükselen sulara karşı tahta perdelerle kazıkların zaferini, ailecek gidip izlemeyi tasarlamışlardı.

Madam Chanteau, yine çok acı çeken kocasının yanında kalmaya karar verdi. Bir haftadır boğazı yanan Pauline'i evde tutabilmek için epey çaba harcadılar: Hafif bir nezleye yakalanmıştı, her akşam azıcık ateşi çıkıyordu. Ama o bu öğütlere kulak asmadı, Lazare'la Louise'den geri kalmayıp

kumsala inmek istedi. Her an bayılacakmış gibi duran, çıtkırıldım Louise'in sinirleri aslında şöyle ufacık bir haz kokusu aldı mı çelik kesiliyordu.

Öğle yemeğinden sonra üçü birlikte yola çıktılar. Güçlü bir esinti bütün bulutları süpürmüştü. Bu beklenmedik sevinci utkulu kahkahalarla karşıladılar. Sağında solunda birtakım kara lekeler bulunsa da, gökyüzü öylesine geniş bir mavilikle kaplanmıştı ki, genç kızlar yanlarına güneş şemsiyelerini aldılar. Yalnız Lazare bir yağmur şemsiyesi aldı. Zaten sağlıklarından o sorumluydu, sağanak yeniden başlarsa, nasılsa kızlara sığınacak bir köşe bulurdu.

Pauline'le Louise önden yürüyorlardı. Bonneville'e inen dik yamaca geldiklerinde, Louise kaygan toprakta az kalsın düşüyordu. Yanına koşan Lazare onun koluna girdi. Pauline onları izlemek zorunda kaldı. Başlangıçtaki neşesi uçup gitmiş, kuşkulu bakışları kuzeninin dirseğinin sürekli Louise'in beline değmesini yakalıyordu. Kısa süre sonra bir tek bu sürtünmeyi görür oldu. Alaylı bakışlarla kumsalda dikilen yöre balıkçıları, kabaran deniz, şimdiden köpüklere gömülmüş olan bent, gözünden bütünüyle silinip gitti.

—Lanet olsun! diye mırıldandı delikanlı dönüp geriye bakarken, gene zarara gireceğiz... Ama her şeye karşın yağmur olup biteni görmemize izin verecek sanırım, sonra hemen karşıdaki Houtelard'lara kaçarız.

Esen yeli tam karşıdan alan deniz, insanın sinirini bozarak yükselişini sürdürüyordu. Rüzgâr gelgitin önceden bildirildiği kadar büyük olmasını engelleyecekti elbet. Yarı yarıya suyla örtülen set iyi iş görüyor, köpüklerini saçan dalgaları kıyıda olayı izleyenlerin ayaklarının dibine seriyordu. Asıl zafer, kazıkların dalgalara başarıyla direnmesi oldu. Açıktaki çakıl taşlarını sürükleyip getirerek tahta perdelerin gerisine döken her büyük dalgadan sonra, taş yüklü bir araba ansızın devrilmiş gibi çakılların perdenin gerisine düşüp toplanışının gürültüsünü işitiyorlardı. Örülmekte olan duvar başarının ta kendisiydi, söz verilen bendin gerçekleştirilmesiydi.

— Ben size söylememiş miydim! diye bağırıyordu Lazare. Artık hepiniz denizle dalga geçebilirsiniz!

Üç gündür ayık gezmeyen Prouane, yanı başında, kelimeleri ağzının içinde geveleyerek başını sallıyordu:

— Rüzgâr yukarıdan estiğinde gelip görmeli.

Öbür balıkçılar susuyordu. Ancak Cuche'le Houtelard'ın ekşi suratlarına bakınca bu oyunlara pek güvenmedikleri açıkça görülüyordu. Zaten bellerini büken denizin, şu çelimsiz kent çocuğuna yenik düştüğünü görmek istemiyorlardı. Deniz bütün o kazıklarını saman çöpü gibi sürükleyip götürdüğünde kasıklarını tuta tuta güleceklerdi. Hatta köyün altı üstüne gelse bile çok eğleneceklerdi.

Birden sağanak patladı. Göğün dörtte üçünü kaplamış kurşuni mor buluttan iri damlalar dökülüyordu.

— Yok bir şey, biraz daha duralım, diyordu Lazare kendinden geçmiş bir halde. Bakın, bakın tek bir kazık bile yerinden oynamıyor!

Kendi yağmur şemsiyesini Louise'in başına açmıştı. Kız, tir tir titreyen bir kumru gibi delikanlıya sokuldukça sokuluyordu. Pauline'se bir köşede unutulmuştu; sanki yakınlaşmalarının sıcaklığı yüzüne vuruyormuş gibi giderek büyüyen bir öfkeyle onlara bakıyordu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu, Lazare birden döndü:

— Neyin var? diye bağırdı, çıldırdın mı?.. Açsana şu güneşliğini. Pauline hissetmiyor gibi gözüktüğü tufanın içinde, olduğu yerde taş kesilmişti. Boğuk bir sesle karşılık verdi:

— Rahat bırak beni, çok iyiyim.

— Aman Lazare rica ederim zorlayın gelsin, diyordu Louise... Üçümüz de sığarız şunun altına.

Ancak Pauline korkunç inadıyla, öneriyi geri çevirme gereğini bile duymadı. İyiydi o, neden rahatsız ediyorlardı ki? Yalvarmaktan bıkan Lazare:

— Aptallık bu, hemen Houtelard'ın evine koşalım! deyince, kestirip attı:

— İstediğiniz yere koşun... Madem görmeye geldik, ben kalıp bakmak istiyorum.

Balıkçılar kaçışmıştı. Pauline sağanağın altında, yüzünü dalgaların yavaş yavaş örttüğü kazıklara çevirmiş, kıpırtısız dikiliyordu. Yağmurun kurşunlarla dövdüğü denizden yükselen kül renkli toz içinde birbirine karışıp eriyen dikmeler onu büyülemiş gibiydi. Üzerinden sular damlayan elbisesinin omuz ve kollarında geniş kara lekeler oluşmuştu. Bulunduğu yerden ayrılmaya, ancak kuzeyden esen rüzgâr tepedeki bulutu alıp götürdüğü zaman razı oldu.

Üçü birden sessizce geri döndüler. Amcayla yengeye yaşanan serüven konusunda tek söz edilmedi. Lazare denemenin kusursuz başarısını aktarırken, Pauline üstünü değiştirmeye koşmuştu. Akşam, masada yeniden ateşi çıktı, ama lokmaları zor yutmasına karşın, hiç acı duymadığını öne sürüyordu. Dahası, sevecen bir yüzle, hastalığı için kaygılanan, durmadan nasıl olduğunu soran Louise'e çok sert bir yanıt verdi sonunda.

— Aa, huysuzluğu da hiç çekilmiyor, diye mırıldandı Madam Chanteau arkasından. Artık onunla konuşulmaz.

O gece saat bire doğru Lazare, gırtlaktan gelen, kupkuru bir öksürükle uyandı, sesi dinlemek üzere doğrulup oturdu. Önce annesi geldi aklına; dinlemeyi sürdürürken, döşemeyi sarsan bir gövdenin apansız devrilişi yataktan fırlayıp giyinmesine sebep oldu. Düşen Pauline olmalıydı, ses iki odayı ayıran duvarın ardından geliyor gibiydi. Birbirine dolanan parmaklarıyla kibriti bir türlü yakamıyordu. Sonunda, eline şamdanı alıp odasından çıkabildi ve karşıki kapıyı açık görünce şaşırdı. Genç kız tam kapı ağzında, üzerinde gecelikle, kolları bacakları çıplak, yana devrilmiş yatıyordu.

— Ne oldu? diye bağırdı, ayağın mı kaydı?

Kendisini gözetlemek üzere ortalıkta dolandığı düşüncesi geçmişti kafasından. Ama kız karşılık vermiyor, kıpırdamıyordu. Gözleri kapalıydı, Lazare onun kendinden geçtiğini

anladı. Yardım aramaya kalktığı sırada bayılıp yere serilmişti besbelli.

— Pauline yanıt ver ne olur... Neren acıyor?

Eğilip, şamdanla yüzünü aydınlattı. Kızın kıpkırmızı yüzü ateşler içinde yanıyordu. Lazare'ın onu kucaklayıp yatağına götürmesini engelleyen kızın el değmemiş çıplaklığı karşısında duyduğu içgüdüsel utanç, kısa sürede yerini kardeşçe bir kaygıya bıraktı. Onu artık çıplak görmüyordu, beliyle kalçalarından kavradı. Erkek göğsüne değen kadın teninin bilincinde değildi. Onu yatağına yatırdıktan sonra, yorganı yeniden üstüne örtmeyi bile düşünemeden bir daha sordu.

— Aman Tanrım! Konuş benimle... Yoksa yaralandın mı?

Kız ayılmıştı. Ama ağzını açmıyor, gözünü dikmiş ona bakıyordu. Biraz daha sıkıştırınca, elini boynuna götürdü.

— Boğazın mı ağrıyor?

Pauline, bin bir güçlükle çıkan, ıslığa benzeyen, zor işitilen bir sesle karşılık verdi:

— Rica ederim, beni konuşmaya zorlama... Çok canım yanıyor.

Sözünü bitirmeden korkunç bir öksürük nöbetine tutuldu. Lazare'ın az önce odasından işittiği, gırtlaktan gelen kuru öksürüktü bu. Kızın yüzü morardı, öylesine acı çekiyordu ki, gözleri yaşardı. İki elini, korkunç bir baş ağrısının çekiç gibi inip kalktığı başına götürdü:

— Bugün üşüttün işte, diye geveliyordu ne yapacağını şaşırmış olan Lazare. Üstelik hastaydın, akla sığar mıydı yaptığın?

Ama gözleri tekrar kızın yalvaran bakışlarıyla karşılaşınca, sözünü yarım bıraktı. Genç kız titreyen elleriyle yorganı arıyordu. Oğlan çenesine dek örttü onu.

— Ağzını açar mısın bakayım?

Kız çenelerini şöyle azıcık oynatabildi. Delikanlı mumun alevini uzatınca, kızın kıpkırmızı ve kuru boğazını görebildi. Besbelli anjin olmuştu. Yalnız, şu korkunç ateş, şu ürkütücü

baş ağrısı, anjinin niteliği konusunda içinde kuşkular uyandırıyordu. Hastanın yüzünde öylesine kaygılı bir sıkıntı ifadesi vardı ki, gözünün önünde soluksuz kalıp boğuluvermesinden korkmaya başladı. Artık tükürüğünü yutamıyor, ne zaman yutkunmaya çalışsa baştan aşağı sarsılıyordu. Yeni bir öksürük nöbetiyle kendinden geçti. İşte bu oğlanı çılgına çevirdi, hizmetçi kızın kapısını yumruklamaya koştu.

— Véronique!.. Véronique!.. çabuk kalk!.. Pauline ölüyor.

Korkuya kapılan Véronique yarım yamalak giyinip genç kızın odasına girdiğinde, Lazare'ı tam ortada çırpınırken, küfürler yağdırırken buldu.

— Bu ne biçim ülke be! İnsan burada köpek gibi geberip gider... Yardım istemeye kalksan, tam iki fersah ötede!..

Véronique'in yanına gitti:

— Birini göndermeye çalış, hemen doktoru getirsinler!

Véronique yatağa yaklaştı, ilk başta nefret ettiği, sonra giderek büyüyen bir sevgi duyduğu kıpkırmızı yüze baktı. Pauline'in durumu onu da etkilemiş ve korkutmuştu:

— Ben kendim giderim, dedi ansızın. Böylesi çok daha hızlandırır işleri... Gerekirse, hanımefendi aşağıdaki ocağı yakabilir.

Ve yarı uyur yarı uyanık, ayağına koca botlarını geçirdi, atkısına sarındı, aşağı inerken Madam Chanteau'ya haber verdikten sonra, uzun adımlarla çamurlu yola daldı. Kilisenin çanı ikiyi vuruyordu, ortalık öylesine karanlıktı ki, ikide bir ayağı taş yığınlarına takılıyordu.

— Ne oluyor? diye sordu üst kata çıkan Madam Chanteau.

Lazare bin bir güçlükle yanıt verdi. Az önce eski dolabı karıştırmış, tıp kitaplarını bulmuştu. Komodinin başında eğilmiş, titreyen parmaklarıyla sayfaları çevirerek eski derslerini anımsamaya çalışıyordu. Ama her şey birbirine karışıyor, kafası bulanıyor, durmadan kitabın başındaki içindekiler bölümüne dönüyordu.

— Besbelli şiddetli bir migren krizi! deyip duruyordu bir köşeye oturmuş olan Madam Chanteau. En iyisi bırakalım uyusun.

Bunun üzerine Lazare patladı.

— Varsa yoksa migren... Bana bak anne, öyle elini kolunu bağlayıp oturman sinirimi bozuyor. İn aşağı su kaynat.

— Louise'i rahatsız etmek gereksiz, öyle değil mi? diye sordu bu kez annesi.

— Evet, evet, kesinlikle... Kimseye ihtiyacım yok. Bir şey olursa seslenirim.

Yalnız kalınca, Pauline'in bileğini tutup nabzına baktı. Yüz on beş saydı. Ayrıca kızın ateşler içinde yanan, kendininkine yapışıp uzun süre bırakmayan elini hissetti. Ağırlaşmış göz kapakları sımsıkı kapalı olan genç kız, bu temasla hem teşekkürünü, hem özrünü dile getiriyordu. Gülümseyemese de söylediklerini işittiğini, orada kendisiyle baş başa olmasından, başka birini düşünmemesinden mutluluk duyduğunu anlatmak istiyordu. Genellikle, hastalık deyince Lazare'ın tüyleri diken diken olurdu. Kötü bir hasta bakıcıydı. Kendi deyişiyle, sinirlerine hiç güvenemediğinden, hıçkırıklara boğulmaktan korktuğu için anası babası hastalanınca bile hemen evden sıvışırdı. Bu yüzden Pauline, onu kendisiyle canla başla ilgilenmesi karşısında minnetle karışık bir şaşkınlık duyuyordu. Lazare da içinde nasıl bir ateşle hareket ettiğini, onu rahatlatmak için kendinden başkasına neden hiç güvenemediğini açıklayamazdı. O küçük elin ateşli dokunuşu, kafasını allak bullak etmişti. Kızı yüreklendirmek istedi.

— Yok bir şey canım. Cazenove'u bekliyorum... Sakın korkma.

Kız gözlerini açmadı, kendini zorlayarak mırıldandı:

— Yoo, korktuğum falan yok... Beni üzen, senin rahatsız olman.

Sonra, daha alçak bir sesle fısıldar gibi ekledi:

— Beni bağışlıyorsun, değil mi?.. Bugün çok bayağılık ettim.

Lazare, sanki eşiymiş gibi, alnından öpmek üzere eğilmişti. Hemen geri çekildi, çünkü gözyaşlarına boğulmuştu. Hekimi beklerken, en azından yumuşatıcı bir şurup hazırlamak gelmişti aklına. Genç kızın küçük ecza dolabı oralarda bir yerdeydi. Ama Lazare yanlış bir şey yapmaktan korkuyordu. Şişeler konusunda kızı sorguya çekti. Sonunda bir bardak şekerli suya birkaç damla morfin damlattı. Pauline ilk kaşığı içerken öyle büyük acı çekti ki, ikinci kaşığı vermekten çekindi. Bütün yapabildiği bu oldu, daha fazlasını deneyecek gücü yoktu. Bekleyiş korkunç bir hal alıyordu. Yatağın başında ayakta dikilmekten bacakları yorulmuştu; artık acı çekmesine dayanacak hâli kalmadığında hem hastalığı hem ilacını bulma umuduyla yeniden kitaplarına sarıldı. Lekeli anjin miydi acaba hastalığı? Ama üst çenenin yanlarında yapay organcıklar görmemişti. Yine de lekeli anjinin anlatıldığı ve nasıl iyileştirileceğini açıklayan sayfalardan kendini ayıramadı. Anlamını kavrayamadığı uzun cümleler arasında yitip gitti, gereksiz ayrıntılara daldı. Anlamadığı bir dersi ezberleyen öğrenci gibi davranıyordu. Sonra, kızın göğüs geçirmesi üzerine, kafası kaygısını artıran hecelerden örülü sözcüklerle, bilimsel terimlerle dolu, titreye titreye yatağın başına döndü.

— Ne oluyor? diye sordu usulca yeniden yukarı çıkmış olan Madam Chanteau.

— Hep aynı, diye karşılık verdi.

Sonra tepesi attı:

— Korkunç bir adam bu doktor... İnsan onu beklerken yirmi kez ölür.

Kapılar açık kalmıştı, mutfak masasının altında yatan Mathieu, evdekilerin ardına düşüp bütün odaları dolaşma saplantısıyla, az önce üst kata çıkmıştı. Kocaman patileri döşeme taşlarında eski yün çoraplar gibi ses çıkarıyordu. Bu

gece kalabalığı onu çok sevindirmişti. Pauline'in yatağına sıçramak istedi. Efendilerinin üzüntüsünü hiç algılamadığından, kuyruğunun çevresinde döndü. Onun bu yersiz sevincine bozulan Lazare bir tekme savurdu.

— Çek git başımdan, yoksa gebertirim!.. Görmüyor musun, sersem!

Tekmeyi yiyen köpek neye uğradığını şaşırmıştı. Ansızın olup biteni anlamış gibi, uslu uslu gidip yatağın altına uzandı. Ancak bu apansız kabalık Madam Chanteau'yu sinirlendirmişti. Daha fazla duramadı, kupkuru bir sesle:

— Ne zaman istersen sıcak su hazır olacak, diyerek mutfağa indi.

Lazare, annesinin merdivenlerde, hayvana öyle tekme atmasına dayanamadığını, biraz daha durursa kendisini de tekmeleyeceğini söyleyerek homurdandığını işitti. Bunun üzerine, genellikle annesinin dizinin dibinden ayrılmayan Lazare, çılgınca bir öfkeye kapıldı. Her dakika, dönüp Pauline'e göz atıyordu. Kızcağız ateşin etkisiyle iyice dibe vurmuş gibiydi. Odanın ürpertici sessizliğinde, gittikçe can çekişenlerin hırıltısına dönüşen soluk alışından başka bir şey işitilmiyordu. O akıl dışı korku sardı yeniden yüreğini: Yardım gelmezse mutlaka boğulup ölecekti. Odanın bir ucundan öbürüne durmadan yürüyor, sürekli sarkaçlı saate bakıyordu. Daha saat üçtü, Véronique henüz doktorun evine varmamıştı bile. Lazare, uzun Arromanches yolu boyunca, gece karanlığında hizmetçi kızı izliyordu: Az önce meşeliği geçmişti, şimdi küçük köprüye geliyordu, yamacı koşarak inerse tam beş dakika kazanırdı. Zifiri karanlıkta hiçbir şey göremeyecek olsa da dayanılmaz bir öğrenme ihtiyacıyla pencereyi açtı. Aşağıda Bonneville'de tek bir ışık yanıyordu, belli ki denize açılan bir balıkçının feneriydi bu. İç karartıcı bir hüzün kaplamıştı ortalığı, en küçük bir yaşam belirtisinin içine yuvarlanıp söndüğü, uçsuz bucaksız bir terk edilmişlik uzanıyordu önünde. Pencereyi kapattı, az sonra bir

daha açıp kapattı. Sonunda zaman kavramı silinip gitmişti kafasından, büyük bir şaşkınlık içinde saatin üçü vurduğunu işitti. Şimdi doktor arabasını koşturmuştu, körüklü araba yolda süzülüyor, sarı ışığın gölgesi karanlığı deliyordu. Sabırsızlıktan dili tutulmuş olan Lazare, hastanın gittikçe artan hırlaması karşısında öylesine telaşa kapılmıştı ki, saat dörde doğru merdivenden gelen sert ayak seslerini işitince sıçrayarak kendine geldi.

— Sonunda gelebildiniz! diye bağırdı.

Doktor Cazenove, Pauline'i muayene edebilmek için bir şamdan daha yaktırdı. Şamdanın birini Lazare tutuyor, esen yelden saçı başı dağılmış, beline dek çamura batmış Véronique de öbür şamdanı yatağın başına yaklaştırıyordu; Madam Chanteau ise seyrediyordu. Yarı baygın hasta ağzını açarken elinde olmadan inledi. Doktor, kızı usulca yatırdıktan sonra, hayli rahatlamış bir yüzle odanın ortasına yürüdü.

— Şu Véronique ödümü patlattı! diye mırıldandı. Anlattığı saçma sapan şeylere bakınca, zehirlenme sandım... Bakın, her yanımı ilaç doldurdum.

— Anjin değil mi? diye sordu Lazare.

— Evet, sıradan bir anjin... Görünürde bir tehlike yok.

Madam Chanteau, böyle olduğunu bildiğini göstermek için elini salladı.

— Peki, görünürde tehlike yok, diye yineledi Lazare korku içinde, birtakım komplikasyonlar olabilir mi?

— Hayır, diye karşılık verdi hekim, biraz duraksadıktan sonra; ama şu Tanrı'nın cezası boğaz ağrılarına da hiç güvenilmez ki.

Ve yapacak bir şeyin olmadığını ekledi. Hastadan kan almak için ertesi günü beklemek istiyordu. Baktı ki genç adam en azından kızcağızın acılarını dindirmesi için yalvarıyor, hardal yakısı denemeye karar verdi. Véronique bir leğen sıcak su getirdi, hekim hardal yapraklarını suda ısla-

tıp Pauline'in bedenine, dizlerinden topuklarına dek kendi elleriyle yerleştirdi. Ama bu da yeni bir acıya yol açtı. Ateş yerli yerinde duruyordu. Baş ağrısı dayanılmaz olmuştu. Kitapta yumuşatıcı gargara da salık verilmişti. Madam Chanteau aşağı inip böğürtlen yaprağı kaynattı, ama kız ağrıdan boğazını oynatamadığından, daha ilk girişimde vazgeçmek zorunda kaldılar. Hekim çekildiğinde saat altıya geliyor, gün doğuyordu.

— Öğlen yine gelirim, dedi Lazare'a koridorda, içiniz rahat olsun... Ağrıdan başka sorun yok.

— Peki, ağrı az şey mi? diye bağırdı delikanlı, üzüntünün verdiği öfkeyle. İnsan acı çekmemeli.

Cazenove dönüp yüzüne baktı, sonra bu denli garip bir istek karşısında ellerini göğe kaldırdı.

Lazare odaya döndükten sonra, annesiyle Véronique'i biraz dinlenmeye gönderdi. Kendisi nasılsa uyuyamazdı. Altüst olmuş odada, sancılı gecelere özgü gün doğumunu izledi. Başını cama yaslamış, umutsuzca kurşuni göğe bakarken işittiği bir gürültüye döndü. Pauline yattığı yerde doğruluyor sanmıştı. Gürültüyü çıkaran Mathieu'ydu, sonunda yatağın altından çıkmış, bir eli yorganın dışına sarkmış olan genç kıza yaklaşmıştı. Köpek kızın elini öyle şefkatle yalıyordu ki, çok duygulanan Lazare hayvanın boynuna sarıldı:

— Görüyor musun koca yavrum, hanımımız hasta... Ama tasalanma, önemli değil. Üçümüz yine kumsalda koşmaya gideceğiz.

Pauline gözünü açmıştı. Yüzü acıyla gerilmiş olsa da gülümsüyordu.

Bundan sonra, hasta odalarında yaşanan kabus, sıkıntılardan örülü bir hayat başladı. Yabanıl bir sevecenliğe kendini kaptıran Lazare herkesi odadan kovuyordu. Sabahları annesiyle Louise'in haber almak üzere şöyle bir uğramalarına bile zor izin veriyor, içeriye sadece genç kızı gerçekten sevdiğini hissettiği Véronique'i alıyordu. Madam Chanteau

ilk günlerde, genç bir kıza bir erkeğin bakmasındaki sakıncaları anımsatmıştı. Ama Lazare avaz avaz bağırarak, nasılsa onun kocası olacağını söylemişti. Ayrıca hekimler kadın hastalara da bakardı. Gerçekten de aralarında en küçük bir utanıp sıkılma yoktu. Çekilen acı, belki de yaklaşan ölüm, duyguları alıp uçuruyordu. Oğlan kızın bütün hizmetini görüyor, onu yıkıyor, yatırıyor, yüreği paralanmış bir erkek kardeş gibi bu arzu uyandırıcı bedende yalnız yakıp kavurucu ateşi görüyordu. Sağlıklı çocuklukları geri gelmişti sanki. Ona çocuk gözüyle baktığı günlerde, ilk birlikte yıkandıkları zamanların tertemiz çıplaklığına dönüyorlardı. Bütün dünya silinip gitmişti, geride yalnız içilecek şurup, sabırsızlıkla beklenen iyileşme haberi, birden alabildiğine önem kazanan, günün sevinçli mi kederli mi geçeceğini belirleyen hayvansal yaşamın en bayağı ayrıntıları kalmıştı. Böylece geceler gündüzleri izliyor, Lazare'ın yaşamı ansızın karanlığa gömülme korkusuyla, bir bakıma boşlukta sallanıyordu.

Doktor Cazenove her sabah Pauline'i görmeye geliyordu. Kimi zaman, akşam yemekten sonra da ziyaret ediyordu. Daha ikinci gelişinde, bolca kan almayı kararlaştırmıştı. Ancak kanın akıtılmasıyla düşen ateş, az sonra yeniden yükselmişti. Genç kız ağzını açmakta gittikçe daha çok zorlandığından, doktor morarıp kızardığını gördüğü şişmiş gırtlağına erişemiyordu. Pauline boynundaki gittikçe artan gerginlikten yakınınca, doktor bir sabah Lazare'a:

— Bağ dokusu yangısından kuşkulanıyorum, dedi.

Genç adam hekimi alıp kendi odasına götürdü. Bir gün önce, eski *Patoloji Elkitabı*'nda, alt gırtlaktaki yangılarla ilgili sayfaları okumuştu. Bunlar yemek borusuna doğru yayılabilir, soluk borusunu tıkayarak hastanın nefessizlikten ölümüne yol açabilirdi. Sapsarı bir suratla sordu:

— Peki yitirdik mi kızı?

— Umarım yitirmedik, diye karşılık verdi hekim. Bekleyip görelim.

Ama artık o da kaygısını saklayamıyordu. Önüne çıkan olay karşısında elinin kolunun hemen hepten bağlı olduğunu itiraf ediyordu. Kasılmış boğazdaki yangıya nasıl ulaşacaktı? Üstelik ulaşsa bile, yangıyı zamanından önce deşmenin de birtakım ciddi sakıncaları vardı. En iyisi, işin çözümünü doğaya bırakmaktı. Buysa uzun ve acılı olacaktı.

— Ben Tanrı değilim ki! diye bağırıyordu doktor, Lazare bilgisinin bir işe yaramadığını söyleyerek onu suçladığında.

Doktor Cazenove'un Pauline'e duyduğu babacan sevgi, gürültülü bir koşuşturmacayla kendini belli ediyordu. Kuru bir gül dalını andıran yaşlı adamcağız yüreğinden vurulmuştu. Otuz yılı aşkın bir süre bütün dünyayı gezmiş, gemiden gemiye geçmiş, sömürgelerin dört bir yanında hekimlik yapmıştı. Gemilerdeki salgınlarla boğuşmuş, dönencelerin korkunç hastalıklarıyla savaşmış, Cayenne'de fil hastalığını, Hindistan'da yılan sokmasını yenmişti. Her renk insanı öldürmüş, Çinliler üzerinde zehirler denemiş, son derece ince deneylere girişip zencileri canlıyken ameliyat etmişti. Bugünse boğazı şişen şu küçük kız onu öylesine allak bullak etmişti ki geceleri uyuyamıyordu. Demir gibi sağlam elleri titriyor, kaçınılmaz sonu düşündükçe, ölüme alışkın olması işe yaramıyordu. Dolayısıyla kendisine yakışmayan telaşını örtmek için acıyı küçümsüyormuş gibi yapıyordu. İnsan bu dünyaya acı çekmek için gelirdi ve bunda duygulanıp telaşlanacak bir şey yoktu.

Lazare her sabah ona:

— Yalvarırım doktor bir şey yapın, diye yalvarıyordu. Korkunç bir şey bu, artık bir an olsun rahat yüzü görmüyor. Bütün gece inledi.

— İyi ama, ulu Tanrım! benim suçum değil ki bu, diye bağırıyordu doktor sonunda. İyileştireceğim diye kalkıp boğazını kesemem ya!

Bunun üzerine genç adam da küplere biniyordu:

— Demek hekimlik bir işe yaramıyor.

— Makine bozulduğunda, hiçbir işe yaramıyor... Kinin ateşi düşürür, sürgün ilacı bağırsakları boşaltır, beyin kanamasında kan akıtmak gerekir... Gerisi, takdir-i ilahi. İşi doğaya bırakmak gerek.

Bunlar aslında, ne yapacağını bilememenin doğurduğu öfke çığlıklarıydı. Kuşkucu ve alçakgönüllü davranmasına izin vermeyecek kadar uzun süre hekimlik yapmış olsa da, genellikle tıbbı öyle bir kalemde silip atmayı göze alamazdı. Yatağın dibine oturup saatlerce hastayı gözlüyordu. Ve sonunda eli kolu bağlı, yeni bir reçete bile yazmadan çıkıp gidiyor, üzerine bir çizik daha çektiği zaman ölüme ya da yaşama götürecek yangıların gelişmesini izlemekle yetiniyordu.

Lazare büyük korkular içinde sekiz gün geçirdi. Artık o da doğanın her an duruvermesini bekliyordu. Her zahmetli solumada, her şeyin sona ereceğini sanıyordu. Yutaktaki yangı gözünde canlı bir imgeye dönüşüyor, gittikçe büyüdüğünü, soluk borusunu tıkadığını görüyordu. Biraz daha şişerse, gırtlaktan hava geçmeyecekti. Pek sindiremediği iki yıllık tıp eğitimi korkularını iki katına çıkarıyordu. Özellikle çekilen acı onu çılgına çeviriyor, yaşam karşısında asabi bir başkaldırıya, ne yapacağını bilemeyen bir karşı çıkışa yöneltiyordu. Nereden çıkmıştı şu Tanrı'nın cezası acı? Hastalık, böylesine narin, beyaz bedeniyle orada yatan şu zavallı genç kıza saldırmışken, etlerin çekim çekim çekilmesi, kasların yana yana burulması alabildiğine yararsız değil miydi? Hastalık saplantısı onu sürekli yatağın başına getiriyordu. Yorma pahasına, durmadan sorguya çekiyordu kızı: Canı daha mı çok yanıyordu? Şimdi ağrı neredeydi? Kimi zaman, genç kız onun elini alıp boynuna götürüyordu: Orada bağışlanmaz bir ağırlık, kızı boğmak üzere güm güm zonklayan, kurşun gibi ağır bir ateş topu vardı. Migren yakasını bırakmıyor, uykusuzluğun pençesindeki kızcağız başını nereye koyacağını bilemiyordu. Ateşler içinde yandığı on gün boyunca iki saat bile uyumamıştı. Bir akşam, çektiği yetmiyor-

muş gibi üstüne bir de korkunç kulak ağrıları belirmişti. Bu nöbetler sırasında bilincini yitiriyor, çene kemiklerinin mengeneyle ezildiğini hissediyordu. Ama bütün bunları Lazare'a açıklamıyor, büyük yüreklilik gösteriyordu. Çünkü onun da hemen hemen kendisi kadar hasta düştüğüne, kanının kendi ateşiyle yandığına, kendi yangısının onun da boğazını tıkadığına inanıyordu. Çoğu kez yalan söylüyor, en derin kaygılar içindeyken bile gülümsemeyi başarıyordu. Hafiflediğini söylerek, ondan gidip biraz dinlenmesini istiyordu. En kötüsü, gırtlağının arka kesimi iyice kapandığından, artık tükürüğünü yutarken bile bağırmasıydı. O zaman Lazare sıçrayarak uyanıyordu: Ağrı yeniden mi başlamıştı? Gelip yeniden onu sorguya çekiyor, neresinin ağrıdığını öğrenmek istiyordu. Kızsa, gözleri kapalı, yüzü acıdan kasılmış olarak onu kandırmaya çalışıyor, geveleye geveleye, ağrının şöyle bir yoklayıp geçtiğini söylüyordu.

— Uyu sen, rahatsız olma... Ben de uyuyacağım.

Akşamları, gidip yatsın diye uyku oyunu oynuyordu. Ama Lazare bir koltuğa oturup yanı başında nöbet tutmayı yeğliyordu. Geceler artık öylesine kötüydü ki, karanlığın basmasını bir dizi düşsel korkuya kapılmadan karşılayamaz olmuştu. Güneş bir daha doğmayacak mıydı acaba?

Bir gece, Lazare yine yatağın önüne oturmuş, sık sık yaptığı gibi Pauline'in elini tutmuş orada kalacağını, yanından ayrılmayacağını söylüyordu. Doktor Cazenove saat onda, sorulan hiçbir şeyi yanıtlamadan çılgın gibi çıkıp gitmişti. Genç adam o ana dek kızın kendini tehlikede saymadığını sanarak avunmuştu. Onun yanında herkes epey acı veren, sıradan bir yangıdan, nezle gibi geçip gidecek boğaz şişmesinden söz etmişti. Genç kızın kendisi de her zamanki neşesiyle, çektiği acıya karşın yiğit bir yüzle, dingince yatıyordu. O gece de, Lazare'ın ilk sokağa çıktığı zaman, kumsalda yapacakları gezintiyi anlatışını dinlemişti. Sonra odayı bir sessizlik kaplamış, uykuya dalar gibi olmuş, şöyle bir çeyrek geçince, gayet açık seçik bir sesle mırıldanmıştı:

— Ah zavallı dostum, sanırım başka bir kadınla evleneceksin.

Oğlanın ağzı bir karış açık kaldı, buz gibi bir ürperti dolaştı ensesinde.

— O da nereden çıktı? diye sordu.

Kız gözlerini açmış, cesaretle kaderlerine boyun eğen insanların havasıyla bakıyordu.

— Neyim var biliyorum... Ve en azından hepinizi kucaklayabilmek için bilmeyi de istiyorum.

Bunun üzerine Lazare küplere bindi: Delilikti böyle düşünmek! Bir haftaya kalmaz ayağa kalkardı! Kızın elini bıraktı, hıçkırıklar boğazında düğümlendiğinden, bir şey uydurup kendi odasına koştu. Karanlıkta, artık hiç uğramadığı yatağına boylu boyunca bıraktı kendini. Birden açık seçik bir olgu yüreğini mengeneye almıştı: Pauline ölmek üzereydi, belki sabaha çıkamayacaktı bile. Ve bunu biliyor olması, ölürken bile başkalarının duygularını kollamak üzere, kadınca bir yiğitlik göstererek susması delikanlıyı çileden çıkarıyordu. Kız olacakları seziyordu. O can çekişirken, kendisi de eli kolu bağlı orada duracaktı. Daha şimdiden son vedalaşmaların yapıldığı anı yaşıyordu; sahne, odanın karanlığında en acıklı ayrıntılarıyla sürüp gidiyordu. Her şeyin sonuydu bu, çırpınan kollarıyla yastığı kaptı, hıçkırıklarını bastırmak için yüzünü gömdü.

Oysa, gece böyle korkunç bir şey olmadan sona erdi. İki gün daha geçti. Artık aralarında yeni bir bağ, varlığı sürekli hissedilen ölüm vardı. Genç kız durumun ciddiliği konusunda artık en ufak bir söz etmiyor, kendinde gülümseyecek gücü buluyordu. Oğlan da gayet sakin görünmeyi başarıyor, bugün yarın ayağa kalkacağını umuyormuş gibi davranıyordu. Oysa zaman zaman rastlaşan bakışlarında giderek uzayan okşamalar, sürekli olarak son vedalaşmayı dile getiriyordu. Hele geceleri, Lazare yatağın başında nöbet tutarken ikisi de derin düşüncelere dalıyor, bir daha kavuşmamacası-

na ayrılma olasılığı suskunluklarını bile duygusallaştırıyordu. Hiçbir şey bu yumuşaklıktan daha acımasız olamazdı, şimdiye dek varlıklarının böylesine birbirinin içinde eridiğini hissetmemişlerdi.

Bir sabah gün doğarken, Lazare ölüm düşüncesinin içinde uyandırdığı dinginliğe şaştı. Tarihleri anımsamaya çalıştı: Pauline'in hastalandığı günden beri, var olmamanın buz gibi soğuk dehşetini bir gün bile tepeden tırnağa duymamıştı. Yoldaşını yitirmekten duyduğu korku, içinde kendi benini yitirmenin bulunmadığı bambaşka bir korkuydu. Gerçi yüreği kan ağlıyordu, ama görünüşe göre ölüme karşı verilen kavga onları eşit kılıyor, ona ölüme dosdoğru bakabilme gücünü kazandırıyordu. Korkusunu yatıştıran uykuda yorgunluk ve sersemleşmenin payı büyüktü elbet. Güneşin doğuşunu görmemek için gözlerini yumdu, içindeki korkuyu körükleyerek, günün birinde kendisinin de öleceğini yineleyerek, eski kaygılı ürpertiyi geri getirmek istedi: Hiçbir karşılık alamadı, ölüm düşüncesine karşı kayıtsızlaşmış, her şey garip bir biçimde hafiflemişti. Acılarla dolu şu yatak karşısında karamsarlığı bile sulara gömülmüştü. Acıya başkaldırışı, dünyadan ölesiye nefret etmesine yol açacak yerde, ateşli bir sağlık, umutsuz bir aşk arzusu olup çıkmıştı. Artık yerküreyi oturulmaz hale gelmiş eski bir yapı gibi havaya uçurmaktan söz etmiyordu. Gözünün önünden gitmeyen tek görüntü, pırıl pırıl güneşli bir havada kolunda yürüyen sağlıklı Pauline'di. Ve artık tek bir şeye ihtiyacı vardı: Onu alıp, yüzünde gülücüklerle, sapasağlam, daha önce yürüdükleri keçiyollarına götürmek.

Lazare ölümün kapıya dayandığına işte o gün inandı. Hastada, saat onda mide bulantıları başladı. Kusmak için harcadığı her çaba, kaygı verici bir biçimde yeniden soluksuz kalmasına yol açıyordu. Kısa süre sonra titremeler baş gösterdi, öyle sarsılıyordu ki, dişlerinin takırtısı duyuluyordu. Müthiş korkuya kapılan Lazare, Doktor Cazenove her

zamanki gibi saat on birde geleceğinden, pencereyi açıp, Arromanches'a birini göndermelerini söyledi. Pauline hayat dolu varlığıyla ortalıkta dolaşmayalı beri ev bir ölüm sessizliğine bürünmüş, bomboş kalmıştı. Chanteau günlerini alt katta, yeni bir nöbet korkusuyla gözlerini bacaklarından ayırmadan, suskunluk içinde geçiriyor, kimse de gelip ona bakmıyordu. Madam Chanteau Louise'i sokağa çıkmaya zorluyor, iki kadın alabildiğine içli dışlı, iyice yakınlaşmış olarak dışarıda yaşıyorlardı. Merdivenlerle boş odalardaki dinginliği bozan tek şey, durmadan inip çıkan Véronique'in ağır adımlarıydı. Lazare hizmetçinin, haberi yerine ulaştırsın diye köye birini yollayıp yollamadığını anlamak üzere, sabırsızlıkla tam üç kez tırabzandan aşağı bakmıştı. Az önce odaya dönmüştü. Biraz sakinleşen hastaya bakarken, aralık bıraktığı kapı hafifçe gıcırdadı.

— N'oldu Véronique?

Gelen annesiydi. O sabah Louise'i, Verchemont dolaylarında oturan dostlarına götürecekti.

— Küçük Cuche hemen yola çıktı, diye karşılık verdi. Hızlı koşar.

Ve bir an sustuktan sonra sordu:

— Daha iyiye gitmiyor demek?

Lazare karşılık vermedi, umutsuz bir el hareketiyle, yüzü gözü buz gibi tere batmış, ölü gibi yattan Pauline'i gösterdi.

— Öyleyse, Verchemont'a gitmeyiz, diye sürdürdü kadın konuşmasını. Bu ne idüğü belirsiz hastalıklar amma da inatçıymış!.. Zavallıcık, gerçekten epey çekti.

Oturmuş, aynı alçak ve tekdüze sesle cümleleri ardı ardına sıralıyordu.

— Bizde güya sabahın yedisinde yola koyulacaktık! Louise'in o kadar erken uyanmamış olması büyük talih... Üstelik, bu sabah gelen gelene! Bile bile yapıyorlar sanki. Arromanches'lı bakkal elinde pusulası ile geldi, ödedim. Şimdi de aşağıda fırıncı var... Yine bir aylık kırk frank ekmek parası! Nereye gidiyor bütün bu ekmekler aklım almıyor...

Lazare aklı fikri titremelerde olduğundan onu dinlemiyordu. Ancak aralıksız akıp giden bu vır vır konuşma sinirini bozuyordu. Annesini yollamaya çalıştı.

— Véronique'e iki havlu ver de yukarı getirsin.

— Elbet fırıncının parasını vermek gerek, diye sürdürdü kadın oğlunu işitmemiş gibi. Beni görüp konuştu, artık yok da dedirtemem kendime... Ah, ah, bıktım bu evden! Yükü çok ağırlaştı, sonunda her şeyi yüzüstü bırakıp gideceğim... Pauline bu kadar hasta olmasaydı, doksan franklık bakımbarınma parasını önceden verirdi... Bugün ayın yirmisi, topu topu on gün var... Zavallı çocuk, pek bitkin gözüküyor...

Lazare ansızın hışımla döndü.

— Ne? Ne istiyorsun sen?

— Parasını nereye koyduğunu bilmiyor musun?

— Hayır.

— Yatağının başındaki komodinde olmalı... Bir baksan.

Oğlanın sabrı tükenmişti. Elleri titriyordu.

— Rica ederim anne... Acı da rahat bırak beni.

Bu birkaç cümle odanın köşesinde hızlı hızlı fısıldanmıştı. Dayanılması güç bir sessizlik egemendi ortalığa. Tam o sırada, yataktan hafif bir ses geldi.

— Lazare anahtarı yastığın altından al, yengeme istediğini ver.

İkisi de apışıp kaldı. Oğlan bu isteğe karşı çıkıyor, komodine bakmak istemiyordu. Ama sonunda, Pauline'i üzmemek için boyun eğmek zorunda kaldı. Annesine bir yüz frank verip anahtarı tekrar yastığın altına sokuşturmaya geldiğinde, hastayı, bütün bedenini kırılmak üzere olan körpecik bir fidan gibi silkeleyen yeni bir titreme nöbetinin içinde buldu. Zavallı yumuk gözlerinden yanaklarına iri yaşlar süzülüyordu.

Doktor Cazenove ancak her zamanki saatinde gözüktü. Büyük olasılıkla çukurlarda yuvarlanan küçük Cuche'ün yüzünü bile görmemişti. Lazare'ı dinleyip Pauline'e bir göz attıktan sonra bağırdı:

— Kurtuldu, kurtuldu!

Mide bulantıları, o korkunç titremeler yangının sonunda patladığını gösteren belirtilerdi. Artık havasız kalıp boğulmasından korkmaya gerek kalmamıştı. Hastalık kendi kendine geçecekti. Çok sevindiler, Lazare hekimi kapıya dek geçirdi. Askerden sonra da doktorun yanında kalan tahta bacaklı Martin'in mutfakta şarap içtiğini görünce herkes kadeh tokuşturmak istedi. Madam Chanteau'yla Louise ceviz likörü içtiler.

— Ben zaten hiçbir zaman çok kaygılanmamıştım, diyordu Madam Chanteau. Bunun önemsiz bir şey olduğunu seziyordum.

— Önemsiz mönemsiz, zavallı çocuk kök söktü! diye karşılık verdi Véronique. Doğrusu ya, yüz frank verseler bu kadar sevinmezdim.

Tam bu sırada Rahip Horteur içeri girdi. Haberleri almaya gelmişti, ötekilerden ayrı düşmemek için bir kadeh likörü kabul etti. İyi bir komşu olarak, her gün uğramıştı. Daha ilk gelişinde, Lazare genç kızı korkutmasın diye yanına girmesine izin vermeyeceğini söylemiş, din adamı da durumu anlayışla karşılamıştı. Bu zavallı genç kız için Tanrı'ya yakarmakla yetiniyordu. Onunla kadeh tokuşturan Chanteau, onu hoşgörüsünden ötürü kutladı.

— Görüyorsunuz ya dua okumadan da paçayı kurtardı.

— Herkes dilediği gibi kurtulur, diye karşılık verdi rahip elindeki kadehi kafasına dikerken, büyük bir hikmet yumurtlar gibi.

Hekim gidince, Louise yukarı çıkıp Pauline'e sarılmak istedi. Kızcağız hâlâ büyük acı çekiyordu, ama görünüşe göre artık bunun bir önemi yoktu. Lazare gülerek:

— Aman kendini bırakma, diyordu.

Oyun oynamayı bir yana bırakmış, tam üç kez cansız bedenini kollarına aldığını söylüyor, atlatılan tehlikeyi abartıyordu. Pauline'se kurtulmuş olma sevincini henüz yüksek

sesle dile getiremiyordu. Ölüme alışma yürekliliğini gösterdikten sonra, her yanını yeniden yaşamanın yumuşaklığı kaplamıştı. Acılı yüzünde şefkatli ifadeler uyanıyordu, gülümseyerek Lazare'ın elini sıkıp mırıldanmıştı:

— Hadi dostum, artık paçanı kurtaramazsın: Eşin olacağım.

Sonunda, nekahet dönemi uzun uykularla başladı. Pauline, onarıcı bir hiçliğin koynunda usul usul soluyarak, kolunu bile oynatmadan günler boyu uyuyordu. Hastalığın telaşlı günlerinde odadan kovulan Minouche, bu dinginlikten yararlanıp kapı aralığından süzülüyor; usulca yatağa sıçrıyor, hemen gidip hanımının böğrüne kıvrılıp yatıyor, çarşafların ılıklığının tadını çıkara çıkara günlerini geçiriyordu. Kimi zaman bitip tükenmez temizliklere girişiyor, yalaya yalaya tüylerini aşındırıyordu, ama bu işi öylesine usul yapıyordu ki hasta onun kıpırdadığını bile hissetmiyordu. Aynı biçimde odaya alınmış Mathieu'yse yatağın yanındaki halıya uzanıyor, insan gibi horluyordu.

Pauline'in sonraki cumartesi ilk isteklerinden biri, köydeki küçük arkadaşlarını çağırtmak oldu. Üç haftalık sıkı perhizin ardından rafadan yumurta yemesine daha yeni izin verilmişti. Buna rağmen çocukları güçsüz de olsa, oturduğu yerde ağırlamayı başardı. Lazare onun eline yüzer santimlikler doldurmak üzere, gene komodinini karıştırmak zorunda kalmıştı. Ancak çocukları sorguya çekip gecikmiş borcum dediği hesabı görmeye sıra gelince, öyle büyük bir yorgunluk hissetti ki, yarı baygın yatağa serildi. O arada denizdeki set ve perdelerle de ilgileniyor, her gün dayanıp dayanmadıklarını soruyordu. Aslında kazıklar daha şimdiden zayıflamıştı, kuzeni ona yalnızca birkaç tahtanın yerinden oynadığını söylerek gerçeği gizliyordu. Pauline bir sabah yalnız kalınca, yükselen suların uzaklarda tahta perdeleri dövüşünü görmek için yataktan çıkmıştı. Ama yeni yeni toparladığı gücü bu kez de ona döneklik etmişti. Tam o sırada Véronique yetişip kollarına almasa, boylu boyunca yere yuvarlanacaktı.

— Aklını başına topla! Uslu durmazsan seni yatağa bağlarım, deyip duruyordu Lazare yarı şaka.

Oğlan, geceleri Pauline'in başında beklemekte direniyordu. Ancak yorgunluktan bitkin düştüğü için koltuğunda uyuyakalıyordu. Başlangıçta ilk tavuk suyuna çorbaları içişini görünce büyük sevinç duymuştu. Bu körpecik bedene geri dönen sağlık tadına doyulmaz bir şeydi, kendisine de yeniden can veren bir dirilmeydi. Sonra, ağrılar bitince yeniden sağlığa alışmış, beklenmedik bir olaymış gibi iyileşmeye sevinmekten vazgeçmişti. Geriye yalnız bir sersemlik, savaşımın ardından gelen sinir gevşemesi, yeniden boy gösteren her şeyin boş olduğu düşüncesi kalmıştı.

Bir gece Pauline, derin derin uyuyan Lazare'ın kaygıyla göğüs geçirerek uyandığını işitti. Gece lambasının solgun ışığında yarım yamalak görebiliyordu onu. Yüzü korku içindeydi; gözlerini fal taşı gibi açmış, ellerini kavuşturmuş yalvarıyordu. Kesik kesik bir şeyler mırıldanıyordu.

— Ulu Tanrım!.. Ulu Tanrım!

Müthiş kaygılanan Pauline üstüne eğilmişti.

— Neyin var Lazare?.. Bir yerin mi ağrıyor?

Bu ses Lazare'ı ürpertti. Demek görüyorlardı onu? Epey canı sıkıldı, bula bula beceriksiz bir yalan buldu.

— Hiçbir şeyim yok canım... Az önce inleyen sendin.

Uykusunda ölüm korkusu geri gelmişti, nedensiz bir korkuydu bu; boşluğun bağrından çıkıp gelmiş, buz gibi soluğuyla onu titreterek uykudan uyandırmıştı. Hey ulu Tanrım! Günün birinde ister istemez ölecekti! Korku boğazında düğümleniyor, soluğunu kesiyordu. Başını yeniden yastığa koyan Pauline'se her zamanki anaç merhametiyle yüzüne bakıyordu.

V

Her akşam yemek odasında, Véronique masa örtüsünü kaldırdıktan sonra, Madam Chanteau'yla Louise arasında hep aynı konuşmalar başlıyor, gazetesine dalan Chanteau'ysa karısının sorularına kırk yılda bir iki sözcükle yanıt vermekle yetiniyordu. Lazare, Pauline'in ölüm tehlikesi yaşadığını sandığı on beş gün boyunca aşağı inip masaya bile oturmamıştı. Artık akşam yemeğini aşağıda yiyor ama tatlıdan hemen sonra, yeni yeni iyileşen hastanın başına dönüyordu. O daha merdivene varmadan, Madam Chanteau bir gün önceki yakınmalarını kaldığı yerden sürdürüyordu.

Başlangıçta epey sevecendi.

— Zavallı çocuk, kendini tüketiyor... Oysa kendi sağlığını tehlikeye atması hiç de akıllıca değil. Tam üç haftadır uyumuyor... Dünden beri yüzü daha da sarardı.

Bir yandan da Pauline için sızlanıyordu: Sevgili küçük çok acı çekiyordu, insanın yüreği, yukarıda durmayı bir dakikadan fazla kaldırmıyordu. Yavaş yavaş, hastanın evdeki düzeni bozduğuna getiriyordu sözü: Her şey havada kalıyordu, şöyle sıcak bir lokma yemek olanaksızdı, yaşayıp yaşamadıkları bile belli değildi artık. Bu noktaya gelince duruyor, dönüp eşine soruyordu:

— Véronique sana hatmi kaynatmayı akıl etti mi bari?

— Evet, evet, diye karşılık veriyordu adam gazetesinin üstünden.

Bunun üzerine kadın sesini alçaltıp Louise'e sesleniyordu.

— Çok garip şu Pauline'cik, bize hiç mutluluk getirmedi. İnsanlarsa onu bizim iyilik meleğimiz sanıyor! Ama ben ortalıkta dönen dedikoduları biliyorum... Caen'de, kızın bizi zengin ettiğini konuşuyorlarmış, öyle değil mi Louise'ciğim? Ne de zengin etti ya!.. Benimle samimi konuşabilirsin; umurumda bile değil şom ağızlılar!

— Ulu Tanrım, herkes gibi sizi de çekiştiriyorlar elbet, diye mırıldanıyordu genç kız. Geçen ay, bilip bilmeden bu konuda atıp tutan noterin karısının ağzının payını verdim... İnsanların ağzına kilit vurulmuyor ki!

Madam Chanteau, işte bu noktadan sonra kendini tutamıyordu. Evet, evet, başlarına ne gelirse yüreklerinin iyiliğinden geliyordu. Pauline gelmezden önce, biri mi bakıyordu onlara? Onlar kucak açmaya razı olmasalardı Pauline şimdi nerelerde, Paris'in hangi kaldırım köşesinde olurdu acaba? Üstelik iyi ki paradan söz açılmıştı: Bu para onlara yalnız acı vermiş, eve yıkım getirmişti. Zaten olup bitenler ortadaydı: O lanetli para olmasa, oğlu şu sersemce deniz yosunu işine kalkışmayacak, denizin Bonneville'i ezip geçmesini önlemeye çalışarak vakit yitirmeyecekti. Bütün bunlar aklını başından alan şu Tanrı'nın cezası Pauline yüzündendi. O işlerde paraları batmışsa, oh olsundu! Zavallı oğlununsa sağlığı ve geleceği elden gitmişti! Madam Chanteau, çekmecesinde hâlâ sıcaklığı duran yüz elli bin franga duyduğu hıncı anlatmakla bitiremiyordu. Bunlar batan büyük paralardı; hâlâ her gün alınan, deliği gittikçe büyüten küçük paralardı asıl onu çileden çıkaran. Kötü koku burnuna dek geliyor, dürüstlüğünün nerede çürüdüğünü açıkça biliyordu sanki. Ve o gün çürüme tamamlanmıştı, Pauline'den de, ona olan borcundan da nefret ediyordu.

— Onun gibi bir dikkafalıya ne söyleyelim istiyorsun? diye sürdürüyordu sözünü. Aslında korkunç eli sıkı, aynı

zamanda savurganın teki. Bizimle dalga geçen Bonneville'li balıkçılar için gözünü kırpmadan on iki bin frangı denize atabilir, ülkedeki bütün bitlilerin karnını doyurabilir ve bunu söylerken tüylerim ürperiyor, inan bana! Hele bir kırk metelik isteyeyim. Gel de işin içinden çık... Herkese varını yoğunu saçıyormuş gibi gözükse de taş yüreklinin tekidir o.

Véronique, elinde kap kacakla ya da çay fincanlarıyla ikide bir odaya giriyordu. Bile bile oyalanıyor, kulak kabartıyor, zaman zaman da söze karışma gözüpekliğini gösteriyordu.

— Pauline mi taş yürekli? Nasıl söyleyebiliyor hanımefendi bunu?

Madam Chanteau, sert bir bakışla sözü onun ağzına tıkıyordu. Sonra dirseklerini masaya dayayıp, kendi kendine konuşurmuş gibi karışık hesaplara dalıyordu.

— Neyse ki, artık parasına bekçilik etmek zorunda değilim! Ama doğrusu, geriye ne kaldığını merak ediyorum. Yemin ederim, yetmiş bin frangı bulmaz... Dur bakalım, sayalım azıcık: İskele inşaatına daha şimdiden üç bin gitti, ayda en az iki yüz frank sadaka, ayrıca evdeki barınma-beslenme giderleri için de doksan frank. Hızla tükeniyor... Yakında topu atacağına bahse girer misin Louise'ciğim? Evet, evet yakında meteliğe kurşun atacak... Parasız kalınca kim ister onu, nasıl yaşar?

O zaman Véronique kendini tutamadı artık.

— Umarım Hanımefendi kızcağızı kapı dışarı etmez.

— Nee, diye devam etti hanımı kaldığı yerden, ne anlatıyor bu kadın?.. Kimseyi kapı dışarı etmek söz konusu değil elbet. Ben kimseyi kapı dışarı etmem... Ben insana yüklüce bir para kaldıysa, onu böyle çarçur edip elin kapısına düşmekten daha büyük aptallık olamaz diyorum... Hadi sen mutfağına yavrum!

Hizmetçi kız ağzının içinde birtakım itirazlar geveleyerek çıkıp gidiyordu. Louise çayları koyarken tam bir suskunluk

kaplamıştı ortalığı. Yalnız Chanteau'nun küçük ilanlarına dek okuduğu gazetenin hışırtısı duyuluyordu. Chanteau zaman zaman genç kıza iki çift laf ediyordu.

— Tamam, bir parça da şeker koyabilirsin... Sonunda babandan mektup geldi mi?

— Neredee, diyordu genç kız gülümseyerek. Ama sıkıntı veriyorsam hemen gidebilirim. Hasta Pauline başınıza yeterince dert... Aslında ben çoktan gitmek niyetindeydim, siz beni tuttunuz.

Adam kızın sözünü kesmeye kalkıyordu.

— Yoo, böyle konuşma. Zavallı kızın aşağı inmesini beklerken, sen bize can yoldaşlığı ediyorsun.

— Eğer artık istemiyorsanız, babamın gelişine dek gidip Arromanches'a sığınırım, diye devam etti genç kız, dediklerini işitmemiş gibi. Yengem Leonie ahşap bir köşk kiraladı; üstelik orası epey kalabalık, en azından denize girilebilecek bir kumsal var... Yalnız yengem Leonie öyle sıkıcı ki!

Chanteau, sonunda, açıkça yaltaklanan bu koca kızın şeytanlıklarına gülüyordu. Ancak karısına açıklayamasa da gönlü, tüy gibi hafif elleriyle yaralarını saran Pauline'den yanaydı. Ve düşlere dalıp gitmiş Madam Chanteau, ansızın kendine gelince kocası yeniden gazetesine gömülüyordu.

— Ama biliyor musun, asıl oğlumu elimden almış olmasını bağışlayamıyorum... On beş dakika zor oturuyor masada. Ancak iki arada bir derede konuşuyoruz birbirimizle.

— Yakında bitecek hepsi, diye karşılık veriyordu Louise. Evden birinin kızın başında beklemesi gerek.

Anne başını sallıyordu. Dudakları büzülüyordu. Tutmak istediği sözler, istemeden dudaklarından dökülüyordu sanki.

— Olabilir ama koskoca bir oğlanın, hasta bir kızın yanında böylesine uzun kalması garip... Ah, hiç lafımı esirgemedim, aklımdan geçeni söyledim, dert yaratırsa da yaratsın!

Ve Louise'in kaygılı bakışları altında ekliyordu:

— Ayrıca, o odada soluk alınmıyor. Boğazındaki hastalık oğlana da geçebilir... Böyle etli butlu gözüken kızların kanında türlü hastalıklar olabilir. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Bana kalırsa sağlıklı biri değil bu kız.

Louise usulca, yakın dostunu korumaya çalışıyordu. Öylesine cana yakındı ki! Taş yürekli ve sağlıksız olduğu yolundaki suçlamalara karşı bulabildiği tek yanıt buydu. Her gün, bir önceki günkü nefretini körükleyişini gülümseyerek dinlese de, dostuna yardım etme, mutlu bir dengeyi koruma ihtiyacı Madam Chanteau'nun korkunç hıncıyla savaşmasına yol açıyordu. Artık evin hanımıydı; tercih edildiğini hissetmenin verdiği gizli hazla pespembe kesiliyor, söylenen sözlerin şiddeti karşısında heyecanlanıyor, elinde olmadan haykırıyordu. Aslında Minouche'a benziyor, gidip önüne gelene sürtünüyor, aldığı haz kösteklenmedikçe en küçük bir kötülük düşünmüyordu.

Ve her akşam, aynı sözler bilmem kaçıncı kez sıralandıktan sonra, konuşma hep, ağız içinde gevelenen şu cümleyle sona eriyordu:

— Ah, Louise'ciğim, oğluma yakışan kadın...

Madam Chanteau söze bununla başlıyor, kusursuz bir gelinden beklediği nitelikleri sıralıyordu uzun uzun. Gözünü kızın gözünden ayırmadan, söze dökemediklerini kafasının içine çakmaya çalışıyordu. Aslında söyledikleriyle tam Louise'i tarif ediyordu: İyi yetiştirilmiş, şimdiden dünyayı tanıyan, insanı ağırlamayı bilen, güzel olmasa da çekici ama özellikle de kadınlığı belli bir kız. Çünkü içten davranmak bahanesiyle kabalık eden erkek gibi kızlardan nefret ediyordu. Derken, aslında önemsediği tek şey olan para konusuna geliyordu. Tek bir sözcükle değiniyordu bu konuya: Çeyizin hiç önemi yoktu elbet, ama oğlunun birtakım büyük tasarıları vardı. Yıkılmaya aday bir evliliğe girişemezdi.

— Bak canım! Pauline buraya sırtında tek bir gömlekle, beş parasız gelseydi, yıllar önce nikâh kıyılmış olurdu... Be-

nim asıl korkumun paranın böyle avucunda eriyip gittiğini görmek olduğunu anlıyorsun değil mi? Şu anda, topu topu yetmiş bin frangı kaldı. Bununla nereye kadar gidebilir, ha?.. Hayır, Lazare bundan iyisine layık, boğazından kesip saçma sapan işler için parasını savuran bir çılgına veremem onu!

— Yoo, paranın hiç önemi yok, diye karşılık veriyordu Louise, gözlerini kaçırarak. Ama, gerekli de.

Gerçi çeyizinden açıkça söz edilmiyordu, ama iki yüz bin frank orada, yukarıdan sarkıtılmış lambanın uyuşuk ışığıyla aydınlanan masanın üstünde duruyordu. Madam Chanteau bu paracıkların varlığını hissediyor, onları düpedüz görüyor, onun için bu kadar sinirleniyor, öbür kızın yetmiş bin frangını eliyle süpürüp el değmemiş servetiyle bu yeni gelenin gönlünü çelme hayalleri kuruyordu. Onu üst kata tutsak eden dertler belirmezden önce, oğlunun içinde uyanan apansız arzuyu yakalamıştı. Kız da onu seviyorsa, neden evlendirmeyecekti? Aynı tutkuyu paylaşırlarsa, kızın babası nasılsa razı olurdu. Dolayısıyla durmadan bu duyguyu körüklüyor, gecenin geri kalan bölümünde iç gıcıklayıcı cümleler mırıldanıyordu.

— Öyle iyi yüreklidir ki Lazare'ım! Kimsecikler değerini bilmez. Sen bile Louise'ciğim, nasıl sevecen olduğunu kestiremezsin... Yoo, onunla evlenecek kıza yüreğim yanmaz doğrusu! Bu kız sevildiğini bilecektir!.. Üstelik oğlum her zaman sağlıklıdır! Teni yumuşacıktır! Büyük dedem Vignière şövalyesinin cildi öylesine beyazmış ki, zamanın maskeli balolarında kadın gibi omuzları açık gezermiş.

Bu ayrıntıları dinlerken Louise pek eğleniyor, kızaran yüzüyle utangaç utangaç gülümsüyordu. Ananın oğlu adına yaptığı gönül çelme girişimleri, iki kadın arasında rahatça çok daha ötelere götürebilecek bu dürüst çöpçatanlık, bıraksalar sabaha dek oturtacaktı onu. Ama Chanteau az sonra gazetesine kapanıp uykuya dalıyordu.

— Yatıyor muyuz? diye soruyordu esneyerek.

Sonra, nicedir konuşmaya katılamadığı için kaldığı yerden devam ediyordu sözlerine:

— Ne derseniz deyin, kötü yürekli bir kız değildir... Aşağı inip de yeniden yanıma oturup yemeğini yediği gün, çok mutlu olacağım.

— Hepimiz mutlu olacağız, diye haykırıyordu Madam Chanteau hırçın hırçın. Oturmuş konuşuyor, düşündüklerimizi söylüyoruz, ama bu insanları sevmemize engel değil.

— Zavallı dostum! diyordu Louise de, işe yarasa, seve seve hastalığının yarısını üstlenirdim... Öyle cici bir kız ki!

Şamdanları getiren Véronique yeniden söze karışıyordu.

— Onunla dost olmakla haklısınız Louise Hanımcığım, çünkü bu zavallı kıza karşı aşağılık tuzaklar kurabilmesi için insanın taş yürekli olması gerekir.

— Tamam, tamam, kimse sana görüşünü sormadı, diye araya giriyordu Madam Chanteau. Böyle olur olmaz konuşacağına sen git şamdanlarını temizle. Şuna bak, insanın midesini bulandırıyor!

Bunun üzerine herkes kalkıyordu. Kasırgayı andıran bu açıklamalar karşısında korkuya kapılan Chanteau giriş katındaki odasına kapanıyordu. Ama iki kadın, odalarının karşı karşıya bulunduğu birinci kata çıkınca hemen yatmıyorlardı. Madam Chanteau çoğu kez Louise'i kendi odasına götürüyor; orada yeniden Lazare'dan söz etmeye başlıyor, resimlerini çıkarıp gösteriyor, zaman zaman birtakım hatıraları bile ortaya çıkarıyordu: Çocukluğunda çekilmiş bir diş, küçük yaşta kesilmiş açık renk saçlar, hatta birtakım eski giysiler, kutsanma sırasında taktığı fiyonk, ilk kısa pantolonu.

— Al şunları, ilk saçlarından bir tutam! dedi bir gece. Al, al, bende her yaşın saçı var.

Louise sonunda yatağına girebildiğinde, annesinin zorla kucağına ittiği oğlanı aklından çıkaramıyordu. Uykusuzluktan kırılırken, delikanlının bembeyaz teniyle karanlıklar içinden çıkıp geldiğini görüyordu. Çoğu kez üst katta dolaşıp

dolaşmadığını anlamak üzere kulak kabartıyor; oğlanın şu anda, iyice ateşi çıktığı için yorganı atmış, göğsü bağrı açık yatan Pauline'in başında nöbet tuttuğunu düşünüyordu.

Üst katta nekahet dönemi yavaş yavaş ilerliyordu. Gerçi hasta tehlikeyi atlatmıştı ama hekimi şaşırtan ateşlenmelerden ötürü çok zayıf düşmüştü. Lazare'ın dediği gibi, hekimlerin işi gücü şaşırmaktı. Onunsa sinirleri giderek bozuluyordu. Bunalımın sonunda hissettiği ani yorgunluk görünüşe göre gittikçe artıyor, bir tür kaygı verici rahatsızlığa dönüşüyordu. Ölüme karşı verdiği savaşın bitmesiyle havasız odanın, belli saatlerde verdiği ilaçların, hastalığın yarattığı her tür sıkıntının karşısında acı çekiyordu ki ilk başta bütün bunları canla başla üstlenmişti. Artık genç kız onsuz da yapabilirdi: Bomboş yaşamının verdiği sıkıntıya yuvarlanıyordu yeniden, bu sıkıntı elini kolunu bağlıyor, durmadan sandalye değiştiriyor, umutsuz bakışlarla odanın içinde fır dönüyor, gözü hiçbir şey görmese de gelip pencerenin önünde dalıp gidiyordu. Kızın baş ucunda eline bir kitap alıp açtığında, esnemelerini zor bastırıyordu.

— Lazare, dedi Pauline günün birinde, artık sokağa çıkmalısın. Véronique bana yeter.

Lazare buna şiddetle karşı çıktı. Demek artık onu görmeye dayanamıyor, başından savıyordu? Bütünüyle iyileştirip ayağa kaldırmadan çekip gitmek çok kibarca bir davranış olurdu gerçekten. Ama genç kız derdini usul usul anlatınca yatıştı.

— Çıkıp biraz hava almakla beni bırakmış olmayacaksın ki... Öğleden sonra çık, sen de hastalanırsan görürüz günümüzü!

Sonra şunları ekleme gafletini gösterdi:

— Görüyorum, bütün gün esniyorsun.

— Ben mi esniyorum! diye haykırdı Lazare. Bari duygusuzun biri olduğumu da söyle... Pes doğrusu! Çok güzel ödüllendiriyorsun beni!

Pauline ertesi gün daha becerikli davrandı. Denize çekilecek set ve tahta perdelerin inşaatının sürmesini çok istediğini söyledi: Yakında kışa özgü büyük gelgitler başlayacaktı, koruyucu perde pekiştirilmezse, çakılan deneme kazıkları sürüklenip giderdi. Oysa Lazare eski coşkusunu çoktan yitirmişti. Başlarda pek güvendiği kazıkları birleştirme işinden artık pek hoşnut değildi. Yeni incelemeler yapılmalıydı. Ayrıca gider listesi epey kabarmış, İl Genel Kurulu da daha tek kuruş verilmesini bile onaylamamıştı. Bunun üzerine genç kızın tam iki gün, oğlanın yaratıcı gururunu yeniden uyandırması gerekti: Daha şimdiden kıs kıs gülen yöre halkının gözü önünde denize yenilmeye razı mı olacaktı? Paraya gelince, daha önce kararlaştırdıkları gibi, gerekeni sağlarsa sonunda nasılsa geri alacaktı. Lazare, yavaş yavaş yeniden heveslenir gibi oldu. Tasarılarını gözden geçirdi, Arromanches'daki marangozu çağırttı, odasına kapanıp uzun uzun onunla konuştu, bu sırada Pauline ilk seslendiğinde koşabilmek üzere kapısını açık bıraktı.

— Şimdiden sonra deniz bir kibrit çöpünü bile kıramayacak, dedi bir sabah kıza sarılarak, yaptığım işten eminim... Ayağa kalktığın an, iskelelerin durumuna bakmaya gideceğiz.

Tam bu sırada, Louise, Pauline'in hatırını sormaya geldi, eğilip kendisini kucaklarken Pauline onun kulağına fısıldadı:

— Götür bunu.

Lazare ilkin karşı çıktı. Hekimi bekliyordu. Ama Louise gülümsüyor, Caen'e yollayacağı kerevitleri seçmek üzere onu Gonin'lerin evine tek başına göndermekle pek de ince davranmadığını söylüyordu. Kendisiyle birlikte gelirse, geçerken, denizdeki dikmeye de bir göz atabilirdi.

— Hadi git, beni sevindirirsin, dedi Pauline. Gel şunun koluna gir Louise... Sonra da bırakma.

Pauline eğleniyor, öbürleri de birbirlerini iterek şakalaşıyorlardı. Onlar çıkınca, Pauline yeniden ciddileşti, yata-

ğından sarkarak, merdivenlerde uzaklaşan ayak sesleriyle gülüşmelerini dinledi.

Bir çeyrek sonra, yanında hekimle Véronique çıkageldi. Ardından, tencerelerini de yanına alıp kızın baş ucuna yerleşti. Aşağıda salça kaynarken, fırsat buldukça yukarı çıkıp bir saatini odada geçirdi; salçanın kaynaması da uzun sürmüştü. Lazare akşam geri gelmişti. Ama ertesi gün yine dışarı çıktı. Böyle böyle, dışarıdaki yaşamın çekimine kapılıp odada giderek daha az kalır oldu, artık yalnız Pauline'in hatırını sormaya geliyordu. Zaten oturmak lafını açtığı anda Pauline onu dışarı yolluyordu. Louise'le birlikte döndüklerinde, canlılıklarına, saçlarında getirdikleri temiz havaya bakıp mutlu oluyor, gezintilerini kendisine anlatmaları için üsteliyordu. Öyle iyi arkadaştılar ki, artık onlardan kuşkulanmıyordu. Elinde şurubuyla Véronique'i görür görmez de gülerek bağırıyordu:

— Hadi gidin artık, canımı sıkıyorsunuz.

Zaman zaman Louise'i yanına çağırıyor, çocuk gibi, Lazare'ı ona teslim ediyordu.

— Dikkat et sıkılmasın. Onun eğlenmeye ihtiyacı var... Ayrıca bugün şöyle uzun uzun dolaşın, sizi bir daha görmek istemiyorum.

Yalnız kalınca, bir noktaya diktiği bakışlarıyla uzaktan onları izliyordu sanki. Günlerini okumakla geçiriyor, eski gücünün yerine gelmesini bekliyordu. Ama henüz kolu kanadı öylesine kırıktı ki, iki üç saat koltukta oturdu mu bitkin düşüyordu. Çoğu kez okuduğu kitabı dizlerinin üstünde unutuyor, kuzeniyle kız arkadaşı hakkında düşlere dalıp gidiyordu. Kumsal boyunca gitmişlerse, şu an mağaralara varmış olmalıydılar; çekilen denizin bıraktığı kumlar üzerinde yürümek insanı mutlu ederdi orada. Kurduğu hayallerin akışına kendini kaptırıp sadece yanlarında olamadığına yandığına kendini inandırıyordu. Zaten okudukları da canını sıkıyordu. Ev içlerinde sürünen aşk öyküleri, şiirselleştirilmiş

sevda öyküleri, öteden beri dürüstlüğüne, kendini bütünüyle verme ve geri almama ihtiyacına ters düşerdi. İnsan kendi gönlüne yalan söyleyebilir, dolu dolu sevdikten sonra günün birinde sevmez olabilir miydi? Elinin tersiyle itiyordu kitabı. O zaman dalıp giden gözleri, duvarları aşıp kuzeninin kız arkadaşını eve döndürüşünü, yorgun yürüyüşüne destek verişini, ikisinin birbirlerine sokulup kıkırdayarak fısıldaşmalarını izliyordu.

— İlacınız küçükhanım, diyordu ansızın Véronique; hemen arkasından yükselen hizmetçinin kalın sesi Pauline'i hoplatarak daldığı düşlerden uyandırıyordu.

Lazare birinci haftanın sonunda artık kapıyı çalmadan girmez olmuştu. Bir sabah kapıyı ittiğinde Pauline'i yatağında kolları çıplak, saçını tararken buldu.

— Bağışla! diye mırıldandı bir adım geri çekilirken.

— Ne o? diye bağırdı genç kız, korkutuyor muyum seni?

Bunun üzerine Lazare odaya girmeye karar verdi, ama gelip onu kucaklamaya korkuyor, kız saçını toplamayı bitirirken, başını öteye çeviriyordu.

— Şuradan bana bir gömlek versene! dedi Pauline gayet sakin bir edayla. Hemen orada, ilk çekmecede olacak... Şimdi daha iyiceyim, biraz cici gözükmek istiyorum.

Oğlanınsa eli ayağı birbirine dolaşıyor, çekmecede iç gömleklerinden başka bir şey bulamıyordu. Sonunda bir kadın gömleği buldu ve genç kız düğmelerini boğazına kadar ilikleyinceye dek pencere önünde bekledi. Oysa on beş gün önce, can vermek üzere olduğunu düşündüğü günlerde, çıplak mı değil mi aldırmadan, küçük bir çocuk gibi kucağında yıkıyordu onu. Şimdi, odanın dağınıklığı bile keyfini kaçırıyordu. Genç kız da yeniden utangaçlaşmış, kısa bir süre sonra Lazare'dan eskiden gördüğü mahrem hizmetleri isteyemez olmuştu.

— Kapasana şu kapıyı Véronique! diye bağırdı bir sabah, delikanlının koridorda yürüdüğünü işitince. Sakla şunları, bana da şu örtüyü ver.

Bu arada Pauline giderek iyileşiyordu. En büyük sevinci, gidip pencere başında ayakta durabildiği, sırtını duvara yaslayıp uzaktan denizdeki inşaatı izleyebildiği gün tattı. Çekiç sesleri açık seçik duyuluyor, kumsalın sarı çakılları üzerinde karıncalar gibi gidip gelen yedi sekiz kişilik işçi takımı kara lekeler hâlinde seçiliyordu. Denizin iki yükselmesi arasında, hızla çalışıyorlardı; sular yükselince gerilere çekiliyorlardı. Ama Pauline asıl Lazare'ın beyaz ceketiyle ilgiliydi, bir de güneşte parıl parıl parlayan Louise'in pembe elbisesiyle. Bu ikisini sürekli izliyor, bir bakışta yerlerini buluyordu. Sorsalar, günü nasıl geçirdiklerini dakikası dakikasına anlatabilirdi. Artık işler epey ilerlediğinden, çalışanlardan ayrılıp yarın arkasındaki denizin oyduğu mağaralara gidemiyorlardı. Uçsuz bucaksız göğün altında bir kilometre ötede, yapma bebeklere özgü bir kırılganlıkla, hep elinin altındaydılar. Her geçen gün güçlenirken, iyileşmenin verdiği sevince, farkına varmaksızın, yanlarında olmamanın kıskançlığı da katılıyordu.

— Ee, diyordu her gün Véronique odayı süpürürken, bu adamların çalışmasını izlemek sizi eğlendiriyor galiba? Eh, onlara bakmak kitap okumaktan daha iyi elbet. Kitaplar benim kafamı çatlatır. Ayrıca insan yeniden kanlanıp canlanması gerekiyorsa hindiler gibi gagasını kocaman açmalı ki, güneşi dolu dolu içebilsin.

Genellikle pek konuşkan bir insan değildi, dahası, başkaları onu içten pazarlıklı bulurdu. Ama Pauline'le, iyi geldiğini düşünerek dostça gevezelik ederdi.

— Ama gene de gülünç bir çalışma! Neyse, umarım en azından Bay Lazare'ın hoşuna gidiyordur... Hoşuna gitmek derken, bakıyorum da eskisi kadar hevesli görünmüyor! Ama onuruna düşkün, sıkıntıdan geberse de direniyor... Ayrıca, şu ayyaş işçileri bir saniye başıboş bıraksa bütün çivileri yamuk çakarlar.

Süpürgesini yatağın altında dolaştırdıktan sonra, sürdürüyordu konuşmasını:

— Düşes Hazretleri'ne gelince...

Konuşmayı yarım kulak dinleyen Pauline bu söze şaşırıyordu.

— Nee? Düşes mi?

— Bayan Louise canım! Ona bakan Jüpiter'in baldırından fırlamış demez mi? Odasındaki bütün o küçük kavanozları, kremleri, sıvıları görseniz! Odaya girer girmez genziniz yanıyor. O kadar çok sürünüyor... Oysa pek de güzel değil.

— Ah, ah, bense sıradan bir köylü kızıyım, diyordu Pauline dudaklarında hafif bir gülümsemeyle. Louise çok ince, çok çekici.

— Olabilir ama onda bir damlacık et yok. Sürüp sürüştürürken görüyorum onu... Ben erkek olsaydım, bir dakika bile duramazdım yanında!

Sonra, inancının ateşine kendini kaptırıp geliyor, Pauline'in yanı başında, dirseklerini pencereye dayıyordu.

— Orada, kumun üzerindeki hâline bakın, gören tam bir karides demez mi? Uzak elbet, buradan bakınca kule gibi gözükmez kuşkusuz. Ancak insan dediğin, uzaktan bile bir şeye benzemeli... Bak, bak, güzelim botları ıslanmasın diye Lazare onu kucağına alıyor. Eh, pek bir şey kucaklamış sayılmaz hani! Gerçekten kimi erkekler kuru kemik seviyor anlaşılan...

Véronique tam o anda, yanındaki Pauline'in ürperdiğini hissedip konuşmayı kesti. Daha fazlasını söylemek için yanıp tutuştuğundan, hep bu konuya dönüyordu. Gördüğü, işittiği her şey gelip boğazına düğümleniyor, soluğunu kesiyordu: Pauline'in çıtır çıtır harcandığı akşam sohbetleri, Lazare'la Louise'in kaçamak gülüşmeleri, günden güne dönekliğe kayan, değerbilmez ev halkı. Yapılan büyük haksızlık sağduyusunu ayağa kaldırıyordu. Hemen yukarı çıkabilse, içindekileri yavaş yavaş iyileşen kızcağıza döküverecekti. Ama zavallıyı daha da hasta etme korkusu bunu engelliyor, kadın mutfakta ter ter tepiniyor, kabı kacağı birbirine çarpıyor, bu

işin böyle süremeyeceğine yeminler ediyor, günün birinde patlayacağını söylüyordu. Ama yukarı çıkınca ağzından en ufak bir kaygılı sözcük kaçırsa, hemen geri almaya çalışıyor, ettiği sözü insanın yüreğini paralayan bir beceriksizlikle açıklamaya girişiyordu.

— Neyse ki, Bay Lazare öyle bir deri bir kemikleri sevmez! Paris'e gitmiş adamdır, zevk sahibidir. Bakın bakın, kibrit çöpü gibi yere bıraktı kızı.

Ve daha başka gereksiz sözleri ağzından kaçırmasın diye, toz süpürgesini kapıp yarım kalan temizliğini sürdürüyordu. Pauline'se gözünü dikmiş, ufukta, işçilerin karartıları arasında oynayan Louise'in pembe entarisiyle Lazare'ın beyaz ceketini akşama dek izliyordu.

Tam Pauline iyileşmek üzereyken, Chanteau şiddetli bir damla nöbetine tutulunca, genç kız hâlâ gücünün yerine gelmemiş olmasına karşın aşağı inmek zorunda kaldı. Odasından ilk kez başka bir hastanın başında oturmak üzere çıktı. Madam Chanteau'nun diş gıcırdatarak dediği gibi, ev tam bir hastaneye dönmüştü. Kocası bir süredir şezlongundan hiç kalkmıyordu. Birbirini izleyen nöbetler yüzünden artık bütün bedeni sızlıyor, sancı ayaklarından başlayıp dizlerine, sonra dirsekleriyle ellerine vuruyordu. Kulağındaki küçük beyaz şişlik sönmüş, yerine çok daha büyükleri belirmişti. Bütün eklemleri su topluyor, oluşan ak siğillerdeki kireç, ıstakoz gözü gibi derisinin orasından burasından gözüküyordu. Damla artık eklemleri donduran, bedeni çarpıtan, onulmaz bir hastalığa dönüşmüştü.

— Ah, ulu Tanrım, nasıl da acı çekiyorum, deyip duruyordu Chanteau. Sol bacağım kütük gibi; ne ayağımı oynatabiliyorum ne de dizimi... Al bakalım, şimdi de dirseğim yanıyor, baksana şuna!

Pauline sol dirsekte alev alev yanan iri bir yumru saptadı. Chanteau en çok bu ekleminden yakınıyordu. Kısa bir süre sonra sancı dayanılmaz hale geldi. Kolunu uzatmış, durma-

dan içini çekiyor, gözünü elinden ayıramıyordu. Parmakları şişip yamru yumru olmuş, başparmağı çekiçle kırılmışa benzeyen eğri bir eldi bu.

— Böyle duramam, bana yardım etmelisin. Çok güzel bir pozisyon bulmuştum! Azıcık kıpırdar kıpırdamaz yeniden başlıyor, kemiklerim testereyle kesiliyor sanki. Beni biraz kaldırmaya çalış lütfen.

Saatte yirmi kez yerini değiştirmek gerekiyordu. Sürekli bir sıkıntıyla kıpır kıpırdı ve hep bir kurtuluş bekliyordu. Ama Pauline kendini hâlâ öyle güçsüz hissediyordu ki, onu tek başına oynatmayı göze alamıyordu. Hizmetçi kıza alçak sesle sesleniyordu:

— Véronique benimle birlikte, usulca tutar mısın?

— Hayır, hayır! diye bağırıyordu Chanteau, Véronique'i istemem! O beni sarsıyor.

Bunun üzerine Pauline, omuzlarını çatırdatan bir çaba harcamak zorunda kalıyordu. Ve ne denli hafif oynatırsa oynatsın adam öyle bir haykırıyordu ki, hizmetçi hemen odadan kaçıyordu.

— Bu işten tiksinmemek için küçükhanım gibi gerçek bir azize olmak gerekir, diye yeminler ediyordu. Beyefendinin böğürmesini işitse, Tanrı'nın kendisi bile tabanları yağlardı.

O arada krizler biraz hafiflese de kesilmiyor, verdikleri rahatsızlıkla hastanın bütün umutlarını kırarak, gece gündüz sürüyor, kıpırtısızlığın yol açtığı sıkıntıyla tam bir işkenceye dönüşüyorlardı. Artık bir kemirgen Chanteau'nun yalnız ayaklarını kemirmiyor, bütün bedeni değirmen taşının altına atılmış gibi ezim ezim eziliyordu. Dolayısıyla, en küçük bir rahatlama yoktu, kızcağıza sürekli hastanın başında durmak, bütün nazını çekmek, her saniye konumunu değiştirmekten başka yol kalmıyor, ama bu da bir işe yaramıyor, şöyle bir saat oh diyemiyordu. İşin kötüsü, çektiği acı adamı acımasız ve kaba biri hâline getiriyor, karşısında beceriksiz bir hizmetçi varmış gibi Pauline'i azarlıyordu.

— Bak şimdi, sen de Véronique kadar salaksın. Parmaklarını etime daldırmana kim izin verdi! Asker parmağı mı ne bunlar? Rahat bırak beni, artık bana dokunmanı istemiyorum!

Kız hiç karşılık vermiyor, sarsılmaz bir uysallıkla, bir kat daha yumuşuyordu. Chanteau'nun çok sinirli olduğunu sezince, gidip perdenin arkasına saklanıyor, kendisini görmeyip yatışmasını bekliyordu. Zavallı adamın kabalığına değil, onu böylesine kötüleştiren dayanılmaz acılara sessizce gözyaşı döküyordu. O arada, iniltilerden artan zamanda adamın kısık sesle söylendiğini işitiyordu.

— Ah yüreksiz ah, çekip gitti. Geberip gitsem, Minouche'tan başka gözlerimi kapatacak kimse kalmadı. Hey ulu Tanrım, bir Hristiyan böyle bırakılıp gidilir mi? Bahse girerim mutfağa kaçmış çorbasını kaşıklıyordur.

Bir süre böyle çırpındıktan sonra, daha yüksek sesle homurdanıyor, en sonunda seslenmeye karar veriyordu:

— Pauline, orada mısın? Gel biraz beni kaldır, böyle duramıyorum... Gel de sol yanımı deneyelim, tamam mı?

Birden yüreği yumuşuyor, nazik davranmadığı için genç kızdan özür diliyordu. Kimi zaman köpeğin varlığı acılarını dindiriyormuş gibi, Mathieu'yü içeri bırakmasını istiyordu. Ama asıl sadık dostu Minouche'tu. Kedi her yeri kapalı hasta odasına bayılıyor, bütün günü yatağın karşısındaki koltukta geçiriyordu. Bununla birlikte, çok yüksek sesle yakınmalardan şaşkınlık duyar gibiydi. Adam bağırmaya başlayınca, kuyruğunu kıvırıp oturuyor, daldığı dingin evrenden koparılmış bilge bir varlık gibi küçümsemeyle karışık bir şaşkınlıkla dolan yuvarlacık gözlerini dikip Chanteau'nun acı çekişini izliyordu. Neden acaba böylesine tatsız ve işe yaramaz bir gürültü çıkarıyordu?

Pauline, Doktor Cazenove'u uğurlarken, hep yalvarıyordu.

— Şuna bir morfin yapamaz mısınız? Çığlıklarını işittikçe yüreğim paralanıyor.

Hekim bu isteği geri çeviriyordu. Neye yarayacaktı? İğnenin etkisi geçince, nöbetler eskisinden daha şiddetli olarak geri dönecekti. Salisilat hastalığı azdırmışa benzediğinden, başka bir ilaç denemek istemiyordu. Bununla birlikte, nöbetin azgın dönemi geçince, bir süt tedavisine başlamaktan söz ediyordu. Ama o güne dek çok sıkı perhiz ve idrar söktürücü içeceklerden başkası yasaktı.

— Aslında, diyordu, boğazına düşkün bütün insanlar gibi, o da lezzetli yemeklerin bedelini ödüyor. Adım gibi biliyorum av eti yedi, tüylerini gördüm. Ee, oh olsun, onu uyarmıştım. Önüne geleni atıştırmaya, kendini ateşe atmaya bayıldığına göre şimdi inlesin! Ama yavrum, siz yeniden yatağa serilirseniz bu haksızlık olur işte. Tedbirli davranın olur mu, sağlığınız hâlâ tam olarak yerine gelmiş değil.

Ama kızın bunlara kulak astığı yoktu, bütün gün hastanın başındaydı. Kulaklarında odayı titreten çığlıklar, amcanın yanında geçirdiği günler boyunca zaman kavramını da, yaşam kavramını da yitiriyordu. Saplantısı öylesine büyüktü ki, Lazare'la Louise'i bile unutmuştu. Onlarla sağa sola koştururken şöyle ayaküstü iki çift laf ediyor, yüzlerini ancak yemek odasından geçtiği ender anlarda görüyordu. Oysa kazıklarla ilgili çalışmalar bitmiş, şiddetli yağmurlar bir haftadır gençleri eve çivilemişti. Zaman zaman, ikisinin birlikte olduğu aklına geliverdiğinde, yakınında olmalarına seviniyordu.

Madam Chanteau ise kendini hiç bu kadar işe vermemişti. Dediğine göre, kocasının geçirdiği sancı nöbetlerinin aile yaşamını bozmasını fırsat bilmiş, hesaplarını çıkarmaya, günlük yazışmalarını düzene koymaya girişmişti. Dolayısıyla, öğleden sonraları odasına kapanıyor, yalnız kalmaktan hoşlanmayan Louise'i tek başına bırakıyor, o da hemen Lazare'ın odasına çıkıyordu. Bu bir alışkanlık hâline gelmişti: Akşam yemeğine dek, eskiden Pauline'in çalışma ve dinlenme odası olarak kullandığı, ikinci kattaki büyük odada

oturuyorlardı. Genç adamın bir tahta perdenin arkasına yerleştirilmiş daracık demir karyolası eski yerindeydi. Piyano yine bir karış tozla kaplanmıştı. Kocaman masa kâğıt, kitapçık, kitap yığınları altında gözden kaybolmuştu. Masanın tam ortasında, kurumuş iki deniz yosunu demeti arasında, oyuncak büyüklüğünde, bıçakla çam ağacından oyulmuş kocaman bir kazık görülüyor, içine kapatıldığı cam kutuyla yemek odasını süsleyen dedenin başyapıtını anımsatıyordu.

Lazare bir süredir sinirliydi. Çalıştırdığı işçiler sabrını taşırmıştı, ağır bir angarya gibi omuzlarına çöken çalışmalardan kurtulmuş, ama düşündüğü şeyin gerçekleştiğini görememişti. Artık kafasında geleceğe ilişkin daha belirsiz daha başka tasalar, Caen'deki görevler, onu alıp yukarılara taşıyacak işler vardı. Ama bütün bunlarla ilgili en küçük bir girişimde bulunmuyor, her geçen saat gücünü ve yürekliliğini yitiriyor, sinirlerini iyice bozan bir aylaklığa savruluyordu. Pauline'in hastalığının ona yaşattığı derin sarsıntı rahatsızlığını artırıyordu; sanki acıdan intikam almak kaçınılmaz bir ihtiyaç hâline gelmişti; aşırı heyecanlıydı; sürekli açık havada dolaşmak istiyordu. Louise'in varlığı içindeki yangını körüklüyordu. Genç kız omzuna yaslanmadan konuşamıyor, tam karşısında durup şirin şirin gülüyordu. Kedi gibi sevimli hareketleri, hoppa kadın kokusu, takındığı dostça ve baştan çıkarıcı rahat tutum iyice başını döndürüyordu. Bin bir küçük kuruntuyla zedelenen hastalıklı bir arzu duyuyordu kıza. Bir çocukluk arkadaşıyla, anasının evinde olacak şey değildi. Genç kızın cilveleri karşısında ansızın kanı kaynadığında, dürüstlük bir anda kolunu kanadını kırıyordu. Bu çatışmada elini kolunu bağlayan Pauline'in hayali değildi: Onun ruhu bile duymazdı, üstelik bir koca, eşini hizmetçisiyle pekâlâ aldatabilirdi. Geceleri sonu gelmez düşlere dalıyordu, dayanılmaz hale gelen Véronique'e yol veriyorlardı. Louise, yalın ayak yatağına gittiği sıradan bir hizmetçi kız oluveriyordu. Ah, ah, hiçbir zaman istediği gibi gitmiyordu yaşamı! Do-

layısıyla sabahtan akşama kadar korkunç şakalar yaparak, kadınlarla ve aşkla ilgili karamsarlığını doruğa çıkarıyordu. Bütün kötülük şu aptal, hoppa, züppe, uyandırdıkları arzuyla acıyı sınırsız kılan kadınlardan geliyordu. Aşk da, yaşama arzusundaki gelecek kuşakların bencil itkisinden, bir kandırmacadan başka bir şey değildi. Kaba saba sözlerden Schopenhauer de payını alıyor, yanakları al al olan genç kız neşeli kahkahalar atıyordu. Gün geçtikçe kızı daha çok seviyor, küçümseyici sözlerinden gerçek bir tutku fışkırıyordu. Hep yarım kalan mutluluklar ardında koştuğundan, bu yeni sevgiye de her zamanki atılganlığıyla balıklama dalmıştı.

Louise'se, uzun süre yalnızca şımarıkça oyun oynamıştı. Ufak tefek düşünceli davranışlara, kulağa fısıldanan övgülere, sevimli erkeklerin kendisine sürtünmesine bayılıyor, kendisiyle ilgilenilmediği zaman, feleğini şaşırıp kederlere gömülüyordu. El değmemiş kızlık duyguları yerli yerinde duruyor, cinsel oyunları laftan öteye geçmiyor, her saniye sürüp giden gönül oyunlarının izin verdiği şakalarla sınırlı kalıyordu. Lazare bir mektup yazmak için, ya da her zamanki nedensiz kara kaygılarından birine kapıldığından onu azıcık yalnız bıraksa öyle mutsuz oluyordu ki; bir köşede unutulmaktansa tehlikeyi göze alıp şakalar yapmaya, Lazare'ı gizli gizli kışkırtmaya girişiyordu. Uzun yatılı okul yıllarında, kendisini bekleyen tehlikenin ne olduğunu bilecek kadar bilgi sahibi olmuştu. O günden beri, başına gelecek olayın hem içini gıcıklayan hem ürküten beklentisiyle yaşamıştı. Aslında bu işin başına gelmesini hiç istemiyor, daha doğrusu olacakları açık seçik düşünmüyordu bile. Sürekli kendini bu konuda tehlikeye atıyor olsa da eninde sonunda paçayı kurtaracağını umuyordu. Kadınca mutluluğu, teninde hissettiği teslimiyetle, her türlü çağrıyı geri çevirme arasındaki çatışmadan oluşuyordu.

Üst kattaki büyük odada Lazare ve Louise iyice yakınlaştılar. Aile elbirliğiyle bu işi bitirmek istiyordu; Lazare

başıboş dolanıyordu. Louise'in ise, Madam Chanteau'nun oğlu hakkında verdiği, mahrem ve ateşli ayrıntılar yüzünden kafası karışmıştı. Alt kattaki damla hastalığından iki büklüm olmuş babanın çığlıklarını daha az işitme gerekçesiyle bu odaya sığınıyorlardı. Orada tek bir kitaba dokunmadan, piyanonun kapağını açmadan, bitip tükenmez sohbetlere dalıyor, dünyanın kalanını unutuyorlardı.

Chanteau'nun sancılarının doruğa çıktığı gün bütün ev çığlıklarıyla titredi. Boğazlanan bir hayvan gibi uzun uzun, yürekleri paralayarak uluyordu. Madam Chanteau, öğle yemeğini bir çırpıda öfkeyle yedikten sonra hemen masadan sıvıştı:

— Aman dayanamıyorum, biraz daha dursam ben de avaz avaz bağıracağım. Arayan olursa, odamda yazı yazıyorum... Hadi Lazare sen de Louise'i al, hemen odana götür. Sımsıkı kapatın kapınızı, dinlenmeye geldi, nasıl da eğleniyor Louise'cik, biraz neşelendirmeye çalış kızı!

Üst katta, hışımla kapısını örttüğü duyuldu. O arada, oğluyla genç kız da yukarı çıkıyorlardı.

Pauline amcasının yanına dönmüştü. Çekilen bunca acı karşısında yüreği sızlayarak, bir tek o dinginliğini koruyordu. Orada kalışı, zavallı adamcağıza acı çekerken tek başına olmadığını hissettirmek istemesindendi. Ağzını açıp tek söz etmediği zaman bile, salt adamcağızın hastalıkla nasıl yiğitçe boğuştuğunu görüyordu. Pauline saatlerce yatağın yanında oturuyor, iri gözleriyle biraz olsun amcasının acısını dindiriyordu. Ama o gün başını uzun yastığına bırakmış, dirseği yanan kolunu uzatmış olan Chanteau'nun gözü kızı görmüyordu. Yatağa yaklaştığı an sesini iyice yükseltiyordu.

Saat dörde doğru, bütün umutları tükenen Pauline kapıyı açık bırakıp mutfağa Véronique'i görmeye gitti.

— Yine de bir şeyler yapmalıyız, diye mırıldandı. Soğuk suya batırılmış bezleri ağrıyan yerine bastırmayı düşünüyorum. Hekim bunun tehlikeli olduğunu söylüyor ama zaman zaman işe yarıyor... Bana biraz bez getirsene.

Véronique'in bütün huysuzluğu üstündeydi.

— Bez ha!.. Az önce toz bezleri için yukarı çıkmıştım, öyle bir karşılandım ki! Görünüşe göre, rahatsız edilmek istemiyorlar. Tam da zamanı ya!

— Lazare'dan isteseydin, diye sürdürdü henüz olup biteni kavrayamayan Pauline.

Ama hizmetçi kız tam anlamıyla çileden çıkmıştı, yumrukları belinde, istemeden yumurtlayıverdi.

— İsteseydim ya! İyi ama üst kattakiler oturmuş birbirlerinin suratını yalıyorlardı!

— Nee? diye geveledi genç kız, beti benzi atmıştı.

Çıkardığı sese kendisi de şaşıran Véronique, nicedir içinde sakladığı bu sırrı geri almaya çalışıyor, boşu boşuna bir açıklama, bir yalan arıyordu. Önlem olsun diye, gidip Pauline'in yumruklarına sarılmıştı. Ama kız bir silkinişte kurtuldu, çılgın gibi merdivene fırladı. Öylesine öfkelenmişti ki, boğazı düğümlenmişti ve her yanı titriyordu. Hizmetçi, tanıyamadığı o bembeyaz maske karşısında korkudan yerine çivilenmişti. Ev uykuya yatmış gibiydi. Üst katlardan aşağı bir sessizlik yayılıyor, bu ölü toprağı serpilmiş evde, yalnız Chanteau'nun ulumaları işitiliyordu. Genç kız bir solukta birinci kata çıktığında yengesiyle çarpıştı. Beriki merdiven başındaydı. Belki uzun zamandan beri kulak kabartmış, nöbetçi gibi orada dikiliyordu.

— Nereye gidiyorsun? diye sordu.

Karşısına çıkan engele sinirlenen Pauline'in soluğu kesilmişti, yanıt veremiyordu.

— Bırak geçeyim, diyebildi sonunda.

Ve kolunu öyle bir salladı ki Madan Chanteau gerilemek zorunda kaldı. Bunun üzerine, Pauline yeni bir atılımla ikinci kata çıktı. Donup kalan yengesi ağzını açmadan, kollarını havaya kaldırdı. Pauline kişiliğinin neşeli doğasında fırtına gibi patlayan, çocukluğunda da kolunu kanadını kıran çılgınca bir öfke içindeydi. Yıllardır bu nöbetleri atlattı-

ğını sanıyordu. Ama kıskançlık fırtınası öylesine büyük bir şiddetle geri gelmişti ki, kafasını kolunu kırmadan durması olanaksızdı.

Pauline yukarıda, Lazare'ın kapısına varıp şimşek gibi içeri daldı. Anahtar yamuldu, kapının kanadı duvara çarptı. Gördükleri onu iyice çileden çıkardı. Louise'i giysi dolabına dayamış olan Lazare genç kızın yüzünü gözünü, boynunu öpücüklere boğuyordu. Erkeğin uyandırdığı korkuyla eli kolu bağlanmış genç kız, hiç ses çıkarmıyordu. Besbelli ki oyun oynamışlar, ama oyun kötü bitmişti.

Bir an herkes aptallaştı. Bakıştılar. Sonunda Pauline bağırdı:

— Seni kaltak seni!

Özellikle kadının ihaneti onu çileden çıkarmıştı. Lazare'ı zayıflığını bildiği bir çocuk gibi elinin tersiyle bir kenara itmişti. Ama senli benli olduğu, kendisi alt katta hasta bakarken kocasını ayartan bu kadın! Louise'i omuzlarından yakalamış, dövmemek için kendini zor tutarak sarsıyordu.

— Neden yaptın bunu, neden? Bu yaptığın alçaklık, anladın mı?

Aklı başından giden, gözleri fır fır dönen Louise ağzının içinde bir şeyler geveliyordu:

— O gelip bana sarıldı, neredeyse kemiklerimi kıracaktı.

— O mu, bırak masalı, şöyle bir itsen, oturur hüngür hüngür ağlardı o!

Odaya baktıkça hıncı artıyordu, Lazare'ın odasında birbirlerini onca sevmişlerdi; kendisi de delikanlının yakıcı soluğuyla, kanının alevlendiğini duymuştu. Ne yapmalıydı şimdi bu kadından öcünü almak için? Şaşkınlıktan serseme dönen Lazare tam araya girmeye karar verdiği anda, Pauline, Louise'in omuzlarını öyle sertçe bıraktı ki kız gidip dolaba çakıldı.

— Hadi yürü, şimdi elimden bir kaza çıkacak! Yıkıl karşımdan!

Ardına düşüp odadan çıkardı ve koridora savurdu Louise'i, merdivenlerden aşağı indirdi. Tek bir şey dökülüyordu ağzından:

— Bas git!.. Pılını pırtını topla, hemen çık git!

O arada, Madam Chanteau birinci katın sahanlığında kalakalmıştı. Yaşanan olayın hızı, araya girmesine fırsat vermemişti. Ama şimdi yavaş yavaş sesi yerine geliyordu. Elinin bir hareketiyle oğluna hemen odasına girmesini buyurdu. Sonra önce şaşırmış gibi yaparak Pauline'i yatıştırmaya çalıştı. Beriki yattığı odaya dek Louise'i izlemiş, durmadan yineliyordu:

— Hemen çık, hemen!

Bunun üzerine, genç kız kekeleyerek öyküyü anlatmaya çalıştı. Dinledikçe Pauline'in midesi bulanıyordu. O dürüst mü dürüst yapısına göre, dünyanın en utanç verici, hiçbir özrü, bağışlanması olmayan şeyi buydu. Düşündükçe küplere biniyor, yalandan nefret eden, sevgilerine bağlı kişiliğiyle kızıp köpürüyordu. İnsan birine gönlünü verdi mi, geri almazdı.

— Çık git, hemen bavulunu topla. Çek git!

Allak bullak olan Louise, söyleyecek tek söz bulamıyordu. Gömleklerini çıkarmak üzere çekmecenin birini açmıştı. Ancak Madam Chanteau da yavaş yavaş öfkelenmeye başlamıştı.

— Dur Louise'ciğim! Ben bu evin hanımı değil miyim canım? Kimmiş bu evde sağa sola buyruklar yağdırmaya, insanları kovmaya kalkışan? Tiksinti verici bir şey bu, dingonun ahırı mı burası?

— Duymuyor musun, diye bağırdı Pauline, az önce onu, üst katta, Lazare'la yakaladım. Kızı öpüyordu.

Bu sözler üzerine kadın omuz silkti. O güne dek biriktirdiği bütün hınç, utanç verici bir kuşku cümlesinde dile dökülüverdi.

— İyi ama, oyun oynuyorlardı besbelli, ne kötülük var bunda? Sen hastalandığında, oğlan sana bakarken biz işe burnumuzu soktuk mu?

Genç kızın öfkesi ansızın yatıştı. Sonunda dönüp kendisine yönelen bu suçlama karşısında sapsarı kesilerek olduğu yere çakılıp kalmıştı. Şimdi bir de suçlu çıkmıştı, yengesi birtakım korkunç şeylere inanır gibiydi.

— Ne demek istiyorsun, diye mırıldandı. Böyle bir şey düşünseydin, kendi evinde izin vermezdin, değil mi?

— Yok canım, hepiniz kocaman insanlarsınız. Ama oğlumun yakışıksız davranışlarda bulunduğunu sanmıyorum. Ayrıca, hâlâ edepli kadın olabilecek insanları rahat bırak.

Pauline bir an hiç sesini çıkarmadı, iri gözlerini dikmiş Madam Chanteau'ya bakıyor, o da gözlerini kaçırıyordu. Sonra, alçak sesle:

— Peki öyleyse ben giderim, diyerek odasına çıktı.

Bunun üzerine, bütün evi bir sessizlik sardı. Bu apansız dinginliğin içinde, yüzüstü bırakılmış amcanın, can çekişen bir hayvanınkileri andıran sızlanmaları işitildi yeniden. Sızlanma gittikçe yükseliyor, bütün öbür gürültülerin üstüne çıkıyor ve sonunda hepsini bastırıyordu.

Madam Chanteau, kuşkusunu ağzından kaçırdığına pişman olmuştu. Onarılmaz bir haksızlık yaptığını anlıyor, Pauline'in hemen çıkıp gitme tehdidini yerine getirmesinden kaygılanıyordu. O kafayla, o kız her serüveni göze alırdı. Kanatları altına aldıkları kız yollara düşer, evden ayrılışının öyküsünü herkese anlatırsa, ne derlerdi onlar için? Belki gider Doktor Cazenove'a sığınır, böylece bütün memleket ayağa kalkardı. Kaygısının dibinde, geçmişin verdiği büyük korku, kendilerine karşı kullanılabilecek olan eriyip gitmiş paranın korkusu vardı.

— Ağlama Louise'ciğim, deyip duruyordu yeniden kabaran öfkesiyle. Görüyor musun, onun yüzünden gene elimiz ayağımıza dolaştı. Bir an bile kafamızı dinleyemiyoruz, durmadan kavga gürültü! Ben bu işi yoluna koymaya çalışacağım.

— Yalvarırım bırakın gideyim, diye sözünü kesti Louise. Kalırsam, çok acı çekeceğim. Pauline haklı, gitmek istiyorum.

— En azından bu akşam değil. Seni babana teslim etmeliyim. Dur bakalım, yukarı çıkıp gerçekten bavulunu toplayıp toplamadığını öğreneyim.

Madam Chanteau, usulca çıkıp Pauline'in kapısını dinledi. Genç kızın hızlı hızlı dolaştığını, dolapları çekmeceleri açıp kapadığını işitti. İlkin hemen odaya dalıp birtakım açıklamalara girişmeyi, ortalığı yasa boğmayı düşündü. Ama korktu. O küçücük çocuğun karşısında kekeleyip kızaracağını düşününce kanı beynine sıçradı, nefreti bir kat daha arttı. Kapıyı çalacak yerde, olabildiğince sessiz adımlarla mutfağa indi. Yeni bir düşünce gelmişti aklına.

— Küçükhanımın oynadığı oyunu işittin mi? diye sordu bakır kaplarını hırsla temizlemeye girişmiş olan Véronique'e.

Hizmetçi kız, gözü bakırı parlatmada kullandığı silis taşında, hiç ses çıkarmadı.

— Artık dayanılmaz oldu. Onun için elimden artık hiçbir şey gelmiyor. Düşünebiliyor musun, şimdi de bizi bırakıp gitmekten söz ediyor. Evet, evet, şu anda öteberisini topluyor. Sen yukarı çıksan, aklını başına getirmeye çalışsan?

Baktı ki hiçbir yanıt alamıyor:

— Sağır mısın?

— Canım istemediği için karşılık vermiyorum, diye bağırdı ansızın Véronique, kendinden geçmiş, elindeki şamdanı parmaklarını paralarcasına ovalayıp duruyordu. Gitmekte yerden göğe haklı kızcağız, onun yerinde ben olsam çoktan çekip gitmiştim.

Madam Chanteau ağzı bir karış açık, sel gibi akıp giden sözleri dinliyordu.

— Bakın hanımefendi, ben geveze bir insan değilim; ama beni kışkırtmayacaksınız, yoksa ağzıma geleni söylerim. Evet, böyle işte, bana kalsa, o küçükhanımı daha getirdiğiniz gün denize fırlatırdım. Ben kimseye kötülük edilmesine dayanamam, hepiniz bu kızcağıza öyle çok işkence ediyorsunuz ki, sonunda ona elini kaldırana şaplağı yapıştıraca-

ğım. Üstelik isterseniz bana yol verin, o zaman daha neler öğrenir benden. Evet efendim, dürüstlük taslarken ona yaptıklarınızın hepsini anlatırım!

— Sus, kuduz köpek! diye mırıldandı yaşlı kadın, bu yeni fırtınadan ödü patlamıştı.

— Hayır efendim, susmayacağım. Çok aşağılık bu, anlıyor musunuz! Yıllardır nah şurama geldi. Paracıklarını tırtıkladığınız yetmiyormuş gibi, bir de yüreğini dilim dilim doğruyorsunuz! Bildiğimi bilirim ben, çevrilen bütün dolapları gördüm. Bakın Mösyö Lazare'ın o kadar ince hesapları yok belki, ama o da beş para etmez. Kendi canını sıkmamak için, bencilliğinden gözünü kırpmadan gebertir insanı. Lanet olsun! Kimileri başkalarına lokma olmak için yaratılıyor be!

Önce elindeki şamdanı havada sallarken, şimdi de kurulama bezinin altında davul gibi öten bir tencereye yapışmıştı. Madam Chanteau tencereyi kaldırıp dışarı atıp atmayacağını düşündü. Sonra kendine hâkim olmayı başardı ve soğuk bir sesle sordu:

— Demek yukarı çıkmak istemiyorsun? Oysa onun iyiliği için söylüyorum, birtakım sersemlikler yapmasın diye.

Véronique yeniden suskunluğa gömülmüştü. Sonunda homurdandı:

— Peki çıkayım bari. Akıl akıldır, sağa sola tos atmak hiçbir zaman işe yaramamıştır.

Gidip önce ellerini yıkadı. Sonra kirli önlüğünü çıkardı. Merdivenlere gitmek üzere mutfağın kapısını açtığında, bir ses doldu içeri. Amcanın hiç kesilmeyen, insanı sinirlendiren çığlığıydı bu. Hizmetçi kızın ardından giden Madam Chanteau'nun aklına ansızın yeni bir düşünce geldi, alçak sesle üsteledi:

— Ayrıca ona, beyefendiyi bu halde bırakamayacağını da söyle. Anladın mı?

— Aman, dedi Véronique, hakkını yememeli o da iyi böğürüyor.

Kadın başını kocasının odasına doğru uzatmış, odanın kapısını bile bile açık tutarken, Véronique üst kata çıktı. Hastanın sızlanmaları, merdiven boşluğunda daha da yankılanarak yukarılara tırmanıyordu. Hizmetçi kız, üst katta küçükhanımı gitmeye hazır buldu. En gerekli birkaç eşyasını bir torbaya koyup bağlamıştı. Geri kalanları, ertesi gün Peder Malivoire'la aldıracaktı. Yatışmıştı, yüzü hâlâ sapsarıydı, umudu kırıktı ama öfkesi iyice geçmişti, alabildiğine soğukkanlıydı.

Véronique'in bütün sözlerini, Louise'in adını bile anmaktan kaçınarak:

— Ya o, ya ben, diye yanıtlamıştı.

Véronique bu yanıtı Madam Chanteau'ya götürdüğünde, beriki Louise'in odasındaydı. Genç kız giyinip kuşanmış, hemen gitmekte direniyor, en küçük kapı tıkırtısında hoplayarak tiril tiril titriyordu. Bunun üzerine Madam Chanteau olacaklara boyun eğdi. Birini yollayıp Verchemont'dan fırıncının arabasını getirtti. Kızı Arromanches'ta oturan yengesine kadar kendi götürmeye karar verdi. Yengeye anlatılmak üzere bir öykü uydurdu. Chanteau'nun krizinin ağırlaştığını, çığlıklarının dayanılmaz hale geldiğini bahane edeceklerdi.

Lazare'ın arabaya bindirdiği iki kadın gittikten sonra, Véronique kapı aralığından avazı çıktığınca bağırdı:

— Artık inebilirsiniz küçükhanım, kimse yok evde.

Ev boş gibiydi, her yere o eski sessizlik çökmüştü. Hastanın sürekli inlemeleri artık çok daha yüksek çıkıyordu. Pauline tam son basamağı inerken, avludan dönen Lazare'la burun buruna geldi. Oğlanın bütün bedeni sinirden sarsılmaya başladı. Bir an durdu, belli ki kendini suçlu göstermek, özür dilemek istiyordu. Ama gözyaşları soluğunu kesti. Hiçbir şey diyemeden, hızla odasına çıktı. Genç kızsa, ciddi bir yüz ve kupkuru gözlerle amcasının odasına girdi.

Chanteau'nun kolu hâlâ yatağın dışına uzanmış, başı da yastığa devrilmiş durumdaydı. Kıpırdamaya korkuyordu,

gözlerini yummuş, ağzını açmış doya doya bağırırken, genç kızın yanından gittiğini bile fark etmemiş olmalıydı. Evdeki hiçbir gürültü ona ulaşmıyordu. Tek yaptığı soluğu kesilene dek inlemekti. İnlemelerini umutsuzca öylesine uzatıyordu ki Minouche'un bile rahatı kaçıyordu. Daha o sabah dört yavrusu sokağa atılmıştı; ama o bunu çoktan unutmuş, koltuğun birinde büyük bir mutluluk içinde mırmırlıyordu.

Pauline geçip yerine oturunca amcası öyle bir haykırdı ki, kedi kulak kabartıp dikildi. Dinginliği bozulmuş bir bilge kızgınlığıyla hastanın yüzüne baktı. Ee, artık şöyle rahat rahat mırmırlamaya da izin yoksa, bu iş çekilmez olur demekti! Kuyruğunu havaya diktiği gibi çıkıp gitti.

VI

Madam Chanteau akşam yemeğinden birkaç dakika önce eve döndü, Louise'inse adı bile anılmadı. Yalnız Véronique'e seslenip çizmelerini çektirdi. Sol ayağı ağrıyordu.

— Eh, bunda şaşacak ne var, diye mırıldandı hizmetçi, baksanıza şişmiş.

Gerçekten de, köselenin dikişleri yumuşak beyaz deride iz bırakmıştı. Aşağı inen Lazare ayağa bir göz attı.

— Çok yürümüşsün, dedi.

Oysa, yalnız Arromanches'ın içinde yürümüştü. Ayrıca o gün soluğu kesilmişti, birkaç aydır giderek daha sık oluyordu bu. Bütün suçu küçük çizmelere yükledi.

— Şu ayakkabıcılar böyle yüksek bir konç yapmaya bir türlü razı olamıyorlar. Daha bağcıkları bağlar bağlamaz işkence başlıyor.

Puf terliklerini giyince acısı azaldığı için, kaygısını hemen unuttu. Ertesi gün, şişlik ayak bileğine çıktı. Ama sonraki gece bütünüyle yok oldu.

Aradan bir hafta geçti. Kıyametin koptuğu akşam, Pauline'i ana oğulla yan yana getiren ilk akşam yemeğinden beri herkes her günkü havasını takınmaya çalışmıştı. Olup bitene kimse en küçük bir imada bulunmadı. Gören aralarında hiçbir olay yaşanmamış sanırdı. Aile yaşamı alışılmış sevgi gösterileriyle, günaydın ve iyi akşamlarla, belli saatlerde yanağa kondurulan yarım öpücüklerle kendi doğallığın-

da akıyordu. Chanteau'nun koltuğunu yemek masasına dek itebildikleri gün bir ölçüde rahatladılar. Bu kez dizleri kireçlenmişti ve ayağa kalkamıyordu. Yine de, sancının epey bir süre kesilmesine seviniyor, bütün dikkatini kendi rahatlığına çevirdiğinden, yakınlarının sevincinden de üzüntüsünden de etkilenmiyordu. Madam Chanteau ona Louise'in apar topar gidişinden söz etmeyi göze aldığında, böyle üzücü şeyleri kendisine anlatmaması için yalvarmıştı. Amcasının odasına çivilenmekten kurtulan Pauline, zihnini kurcalayan kaygıları tam olarak gizleyemese de kendisini oyalamaya çalışıyordu, özellikle yemek sonralarına dayanmak zor oluyor, oynanan alışılmış barış oyununun altından yüreklerdeki sıkıntı uç veriyordu. Gerçi yaşamları aralıksız yinelenen küçük günlük olgularla eskisi gibi sürüp gidiyordu. Ama kimi sinirli davranışlara, giderek zaman zaman ortalığa çöken suskunluğa bakınca, hepsi yüreklerindeki paralanmayı ve sözünü etmeseler de gittikçe derinleşen yarayı hissediyorlardı.

Lazare, ilkin kendini müthiş küçümsemişti. Alabildiğine dürüst, doğru bir insan olan Pauline'in tinsel üstünlüğü onu utanç ve öfkeye boğuyordu. Neden gidip açıkça gizlerini ortaya döküp özür dileme yürekliliğini gösterememişti? Yaşadığı serüveni, tenin yarattığı şaşkınlığı, başını döndüren hoppa kadın kokusunu anlatabilirdi ona. Bütün bunları anlamamasını olanaksız kılacak kadar geniş görüşlüydü Pauline. Ama aşılmaz bir kararsızlık elini kolunu bağlıyor, belki çocuk gibi kekeleyeceği bir açıklamaya girişmekle genç kızın gözünde daha çok değer yitirmekten korkuyordu. Aslında, kararsızlığında yeni bir yalan atma korkusu da vardı. Çünkü Louise hiç usundan çıkmıyor, özellikle geceleri, dudaklarının altında erim erim eridiğinde yatağa atıp sarılmamanın tutuşturduğu ateşin penceresinden görüyordu kızı. Yaptığı uzun gezintilerde, ayakları farkında olmaksızın onu Arromanches'a doğru götürüyordu. Bir akşam gezintiyi Leonie yengenin evine dek uzattı, duvarın dibinde dolaştı.

Tahta pervazlardan biri çarpınca, az kalsın girişeceği kötü işin verdiği sarsıntıyla hızla oradan uzaklaştı. En çok canını sıkan da ahlaksızlığının bilincinde olmasıydı: Arzusunu dindiremeden habire kendini yargılıyordu, içindeki tartışma her saat yeniden alevleniyordu, kararsızlığından ötürü hiç bu kadar acı çekmemişti. Yalancı yeminlerin getireceği son alçalmadan kurtulmak üzere, Pauline'den kaçmasına yetecek kadar dürüstlük ve gücü kalmıştı. Belki hâlâ seviyordu kızı, ama öbürünün kışkırtıcı görüntüsü hiç gözünün önünden gitmiyor, geçmişi silip süpürüyor ve geleceğin önünü tıkıyordu.

Pauline'se, Lazare'ın gelip özür dilemesini bekliyordu. İlk andaki isyanında, oğlanı hiç bağışlamamaya yemin etmişti. Daha sonra bağışlayamadığı için gizli gizli acı çekmişti. Onunla baş başa kalmaktan korkuyormuş gibi, neden böyle sıtmaya yakalanmışcasına bütün günü dışarılarda geçiriyor, hiç ağzını açmıyordu? Azıcık pişmanlık duysa oturup onu dinlemeye, her şeyi unutmaya hazırdı oysa. Beklediği açıklama gelmeyince kafası durmadan çalışıyor, varsayımlar birbirini izliyor, ama öz saygısı ağzını açmasını engelliyordu. Dayanılmaz günler ağır ağır geçtikçe, yavaş yavaş kendine egemen oluyor, eskisi gibi yerinde duramayan bir genç kıza dönüyordu. Ancak bu güzelim, yiğit dinginliğin altında aralıksız sürüp giden bir işkence yatıyor, akşamları hıçkırıklarını yastığına gömüp yana yakıla ağlıyordu. Görünüşe göre, akıllardan çıkmasa da kimse evlilikten söz etmiyordu. Sonbahar yaklaşıyordu, ne yapılacaktı? Hepsi bu konuya değinmekten kaçınıyor, kararı, bundan söz etme yürekliliğini gösterecekleri güne bırakıyorlardı.

Bu dönemde Madam Chanteau sonunda olanca soğukkanlılığını yitirdi. Başından beri içi içini yemişti. Ancak, yüreğindeki bütün iyi duyguları un ufak eden bu gizli işleyiş, görünüşe göre artık yıkıcı aşamaya gelmişti. Dolayısıyla, şimdiye dek olmadığı kadar dengesizdi, sinirli bir

yangın yiyip bitiriyordu kadıncağızı. Her şeyi içine atmak zorunda olması, rahatsızlığını daha da artırıyordu. Para yüzünden acı çekiyordu. Yavaş yavaş büyüyen, aklının sesini de yüreğinin sesini de bastıran tam bir para çılgınlığına tutulmuştu. Dönüp dolaşıp Pauline'e çullanıyor, onu hem Louise'in gitmesine neden olmakla hem de oğlunu soyup soğana çevirmekle suçluyordu. Bir türlü kapanmayan kanlı bir yaraydı bu. En küçük olgular gözünde büyüyor, genç kızın bir davranışını unutmuyor, "Hemen çık git!" diye bağırışı kulaklarından gitmiyordu! Günün birinde kendisinin de böyle kovulduğunu, ailenin servet ve sevincinin sokağa atıldığını gözünün önüne getiriyordu. Geceleri, bir türlü uykuya dalamadan sağa sola dönerken, ölümün kendilerini şu lanetli Pauline'den kurtaramamış olmasına acı acı yanıyordu. Son derece karışık hesaplar, bin bir tasarı uçuşuyordu kafasında; ama genç kızı ortadan kaldıracak uygun yolu bir türlü bulamıyordu. Aynı zamanda, bir tür tepkiyle, oğluna duyduğu sevgi iyice artıyordu: Belki de kucağına aldığı, beşiğine yatırdığı günlerden daha büyük bir hayranlık duyuyordu ona. Sabahtan akşama kadar kaygılı gözlerle izliyordu Lazare'ı. Yalnız kalır kalmaz hemen kucaklayıp öpüyor, üzülmemesi için ona yalvarıyordu. Kendisinden bir şey saklamıyor, yalnız kaldığında ağlamaya falan kalkışmıyordu, değil mi? Sonra her şeyin düzeleceğine, onun mutlu olabilmesi için gerekirse herkesi boğazlayacağına yemin ediyordu. On beş gün sürekli kendi kendini yedikten sonra, zayıflamasa da yüzü mum gibi sapsarı kesilmişti. Ayaklar iki kez daha şişip inmişti.

Bir sabah, çıngırağı çalıp Véronique'i çağırdı ve gece kalçaya dek şişen bacaklarını gösterdi.

— Bak neler oluyor bacaklarıma! Ne can sıkıcı. Bense bugün sokağa çıkmak istiyordum! Ama şimdi yatağa çakıldım kaldım. Kimseye bir şey söyleme sakın, Lazare kaygılanmasın.

Başına gelenlerden dolayı korkmuş gözükmüyordu. Yalnız azıcık yorgunluktan söz ediyordu, dolayısıyla evdekiler odasına kapanışını küçük bir kırıklığa verdiler. Lazare kıyıyı arşınlamaya gittiğinden, Pauline de ortalıkta dolaşmasından hoşlanılmadığını sezdiği için üst kata çıkmaktan kaçındığından, hasta kadın genç kızın arkasından atıp tutarak hizmetçinin kafasını şişirdi. Artık kendini tutamıyordu. Elini kolunu bağlayan kıpırtısızlık, en küçük bir harekette soluğunu kesen çarpıntılar, görünüşe göre onu gittikçe artan bir umutsuzluğa yuvarlıyordu.

— N'apıyor şimdi aşağıda ha? Yine bir iş açıyordur başımıza. Göreceksiniz bir bardak su bile getirmeyecek bana.

— İyi ama hanımefendi, diye karşılık veriyordu Véronique, kızcağızı yıldıran sizsiniz!

— Hadi canım sen de. Sen onu tanımıyorsun. Ondan daha ikiyüzlüsü yok. Herkesin önünde iyi yanını gösteriyor, ama arkadan çiğ çiğ yiyor insanı. Hadi hadi kızım, onu buraya getirdiğim gün işin içyüzünü bir tek sen görebildin. Buraya adım atmamış olsaydı bunlar hiç başımıza gelmeyecekti... Sonunda işimizi bitirecek: O bakmaya başladığından beri beyefendi kürek mahkûmu gibi acı çekiyor; beni öyle itip kakıyor ki, kanım beynime sıçrıyor. Oğluma gelince, neredeyse çıldıracak...

— Ah hanımefendi, nasıl söylersiniz bütün bunları? Hepinize karşı o kadar iyi ki!

Madam Chanteau akşama dek saydı döktü. Louise'in ansızın kapı dışarı edilmesine varana dek, ağzına geleni söyledi. Hele para konusu hiç dilinden düşmedi. Dolayısıyla Véronique, akşam yemeğinden sonra aşağı inip mutfakta kap kacağı yerleştiren Pauline'i bulabildiğinde içine çöken her şeyi sayıp döktü. Kadının nicedir tüylerini diken diken eden sözlerini kendine saklamıştı ama artık sözcükler kendiliğinden ağzından dökülüyordu.

— Ah küçükhanım, ah, bunların tabaklarını koruyacak kadar iyi yüreklisiniz. Sizin yerinizde ben olsam hepsini yere çalar kırarım.

— Nedenmiş o, diye sordu genç kız şaşkınlık içinde.

— Çünkü ne yapsanız işe yaramayacak, göze giremeyeceksiniz.

Ve burdan yola çıkıp ilk günlere uzandı.

— Böylesi ulu Tanrı'yı bile küplere bindirmez mi? Kuruş kuruş yürüttü paranızı, hem de en aşağılık biçimde. Pes doğrusu, gören de onun size baktığını sanır. Paranız çekmecesinde dururken, bir genç kızın iffetini koruma bahanesiyle önünüzde atmadık takla bırakmıyordu. Ama bu, çengel parmaklarıyla para destesinde koca bir delik açmasına engel olmuyordu. Hey ulu Tanrım, şu fabrika işini sırtınıza yıkmak, sonra sakladığı paranın geri kalanıyla tencereyi kaynatmak için ne oyunlar oynadı. Gerisini öğrenmek istiyor musunuz? Siz olmasanız açlıktan geberirlerdi. O yüzden, Paris'tekiler hesap konusunda öfkelenir gibi olduklarında ödü patladı. Lanet olsun! Doğruca yargıcın karşısına dikebilirdiniz onu. Ama hiç uslanmadı, bugün de paranızı tırtıklıyor, son kuruşuna dek çıtır çıtır yiyecek. Belki yalan söylediğimi sanacaksınız, öyle değil mi? Bakın işte yemin ediyorum. Gözümle gördüm, kulağımla duydum bütün bunları. Üstelik küçükhanım, saygımdan işin en pis yanını anlatmıyorum. Siz hasta yatarken, çekmecenizi karıştıramadığı için nasıl kendini yiyip bitirdiğine hiç değinmiyorum.

Pauline ne söyleyip de sözünü keseceğini bilemeden dinliyordu hizmetçi kızı. Ailenin kendi sırtından geçindiğini, kadının suratını ekşite ekşite onu soyup soğana çevirdiğini düşündükçe içi kararmıştı. Bütün bunları düşünmeyi öteden beri elinin tersiyle itmiş, kendini cimrilikle suçlayarak, gözü kapalı yaşamayı yeğlemişti. Ama artık dinlemek zorundaydı, üstelik hizmetçi kızın bunları anlatırkenki kabalığı olanları daha da ağırlaştırıyordu. Kızın ağzından çıkan her

cümlede belleği tazeleniyor, anlamını yakalayamadığı eski öyküler yerli yerine oturuyor, Madam Chanteau'nun, her gün gizli gizli parasını tırtıklayışı gözünün önüne geliyordu. Büyük bir yorgunluk kolunu kanadını kırmış gibi ağır ağır bir koltuğa çöktü.

— Abartıyorsun, diye mırıldandı.

— Abartıyor muyum, diye sürdürdü Véronique sert bir sesle. Beni asıl çıldırtan para işi değil. Bakın hiç bağışlamayacağım şey, Bay Lazare'ı önce kucağınıza itip sonra geri çekmesi. Evet efendim, tastamam öyle! Artık eskisi kadar zengin değilsiniz, ona babasından mirasa konmuş bir kız gerekliydi. Ee, buna ne diyorsunuz bakalım? Önce soyuluyor, sonra küçümseniyorsunuz, çünkü artık hiçbir şeyiniz yok. Hayır küçükhanım, susmayacağım! Kimsenin, kimsenin cebini boşaltıp, sonra da duygularıyla oynamaya hakkı yok! Kuzeninizi sevdiğinize, onun da size olan onca borcu hiç değilse sevgiyle ödemesi gerektiğine göre, bir de bu açıdan soyulmanız tam anlamıyla aşağılık bir iştir. Gözümle gördüm, elinden gelen her şeyi yaptı bu kadın. Evet, evet, her akşam, habire küçük kızı tavlamaya çalışıyor, bir yığın yakışıksız dolapla genç adamın üstüne salmaya uğraşıyordu. Şu önümüzdeki lambanın bizi aydınlattığı ne kadar ortadaysa, onları birbirlerinin kucağına da bu kadının ittiği o kadar açık. Yemin ederim, evliliği kaçınılmaz kılabilmek için neredeyse şamdanı bile kendisi tutacaktı. Kızla oğlan sonuna dek gitmedilerse, bu onun kusuru değil. Hadi bakalım, onurunuz ayaklar altına alınmışken, geceleri acı acı gözyaşları dökerken, kalkıp onu savunun da görelim. Odamdan sesinizi duyuyorum çünkü. Bütün bu acılar, haksızlıklar sonunda beni hasta edecek!

— Yalvarırım sus, diye geveledi yıkılmak üzere olan Pauline, çok üzüyorsun beni.

Yanaklarından iri damlalar süzülüyordu. Hizmetçi kızın yalan söylemediğini, kendisine duyduğu sevgiyle yüreğinin

kan ağladığını hissediyordu. Anlatılan her sahne canlı bir gerçeklik kazanıyordu; Lazare erim erim eriyen Louise'e sarılırken, Madam Chanteau kapıda nöbet tutuyordu. Hey ulu Tanrım! Kendisi onlara yürekten bağlıyken, hepsinin ayrı ayrı kendisini aldatması için ne yapmıştı acaba?

— Yalvarırım sus, boğulacak gibi oluyorum.

Onu böyle duygulanmış gören Véronique, kısık sesle şunları eklemekle yetindi:

— Daha fazlasına dilim varmıyorsa onun değil, sizin hatırınızdan. Üstelik kadın gelmiş sabahtan beri, hakkınızda ağzına gelen bütün pislikleri kusuyor üstüme! Ona yaptığınız iyilikleri kötülük diye andığını işitince, bütün sabrım taştı, kanım beynime sıçradı. Yemin ederim! Onları sizin mahvettiğinizi, oğlunu yavaş yavaş öldürdüğünüzü öne sürüyor. İnanmazsanız, gidip kapısını dinleyin.

Ama Pauline hıçkırıklara boğulunca, Véronique ne yapacağını şaşırdı, kızın başını ellerinin arasına aldı, saçlarını öptü:

— Hayır küçükhanım, hayır, artık bir şey demiyorum. Ama bunları bilmeliydiniz. Böyle göz göre göre soyulmak aptallık oluyor. Ama artık ağzımı açmıyorum, susun lütfen.

Derin bir sessizlik çöktü odaya. Hizmetçi fırında kalan son koru söndürdü. Sonunda kendini tutamayıp mırıldandı:

— Neden şiştiğini çok iyi biliyorum: Kötülüğü dizlerine vurdu.

Gözünü bir mutfak karosuna dikmiş, çektiği acıyla kafası iyice karışmış olan Pauline gözünü yerden kaldırdı. Ne diyordu Véronique, kimin neresi şişmişti? Eli ayağına dolaşan Véronique verdiği susma sözünü çiğnedi. Hanımını yargılama yürekliliğini gösterse de verdiği buyrukları yerine getiriyordu. O gece, iki bacak da şişmişti ve bunun Lazare'a söylenmemesi gerekiyordu. Hizmetçi bu ayrıntıları anlatırken Pauline'in yüzü değişiyor, az önceki tasalı bitkinliğin yerini kaygı alıyordu. Demin öğrendiklerine karşın, çok ciddi olduğunu bildiği bu hastalık belirtisinden korkmuştu.

— İyi ama onu böyle bırakamayız, dedi ayağa kalkarken. Canı tehlikede.

— Evet, evet, tehlikede, diye bağırdı Véronique kabaca. O hiç öyle gözükmüyor, zaten aklına bile getirmiyor böyle bir şeyi. Yatağında paşalar gibi kurulmuş, başkalarının canına okuyor. Ayrıca şu anda uyuyor, yarını beklemeli. Yarın doktorun Bonneville'e geliş günü.

Ertesi gün, annesinin durumunu Lazare'dan saklamaya olanak kalmadı. Pauline bütün gece, zaman zaman uyanıp döşemeden geliyor sandığı inlemeleri dinlemişti. Sonra öyle derin bir uykuya dalmıştı ki, bir kapı gürültüsü onu sıçratarak uyandırdı. Hemen üstüne bir şey geçirip aşağı inerken, birinci katın sahanlığında hastanın odasından çıkan Lazare'a rastladı. Şişkinlik artmış, bunun üzerine Véronique delikanlıya durumu haber vermeye karar vermişti.

— Nesi var? diye sordu Pauline.

Yüzü allak bullak olan Lazare hemen karşılık vermedi. Her zamanki gibi, çenesini titreyen parmaklarının arasına almıştı. Konuşabildiğinde, ağzından çıkan ilk cümle, belli belirsiz gevelediği şu sözler oldu:

— İşi bitik.

Dalgın dalgın kendi odasına çıkıyordu. Pauline ardına düştü. İkinci kattaki, Louise'le onu kucak kucağa yakaladığı odaya vardıklarında kapıyı kapadı, oğlanı yatıştırmaya çalıştı.

— Dur bakalım, nesi var bilmiyorsun daha. En azından hekimi bekle. Çok güçlü bir kadındır, umudunu kesme.

Ama oğlan, ansızın kafasında belirmiş bir inançla, sözünde direniyordu.

— İşi bitik, bitik.

Bu beklenmedik darbe, Lazare'ın kolunu kanadını kırmıştı. Yataktan kalktığında, her zamanki gibi denizi seyretmiş, sıkıntıdan esnemiş, yaşamın anlamsızca boş olduğunu söyleyerek yakınmıştı. Ama annesi yorganı dizlerine dek çe-

kince, su toplayıp şişmiş, çoktan canı çekilmiş kalın ağaç kütüklerini andıran kocaman, solgun bacaklar yüreğinde korkuyla karışık bir merhamet uyandırmıştı. Hey ulu Tanrım! Yıkım işte böyle göz açıp kapayıncaya dek insanın tepesine çöküveriyordu. Şu anda geniş masasının bir köşesine çökmüş zangır zangır titriyor, az önce tanı koyduğu hastalığın adını anmayı göze alamıyordu. İki yıllık tıp eğitimi, ölüm karşısında bütün hastalıkların birbirine eşit olduğunu gösterememişti ona. Gerek yakınlarından biri gerek kendisi kalp hastalığına yakalanacak diye hâlâ ödü patlıyordu. Yaşamın kaynağından, yüreğinden vurulmak ona göre en korkunç, en acıklı ölümdü. Annesi de, ardından kaçınılmaz biçimde kendisi de böyle ölüp gideceklerdi.

— Neden böyle üzülüyorsun? diye üsteliyordu Pauline, bedeni su topladığı halde uzun süre yaşayan insan var. Bayan Simonnot'yu anımsıyor musun? Sonunda göğsüne kan oturmuştu da öyle göçüp gitmişti.

Ama Lazare durmadan başını sallıyordu. Böyle boş sözlerle kandırılacak çocuk değildi. Gözünü pencereden ayırmıyor, masanın köşesinden sallanan bacakları boşluğu dövüyor, bedenindeki titreme bir an bile kesilmiyordu. Bunun üzerine genç kız, aralarındaki ilişkinin kopmasından bu yana ilk kez, eski günlerdeki gibi eğilip onu alnından öptü. Birlikte büyüdükleri bu odada yine yan yanaydılar. Pauline'in bütün hıncı tepelerine çöken büyük acının içinde eriyip gitmişti. Gözlerini sildi. Oğlan ağlayamadığı için kurulmuş makine gibi yineleyip duruyordu:

— İşi bitik, işi bitik.

Her hafta, Bonneville'den dönerken yaptığı gibi, saat on bire doğru gelen Doktor Cazenove, Madam Chanteau'yu yatakta görünce çok şaşırdı. Hey Tanrım, nesi vardı bu sevgili hanımın? Hatta birtakım şakalar bile yaptı: Aman canım, bu evde de herkes pek hanım evladıydı, yakında evi cankurtarana çevireceklerdi. Ama hastayı inceleyip bacak-

larını yokladıktan, neler hissettiğini sorduktan sonra ciddileşti. Yüreğini saran korkuyu da ancak kırk yıllık deneyimi sayesinde saklayabildi.

Zaten, Madam Chanteau kesinlikle durumunun ciddiliğinin farkında değildi.

— Umarım beni bu durumdan çekip çıkarırsınız Doktor, dedi neşeli neşeli. Görüyorsunuz ya aslında tek korkum, böyle yüksele yüksele şişmenin beni boğup öldürmesi.

— İçiniz rahat olsun, hep böyle yükselmez, dedi hekim hastası gibi gülerek. Çıksa bile, biz onu durdurmayı biliriz.

Muayeneden sonra odaya girmiş olan Lazare, fırsatını bulup şöyle bir köşeye çekerek sorular sormak, kafasını kurcalayan şeyi öğrenmek için yanıp tutuşarak, tir tir titreyerek dinliyordu hekimi.

— Bakın sevgili hanımefendiciğim, diye sürdürüyordu hekim, sakın tasalanmayın, yarın gelip sizinle biraz gevezelik edeceğim. Hoşça kalın, reçetemi aşağıda yazacağım.

Alt katta Pauline yemek odasına girmelerini engelledi, çünkü Chanteau'ya karısında sıradan bir kırıklık olduğunu söylemişlerdi. Mutfak masasının üzerine mürekkeple kâğıt hazırlamıştı. Onların kaygıyla karışık sabırsızlıklarını gören Doktor Cazenove durumun ciddi olduğunu açıkladı. Ancak, kesin bir sonuca varmaktan kaçınarak, uzun ve karışık cümleler kuruyordu.

— Sözün kısası, işi bitik, diye haykırdı Lazare sinirli sinirli. Sorun kalbinde, değil mi?

Doktor, Pauline'in bakışlarıyla yalvardığını anladı.

— Evet, sanırım kalp, dedi... Ancak bütünüyle iyileşemese bile, belli birtakım tedbirler alınırsa, uzunca bir süre yaşayabilir.

Delikanlı, söylenenlere kanmayan öfkeli çocuklar gibi sertçe omuz silkti. Konuşmaya devam etti:

— Ve son zamanlarda ona bakan tek insan olarak, doktor, beni bu konuda uyarmadınız. Bu iğrenç şeyler öyle bir günde ortaya çıkmaz. Hiçbir şey çarpmadı mı gözünüze?

— Çarptı, çarptı, diye mırıldandı Cazenove, bir iki küçük şey gözüme çarptı.

Lazare'ın küçümseyen bir bakışla güldüğünü gördü:

— Dinleyin beni aslanım, başkalarından daha salak olduğumu sanmıyorum, ama hiçbir şeyi önceden kestirememiş olmak ve hastalık karşısında apışıp kalmak ilk kez başıma gelmiyor, insan denen karmaşık makinenin daha ilk hecelerini gevelerken, her şeyi bilmemi beklemeniz gerçekten can sıkıcı.

Kızmış, ince kâğıdı delik deşik eden divitiyle sinirli sinirli reçetesini yazıyordu. İri bedeninin ani hareketlerinde deniz kuvvetleri cerrahı kendini gösteriyordu. Ama ayağa kalktığında, açık denizlerin esmerleştirdiği yaşlı yüzü, karşısında dikilen Lazare'la Pauline'in umutsuzluk içinde başlarını önlerine eğdiğini görünce yumuşadı.

— Bakın yavrucaklarım, diye sürdürdü konuşmasını, onu bu dertten kurtarabilmek için elimizden geleni yapacağız. Biliyorsunuz, karşınızda büyüklük taslamak istemem. Dolayısıyla, açık konuşmak gerekirse, hiçbir şey diyemem. Ancak bence öyle yakın bir tehlike yok.

Lazare'da yüksükotu özü olduğunu öğrendikten sonra çıkıp gitti. Yazdığı reçetede yalnız bu özle bacakların ovulmasını ve şekerli bir bardak suya birkaç damla karıştırılıp hastaya içirilmesini salık veriyordu. Şimdilik bu kadarı yeterliydi, ertesi gün birtakım haplar getirecekti. Belki kan da alabilirdi. Lazare'ın tersine, Pauline doktoru körüklü arabasına dek geçirdi. İşin doğrusunu öğrenmek niyetindeydi. Oysa doktor doğruyu ağzına alma gözüpekliğini gösteremiyordu. Pauline mutfağa döndüğünde Lazare'ı reçeteyi okurken buldu. Daha yüksükotu sözünü okur okumaz sapsarı kesilmişti.

— Böyle kendinizi yiyip bitirmeyin, dedi yanlarında kalıp konuşulanları işitebilmek üzere patates soymaya girişmiş olan Véronique. Hekimlerin hepsi felaket tellallığı yapmaya

bayılır. Bu, diyecek bir şey bulamadığına göre ciddi bir şey yok demektir.

Aşçı kadının patateslerini doğradığı tencerenin başında bir tartışmaya giriştiler. Pauline'in yüreğine su serpilmiş gibiydi. Sabah yengesini kucaklamaya gitmiş, yüzünü çok iyi bulmuştu. Böyle pembe yanakları olan bir insan ölüp gidemezdi. Lazare'sa, reçeteyi titreyen parmaklarının arasında döndürüp duruyordu. Kâğıdın üzerindeki yüksükotu sözcüğü alev alev yanıyordu: Annesinin işi bitikti.

— Ben yukarı çıkıyorum, dedi en sonunda.

Kapıda bir an duraksadı, kuzenine:

— Gelir misin? dedi.

Genç kız da bir an duraksadı.

— Yengemi zorlarım diye çekiniyorum, diye mırıldandı.

Kısa bir sessizlik oldu. Delikanlı, tek bir sözcük daha söylemeden tek başına çıktı yukarı.

Lazare babasını kaygılandırmamak için, solgun bir yüzle de olsa öğle yemeğine geldi. Zaman zaman, evin içinde çıngırağın sesi Véronique'i çağırıyor, hizmetçi kız, hastanın elini bile sürmediği çorba kaseleriyle gidip geliyordu. Aşağı indiğinde, Pauline'e zavallı delikanlının üst katta çıldırmak üzere olduğunu anlatıyordu. Orada onu, her an annesinin kollarının arasında can vereceğinden korkuyormuş gibi altüst olmuş bir surat, nereye koyacağını bilemediği elleriyle, ateşler içinde görmek gerçekten insanın yüreğini paralıyordu. Saat üçe doğru hizmetçi yeniden yukarı çıktı. Derken tırabzandan sarkarak genç kıza seslendi. Pauline birinci katın sahanlığına gelince de:

— İçeri girip bu oğlana yardım etmelisiniz küçükhanım, dedi. Kocakarı kızarsa kızsın! Kendisini yana çevirmesini istiyor. Oğluysa, elini bile süremeden tiril tiril titriyor! Üstüne üstlük, benim de yatağa yaklaşmamı yasaklıyor.

Pauline odaya girdi. Üç yastığa sırtını dayamış rahatça oturan Madam Chanteau'yu gören, omuzlarını sarsan, ke-

sik kesik ve acılı soluk alıp verişini salt tembellikten sanırdı. Lazare da annesinin önünde geveleyip duruyordu:

— Seni sağa çevirmemi mi istiyorsun?

— Evet, evet it biraz... Vah zavallı yavrum, dediğimi bile kavrayamıyorsun!

O arada genç kız yengesine yapışmış usulca döndürmeye girişmişti bile.

— Bırak ben yapayım, amcamdan alışkınım. İyi misin böyle?

Sinirlenen Madam Chanteau, kendisini itip kakıyorlar diye homurdandı. Kolunu oynattığı an soluksuz kalıyordu, dolayısıyla, kararan yüzüyle bir dakika soluksuz kaldı. Lazare, umutsuzluğunu gizlemek üzere yatak perdelerinin gerisine çekilmişti. Bununla birlikte, genç kız hastanın bacaklarını yüksükotu suyuyla ovalarken odada kaldı. Bu işler yapılırken başını öteye çeviriyor, ama karşı konmaz bir ihtiyaçla görür görmez boğazını düğümleyen kocaman bacaklara, kıpırtısız et yığınlarına bakmadan duramıyordu. Kuzeni onu bu kadar çökmüş görünce, aşağı yollamayı daha uygun buldu. Madam Chanteau, öbür yana döndürülmekten bitkin düşüp uykuya dalınca Lazare'ın yanına gitti. Kısık sesle:

— Dışarı çıksan daha iyi olacak, dedi.

Oğlan, bir an, gözlerine dolan yaşları tutmaya çalıştı. Ama sonunda, utanç içinde kekeleye kekeleye alt kata indi:

— Hey ulu Tanrım! Yapamıyorum, yapamıyorum.

Hasta uyanınca, ilkin oğlunun yokluğunu algılamadı. Yüzünde bir şaşkınlık var gibiydi. Yaşadığını hissetmeye dair bencilce bir ihtiyaçla, bütün gücünü toplamaya çalışıyordu. Uzağa oturmuş, konuşmadan, kıpırdamadan kendisini gizliyor olsa da, Pauline'in varlığı kaygılandırmıştı onu. Yengesini daha iyi görebilmek üzere başını uzatınca, bir iki sözcükle onu aydınlatma gereğini duydu.

— Kaygılanma, benim. Lazare Verchemont'a kadar gitti, marangozu görmesi gerekiyormuş.

— Peki, peki, diye mırıldandı Madam Chanteau.

— İşinden geri kalmasını gerektirecek kadar acı çekmiyorsun değil mi?

— Elbette.

O andan sonra, daha dün yerlere göklere koyamadığı oğlundan tek tük söz açtı. Tüm yaşama nedeni olan bu varlık, ömrünün geri kalan bölümünden çıkıp gidiyordu. Beynindeki dağınıklık, geriye yalnız bedensel sağlığıyla ilgili tasayı bırakmıştı. Kimin yerine kimin geçtiğini algılayamadan, genç kızın yatağın çevresinde dönenmesinin yarattığı güvensizliğin verdiği dalgınlıkla, Pauline'in kendisine bakmasını kabullendi; kendisi de onu gözleriyle izlemekle yetiniyordu.

O arada, bacakları yorgunluktan bitmiş, aklı başından gitmiş olan Lazare mutfağa inmişti. Evin her yeri onu korkutuyordu: Boşluğuyla üstüne çöken kendi yatak odasına giremiyor, yemek odasından geçemiyor, hiçbir şey olmamış gibi gazetesini okuyan babasını görünce hıçkırıklara boğuluyordu. Dolayısıyla, eski güzel günlerdeki gibi tencereleriyle boğuşan Véronique'i göreceğinden emin olduğu, evin biricik sıcak ve canlı köşesi olan mutfağa dönüyordu hep. Hizmetçi kız, onun, fırının yanındaki her zaman oturduğu sandalyeye çöktüğünü görünce, yüreksizliği konusundaki düşüncesini açıkça dile getirdi:

— Doğrusunu isterseniz beyefendi, kimseye pek bir yardımınız dokunmuyor. Her şey gene şu zavallı küçükhanımın sırtına kalacak. Dışarıdan bakan, bu evde kimsenin daha önce hastalanmadığını sanacak; oysa, boğazından hastalandığı zaman nasıl da iyi bakmıştınız kuzeninize... Öyle değil mi? Tersini söyleyemezsiniz, tam on beş gün üst kattan inmediniz, çocuk gibi bir o yana bir bu yana çevirdiniz kızı.

Lazare, büyük bir şaşkınlıkla dinliyordu hizmetçiyi. Bu çelişkiyi, neden böyle değişik, mantığa aykırı duygular taşıdığını hiç düşünmemişti.

— Doğru söylüyorsun, doğru söylüyorsun, deyip duruyordu.

— Kimseyi odaya sokmuyordunuz, diye devam etti hizmetçi, küçükhanım, hanımefendiden çok daha acıklı durumdaydı. Öyle çok acı çekiyordu ki... Onu görünce allak bullak aşağı iniyor, ondan sonra şu kadarcık bir lokmayı bile yutamıyordunuz. Bugünse, annenizi yatakta görür görmez mideniz bulanıyor. Şöyle bir tas bitki suyu bile götüremeyeceksiniz kadına. Ne olursa olsun anneniz o sizin.

Lazare artık söylenenleri işitmiyor, inatla önündeki boşluğa bakıyordu. Sonunda mırıldandı:

— N'eylersin, elimden gelmiyor. Belki de annem olduğu için yapamıyorum. Onu o bacaklarla görüp de içimden işi bitmiş diye geçirirken, şuramda bir şeyler kopuyor, koşup odadan çıkmasam hayvanlar gibi uluyacağım.

Bütün bedeni yeniden tir tir titremeye başladı. Masadan düşmüş bir bıçağı yerden almış, gözleri yaş içinde görmeden inceliyordu. Bir an ortalıkta çıt bile çıkmadı. En az onun kadar duygulanan Véronique, ateşteki tencereye gömülmüştü. Sonunda kaldığı yerden sürdürdü:

— Bakın, Mösyö Lazare biraz kumsala inmelisiniz. Burada hep ayağımın altında dolaşınca işimi aksatıyorsunuz. Mathieu'yü de yanınıza alın. Müthiş can sıkıcı, o da bedenini ne yapacağını bilmiyor. Üstelik yukarıya hanımefendinin yanına çıkmasını engelleyeceğim derken canım çıkıyor.

Ertesi gün, Doktor Cazenove yine kararsız kaldı. Ya apansız bir çöküş yaşanabilir ya da bacaklardaki su iner, hasta belli bir süre için iyileşebilirdi. Kan akıtmaktan vazgeçti. Yüksükotu suyuyla ovma tedavisinin yanına getirdiği hapları ekledi, içten içe siniri de barındıran acılı yüzü, böyle organlarla ilgili durumlarda ilaçlara pek inanmadığını ortaya koyuyordu; organların birer birer çökmesi, hekimin olanca bilgisini gereksiz kılıyordu. Zaten, hastanın artık acı çekmediğini öne sürüyordu. Gerçekten de, Madam Chanteau artık dayanılmaz bir sancıdan yakınmıyordu. Bacakları kurşun gibi ağırlaşmıştı, şöyle azıcık kıpırdayınca soluğu kesili-

yordu. Ama sırtüstü kıpırdamadan yatarken, kendisini bile kandıran güçlü sesine, canlı gözlerine kavuşuyordu. Onu böyle görünce, oğlunun dışında kimse umut kesmeye yanaşmıyordu. Doktor arabasına binince, yine de çok yakınmamalarını, çünkü bir anda göçüp gitmeyişinin hem kendisi hem yakınları için Tanrı'nın bir lütfu olduğunu söyledi.

İlk geceyi çok zor geçirmişti Pauline. Bir koltuğa uzanmış, ama can çekişen kadının güçlü soluması hiç kulaklarından gitmediği için uyuyamamıştı. Azıcık içi geçince, hastanın soluğunun evi salladığını, az sonra her şeyin başlarına çökeceğini sanmıştı. Derken ansızın göğsü daralmış, birkaç aydır yaşamını allak bullak eden sıkıntılar belleğinde canlanmıştı. Şu ölüm döşeğinin başında bile yüreğine dinginlik gelmiyor, olup biteni bağışlayamıyordu. Hastanın başında tuttuğu iç karartıcı nöbet sırasında, özellikle Véronique'in açıklamalarından dolayı acı çekiyordu. Eskiden gösterdiği şiddet, kıskançlıktan kaynaklanan hınç, en ince ayrıntısına dek belleğine geliyor ve bunları sindirmekte güçlük çekiyordu. Hey ulu Tanrım; artık sevilmemek, sevdiği tarafından sırtından bıçaklanmak, küçümsenmiş, ayağa kalkmış bir insan olarak tek başına kalmak! Yeniden açılan yarası kanıyordu. Lazare'ın kendisini küçük düşürdüğünü hiç böylesine derinden hissetmemişti. Kendisini hançerlediklerine göre, onlar da geberip gidebilirlerdi. Sonunda bütün ağırlığıyla göğsüne çöken yengesinin güçlü hırıltısı içinde, parasıyla yüreğinin çalınışı dönüp dönüp beynine iniyordu.

Gün ağardığında, Pauline savaştan çıkmış gibiydi. Sevgi geri gelmiyor, artık yalnız görev duygusu onu bu odada tutuyordu. Bu da onu çok daha mutsuz ediyordu: Kendisi de kötü yürekli biri olup çıkacak mıydı? Gün böyle karışık duygular içinde geçti. Kendinden hiç hoşnut değildi. Hastanın güvensizliği onu canından bezdiriyor, durmadan koşturuyordu. Hasta kadın gönül alıcı sözlerine homurdanarak karşılık veriyor, kuşkulu bakışlarla onu izliyor, sürekli

ne yaptığına bakıyordu. Bir mendil istemişse, kullanmadan kokluyor, Pauline bir şişe sıcak su getirdiğinde önce şişeye dokunmak istiyordu.

— Nesi var bunun? diye soruyordu genç kız hizmetçiye. Beni kendisine kötülük edebilecek biri mi sanıyor?

Hekimin gidişinden sonra Véronique Madam Chanteau'ya bir kaşık şurup uzatınca, o sırada dolapta temiz çamaşır arayan kuzenini göremeyen kadın mırıldandı:

— Bu ilacı hekim mi hazırladı?

— Hayır hanımefendi, küçükhanım hazırladı.

Bunun üzerine kadın, dudaklarının ucuyla bir yudum aldı ve yüzünü buruşturdu.

— Bakır kokuyor. Beni böyle ne içmeye zorluyor bilmiyorum. Dünden beri midemde bakır tadı var.

Sonra, ansızın kaldırıp kaşığı yatağın arkasına fırlattı. Véronique'in ağzı bir karış açık kaldı.

— İyi doğrusu, bu da nereden çıktı şimdi?

— Benim daha çekip gitmeye niyetim yok, dedi Madam Chanteau başını yastığa bırakırken. Dinle bak, ciğerlerim daha sapasağlam. Ama o benden önce gidebilir, çünkü hiç de sağlıklı görünmüyor.

Pauline bu sözü işitmişti. Yüreğinden vurulmuşa dönerek, başını çevirip Véronique'e baktı. Yengesinin kafasında beliren bu iğrenç kuşku nedeniyle onun adına utanarak, ilerleyecek yerde geri gidiyordu. Derken içinde bir gevşeme oldu, korku ve nefretle yere serilmiş bu talihsiz kadına karşı büyük bir acıma duygusu uyandı yüreğinde. Üstelik hınç duyacak yerde, eğilip hastanın zehirlenme korkusuyla yatağın altına sürdüğü ilaçları görünce acılı bir sevecenlik kapladı içini. Akşama dek yılgınlığa kapılmadan yumuşak davrandı. Kadının ellerine diktiği kaygılı bakışları görmezden geldi. En büyük arzusu, gösterdiği kesintisiz özenle, can çekişen kadının ölüm korkusunu yenmek, bu büyük korkuyla kendisini kapıp koyvermesine izin vermemekti. Gidip bu

öyküyü anlatarak Lazare'ı daha çok ürkütmesini yasakladı Véronique'in.

Madam Chanteau sabahtan beri oğlunu bir kez sormuş, yüzünü göremediğine şaşırmaksızın verilen yanıtla yetinmişti. Kocasından o kadar bile söz etmiyordu. Aşağıda, tek başına yemek odasında ne yaptığı umurunda bile değildi. Onun için artık her şey silinip gidiyor, bacaklarındaki soğukluk yavaş yavaş yukarı çıkıyor, her geçen dakika yüreğini donduruyor gibiydi. Pauline'in her yemekte, amcasına yalan söylemek üzere aşağı inmesi gerekiyordu. O akşam, Lazare'ı da kandırdı ve bacaklardaki şişliğin gittikçe azaldığını söyledi.

Oysa gece, hastalık korkutucu biçimde ilerledi. Ertesi gün tan ağarırken, genç kızla hizmetçi odaya girdiklerinde, Madam Chanteau'nun gözlerindeki ifadeden korktular. Yüzü hiç değişmemişti ve ateşi de yoktu. Yalnız; anlama yeteneği bir yere takılıp kalmış gibiydi, tek bir saplantı beyni tüketiyordu. Bu da ağzından çıkmış son cümleydi. Varlık, korkunç bir yılgıya kapılmış, tek bir tıtkunun alevinde yanıp eriyordu.

Doktor Cazenove'un gelişine dek sabah korkunç geçti. Madam Chanteau artık kuzeninin kendisine yaklaşmasını bile istemiyordu.

— Rica ederim, bırak sana bakayım, diye yineliyordu Pauline. Yatarken böylesine acı çektiğine göre, bir an için kaldırayım seni.

O zaman can çekişen kadın, boğazını sıkıyorlarmış gibi debeleniyordu.

— Hayır, hayır, senin elinde makas var, etime batırıyorsun. Çok iyi duyuyorum, her yanım kanıyor.

Bu mantıksız sözlerden incinen genç kız ondan uzak durmak zorunda kalıyordu. Yorgunluk ve acıma duygusuyla sendeliyor, işe yaramayan iyi yürekliliğin altında eziliyordu. Kadına en küçük bakımı kabul ettirebilmesi için, gözünden yaş getirten kabalıklara ve suçlamalara katlanması

gerekiyordu. Kimi zaman, kolu kanadı kırık, sandalyesine çöküyor, artık öfkeye dönüşmüş eski sevecenliğini nasıl geri getireceğini bilemeden ağlıyordu. Ardından yine yazgısına boyun eğiyor, yumuşaklığı iki katına çıkarıyor, bin türlü kurnazlığa başvuruyordu. Ama o gün üstelemesi, onu uzun süre tir tir titreten bir bunalıma yol açtı.

— Bak yenge, dedi kaşığa yapışarak, doktorun şurubu içmeni istediği saat geldi. Bu konuda ne kadar titiz olduğunu biliyorsun.

Madam Chanteau şişeyi görmek istedi. Sonunda kokusunu aldı.

— Dünkü mü bu?

— Evet yengeciğim.

— İstemem.

Ancak yeğeni, yalvara yakara bir kaşık daha içmeye razı etti onu. Hastanın yüzünde büyük bir güvensizlik okunuyordu. Ve daha kaşık ağzına girer girmez, ağzına dolanı dönüp şiddetle yere tükürdü. Müthiş bir öksürük nöbeti içinde, hıçkırıklar arasında geveledi:

— Kezzap bu, her yanımı yakıyor.

İlk yirmi frangı aldığı gün başlamış olan, Pauline'i görünce duyduğu büyük korku ve tiksinti günden güne büyümüş, çektiği acının yarattığı bozulma içerisinde, bir dizi çılgınca lafa dönüşmüştü. Genç kızsa şaşkınlıktan dili tutulmuş, kendini savunmak üzere tek bir sözcük bulamadan bunları dinliyordu.

— Hissetmiyor muyum sanıyorsun? Her şeye bakır ve kezzap katıyorsun. Soluğumu kesen de bu. Benim hiçbir şeyim yok. Dün akşam çorbama o kül rengi yeşil şeyi karıştırmasaydın bu sabah ayağa kalkacaktım. Evet, evet, benden bıktın, beni gömmek istiyorsun. Ama ben sağlamım, ben seni gömeceğim.

Konuştukça ateşleniyor, soluğu kesiliyor, başına az sonra büyük bir yıkım gelecekmiş gibi dudakları mosmor oluyordu.

— Ah yengeciğim, bilsen nasıl yüreğimi yaralıyorsun, diye mırıldanıyordu Pauline büyük bir korkuyla.

— İyi ama, senin de istediğin bu değil mi, ha? Hadi, hadi, çok iyi tanırım ben seni. Daha başından beri aklındaki buydu, ikimizi de gebertip soymak üzere girdin bu eve. Aklın fikrin eve el koymakta, ben de buna engel oluyorum. Ah sürtük, ah! Daha ilk gün başını ezmeliydim senin. Nefret ediyorum senden, nefret!

Pauline, hiç kıpırdamadan sessizce ağlıyordu. İsyan duygusu, kendiliğinden dudaklarından tek bir söz hâlinde dökülüyordu:

— Aman Tanrım! Aman Tanrım!

O arada Madam Chanteau gücünü yitiriyor, saldırıların ardından çocuklar gibi büyük bir korkuya kapılıyordu. Başı yeniden yastığa düşmüştü.

— Sakın yaklaşma, dokunma bana. Dokunursan, avazım çıktığı kadar bağırırım. Hayır, hayır, içmek istemiyorum. Zehir o.

Sımsıkı yapıştığı yorganı boğazına dek çekiyor, ağzını kapatıp başını sağa sola döndürerek yastığın altına gizlenmeye çalışıyordu.

— Mantıklı ol yengeciğim. İstemediğin bir şeyi içirmem sana.

— Öyle diyorsun ama şişe elinde. Aman Tanrım, çok korkuyorum, çok!

Bunu dedikten sonra başını geriye deviriyor, duyduğu büyük korkuyla yüzü mor lekeler içinde kalıyordu. Can çekişiyordu artık. Kadının kollarında can vereceğini sanan genç kız çıngırağı çalıp hizmetçiyi çağırdı. İkisi birlikte bin bir çabayla yatağın dışına sarkan kadını kaldırıp yatağına yatırdılar.

Böylece, Pauline'in kişisel acıları, sevda işkenceleri bu ortak acının içinde eriyip gitti. Daha dün kanayan yarasını artık düşünmüyordu. Şu korkunç çöküş karşısında, ne şiddet

kalmıştı ne kıskançlık. Her şey sonsuz bir acıma duygusunda kaynamıştı. Artık çok daha fazla sevmek, çok daha fazla özveride bulunmak, öbür insanların acılarını dindirmek üzere haksızlığa ve kötü söze çok daha fazla katlanmak istiyordu. Yaşamın verdiği acıdan en büyük payı kendine ayırmak bir yiğitlikti sanki. O andan itibaren kendini bırakmak yerine, ölüm döşeğinin karşısında gayet soğukkanlı davrandı; tıpkı ölüm tehdidi kendi başında dolaşırken yaptığı gibi. Bir an bile yılıp usanmıyor, her an tetikte bekliyordu. Dahası, sevecenliği geri gelmişti. Yengesinin öfke nöbetlerini hoş görüyor, böyle usul usul küplere bindiği için kadına acıyor, onu eski yıllardaki hâliyle gözünün önüne getiriyor, on yıl önce fırtınalı bir akşam Bonneville'e vardığı zamanki gibi seviyordu onu.

O gün, Doktor Cazenove ancak öğle yemeğinden sonra gözüktü: Bir kaza, çiftçilerden birinin yerine oturtmak zorunda kaldığı kırık kolu Verchemont'da alıkoymuştu onu. Madam Chanteau'yu görüp mutfağa indiğinde, kötü bir izlenim edindiğini gizlemedi. Tesadüfen, yüreğini yiyip bitiren ateşli aylaklığı içinde Lazare de orada fırının yanındaydı.

— Artık umut yok, değil mi? diye sordu. Bu gece Bouillaud'nun kalp hastalıklarıyla ilgili kitabını bir daha okudum.

Hekimle birlikte aşağı inmiş olan Pauline ona öyle yalvaran bakışlarla baktı ki, genç adamın öfkeli havası dağılıverdi. Hastalıklar kötüye gitmeye başlayınca küplere biniyordu.

— Eh, sevgili dostum, insanın yüreği ağzında değil ki!.. Bir şey söylenebilir mi bu konuda? Bence karaciğeri çok daha hasta. Ayrıca makine bozulduğunda her şey sıraya girer. Lanet olsun! Ciğerler, mide, giderek yüreğin kendisi. Gece oturup Bouillaud okuyup kendinizi hasta edeceğinize, azıcık uyusaydınız çok daha iyi ederdiniz.

Artık evin içinde hepsi ağız birliği etmiş, Lazare'a annesinin karaciğerden ölmekte olduğunu söylüyorlardı. O buna

inanmıyor, uykusunun kaçtığı saatlerde eski kitaplarını karıştırıyordu. Derken hastalık belirtileri konusunda kafası karışıyor, hekimin bütün organları birbiri ardından çöktüğü açıklaması iyice korkuya kapılmasına yol açıyordu.

— Peki, daha ne kadar dayanabilir diyorsunuz? diye sordu bin bir güçlükle.

Cazenove elini belli belirsiz salladı.

— On beş gün, belki bir ay. Ayrıca bana sormayın, belki yanılıyorumdur. Hiçbir şey bilmediğimizi, elimizden bir şey gelmediğini söylerken siz haklı olabilirsiniz. Doğrusu, hastalığın dünden beri aldığı yol ürkütücü.

Bardakları silmekte olan Véronique, ağzı bir karış açık hekime bakıyordu. Doğruydu demek! Hanımefendi bunca hasta mıydı, ölmek üzere miydi? O ana dek tehlikeye inanamamış, kıyıda köşede söylenip durmuştu, yüreğinin derinlerinde yatan kötülükten ötürü, kadının herkesi kandırmak üzere hastaymış gibi davrandığına inanmıştı. İşittikleri karşısında şaşkına döndü. Pauline ona, yalnız kalmasın diye hanımın yanına çıkmasını söylediğinde, ellerini önlüğüyle kurulayıp söylene söylene üst kata yollandı.

— Ulu Tanrım, ulu Tanrım şu işe bak sen.

— Peki doktor, dedi aklı başında kalmış tek insan olan Pauline, bu arada amcamı da düşünmeliyiz. Onun olacaklara hazırlanması gerektiği kanısında değil misiniz? Gitmeden bir görseniz.

Tam bu sırada Rahip Horteur çıkageldi. Madam Chanteau'nun rahatsızlığı adını verdiği şeyi ancak o sabah öğrenmişti. Hastalığın ciddiliğini fark edince güneş yanığı güleç yüzünde gerçek bir acı belirdi. Vah zavallı kadın, vah. Olacak şey mi, daha üç gün önce sapasağlam gözüküyordu. Kısa bir suskunluğun ardından sordu:

— Gidip görebilir miyim?

Dine bağlı olmadığını bildiği ve isteğini geri çevirmesinden korktuğu Lazare'a kaygılı bir bakış attı. Kolunu kıpır-

datacak hâli kalmamış delikanlıysa soruyu işitmemişe benziyordu. Onun yerine, kesin bir kararlılıkla Pauline yanıt verdi:

— Hayır sayın rahip, bugün olmaz. Durumunu bilmiyor, sizi görünce her şeyi anlayabilir. Yarın bakarız.

— Peki, peki, dedi din adamı hemen, acelesi yoktur umarım. Ama herkesin üstüne düşeni yapması gerek, öyle değil mi? Nitekim, Tanrı'ya inanmayan hekim...

Doktorsa bir süredir, doğanın avucundan kaçıverdiğini hissettiği zamanlardaki gibi kuşkular ve düşünceler içinde masanın ayaklarından birine bakıyordu kıpırdamadan. Bununla birlikte az önce söylenenleri işitmişti. Rahip Horteur'ün sözünü kesti.

— Kim söylüyor Tanrı'ya inanmadığımı? Öyle garip şeyler görüyoruz ki Tanrı da olanaksız sayılmaz! Hem kim bilir?

Sonra uykudan uyanır gibi başını salladı.

— Bakın, diye devam etti, benimle gelip şu yiğit Chanteau'nun elini sıkın. Yakında çok büyük cesarete ihtiyaç duyacak.

— İşe yarayacaksa, yanında kalıp birkaç el dama bile oynayabilirim, diye karşılık verdi rahip büyük bir incelikle.

Bunun üzerine Pauline koşarak yengesinin yanına çıkarken, onlar birlikte yemek odasına geçtiler. Yalnız kalan Lazare ayağa kalktı. Bir an çıkıp çıkmamakta tereddüt etti. Sonra odaya girmeyi göze alamayarak, babasının sesini dinlemekle yetindi; ardından umutsuzluğunun yarattığı aylaklıkla gelip aynı sandalyeye çöktü.

Hekimle rahip, Chanteau'yu gazetenin içinden çıkarttığı bir broşürü top yapmış masanın üzerinde sürürken buldular. Hemen yanı başında yatan Minouche yeşil gözleriyle onu izliyordu. Tırnaklarını çıkarmanın vereceği yorgunluktan çekinerek, ayaklarını karnının altına toplamış, bu sıradan oyuncağa dönüp bakmıyordu bile. Kâğıt tomarı gelip tam burnunun ucunda durmuştu.

— Oo, siz misiniz, dedi Chanteau, çok incesiniz, tek başıma hiç eğlenemiyorum. Peki doktorcuğum, daha iyi mi bizim hanım? Aslında kaygılandığım falan yok, evin en sağlamı odur, hepimizi gömer.

Hekim onu aydınlatmanın tam sırasıdır diye düşündü.

— Elbette, durumu çok ciddi gözükmüyor. Yalnız fazla zayıf buluyorum onu.

— Hayır, hayır, diye bağırdı Chanteau, hiç tanımıyorsunuz onu. İnanılmaz bir direnme gücü vardır. Üç güne kalmadan ayağa dikiliverir.

Karısının sağlıklı olduğuna inanma ihtiyacı yüzünden, söylenenlere inanmaya yanaşmadı. Durumu ona küt diye söylemek istemeyen hekim sustu. Ayrıca biraz daha beklemek en iyisiydi. Neyse ki bu arada damla hastalığı onu rahat bırakmıştı. Fazla ağrısı yoktu ama bacakları koltuğundan alınıp yatağına taşınmasını gerektirecek kadar şişmişti.

— Şu lanet olası bacaklar olmasa, deyip duruyordu, çıkıp ona bakardım en azından.

— Yazgınıza razı olun dostum, dedi Rahip Horteur, teselli görevini düşünerek. Herkes kendi haçını taşıyacak. Hepimizin yazgısı Tanrı'nın elinde.

Ama sözlerinin Chanteau'nun yüreğine su serpmek şöyle dursun, tersine canını sıkıp kaygılandırdığını hissetti. Bunun üzerine basmakalıp avutmalarını kesti ve adama daha etkili bir eğlence sundu.

— Bir el oynayalım mı? Kafanız dağılsın biraz.

Sonra gidip bir dolabın üstündeki dama tahtasını aldı. Havalara uçan Chanteau veda eden hekimin elini sıktı. Rahiple ikisi, bütün dünyayı unutup oyunlarına dalarken, sonunda burnunun dibinde duran kâğıt tomarına sinirlenmiş olan Minouche ansızın yerinden fırladı. Bir vuruşta kâğıdı havaya uçurdu ve taklalar ata ata, çılgınca koşturmaya başladı.

— Tanrı'nın cezası şımarık! diye bağırdı rahatı bozulan Chanteau. Az önce benimle oynamak istemiyordu ama şimdi bak, tek başına eğlenip dikkatimizi dağıtıyor!

— Bırakın oynasın, dedi rahip iyi niyetle, kediler tek başlarına oynamaktan hoşlanırlar.

Bir kez daha mutfaktan geçmekte olan Doktor Cazenove, hâlâ bıraktığı sandalyede oturan Lazare'ı görünce ansızın içini kaplayan duyguyla, kollarını kocaman açtı. Tek söz demeden, babacan bir tavırla onu yanaklarından öptü. Véronique de tam bu sırada Mathieu'yü kovalayarak merdivenden iniyordu. Köpek, burnundan bir kuş cıvıltısını andıran hafif bir ıslık koyvererek, merdivenden aşağı yuvarlanıyordu. Ve hastanın kapısını açık bulduğu anda da kulağı tırmalayan aynı ince düdük sesiyle gelip yatağın başında ağlıyordu.

— Çık bakayım, çık bakayım, diye bağırıyordu hizmetçi kız, müzik onu iyileştirmez.

Sonra Lazare'ı gördü:

— Alın şunu götürün, biz kurtulmuş oluruz, size de iyi gelir.

Pauline buyruk vermişti. Véronique'den Lazare'ı evden uzaklaştırmasını, uzun yürüyüşlere çıkması için zorlamasını istemişti. Ama oğlan buna yanaşmıyor, ayağa kalkabilmek için büyük çaba harcamak zorunda kalıyordu. Ancak köpek gelmiş tam önünde durmuş, yeniden sızıldanmaya başlamıştı.

— Zavallı Mathieu, genç değil artık, dedi doktor hayvana bakarak.

— Ne genci be! Tam on dört yaşında, diye karşılık verdi Véronique. Ama bu, çılgın gibi farelerin ardına düşmesine engel değil. Bakın, yine gözleri kızardı, burun delikleri ardına dek açıldı. Çünkü dün gece, fırının arkasında birinin kokusunu aldı. Bütün gece gözünü yummadı, burnuyla mutfağımı altüst etti, ayaklarından hâlâ duman çıkıyor. Bu kadar koca bir köpeğin bir fındık faresinin ardına düşmesi ne gülünç! Üstelik yalnız sıçanları değil, kıpırdayan her ufacık şeyi, Minouche'un yavrularını, bir günlük civcivleri kovalıyor yemeyi içmeyi bırakıp. Kimi zaman, saatlerce mobil-

yaların altını kokluyor; neymiş, bir karafatma geçmişmiş... Bu ara, evde olmadık bir şeylerin kokusunu alıyor galiba...

Lazare'ın gözlerinde beliren yaşları görünce konuşmasını kesti.

— Hadi gidip şöyle bir dolaşın yavrum, diye devam etti hekim. Burada işe yaramıyorsunuz, dışarıda kendinizi daha iyi hissedersiniz.

Genç adam sonunda bin bir güçlükle ayağa kalktı.

— Hadi bakalım zavallı Mathieu'cüğüm, gidelim, dedi.

Hekimi arabasına bindirdikten sonra, yanında köpek, yar boyunca uzaklaştı. Zaman zaman durmak zorunda kalıyordu. Çünkü Mathieu gerçekten çok yaşlanmıştı. Gövdesinin arkası kötürümleşmişti, kocaman arka ayakları pat pat yeri dövüyordu. Artık sebze bahçesinde delik açmıyor, kendi kuyruğunu kovalamaya giriştiğinde kısa sürede bitkin düşüyordu. Hepsinden önemlisi tez yoruluyor, suya atlarsa öksürüyor, yarım saat yürüdükten sonra uzanıp horlamaya başlıyordu. Kumsalda gelip efendisinin bacakları arasında yürümeye başladı.

Lazare bir an durup, martı kanadına benzeyen kül rengi yelkenliyle suyu yalayıp geçen bir balıkçı teknesinin Port-en-Bessin'e dönüşüne baktı. Sonra yeniden yürümeye başladı. Annesi yakında ölecekti! Bu düşünce bütün varlığında yankılanıyordu. Düşünmediği zaman, çok daha derin başka bir darbe onu tepeden tırnağa titretiyordu. Durmadan yeni şaşırtmacalar çıkıyordu önüne, bir türlü alışamadığı bir düşünce, başka duygulanımlara yer bırakmayan ve sürekli yenilenen bir şaşkınlık içindeydi. Söz konusu düşünce, zaman zaman açık seçikliğini yitiriyor, içinde yalnız bir karabasanın dayanılmaz belirsizliği kalıyor, bunun üzerine o da, kaygıyla büyük bir felaket beklemeye başlıyordu. Uzun dakikalar boyunca, çevresindeki her şey silinip gidiyordu; daha sonra, kumları, yosunları, uzaktaki denizi, uçsuz bucaksız ufku, yeniden görmeye başladığında, yaşadığı dünyayı tanıyama-

dığı için şaşkınlığa kapılıyordu. Onca sık geçtiği yerler buralar mıydı? Nesnelerin anlamı değişmişti sanki, biçimleriyle renklerini hiç böylesine derinlemesine görmemiş gibiydi. Annesi yakında ölecekti! Ve o, kulaklarını sağır eden uğultudan kaçmak istercesine durmadan yürüyordu.

Ansızın arkasında birinin soluduğunu işitti. Geri döndü, dili dışarıda, gücü tükenmiş köpeği gördü. Bunun üzerine, yüksek sesle konuştu.

— Vah zavallı Mathieu'cüğüm, gücün kalmadı demek. Peki, geri dönüyoruz! İnsan ne denli silkinirse silkinsin, yine de düşünüyor!

Akşam, yemeği hızla atıştırdılar. Midesi artık ancak birkaç yudum ekmeği kaldıran Lazare, babasına bilmem hangi ivedi iş bahanesini uydurarak, bir an önce odasına çıkacak gibi yiyordu yemeğini. Birinci katta annesinin odasına giriyor, gidip yanağını öpmezden ve ona iyi geceler dilemezden önce, bir dakika yanında oturmaya zorluyordu kendini. Annesi onu çoktan unutmuştu. Bütün gün ne yaptığını hiç merak etmiyordu. Oğlan üzerine eğilince, yanağını uzatıyor, yaklaşan sonunun yarattığı içgüdüsel bencillik ağır bastığından, bu üstünkörü öpücüğü son derece doğal buluyordu. Pauline de onu göndermek üzere bir bahane bulduğundan, ziyaretini kısa kesip sıvışıyordu.

Ancak kendi odasına, ikinci kattaki büyük odaya vardığında Lazare'ın çektiği işkence ikiye katlanıyordu. Özellikle gece, upuzun gece ağır geliyordu karışık zihnine. Işıksız kalmamak için mumla dolduruyordu odasını. Gün ağarana dek birer birer yakıyordu onları. Karanlıktan ödü patlıyordu çünkü. Boşu boşuna uzanıyor, bir şeyler okumaya çalışıyordu. Artık yalnız eski tıp kitapları ilgisini çekiyordu. Ama sonunda elinin tersiyle itiyordu hepsini. Onlardan da korkar olmuştu. Bunun üzerine, gözleri açık, sırtüstü yatıyor, duvarın öbür yakasında, soluğunu kesen korkunç bir şeylerin olup bittiğini hissederek bekliyordu. Can çekişen

annesinin soluması kulaklarından gitmiyor, merdivenin her basamağında onu duyuyor, merdivenden artık koşmadan geçemiyordu. Bütün evden bir yakınma sesi yükseliyordu sanki, yatağında bile onunla sarsıldığını sanıyor, zaman zaman, ortalığı kaplayan sessizlikten kaygıya kapılıp yalın ayak sahanlığa fırlıyor, merdiven korkuluğundan eğilip aşağı bakıyordu. Alt katta, hastayı birlikte bekleyen Pauline'le Véronique, oda hava alsın diye kapıyı açık bırakıyorlardı. Bakınca gece lambasının döşemede bıraktığı ışığın solgun yansımasını görüyor, karanlıkta uzayıp giden güçlü soluğu yerli yerinde buluyordu. Yatmak üzere odasına dönünce, o da kapısını açık bırakıyordu. Çünkü o hırıltıyı işitmesi gerekiyordu. Gün ağarırken yarım yamalak bir uykuya dalana dek peşini bırakmayan bir saplantıya dönüşmüştü bu hırıltıyı işitmek. Kuzeninin hastalığı sırasında olduğu gibi, ölümün verdiği büyük korku yok olmuştu. Annesi ölecekti, günün birinde her şey ölecekti. Herhangi bir şeyi değiştirememenin verdiği güçsüzlük duygusu dışında, yaşamın çöküşüne bırakmıştı kendini.

Madam Chanteau ertesi gün can çekişmeye başladı. Bu gürültülü can çekişme yirmi dört saat sürdü. Yatışmıştı, zehir korkusu artık aklını başından almıyordu; başını yastıktan kaldırmadan rahat duyulan bir sesle ve hızlı cümlelerle kendi kendine konuşuyordu. Aslında bu bir konuşma değildi, kimseye seslenmiyordu. Görünüşe göre, makinenin dağılma evresinde, beyni sapıtan bir saat gibi hızlı çalışıyordu. Birbiri ardına sıralanan kısa cümleler yolun sonuna gelmiş zihninin son tik takları gibiydi. Bütün geçmişi gözünün önünden geçiyordu, yükselme hırsıyla tam on yıl acı çektiği Bonneville'deki evle, o anki yaşamıyla, kocasıyla, oğluyla, kuzeniyle ilgili tek bir sözcük gelmiyordu dilinin ucuna. Caen'li seçkin ailelerin evlerinde dersten derse koştuğu zamanlardaki Vignière'li küçükhanımdı hâlâ. Pauline'le Véronique'in ömürlerinde duymadıkları adları en yakınlarıymış gibi sıralıyor, araya

birtakım küçük olayların girdiği uzun öyküler anlatıyordu. Hizmetinde bir ömür geçirdiği halde, arkası gelmeyen bu öykülerin ayrıntılarını hizmetçi bile bilmiyordu. Bir zamanların sararmış mektuplarının boşaltıldığı çekmeceler gibi, son soluğunu vermezden önce kafasındaki gençlik anılarını temizliyordu sanki. Pauline bütün metanetine karşın, ölüm işini bitirirken su yüzüne çıkan bu istenç dışı itiraflar ve tanımadığı varlık karşısında korkuyla ürperiyordu. Ev artık bir hırıltıyla değil, bu ürkütücü gevezelikle dolup taşıyordu. Lazare kapının önünden geçerken bu kesintisiz konuşmanın birkaç cümlesini alıp götürüyordu. Evirip çeviriyor ve hiçbir anlam veremiyordu. Annesinin daha şimdiden yaşamın öbür kıyısına geçtiğini düşünüyor, göze görünmeyen varlıklara anlattığı öykülerden ürküyordu.

Doktor Cazenove geldiğinde, Chanteau ile Rahip Horteur'ü yemek odasında dama oynarken buldu. Bir önceki günden beri yerlerinden kıpırdamamış, başladıkları oyunu sürdürüyor gibiydiler. Yakınlarında kıçının üstünde oturan Minouche da sanki bütün dikkatini dama tahtasına vermişti. Rahip sabah erkenden teselli görevi için gelmişti. Pauline artık rahibin yukarı çıkmasında sakınca görmüyordu. Hekim hastayı gördükten sonra, Horteur oyunu bıraktı. Doktorla birlikte hastanın yanına gitti. Ona sağlığını sormaya gelmiş sıradan bir dost gibi davrandı. Madam Chanteau onları tanıdı, yastıklarının düzeltilmesini istedi. Kolayca anlaşılan, neşeli sözler sayıklayarak konuklarını ağırlayan Caen'li bir hanımefendi gibi karşıladı onları. Şu yiğit doktor kendisinden hoşnut olmalıydı, yakında ayağa kalkacaktı. Rahibe ise zarif bir biçimde sağlığını sordu. Din adamlığı görevini yerine getirmek üzere yukarı çıkan rahip bu geveze can çekişmenin verdiği şaşkınlıkla, ağzını açmayı göze alamadı. Zaten açmaya kalksa, Pauline kimi konulara değinmesine engel olurdu. Kendisi de güven verici bir neşe içindeymiş gibi davranacak gücü bulmuştu. İki adam çeki-

lirken, Pauline sahanlığa dek geçirdi onları. Hekim orada alçak sesle son anlar için gerekli direktifleri verdi kıza. Bu konuşmada, hızlı ayrışma ve fenol sözcükleri geçiyor, yatak odasında ise can çekişen kadının anlaşılmaz mırıltısı ve sonu gelmez sözleri yükseliyordu.

— Bugünü çıkarır mı diyorsunuz? diye sordu genç kız.

— Evet, yarına dek dayanır sanıyorum, diye karşılık verdi Cazenove. Ama sakın kaldırmayın, kucağınızda kalabilir. Zaten akşama yeniden uğrarım.

Rahip Horteur'ün Chanteau'yla kalması, adamı felakete hazırlaması kararlaştırıldı. Odanın kapısında duran Véronique bu yönergeleri korkulu gözlerle dinliyordu. Hanımefendinin ölebileceğine inanalı beri artık ağzını açmıyor, yük hayvanı gibi çevresinde koşuşuyordu. Derken hepsi sustu, artık hekimin hastayı görmeye gelişlerine katılamayan, tehlikenin boyutlarını öğrenme yürekliliğini gösteremeyen, evin içinde aylak aylak dolaşan Lazare yukarı çıkıyordu. Onu karşılayan bu apansız suskunluk, istemese de her şeyi söyledi ona. Sapsarı kesildi.

— Sevgili yavrum, dedi hekim, keşke benimle gelseniz. Öğle yemeğini benimle yerdiniz, akşam sizi getirirdim.

Genç adamın yüzü daha da soldu.

— Hayır, teşekkür ederim, evden uzaklaşmak istemiyorum.

Lazare o andan sonra içinde korkunç bir darlıkla beklemeye başladı. Bir demir kemer kaburgalarını sıkıştırıyordu sanki. Gün uzayıp gidiyor, saatlerin nasıl geçtiğini anlayamasa da geçiyordu gene de. Bir inip bir çıkıyor, uçsuz bucaksız salınışıyla kafasını daha da karıştıran uzak denize bakıyor, az önce ne yaptığını anımsayamıyordu. Dakikaların karşı konmaz ilerleyişi zaman zaman somutlaşıyor, her şeyi önüne katıp uçuruma sürükleyen bir granit duvar gibi onu itiyordu. Derken sabrı tükeniyor, bu tüketici bekleyişten kurtulup dinlenebilmek için her şeyin bitmesini istiyordu. Saat dörde

doğru, tekrar odasına çıkarken ansızın annesinin odasına girdi: Görmek istiyordu, onu bir kez daha kucaklama ihtiyacı duyuyordu. Ama yanağına doğru eğildiğinde, kadın cümlelerden oluşan karman çorman yumakla oynamayı sürdürdü, hastalandığından beri yapageldiği gibi yorgun yorgun yanağını uzatmadı. Onu görmedi bile. Şimdiden kararmış dudaklarıyla bu kül rengi yüz annesine ait değildi artık.

— Hadi git, dedi Pauline yumuşak bir sesle, çık biraz. İnan bana, daha saati gelmedi.

Lazare kendi odasına çıkacak yerde, hızla uzaklaştı. Tanıyamadığı o acılı yüzün görüntüsünü zihninde taşıyarak evden çıktı. Kuzeni yalan söylüyordu, saat yaklaşıyordu. Boğulacak gibiydi, açık havaya çıkmalıydı, çılgın gibi yürümeye koyuldu. Sonuncuydu bu öpücük. Annesini bir daha hiç ama hiç görememe düşüncesi çılgınca sarsıyordu onu. Derken birinin arkasından koştuğunu sandı, dönüp baktı. Altı okka patileriyle kendisine yetişmeye çalışan Mathieu'yü görünce, hiçbir neden yokken korkunç bir öfkeye kapıldı. Eve dönsün diye küfürler yağdıra yağdıra yerden aldığı taşları fırlattı köpeğe. Bu karşılamaya şaşıran Mathieu önce uzaklaştı, sonra geri döndü, yumuşacık bakışlarla ona baktı. Gözlerinde yaş damlacıkları parlıyordu sanki. Umutsuz hallerinde ona göz kulak olmaya gelmiş gibi görünen, uzaktan uzağa kendisini izleyen köpeği kovaladı Lazare. Uçsuz bucaksız deniz de sinirini bozuyordu. Tarlaların arasına dalmıştı, kendini yalnız ve gözden uzak hissedebilmek için ıssız köşeler arıyordu. Karanlık bastırana dek başıboş dolaştı, sürülmüş topraklardan geçti, akdikenden çitleri aştı. Sonunda, yorgun argın eve dönerken tam karşısındaki bir görüntü içini batıl bir korkuyla doldurdu: Issız bir yolun kıyısında, yapayalnız kara bir kavak vardı. Doğan ay tepesine sarı bir alev kondurmuştu. Uzaktan bakan, akşamın alacakaranlığında kırın ortasına yatırılmış kocaman bir ölünün başında yanan büyük bir mum gördüğünü sanırdı.

— Hadi, Mathieu! diye bağırdı boğuk bir sesle. Acele edelim.

Çıktığı gibi, koşarak döndü eve. Köpek yanına yaklaşma gözüpekliğini göstermiş, elini yalıyordu.

Mutfakta gece çökmüş olmasına karşın ışık yoktu. Oda boş ve karanlıktı, köz dolu fırının kızılı tavana vuruyordu. Karanlık Lazare'ı ürküttü, daha öteye geçme yiğitliğini gösteremedi. Sağa sola saçılmış toprak tencereler ve bezler arasında, aklı başından gitmiş olarak dikildi ve evi ürperten sesleri dinledi. Yan taraftan Rahip Horteur kesintisiz ama boğuk bir sesle babasına bir şeyler anlatıyor, arada da babasının hafif öksürüğü duyuluyordu. Ama onu asıl korkutan merdivendeki koşuşmalar, fısıldaşmalardı. Üst katta, bir türlü açıklayamadığı, bir görevin canla başla yerine getirildiğini çağrıştıran bir kargaşa ve uğultu vardı. Belki de Lazare anlamak istemiyordu. İşin sonu gelmiş miydi acaba? Olduğu yerde taş kesilmişti. Yukarı çıkıp açık gerçeği görecek gücü yoktu. Derken Véronique'in aşağı indiğini fark etti: Kız koşuyordu. Hemen bir mum yaktı. Öylesine acelesi vardı ki, oğlana ne bir şey söyledi ne bir göz attı. Bir an için aydınlanan mutfak yeniden karanlığa gömüldü. Yukarıdaki koşuşmalar yavaşlıyordu. Az sonra hizmetçi kız bir daha gözüktü. Bu kez toprak bir güveç almaya gelmişti ve aynı korkulu, sessiz telaş içindeydi. Lazare'ın kuşkusu kalmadı, iş bitmişti. Bunun üzerine, kolu kanadı kırık, masanın kıyısına çöktü. Az önce ortalığı kaplayan büyük sessizlik kulaklarında çınlarken, neyi beklediğini bilmeden karanlıkta beklemeye koyuldu.

Yatak odasındaysa, Pauline'le Véronique'i korkulara salan müthiş bir can çekişme sürüyordu iki saattir. Son hıçkırıklarla birlikte zehir korkusu geri gelmişti. Madam Chanteau hızlı hızlı konuşarak yattığı yerde doğruluyor, kelimeleri gittikçe çılgın bir sayıklamaya dönüşüyordu. Yataktan fırlamak, birinin onu öldürmek istediği bu evden kaçmak

istiyordu. Genç kızla hizmetçi onu tutabilmek için var güçleriyle uğraşıyorlardı.

— Bırakın beni, ölümüme sebep olacaksınız... Hemen, hemen yola çıkmalıyım.

Véronique kadını yatıştırmaya çalışıyordu.

— İyi ama, hanımefendi, bakın, biziz... Size bir kötülük yapar mıyız hiç!

Ölümle pençeleşen bitkin hasta zaman zaman durup soluklanıyordu. Büyük olasılıkla hiçbir şey görmeyen bulanık bakışlarıyla odayı tarar gibiydi. Sonra kaldığı yerden konuşmaya devam ediyordu:

— Yazı masasını kapatın. Hepsi çekmecede... İşte yukarı çıkıyor. Of, çok korkuyorum! Onu bekliyorum diyorum size! Sakın anahtarı ona vermeyin, bırakın beni gideyim, hemen, hemen.

Pauline omuzlarından bastırırken, yastıkların arasında debeleniyordu.

— Kimse yok yengeciğim, yalnız biz varız.

— Hayır, hayır, dinleyin bakın, işte geliyor. Hey ulu Tanrım! Öleceğim, alçak kız hepsini içirdi bana. Ölüyorum! Ölüyorum!

Dişleri zangır zangır titriyor, artık tanıyamadığı kuzeninin kucağına gömülüyordu. Genç kız, bu korkunç kuşkuyla savaşmaktan vazgeçmiş, kuşkunun yengesini alıp mezara götürmesine razı olmuş, acı içinde kadını bağrına bastırıyordu.

Neyse ki Véronique uyanıktı. Ellerini uzatıp mırıldandı:

— Aman küçükhanım, dikkat edin!

Son kriz başlamıştı. Madam Chanteau var gücünü kullanarak şişmiş bacaklarını yatağın dışına atmayı başarmıştı. Hizmetçi kız yardıma koşmasa, yere yuvarlanacaktı. Çılgınca çırpınıyordu. Boğazına sarılmış biriyle saç saça, baş başa dövüşür gibi yumruklarını sıkmış anlaşılmaz çığlıklar atıyordu. Bu son anda, ölmekte olduğunu anlamış olmalıydı, fal taşı gibi açtığı zeki gözleri korku doluydu. Korkunç

bir acıyla ellerini göğsüne götürdü. Arkasından başı yastığa düştü ve yüzü morardı. Ölmüştü.

Derin bir sessizlik çöktü odaya. Bitkin Pauline uzanıp kadının gözlerini kapatmak istedi: Kalan gücünü bu işe saklamıştı. Hekimin son gelişinden sonra çağırttığı Prouane'ın karısını Véronique'le birlikte odada bırakıp çıktığında, merdivende az kalsın bayılıyordu. Basamaklardan birine çökmek zorunda kaldı, aşağı inip Lazare'la Chanteau'ya ölüm haberini verecek gücü kalmamıştı. Çevresindeki duvarlar fırıl fırıl dönüyordu. Böyle birkaç dakika geçti. Yeniden tırabzana yapıştı. Yemek odasından Rahip Horteur'ün sesi geliyordu. Mutfağa girmeyi yeğledi. Ama Lazare'ın da orada olduğunu fark etti; fırının kızıl yansısında kara gölgesi seçiliyordu. Kollarını açıp hiçbir şey demeden yürüdü. Lazare anlamıştı, kendisini genç kızın omuzuna bıraktı, o da genç adama uzun uzun sarıldı. Birbirlerinin yüzünü gözünü öptüler. Kız sessizce ağlarken, Lazare tek damla yaş dökemedi, boğazına bir yumruk oturmuştu sanki; nefes bile alamıyordu. Sonunda genç kız kollarını açtı, dilinin ucuna gelen ilk cümleyi söyledi:

— Neden ışıksız oturuyorsun?

Lazare o acıyla, ışığa ihtiyacı olmadığını anlatmak üzere elini salladı.

— Bir mum yakalım, dedi genç kız.

Ayakta duramayan Lazare kendini bir sandalyeye bırakmıştı. Gecenin nemli havasını koklayan Mathieu, kaygılı adımlarla avluyu arşınlıyordu. Eve girdi, gözünü dikip sırayla ikisinin yüzlerine baktı. Kocaman başını getirip efendisinin dizine yasladı ve gözleri gözlerinde, soran bakışlarla kıpırdamadan bekledi. Lazare, köpeğin bu bakışı karşısında titremeye başladı. Ansızın gözlerinden yaşlar fışkırdı. Ellerini annesinin on dört yıldır beslediği bu yaşlı evcil hayvanın başına kenetleyip hıçkırmaya başladı. Ağzından kesik kesik sözcükler dökülüyordu.

— Ah koca yavrum, ah! Bir daha göremeyeceğiz onu.

Pauline kafasındaki karışıklığına karşın, sonunda bir mum bulup yakmıştı. Lazare'ın nihayet ağlamasına sevinmişti, onu avutmaya girişmedi. Geriye zor bir iş kalmıştı: Gidip amcasına haber vermek. Véronique'in karanlık basar basmaz bir lamba getirdiği yemek odasına geçmeye karar verdiğinde, Rahip Horteur din adamlarına özgü uzun cümlelerle Chanteau'yu karısının işinin bitik olduğuna, bunun artık an meselesi olduğuna inandırmaya girişmişti. Dolayısıyla, yaşlı adam kuzeninin, allak bullak bir yüz, kan çanağına dönmüş gözlerle odaya girdiğini görünce, başına geleni anladı. İlk çığlığı:

— Hey ulu Tanrım! Senden tek bir şey isterdim, onu bir kerecik daha canlı görmek. Ah şu kör olası bacaklar, ah.

Sonra bu noktaya çakılıp kaldı. Çabucak kuruyan küçük gözyaşları döküyor, hafif, hastalıklı iniltiler çıkarıyordu. Sonra gene hemen bacaklarına dönüyor, küfürler yağdırıyor, sonunda kendine acımaya koyuluyordu. Bir ara ölen kadını öpsün diye, onu üst kata taşıyıp taşımamayı tartıştılar. Sonra, bu işin zorluğu bir yana bu son vedanın yaratacağı duyguları yaşamasının tehlikeli olacağına karar verildi; zaten artık o da böyle bir şey talep etmiyordu. Böylece yemek odasında kaldı. Zavallı sakat ellerini nasıl oyalayacağını bilemeden, dağılmış dama tahtasının önünde oturuyordu. Dediğine göre, artık gazetesini okuyup anlayacak kadar bile aklı kalmamıştı. Yatağına yatırıldığında, eski anılar canlandı; çünkü çok ağladı.

Bitip tükenmek bilmez iki uzun gece ve bir gün geçti; ölümün eve çöreklendiği saatlerdi bunlar. Cazenove ölüm tespitinde bulunmaya yetişebildi; sona bu kadar çabuk ulaşılması, onu gene şaşırtmıştı. İlk gece hiç yatmayan Lazare, sabaha dek oturup uzak akrabalara mektuplar yazdı. Cesedin aile mezarlığına, Caen'e taşınması gerekiyordu. Hekim, büyük bir incelikle bütün işlemleri üstlenmişti. Bunlar

arasında en acı vereni, Chanteau'nun Bonneville belediye başkanı sıfatıyla ölüm haberini alması oldu. Duruma uygun kara bir giysisi olmayan Pauline, eski bir etekle merinos bir atkının yardımıyla hemen bir tane hazırlayıverdi. Yün atkıdan bir gömlek çıkardı kendine. İlk geceyle onu izleyen gün bu işlerin hayhuyu arasında geçti. Ama bir sonraki günün acılı bekleyişinin tükenmez kıldığı ikinci gece sonsuza dek uzadı. Kimse uyuyamadı. Kapılar açıktı, basamaklara, mobilyaların orasına burasına yanan mumlar oturtulmuştu. Fenol kokusu en uzak köşelere bile sinmişti. Acıdan hepsinin beli bükülmüştü, dilleri damaklarına yapışmıştı ve gözleri dalgındı. Yüreklerinde yaşama kaldığı yerden sarılmanın dışında bir istek yoktu.

Ertesi gün saat onda, küçük kilisenin çanı yolun öte yakasında çalmaya başladı. O kederli günlerde büyük mertlik gösteren Rahip Horteur'ü düşünerek, ceset Caen mezarlığına gönderilmeden önce, dinsel törenin Bonneville'de yapılması kararlaştırılmıştı. Chanteau çanı işitince koltuğunda kıpırdadı.

— Hiç değilse yola çıkışını görmek istiyorum, deyip duruyordu. Ah, ah şu kör olası bacaklar. İnsanın böylesine rezil bacaklarla yaşaması ne büyük talihsizlik!

Onu o korkunç gösteriden uzak tutmaya uğraştılarsa da sonuç alamadılar. Çan gittikçe hızlanıyor, Chanteau küplere binerek bağırıyordu:

— Koridora itin beni. Hemen indirin onu. Hemen, hemen. Yola çıkışını görmek istiyorum.

Tepeden tırnağa yas giysilerine bürünmüş, kara eldivenlerini çoktan ellerine geçirmiş olan Pauline'le Lazare'ın sözünü dinlemeleri gerekti. Biri sağına, öbürü soluna geçip koltuğu merdiven başına getirdiler. Tam bu sırada, cesedin ağırlığı altında kolları kopan dört kişi tabutu indiriyordu. Yepyeni tahtaları, pırıl pırıl tutaçları, yeni çakılmış bakır plakasıyla tabut gözüktüğünde, Chanteau içgüdüsel olarak kalkmaya

davrandı. Ama kurşun gibi ağır bacakları onu olduğu yere çiviliyordu. Koltuğundan kıpırdayamadı. Öyle bir titriyordu ki, kendi kendine konuşuyormuş gibi çenesi hafif bir sesle tıkırdıyordu. Daracık merdiven inişi zorlaştırıyordu. Herkes kocaman sarı sandığın ağır ağır aşağı inişine bakıyordu. Tabut ayağının dibine gelince, Chanteau plakaya ne yazıldığını görmek üzere eğildi. Koridor daha genişti, adamlar sekinin önüne çekilmiş teskereye doğru hızla ilerliyorlardı. Chanteau gözünü tabuta dikmiş, ömrünün kırk yılının geçip gidişini seyrediyordu. Bir zamanlar yaşanmış şeyler, iyisiyle kötüsüyle, insanın gençliğini arayışı gibi yana yakıla özlediği olaylar. Pauline'le Lazare, koltuğun arkasında durmuş ağlıyorlardı.

— Hayır, hayır, bırakın beni, dedi Chanteau koltuğunu eski yerine götürmeye kalktıklarında. Hadi siz gidin. Görmek istiyorum.

Tabut teskereye yerleştirilmiş, başka adamlar da omuzlarına almışlardı. Yöre halkı cenaze töreni için bir araya gelmişti. Sabahtan yerine kapatılmış olan Mathieu, arabalığın kapısının altından, ortalığı kaplayan derin sessizliğin içinde inliyordu. Minouche ise mutfağın penceresine oturmuş, şaşkın şaşkın kalabalığa ve götürülen tabuta bakıyordu. Alayın yola çıkması gecikince, canı sıkılan kedi karnını yalamaya girişti.

— Sen gitmiyor musun? diye sordu Chanteau, az önce yanı başında dikildiğini fark ettiği Véronique'e.

— Hayır efendim, diye karşılık verdi hizmetçi kız boğuk bir sesle. Küçükhanım yanınızda kalmamı söyledi.

Kilisenin çanı durmadan çalıyor ve pırıl pırıl güneşte karalara bürünmüş Lazare'la Pauline arkasında, tabut sonunda avludan çıkıyordu. Chanteau'ysa açık bırakılmış giriş kapısında yatalak koltuğunda cenazenin gidişini izliyordu.

VII

Törenlerin uzayıp durması ve yerine getirilmesi gereken kimi işler, Lazare'la Pauline'i iki gün Caen'de alıkoydu. Mezarlığı son bir kez dolaşıp geri döndüklerinde hava değişmişti. Korkunç bir kasırga esiyordu kıyılarda. Bardaktan boşanırcasına yağan bir yağmur altında hareket ettiler Arromanches'tan. Esinti öylesine güçlüydü ki atlı arabanın üstü neredeyse uçacaktı. Madam Chanteau kendisini Paris'ten getirirken yaptığı ilk yolculuğu anımsıyordu Pauline: O gece de böyle bir fırtına vardı. Zavallı yengesi arabadan sarkmasını önlüyor, durmadan boynuna atkı sarmaya uğraşıyordu. Lazare da bir köşeye büzülmüş, ne zaman yolculuktan dönse, onu kucaklamak için sabırsızlanarak yollara dökülen annesini düşünüyordu: Bir keresinde, aralık ayında, iki fersahlık yolu yürüyerek gelmiş, şu sınır taşına oturmuştu. Yağmur dinmek bilmiyordu. Genç kızla kuzeni, Arromanches'tan Bonneville'e varana dek ağızlarını açmadılar.

Tam Bonneville'e girerken yağmur dindi. Ama esinti daha da güçlendiğinden, arabacı hayvanı yularından tutmak üzere arabadan inmek zorunda kaldı. Sonunda araba evin kapısında dururken, balıkçı Houtelard koşarak aradan geçiyordu.

— Ah, Mösyö Lazare, diye bağırdı, bu kez hapı yuttuk! Deniz sizin kazıkları paramparça ediyor!

Deniz yolun bu yakasından görünmüyordu. Genç adam başını kaldırdığında terastan sahili seyreden Véronique'i gördü. Rüzgârın cübbesini yırtmasından korkan Rahip Horteur, kendi bahçesinin duvarının dibine sığınmış, denize bakıyordu. O da eğilip bağırdı:

— Bu kez dikmelerinizi temizliyor!

Bunun üzerine Lazare, korkunç havaya aldırmadan yamaçtan aşağı indi. Pauline de arkasındaydı. Yarın sonuna vardıklarında karşılarına çıkan görüntüyle oldukları yere mıhlandılar. Deniz, eylüldeki gibi korkunç kabarmıştı gene; sesi ürkütücüydü. Bu kadar tehlikeli olacağına dair hiçbir işaret vermemişti oysa. Ama bir önceki günden beri kuzeyden esen kasırga denizi öylesine kabartmıştı ki, ufukta beliren dalgalar yuvarlana yuvarlana geliyor ve olanca hızlarıyla kayalara çarpıyorlardı. Uzaklarda, kurşuni mor gökyüzünde koşturan bulutların altındaki deniz kapkaraydı.

— Sen yukarı çık, dedi genç adam kuzenine. Ben şöyle bir göz atayım, hemen dönerim.

Kız karşılık vermeden, arkasından kumsala doğru yürümeye devam etti. En son yaptırdıkları kocaman bentlerle dikmeler, korkunç saldırıya kafa tutuyorlardı. Gittikçe büyüyen dalgalar koçbaşı gibi birbiri ardından dövüyordu dikmeleri. Koç ordusu çok kalabalıktı. Her dalganın ardından yenileri saldırıyordu. Köpük yeleli iri yeşilimsi sırtlar, koyun sürüsü gibi sonsuza dek uzayıp gidiyor, birbirlerini şiddetle iterek üst üste biniyorlardı. Çarpmanın öfkesiyle, canavarlar birer su tozuna dönüşüyor, dalganın yeniden yutup geri götürdüğü beyaz bir eriyik hâlinde denize dökülüyorlardı. Dikmelerin direkleri her gümbürtüde çatırdıyordu. Birinin destek ayakları çoktan kırılmıştı. Ortadaki uzun direk tek bir ucu bağlı olduğu halde umutsuzca sallanıyordu; kurşun gibi yağan mermilerin kolunu bacağını kopardığı ölü bir gövde gibi. Öbür ikisi henüz dayanıyordu. Ama onların da

gömüldükleri yerde titredikleri, yorulup inceldikleri, hepsini aşındırıp koparmak isteyen o kıpırtılı kıskacın altında çırpındıkları fark ediliyordu.

— Ben söylemiştim, deyip duruyordu, delik bir kayığın gövdesine yaslanmış olan zilzurna sarhoş Prouane, rüzgâr tepeden estiği zaman gelip göreceksin bunu. Deniz, bizim delikanlının kibrit çöpleriyle dalga geçiyor!

Onun bu sözlerini işitenler aralarında kikirdeşiyorlardı. Bütün Bonneville, kadını erkeği çocuğu oradaydı. Dikmelerin yediği tokatlara bakıp müthiş eğleniyorlardı. Deniz gelip derme çatma kulübelerini yıkabilirdi ve buna rağmen korkulu bir hayranlıkla seviyorlardı onu. Çıtkırıldım beyefendinin teki onu dört kalın direk ve iki düzine takozla denetim altına alırsa ağırlarına giderdi. Denizin sonunda uyandığını, bir çekişte tasmasını kopardığını görmek hepsini zevkten havalara uçuruyor, kişisel bir zafer kazanmışlar gibi göğüslerini kabartıyordu.

— Dikkaat! diye bağırıyordu Houtelard, şu son vuruşa bakın. Nasıl ama? İki bacağını birden götürdü!

Birbirlerine sesleniyorlardı. Cuche dalgaları sayıyordu.

— Üçüncüde iş tamam, göreceksiniz. Birincisi gevşetir! İkincisi süpürür! Vay kaltak vay, iki vuruş yetti!.. Ne sürtük ama!

Bu sözde bir okşayış vardı. Sağdan soldan sevecen küfürler yükseliyordu. Ürkütücü bir su kitlesi dikmelerden birinin tepesine inip belini kırdığında, köyün piçleri havalara zıplıyordu. Bir, bir daha! Bu gidişle, bütün dikmeler çökecek, bir çocuğun tahta takunyasının altında kalmış deniz biti gibi ezilip gidecekti. Deniz durmadan kabarıyor, bent hâlâ direniyordu. Beklenen gösteriydi bu, can alıcı son kapışmaydı. Sonunda, ilk dalgalar çatmaların arasına daldı. Çok eğleneceklerdi şimdi.

— Yazık ki delikanlı burada değil! dedi alçak Tourmal'ın alaycı sesi. Gidip sırtıyla destek olurdu dikmelere.

Bir ıslık sözünü kesti. Balıkçılar Lazare'la Pauline'i görmüşlerdi. Delikanlıyla genç kız söyleneni işitmiş, sapsarı bir yüzle yıkımı izliyorlardı. Kırılıp dökülen direkler bir şey değildi. Ancak deniz iki saat daha kabarır ve bent direnemezse, bütün köy epey acı çekecekti. Lazare, kıyıyı orak gibi biçen dalgalardan korumak üzere, beline sarıldığı kuzenini göğsüne bastırmıştı. Kara bulutların iç karartıcı gölgesi yere vuruyor ve dalgalar homur homur homurdanıyordu. İki genç, kederler içindeydi. Gittikçe yükselen çığlıklar arasında, uçuşan su zerrelerinin altında kıpırdamadan duruyorlardı. Çevrelerindeki balıkçılar gözle görülür biçimde artan bir kaygı içindeydiler. Ağızları son bir sıntmayla çarpılmış, bekliyorlardı.

— Çok sürmez, diye mırıldandı Houtelard.

Bent direniyordu. Zift kaplı çatmalar, dört bir yanı köpüğe boğan her yeni dalganın ardından beyaz suyun içinde yeniden boy gösteriyordu. Tahtalardan biri kırılınca, yandakiler de parça parça dağıldı. Eskiler, elli yıldır bu kadar azgın deniz görmemişlerdi. Kısa bir süre sonra uzaklaşmak zorunda kaldılar; kopan kirişler öbürlerini dövdüğünden, kalıntıları şiddetle karaya vuran bendin işi bitmişti. Geriye, denizdeki gizli kayaların tepesine oturtulanlara benzer, dümdüz bir direk kalmıştı. Bonneville halkı gülmeyi kesmişti; kadınlar gözyaşları içinde çocukları geri götürüyorlardı. Yosma yeniden gırtlaklarına yapışmıştı. Hepsini besleyen ve geberten açık denizle bu kadar burun buruna yaşamanın doğal sonucuydu bu, uysal bir şaşkınlık içinde, tepelerine çöken felaketi karşılıyorlardı. Birden bir koşuşma başladı, sabolar dörtnala kalktı: Hepsi, evleri koruyan çakıl taşı duvarının ardına sığındı. Kazıklar oynamış, tahtalar yer yer delinmiş, dev gibi dalgalar alçak duvarları aşmaya başlamıştı. Direnen bir şey kalmamıştı. Koca bir su kitlesi Houtelard'ların camlarını kırdı ve mutfağı bastı. Bunun üzerine, tam bir bozgun baş gösterdi. Geriye, bütün kumsalı silip süpüren, her şeye egemen deniz kalmıştı.

— Sakın eve girme! diye bağırıyorlardı Houtelard'a. Çatı çökecek.

Lazare'la Pauline, kabaran denizin karşısında ağır ağır geri çekilmişlerdi. Artık kimseye yardım etmek mümkün değildi. Evlerine çıkarken, yarı yolda genç kız dönüp tehlike altındaki köye son kez bir göz attı.

— Zavallı insancıklar! diye mırıldandı.

Lazare'sa salaklıklarını bağışlamıyordu. Onun için bozguna uğramak anlamına gelen bu yıkımla yüreğinden yaralanmıştı. Öfkeyle elini salladı ve sonunda ağzını açtı.

— Madem bu kadar seviyorlar denizi, gelsin yataklarında yatsın! Benim işim mi buna engel olmak!

Tam o sırada sağanak başladığından, Véronique eline bir şemsiye alıp onları karşılamaya çıkmıştı. Kendi duvarının ardına sığınmış olan Rahip Horteur, işitemedikleri birtakım şeyler söyledi. Bu korkunç hava, çöken dikmeler, tehlike altında bıraktıkları köy, dönüşlerini daha da hüzünlü kılmıştı. Döndüklerinde ev buz gibi ve çıplaktı. İç karartıcı odalarında sadece sürekli uğuldayan yelin esintisi vardı. Kok yanan ocağın başında uyuklayan Chanteau, onları görünce ağlamaya başladı. Merdivenlerdeki korkunç anılarla karşılaşmamak için ikisi de üstlerini değiştirmeye çıkmadı. Sofra hazırdı ve lamba yanıyordu. Hemen akşam yemeğini yediler. Kederli bir gece geçirdiler, evin duvarlarını sarsan denizin, derinden gelen uğultusu bölüyordu ağızlarından çıkan tek tük sözleri. Véronique çayı getirdiğinde, Houtelard'larınkiyle birlikte beş kişinin daha evinin yerle bir olduğunu haber verdi. Bu kez bütün köy ayvayı yiyecekti. Bu kadar acının içinde dengesine kavuşmaktan umudunu kesmiş olan Chanteau, kendi derdinin ona yettiğini, başkalarınınkini dinlemek istemediğini söyleyerek hizmetçinin çenesini kapadı. Onu yatağa yatırdıktan sonra, ötekiler de yorgun argın yatağa girdiler. Lazare, gün ağarana dek ışığını yanık tuttu. Kaygılı Pauline, birkaç kez sesleri dinlemek üzere usulca kapısını açtı. Artık boş duran birinci kattan yalnız ölüm sessizliği yükseliyordu.

Hemen ertesi gün, genç adam için, büyük yasların ardından beliren ağır, yüreğe işleyen saatler başladı. Uyanırken, bir yerden düşüp bayılmış gibiydi; kolları ve bacakları hâlâ yamru yumruydu. Artık aklı başındaydı. Açık seçik anımsıyordu. Ateşin sarsıcı görüntüsüyle daldığı karabasanı aşmış, her şey kafasında belirmişti. Her ayrıntı geri geliyor, çektiği acıları yeniden yaşıyordu. Henüz eliyle dokunmadığı ölüm olgusu orada, kendi evinde, birkaç gün içinde küt diye alınıp götürülmüş zavallı annesindeydi. Var olmayışın yarattığı yılgı elle tutulur hale gelmişti. Dört kişiydiler, derken bir çukur kazılıyor, üç kişi kalıyor, sıkıntıdan ne yapacaklarını bilemiyor, yitip gitmiş sıcaklığı yakalayabilmek üzere birbirlerine sokuluyorlardı. Buydu demek ölüm. Bir daha hiç olmamaktı, geride yalnız korkulu bir pişmanlık bırakan, bir gölgeye sarılan titrek kollardı.

Ölmüş annesini her an, içinde her yeniden dirildiğinde bir daha yitiriyordu. Kuzeni gelip kendini kollarına bıraktığında da, acımasızca uzun süren cenaze sırasında da bu kadar acı çekmemişti. Bu korkunç kaybı, ancak boş eve dönüşünden sonra duymaya başlamıştı. Yitip gitmiş kadının herhangi bir şeyi gözüne çarptığında, can çekişmenin sarsıntısıyla, yeterince ağlamadığına pişman oluyor, acısı iki katına çıkıyordu. Annesini yeterince sevmemiş olma korkusu içini karartıyor, kimi zaman çığlığa dönüşüp boğazına sarılıyordu. Durmadan annesini düşünüyor, görüntüsü gözünün önünden gitmiyordu. Merdivenlerden çıkarken, odasından çıkıp hızlı adımlarla koridorda yürümesini bekliyordu. İçi öylesine onunla doluydu ki, çoğu kez sesini işittiğini sanıp geri dönüyor, kapılardan birinin gerisinde yitip giden eteğinin ucunu gördüğünü sanıyordu. Annesi ona kızgın değildi, hiç yüzüne bakmıyordu. Tanıdık bir görüntüye, eski yaşamdan kalma bir gölgeye dönüşmüştü. Geceleri lambasını söndürmeyi göze alamıyordu, birtakım belirsiz gürültüler yatağına yaklaşıyor, karanlıkta bir soluk yalayıp geçiyordu

alnını. Ve açılan yara kapanmak şöyle dursun, günbegün genişliyordu. En küçük anıda sinir sarsıntısı geçiriyor, gözünün önünde gerçek, kısa ömürlü bir görüntü beliriyor, az sonra yitip gidiyor ve yerini annesinin bir daha geri gelmeyeceği kaygısına bırakıyordu.

Evin içindeki her şey ona annesini anımsatıyordu. Kadının odasına el sürülmemiş, tek bir eşyanın yeri değiştirilmemişti. Küçük bir masanın bir köşesinde, bir gergefin yanında bir yüksük göze çarpıyordu. Ocağın üstündeki saat, son saati, yedi otuz yediyi gösteriyordu. Lazare bu odaya girmekten kaçınıyordu. Ama kimi zaman, merdiveni hızlı hızlı çıkarken, apansız bir karar onu odaya itiyordu. Yüreği küt küt atıyor, eski dost eşyanın, yazı masasının, tek ayaklı yuvarlak masanın, özellikle de yatağın, onları tanınmaz hale getiren bir görkem kazandığını sanıyordu. Hep kapalı duran panjurların arasından solgun bir ışık süzülüyor, Lazare ölmüş kadının başının soğuduğu yastığı öpmeye giderken, ışığın belirsizliği tedirginliğini artırıyordu. Bir sabah odaya girince çakılıp kaldı: Ardına dek açılmış panjurlar gün ışığını olduğu gibi odaya bırakıyordu. Yatağa ve yastığa varana dek, her yere güneşten cıvıl cıvıl bir örtü serilmişti. Odadaki mobilyalar, bulunabilen bütün kaplara yerleştirilmiş çiçeklerle bezenmişti. O zaman bunun bir yıl dönümü, her yıl kutlanan, artık orada bulunmayan kadının doğum günü olduğunu anımsadı. Kuzeni bunu unutmamıştı. Kaplarda yalnız sonbaharın talihsiz çiçekleri, çiy yemiş son güller, papatyalar, yıldız çiçekleri vardı. Cılızdılar ama yine de yaşam kokuyorlardı. Neşeli renkleriyle, zamanın durduğu ölü saat kadranını çevreliyorlardı. Kadınlara özgü bu sevgi dolu özen kafasını allak bullak etti. Uzun uzun ağladı.

Yemek odası, mutfak, taraça bile annesiyle doluydu. Yerden topladığı ufacık nesnelerde, ansızın eksikliğini çektiği alışkanlıklarda hep annesini buluyordu. İş artık saplantıya dönüşmüştü. Her an sürüp giden bu acıyı, ölümle arasında-

ki bu kesintisiz söyleşiyi gizlerken bir bakıma kaygıyla karışık bir utanç duyuyordu. Hiç aklından çıkmayan varlığın adını ağzına almaktan bile kaçındığı için, dışarıdan bakan, yavaş yavaş onu unutmaya başladığını, artık düşünmediğini sanabilirdi ama her anının acısını yüreğinde duymadığı bir an bile olmuyordu. Yalnız kuzeninin bakışı okuyordu yüreğindekileri. Bunun üzerine, birtakım yalanlar atmayı göze alıyor, lambasını gece yarısı söndürdüğüne yemin ediyor, kendine hayali bir iş uydurup canı çıkana kadar çalıştığını söylüyor, daha da üstüne varılırsa neşeliymiş gibi oyun oynamaya hazır bekliyordu. Odası sığınağıydı. Oraya çıkıp kendini bırakıyor, büyüdüğü bu köşede hiçbir yerde olmadığı kadar rahat ediyor, üstelik gizlerini başkalarına açmaktan da korkmuyordu.

İlk günler, evden çıkmayı, eski uzun yürüyüşlerine tekrar başlamayı ciddi ciddi düşünmüştü. Böylece en azından, hizmetçi kadının iç karartıcı suskunluğundan, on parmağını nasıl oyalayacağını bilemeyen, koltuğun birine yığılıp kalmış babasının dayanılmaz görüntüsünden kurtulurdu. Ama yürümeye karşı içinde yenilmez bir tiksinti uyanmıştı. Sıkılıyordu evin dışında, dahası sıkıntı kaygıya dönüşüyordu. Yüzyıllardır aynı kayaları aşındırmış, bir tek insanın ölümüne ağlamamış, acısına yabancı, günde iki kez kabarıp kıyıları döven, durmadan kıpırdanan şu deniz sersem bir güç olarak sinirini bozuyordu. Çok büyük, çok soğuk bir şeydi deniz. Lazare suyla göğün sonsuzluğu arasında kendini çok daha küçük, çok daha ezilmiş hissetmemek için koşarak eve dönüyor ve odasına kapanıyordu. Tek bir yer, kilisenin çevresindeki mezarlık çekiyordu onu: Aslında annesi orada değildi, ama mezarlıkta annesini büyük bir yumuşaklıkla düşünüyordu, hiçlik karşısında duyduğu büyük korkuya karşın, garip biçimde dinginleşiyordu. Mezarlar otların arasında uyuyordu. Duvar diplerinde porsuk ağaçları bitmişti. Burada yalnız, açıklardan gelen yelle salınan kervançulluk-

larının çığlıkları işitiliyordu. Burada kamçı gibi vuran batı yağmurlarının sildiği eski ölülerin adlarını okuyamasa bile saatlerce kendini unutuyordu.

Lazare öbür dünyaya inanıyor olsaydı, günün birinde kara duvarın ötesinde yakınlarıyla buluşacağını düşünebilirdi. Ama bu avuntudan yoksundu. Varlığın ölünce yaşamın sonsuzluğunda yitip gittiğine, böylece bireysel olarak sonunun geldiğine gereğinden çok inanıyordu. Burada ben'inin, bitmek bilmeyen gizli bir başkaldırısı vardı. Başka bir yerde, yıldızların arasında, yakınlarının ve dostlarının ortasında, yeni bir yaşama başlamak ne büyük bir mutluluk olurdu! Gidip yitirilmiş sevdiklerini bulmak nasıl da yumuşatırdı can çekişmeyi! Birbirine kavuşunca nasıl da kucaklaşıp öpüşürlerdi, hep birlikte ölümsüz bir yaşam sürmek ne büyük bir huzur verirdi! Barındırdıkları merhamet duygusu nedeniyle, korkunç doğruyu zayıflardan saklayan dinlerin bu iyiliksever yalanı karşısında can çekişiyordu. Hayır, ölümle her şey bitiyor, sevgilerimizden yeni bir şey doğmuyor, son bir elveda deniyordu. Aman Tanrım, sonsuza dek, sonsuza dek! Bu korkunç sözcük zihnini alıp boşluğun baş döndürücülüğüne savuruyordu.

Bir sabah, Lazare porsuk ağaçlarının gölgesinde durakladığında, alçacık bir duvarın mezarlıktan ayırdığı bahçesinde çalışan Rahip Horteur'ü gördü. Din adamı sırtında eski, mavi bir gömlek, ayağında sabolarla, bir lahana evleğini belliyordu. Denizin keskin yeliyle esmerleşmiş yüzü, güneşten yanmış ensesiyle, katı toprağa eğilmiş yaşlı bir köylüyü hatırlatıyordu. Ülkenin bu unutulmuş köşesinde topu topu üç beş kuruş kazanabildiğinden, birkaç sebze yetiştirmese açlıktan ölürdü. Eline geçen azıcık para da yaptığı yardımlara gidiyor, küçük bir kızın desteğiyle tek başına yaşıyor, çoğu kez kendi çorbasını ateşe kendisi koyuyordu. Üstüne üstlük, bu sarp kayanın tepesinde toprak pek para etmiyor, esen yel salatalarını kavuruyordu. Doğrusu üç beş cılız soğan için ça-

kıl taşlarıyla boğuşup böylesine çaba harcadığına değmiyordu. Bununla birlikte, iş gömleğini giydiğinde, dinle imanla alay etmesinler diye saklanmak zorunda kalıyordu. Lazare tam çekilmek üzereyken, rahibin cebinden bir pipo çıkardığını, başparmağıyla tütün doldurduğunu, dudaklarını şapırdata şapırdata yaktığını gördü. Rahip de tam çektiği ilk solukların keyfini çıkarırken genç adamı fark etti. Korkuyla piposunu saklamak istedi, sonra gülmeye başladı. Seslendi:

— Hava mı alıyorsunuz? Girin girin, bahçemi görün.

Lazare yanına gidince, neşeyle ekledi:

— Beni günah işlerken yakaladınız, değil mi? Ama elimde avucumda bir tek bu var dostum. Tanrı'nın bu kadarından gocunacağını sanmam.

Ondan sonra, gürültülü nefesler çektiği piposunu yalnız kısa cümleler döktürmek üzere ağzından çıkardı. Verchemont rahibi Lazare'ın kafasını kurcalıyordu: Hemen her şeyin yetiştiği küçük bir toprağı, harika bir bahçesi olan mutlu bir insan. Ama gelin görün ki rahip bahçeyi tırmıklamakla kalmıyordu. Patateslerinden yakınıyordu, aslında sert toprak onlara uygundu ama iki yıldır çürüyorlardı.

— Rahatsız etmeyeyim, dedi Lazare. Siz işinize bakın.

Papaz hemen belini kaptı.

— Doğrusu, sevinirim. Veletler az sonra din dersine gelecek, onlar sökün etmeden şu evleği bitirmek istiyorum.

Lazare mezarlığın duvarına dayanmış birkaç mezar taşından yapılmış bir sıraya oturdu. Rahip Horteur'ün çakıl taşlarıyla boğuşmasına bakıyor, bir çocuğunkini andıran ince sesiyle konuşmasını dinliyordu. Birden içinde, onun gibi yoksul ve yalın, başı dertsiz, bedeni sorunsuz biri olma isteği uyandı. Piskoposluğun bu adamcağızı şu içler acısı kilisede yaşlanmaya terk edebilmesi için, onu gerçekten saf biri olarak görmüş olması gerekirdi. Zaten o da hâlinden hiç yakınmayan, yiyecek bir lokma ekmek, içecek bir yudum su bulduğu zaman kendini mutlu sayan insanlardandı.

— Bu haçlar arasında yaşamak hiç iç açıcı değil, diye düşündü delikanlı yüksek sesle.

Şaşıran rahip toprağı bellemeyi bırakmıştı.

— Ne demek iç açıcı değil?

— Öyle ya, ölüm her an gözünüzün önünde, düşünüze bile giriyordur.

Rahip piposunu ağzından çekti, uzun uzun tükürdü.

— Yoo, inanın hiç aklıma gelmiyor. Hepimiz Tanrı'nın elindeyiz.

Sonra beli kaptığı gibi, topuk darbesiyle toprağa gömdü, inancı onu ölüm korkusundan koruyor. Kutsal Kitap'ın dediğinin ötesine geçmiyordu: İnsan ölür, göğe çıkardı. Bundan daha yalın, daha rahatlatıcı bir şey olabilir miydi? İnatçı bir yüzle gülümsüyordu. Selamete erme düşüncesi o daracık kafasını tıka basa doldurmuştu.

Lazare o günden sonra hemen her sabah rahibin sebze bahçesine gitti. Eski taşın üstüne çöküyor, onun sebzelerle uğraşmasına bakıp kendini unutuyor, kılı bile kıpırdamadan ölümün sırtından geçinen bu gözü kör masumiyetle bir an için rahatlıyordu. Neden kendisi de şu yaşlı adam gibi yeniden çocuklaşmasındı? Ayrıca yüreğinin derinlerinde, dingin masumiyetle içine su serpen bu sıradan insanla konuşurken, yitirdiği inancı yeniden bulma umudu uyanıyordu gizliden gizliye. O da bir pipo getiriyor, salataları yiyen kuşlardan, çok tuzluya gelen gübreden söz ederek birlikte tüttürüyorlardı. Çünkü rahip Tanrı'nın adını nadiren ağzına alıyordu; onu hoşgörüsü ve deneyimiyle, kendi selameti için saklıyordu. O da herkes gibi kendi işini yapıyordu. Otuz yıl boyunca başkalarına işe yaramaz uyarılarda bulunduktan sonra, din adamlığı görevini yerine getirmekle yetinir olmuştu; hayır işlemeye önce kendinden başlayan köylüler gibi. Her gün bahçesine giren şu oğlan çok sevimliydi. Paris'te edindiği fikirleri tartışmak ve onun canını sıkmak istemediği için hiç durmadan bahçesinden söz etmeyi yeğliyordu. Kafası bin bir

gereksiz sözün uğultusuyla dolu olan Lazare da, insanın artık hiçbir şeyden korkmadığı o cehalet çağına girmek üzere olduğunu sanıyordu.

Ne var ki bu tatlı sabahlar sürerken, Lazare akşamları, lambasını söndürme yürekliliğini gösteremeden annesinin anısıyla baş başa kalıyordu, inanç ölmüştü. Bir gün, taş sıraya oturmuş yan yana pipo içerlerken rahip armut ağaçlarının gerisinde bir ayak sesi işitti ve derhâl piposunu sakladı. Pauline kuzenine bakmaya gelmişti.

— Doktor evde, diye açıkladı, öğle yemeğine çağırdım onu. Hemen eve dönmelisin, öyle değil mi?

Rahibin gömleğinin altına sakladığı piposunu görmüş, gülümsüyordu. Bunun üzerine Horteur, tütün içerken yakalandığı zamanlardaki tertemiz gülüşüyle piposunu çıkardı.

— Çok aptalca bir şey bu, dedi, gören de suç işliyorum sanacak. Bakın gözünüzün önünde yakacağım şimdi.

— İyi ama muhterem peder, dedi Pauline büyük bir incelikle, gelin doktorla yemek yiyin, pipoyu da yemekten sonra içersiniz.

Bunun üzerine, ağzı kulaklarına varan rahip haykırdı:

— Tamam, geliyorum. Siz önden gidin, ben cübbemi giyeyim. Ve söz, pipomu da getireceğim!

Yemek odasında yeniden gülüşmelerin çınladığı ilk yemek oldu bu. Rahip Horteur yemekten sonra piposunu yaktı. Bu da konukları pek eğlendirdi. Pipodan aldığı keyfe öyle bir temiz yüreklilik katıyordu ki, az sonra yaptığı şey herkese doğal gözükmeye başladı. Chanteau çok yemiş, geri gelen yaşam soluğuyla rahatlamış ve gevşemişti. Doktor Cazenove ilkel kavimlere ilişkin öyküler anlatıyor, evin içindeki gürültünün belki Lazare'ı daldığı karanlık havadan kurtaracağını düşünüp sevinen Pauline de neşe saçıyordu.

O günden sonra genç kız, yengesinin ölümüyle kesilmiş olan cumartesi yemeklerini canlandırmak için uğraşmaya başladı. Rahiple hekim düzenli olarak geldiler ve eski yaşam

kaldığı yerden başladı. Şakalaşıp eğleniyorlardı; dul adam da bacaklarını dövüyor, şu Tanrı'nın cezası damla hastalığı olmasa, hemen kalkıp oynayacağını söylüyordu. İçi hâlâ bu kadar neşeliydi. Yalnız oğlunun keyfi kaçıktı. Konuşurken ardı ardına karamsar laflar sıralıyor, tam kaptırmış giderken bir anda ürperiveriyordu.

Bir cumartesi akşamı, sıra tam fırında kuzuya geldiğinde, Rahip Horteur can çekişen biri için çağrıldı. Bardağını bitirmedi. Yemeğe gelirken hastayı görmüş olan doktor, eve vardığında adamı ölmüş bulacağını söyledi ama o doktoru dinlemeden çıkıp gitti. O akşam o kadar aptalca sözler etmişti ki, Chanteau bile arkasından:

— Kimi zaman pek kendinde olmuyor, dedi.

— Keşke onun yerinde olsaydım, dedi Lazare küt diye, bizden daha mutlu.

Doktor gülmeye başladı.

— Belki. Ama Mathieu ile Minouche da bizden mutlu. Ah, ah, bu sözleri işitince, kıyısından köşesinden bilime bulaşmış, ama analarının memelerinden emdikleri eski mutlak düşüncelere uygun bir şey bulamadıkları için hastalanmış gençlerimizi tanıyorum şıp diye. Siz gençler, bilimlerde bütün doğruları bir çırpıda, toptan bulmak istiyorsunuz. Bizse bu doğruları daha yeni yeni çözmeye başlıyoruz. Üstelik aslında yapılan herhâlde sonsuz bir araştırmadan başka bir şey değil. Siz de karşınıza çıkanları yok sayıyor, artık size kucak açmayan inanca dönüyor, ardından karamsarlığa savruluyorsunuz. Evet, evet, yüzyıl sonunun hastalığı bu, hepiniz birer yeni Werther'siniz!

Söyledikçe coşuyordu, en sevdiği savıydı bu. Lazare ise bütün kesin doğruları yadsıyor, evrensel kötülüğe duyduğu inancı abartıyordu.

— İyi ama, diye sordu, ayağınızın altındaki her şey gittikçe çatırdarken nasıl yaşayacaksınız?

Yaşlı adam birden gençlere özgü bir tutkuyla karşılık verdi:

— Yalnız var olmak yetmiyor mu? Sevinç, eylemin kendisindedir.

Ve birden gülümseyerek konuşmaları dinleyen Pauline'e seslendi:

— Hadi bakalım, hâlinizden hep memnun olmayı nasıl başardığınızı siz söyleyin şuna.

— Ah ben mi? diye karşılık verdi genç kız şaka yollu, kedere gömülmemek için kendimi unutmaya çalışıyor, başkalarını düşünüyorum. Bu da kafamı meşgul ediyor, acıyı sabırla karşılamama yardım ediyor.

Bu yanıt Lazare'ı sinirlendirdi. Haince bir karşı çıkma ihtiyacıyla, kadınlara dinin gerekli olduğunu öne sürdü. Genç kızın neden uzun süredir ibadet etmekten vazgeçtiğini anlamıyormuş gibi davranıyordu. Pauline son derece dingin bir yüzle, kendi gerçeklerini sıraladı.

— Çok basit, günah çıkarma beni yaraladı. Pek çok kadının benim gibi olduğunu sanıyorum. Ayrıca, bana mantık dışı gözüken şeylere inanmam olanaksız. Öyleyse, inanmadığım şeyleri kabul ediyormuş gibi yaparak yalan söylemenin ne yararı var? Öte yandan, bilinmeyen beni tedirgin etmiyor, o olsa olsa mantıklı olabilir. Dolayısıyla en iyisi, elden geldiği kadar, bilgece beklemektir.

— Aman kesin, rahip geliyor, diyerek araya girdi bu konuşmadan canı sıkılan Chanteau.

Adam ölmüştü. Rahip rahatça yemeğini bitirdi ve küçük bir şişe Şarfröz likörü içtiler.

Pauline iyi ev kadınlarına özgü güler yüzlü olgunlukla evin yönetimini üstlenmişti. Bütün alışverişler, en küçük ayrıntılarıyla gözünün önünde yapılıyor, anahtar demeti kemerinde sallanıyordu. Bu iş Véronique'te en küçük bir kızgınlık yaratmadan, kendiliğinden oluvermişti. Ama hizmetçi kız Madam Chanteau'nun ölümünden beri hırçınlaşmış, bir bakıma alıklaşmıştı. İçinde yeni bir oluşum gerçekleşiyor, ölen kadına karşı yeniden sevgi duyuyor, Pauline'in karşısın-

daysa eskisi gibi somurtuyor, güvensiz davranıyordu. Genç kız istediği kadar yumuşak sesle konuşsun, her söze alınıyor, mutfağında tek başına yakınıp durduğunu herkes işitiyordu. Ve direngen suskunlukların ardından yüksek sesle düşünmeye başladığında, yaşanan yıkımın yarattığı şaşkınlık yeniden boy gösteriyordu. Hanımefendinin öleceğini biliyor muydu acaba? Kuşkusuz söylediklerini söylememiş olması gerekirdi. İşin doğrusu, birtakım kusurları da olsa, insanları öldürmemekti. Ayrıca kendisinin hiç suçu yoktu. Yaşanan yıkımın asıl sorumlusu çeksindi günahı! Ancak bu güvence yüreğine su serpmiyor, işlediği hayali suça karşı, homur homur söylenmeyi sürdürüyordu.

— Neden böyle kafa patlatıyorsun? diye sordu Pauline bir gün. Biz elimizden geleni yaptık, ölüme çare yok ki.

Véronique başını salladı.

— Hadi canım siz de, böyle de ölünmez ki. Hanımefendi şöyleydi böyleydi, ama çok küçük yaşta yanına almıştı beni, işe yarayacağını bilseydim şu dilimi keserdim. Neyse, daha fazla uzatmayalım, işin sonu kötüye varır.

O günden sonra Lazare'la Pauline arasında bir daha evlilik sözü edilmemişti. Genç kızın, sıkılmasın diye gelip yanında dikiş diktiği Chanteau bir keresinde bu konuya şöyle bir değinecek olmuştu. Engel ortadan kalktığına göre, bu işi bitirmek istiyordu. Bu isteği her şeyden önce, Pauline'i yanında tutma ihtiyacından kaynaklanıyordu. Onu yitirirse hizmetçi kızın eline düşeceğinden korkuyordu. Pauline de, büyük yasın bitiminden önce hiçbir şeye karar verilemeyeceğini anımsatmıştı. Bu bilgece sözü ona yalnız töreler söyletmiyordu, kendine sormayı göze alamadığı bir sorunun yanıtını da zamandan bekliyordu. Bu apansız ölüm, kuzeniyle kendisini yerlere seren bu korkunç olay kanlı bıçaklı sevgilerinde bir bakıma ateşkese yol açmıştı. Yedikleri yağmurun etkisinden yavaş yavaş sıyrılıyor, onulmaz kayıpta kendi dramlarını buluyor, yeniden acı çekmeye başlıyorlardı: Suçüstü yakala-

nıp evden kovulan Louise, yıkılan aşkları, değişmiş olan yaşamları. Neyi çözeceklerdi şimdi? Birbirlerini hâlâ seviyorlar mıydı, evlilikleri mümkün ve akılcı mıydı? Yıkıcı olayın yarattığı şaşkınlığın gerisinde yatıyordu bu soru. İkisi de onu çözmekte acele davranmaya niyetli değildi.

Bununla birlikte, Pauline'in zihninde, uğradığı hakaretin anısı yumuşamıştı. Lazare'ı çoktan bağışlamıştı, pişmanlığını dile getirmesi koşuluyla, ellerini Lazare'ın ellerine bırakmaya hazırdı. Lazare'ı karşısında alçalmış görmek, böylece kıskançlığını yatıştıracak bir zafer kazanmak ona göre değildi. Yalnız Lazare'ı düşünüyordu. Artık kendisini sevmiyorsa nişanı bozmaya bile razıydı. Bütün kaygısı şu kuşkudan ileri geliyordu: Hâlâ seviyor muydu Louise'i? Yoksa tersine, çocukluk aşklarına dönmüş, o kızı unutmuş muydu? Pauline, Lazare'ı mutsuz etmektense, ondan vazgeçebileceğini hayal ediyor, varlığı acı altında eziliyordu; bu kararı alma yürekliliğini göstereceğinden emindi, ama ardından ölüp gideceğini umuyordu.

Yengesinin ölümünden hemen sonra aklına mertçe bir düşünce gelmiş, Louise'le barışmak istemişti. Chanteau bir mektup yazabilir, kendisi de altına onu bağışladığını gösteren iki satır ekleyebilirdi. Evde herkes öylesine yalnız, öylesine kederliydi ki, o kocaman çocuğun varlığı hepsi için bir eğlence olurdu. Ayrıca, böyle büyük bir sarsıntıdan sonra yaşanan olay çok eskilerde kalmış gibiydi; zaten Pauline de o kadar sert davrandığına pişmandı. Ama amcasıyla konuşmaya her niyetlendiğinde, bir tereddüt onu engelliyordu. Böylesi geleceği tehlikeye atmak, Lazare'ı kışkırtmak ve sonunda yitirmek olmaz mıydı? İçinde adalet duyguları kabarmasa Lazare'ı böyle bir sınavdan geçirme yiğitliği gösterip kendiyle de gurur duyabilirdi. Bağışlanamayacak tek şey ihanetti. Hem zaten, Louise'in bütün görevi evin neşesini yerine getirmek olmayacak mıydı? Kızın içinden sevgi ve fedakârlık fışkırırken, neden yabancı birini çağırsındı? Far-

kına varmadan bu tereddüte gurur karışıyordu, iyi yüreklilik-ğinde kıskançlık vardı. Yakınlarının biricik mutluluğu olma isteği yüreğini alev alev yakıyordu.

Böylece, Pauline bunu kendine iş edindi. Evdekileri mutlu edebilmek için, titizlikle işe koyuldu, çözüm yolları düşünmeye girişti. O güne dek böylesine güler yüzle, iyi niyetle, canla başla çalışmamıştı. Her sabah gülerek uyanıyor, öbürlerinin mutsuzluklarını artırmamak için kendi dertlerini gizlemeye özen gösteriyordu. Davranışlarındaki yumuşaklıkla her türlü felakete kafa tutuyor, bütün kötü niyetleri boşa çıkaran sarsılmaz bir kişilik ortaya koyuyordu. Şimdi iyiydi, körpe bir fidan kadar sağlıklı ve güçlüydü. Çevresine saçtığı sevinç, sağlığının ışımasıydı. Yeni başlayan her gün onu coşturuyordu; her günü bir önceki gün gibi, fazladan bir şey beklemeden, ertesi günün sorunsuz olmasını umut ederek yaşıyordu. Kafasında hayallerle bilinmeyen tasalara dalmış olan ve fırının önünde homur homur homurdanan Véronique istediği kadar terslensindi. Yeni bir canlılık evden yası kovuyor, eski gülüşler odaları daldıkları uykudan uyandırıyor, gıcırdayan merdivenden yukarılara çıkıyordu. Bu işten en hoşnut olan amcaydı. Çünkü keder ona hep ağır gelmişti; koltuğuna çakılalı beri, açık saçık şarkılar söylemeye bile başlamıştı. Ev kedere bürününce, onun için yaşam çekilmez oluyor, acı içinde bile olsa, biraz daha ömür sürmek isteyen bir sakatın umutsuz parmaklarıyla yaşama sarılıyordu. Yaşanan her gün zaferdi. Kuzeni eve bir anda sıcacık bir gülüş ışığı taşıyordu sanki ve o ışıkta insan ölmezdi.

Oysa Pauline'in yüreğinde bir sızı vardı: Lazare avutulmaya yanaşmıyordu. Genç kız, onun eski karamsarlıklarına gömüleceğinden korkuyordu. Annesinin ölümünün verdiği acının gerisinde, ölüm karşısında duyduğu korkunun şahlanışı vardı. Zaman birinci acıyı sildikçe, kalıtımsal bir hastalığa yakalanma kaygısının büyüttüğü ölüm korkusu geri geliyordu. O da günün birinde kalp hastalığından ölecekti. Pek

yakında, trajik bir biçimde öleceğine adı gibi emindi. Her dakika hayatını dinliyor, bu işi öyle bir sinirsel gerginlik içinde yapıyordu ki, makinenin çarklarının dönüşünü işitiyordu: Midesi dayanılmaz acılarla kasılıyor, böbrekleri kızıl salgılar çıkarıyor, karaciğerinden gizli sıcaklıklar yayılıyordu. Bütün öbür organların gürültüsünü bastıran yüreğinin sesi kulaklarını sağır ediyor, parmaklarının ucuna varana dek, her yanında çanlar çalıyordu. Dirseğini masaya dayarsa, yüreği dirseğinde çarpıyor; ensesini bir koltuğun arkalığına yasladığında ensesi küt küt atıyordu. Yatağa uzanırsa, yüreği kalçalarında, böğründe, karnındaydı. Üstelik bu uğultu durup dinlenmeden sürüp gidiyor, zembereği boşalan bir duvar saati gibi gıcırdayarak ömrünün hesabını tutuyordu. Bunun üzerine, saplantılı biçimde bedenini incelerken, her an her şeyin çatırdayacağını, uzuvlarının aşındığını, dağılıp parçalandığını, dev boyutlara ulaşan yüreğinin bütün makineyi kendi eliyle kırdığını sanıyordu. İşleyişini aksatacak kum tanesini bekleyerek, düzeneğin kırılganlığı karşısında tir tir titreyerek hayatını dinlemek, yaşamak değildi.

Lazare'ın sıkıntıları da artmıştı. Yıllardan beri yatar yatmaz ölüm düşüncesi yüzünü yalar, tüylerini ürpertirdi. Şimdiyse bir daha uyanamama korkusuyla, uyumayı bile göze alamıyordu. Uykudan nefret ediyor, uykusuzluktan bir anda hiçliğin baş dönmesine savrulduğunda, içinin geçivermesinden ölesiye korkuyordu. Apansız uyanışları onu daha da çok sarsıyor, saçından kavrayıp yaşama savuran bir devin eli gibi karanlıktan çekip çıkarıyordu; bu anlarda, içinden çıktığı bilinmezin korkusunu duyuyordu. Aman Tanrım! Aman Tanrım! Sonunda ölecektik! Elleri şimdiye dek hiç bu kadar umutsuz bir yakarma için bir araya gelmemişti. Bu işkence her akşam öyle bir hal alıyordu ki, yatağa girmemeyi yeğliyordu. Gündüz bir divana uzanırsa çocuklar gibi deliksiz uyuduğunun farkına varmıştı. Bunlar kurşun gibi ağır, onarıcı dinlenmelerdi ve ne yazık ki gecelerini berbat ediyorlar-

dı. Yavaş yavaş, ağaran gün gecenin karanlığını kovarken içi geçiyordu. Öğleden sonrasının uzun ikindi uykularını yeğlediği için sürekli uykusuzluk çeker olmuştu.

Bununla birlikte arada bir rahatladığı da oluyordu. Lazare zaman zaman, iki üç gece ölümü hiç düşünmeyebiliyordu. Günün birinde Pauline, her yanı kırmızı kalemle çizilmiş bir takvim buldu. Şaşırıp sordu.

— Ne çiziyorsun böyle? Kimi tarihlerin üstüne nokta konmuş!

Lazare ne diyeceğini bilemedi:

— Ben mi, hiçbir şeyi işaretlemiyorum canım. Bilmem.

Genç kız, neşeyle konuşmaya devam etti:

— Ben yalnız kızların başkalarına söyleyemedikleri şeyleri takvime yazdıklarını sanırdım. Bu kadar zamandır düşündüğün bizsek, gerçekten sevimlisin. Birtakım sırların var demek!

Ama baktı ki oğlanın dili iyiden iyiye dolaşıyor, iyi niyet göstererek sustu. Delikanlının sapsarı alnında, tanıdığı bir gölgenin, bir türlü iyileştiremediği gizli hastalığın dolaştığını görüyordu.

Bir süredir, Lazare kızı şaşırtacak yeni bir saplantı edinmişti. Sonunun yakın olduğuna dair kesin inançla odasından çıkmıyor, hiçbir kitabı kapatmıyor, hiçbir nesneyi kullanmıyor, bunun son yaptığı iş olduğuna inanıyor, bir daha ne o nesneyi, ne o kitabı, ne o odayı göremeyeceğini sanıyordu. Dolayısıyla nesnelere sürekli veda etme alışkanlığı edinmişti. Bir dokunduğu nesneyi yeniden eline alma, onları yeniden görme isteği artık saplantıya dönüşmüştü. Buna bir de simetri düşüncesi eklenmişti: Üç adım sağa atarsa, üç adım da sola atıyordu. Bir ocağın ya da kapının iki yanına yerleştirilmiş eşyaya sırasıyla aynı sayıda dokunuyordu. Ayrıca boş bir inançla kimi dokunuşların, örneğin beş ve yedi kez dokunmanın, özel bir biçimde nesnelere pay edildiğinde, son vedayı önleyeceğine emindi. Parlak zekâsına, doğaüstü

şeyleri yadsımasına karşın kaba bir uysallıkla, utanç verici bir hastalık gibi sakladığı bu aptal inanca tapınmayı sürdürüyordu. Bu yalnızca olgulara, deneye inandığını öne süren pozitivist, karamsar insandan, sinirsel çöküşün aldığı intikamdı; Lazare'ı asabileştiriyordu.

— Neden tepinip duruyorsun? diye soruyordu Pauline. Sırf anahtarına dokunmak için tam üç kere döndün şu dolaba. Merak etme anahtar uçmayacak.

Akşam bir türlü çıkamıyordu yemek odasından. İskemleleri belli bir düzende yerleştiriyor, kapıyı belli sayıda açıp kapatıyor, sonra yeniden içeri dönüp ellerini büyük babanın başyapıtına sürüyordu. Genç kız onu merdiven başında bekliyor ve bakıp bakıp gülüyordu.

— Seksen yaşında kim bilir nasıl bir kaçık olacaksın? Nesnelere böyle işkence etmenin akla uygun olup olmadığını sorabilir miyim?

Ama sonunda Pauline, Lazare'ın hastalığı konusunda duyduğu kaygı nedeniyle ona takılmaktan vazgeçti. Bir sabah, annesinin öldüğü yatağın tahtasını yedi kez öperken yakaladı onu ve birden telaşa kapıldı. Varlığını zehirleyen işkenceleri seziyordu. Gazetelerden birinde, XX. yüzyıla ait, henüz yaşanmamış bir tarihi okuyup da sarardığını görünce, onu acıyan bakışlarla süzüyor, oğlan da başını öbür yana çeviriyordu. Anlaşıldığını sanıyor, çıplak yakalanmış bir kadın gibi belirsiz bir utangaçlıkla koşup odasına kapanıyordu. Lazare kaç kez kendini korkaklıkla suçlamıştı! Kaç kez yemin etmişti bu hastalıkla savaşmaya! Kimi zaman aklını başına topluyor, ölüme dimdik bakmayı başarıyordu. Ardından, ona meydan okumak üzere, bir koltukta oturup nöbet tutacağına gidip yatağına uzanıyordu. Ölüm gelebilirdi, bir kurtuluş gibi bekliyordu onu. Ama az sonra yürek atışları ettiği yeminleri bastırıyor, o buz gibi soluk kanını donduruyor, her zamanki çığlığını atarak ellerini uzatıyordu: "Tanrım! Aman Tanrım!" Korkunç gerilemelerdi bunlar; onu

utanca ve umutsuzluğa boğuyordu. Kuzeninin sevecen acıma duygusu da üstüne tuz biber ekiyordu. Günler öyle ağır başlıyordu ki, akşamı edebileceğini hiç ummuyordu. Varlığı un ufak olmuş, ilkin neşesini yitirmişti. Şimdi de gücü onu bırakıp gidiyordu.

Pauline'se özverili davranışının verdiği övünçle, zafere ulaşmak istiyordu. Hastalığı tanıyor, yiğitliğinden birazını Lazare'a aktarmak, yaşamı sevdirmek istiyordu. Ama iyi niyeti hep sonuçsuz kalıyordu. Hastalığa cepheden saldırmayı tasarlamıştı. "Şu eski aşağılık karamsarlık"la ilgili şakalarını yineleyip duruyordu. Ne yani koca aziz Schopenhauer'e ayin düzenleme sırası ona, Pauline'e mi gelmişti? Ama delikanlı bütün karamsar dalgacılar gibi dünyayı bir çatapatla havaya uçurmayı tasarlıyor, ancak kendisi dansa katılmaya yanaşmıyordu! Bu şakaları duydukça acı acı sırıtıyor ve sırıtırken öyle acılara bürünüyordu ki, kızcağız bir daha ağzını açamıyordu. Daha sonra, çocukların beşiklerini sallarken söylenen avutucu sözleri denedi. Lazare'a sevimli, güler yüzlü ve dingin bir ortam yaratmaya çalıştı. Lazare onu hep varoluşu çok iyi duyumsayan, mutlu, taptaze bir insan olarak görüyordu. Evin içi ışıl ışıldı. Tek yapacağı kendini bırakmaktı ama yapamıyordu. Kızın mutluluğu öbür dünya korkusunu azdırıyordu. Pauline en sonunda kurnazlığa başvurdu. Oğlanı şaşırtacak bir meşgale bulma hayalleri kurmaya başladı. Aylaklıktan hasta düşmüş, hiçbir şeyden hoşlanmayan Lazare'sa okumayı bile çok yorucu buluyor ve günlerini kendi kendini yiyerek geçiriyordu.

Pauline bir ara umutlandı. Kumsalda yürüyüşe çıkmışlardı. Lazare dikmelerle bendin kalıntıları önünde, kıza yeni bir savunma sistemi anlatmaya koyuldu. Bu seferkinin epey dirençli olacağını söylüyordu. Sorun payanda direklerinin zayıflığındaydı. Kalınlıklarını iki katına çıkarmak, ortadaki merteğe daha keskin bir eğim vermek gerekiyordu. Eski günlerdeki heyecandan titreyen sesine, parlayan gözlerine

kavuştuğunu gören genç kız, hemen işe koyulması için sıkıştırdı onu. Köy çekiyordu bunun acısını, denizin her yükselişinde bir parçası gidiyordu. Valiyi görmeye gitse, mutlaka parasal yardım alırdı. Ön ödemeleri yine kendisi üstlenirdi, yerine getirmekle övüneceği bir iyilik sayıyordu bunu. Elinde kalan bütün parayı harcama pahasına da olsa, onu yeniden harekete geçirmek istiyordu. Ama Lazare daha şimdiden omuz silkmeye başlamıştı. Neye yarayacaktı? Ayrıca sapsarı kesilmişti; çünkü bu işe başlarsa, bitiremeden öleceği düşüncesi saplanmıştı aklına. Kafasındaki korkuyu gizlemek üzere, Bonneville'li balıkçılara duyduğu hınca sığındı.

— Bu şeytan deniz ortalığı yıkıp devirirken, o dalgacılar benimle alay ettiler! Hayır, hayır, başladığı işi bitirsin deniz! O zaman, kendi deyişleriyle, benim kibrit çöpleriyle dalga geçemezler.

Pauline usulca onu yatıştırmaya çalışıyordu. O insancıklar öylesine mutsuzdu ki! Kabaran deniz içlerinde en sağlamı olan Houtelard'larınkiyle birlikte derme çatma üç evi daha süpüreli beri, yoksulluk daha da artmıştı. Bir zamanlar köyün varsılı olan Houtelard, topu topu yirmi metre karelik eski bir tahıl ambarına yerleşmişti. Ama öbür balıkçılar, başlarını nereye sokacaklarını bilemedikleri için, eski gemi gövdelerinden yapılmış kulübeciklerde barınıyorlardı. İnsanın içini sızlatan bir yoksullukla tam bir yaban topluluğuydu bu. Kadınlarla çocuklar bit ve pislik içinde yüzüyorlardı. Yöre halkının bağışları içkiye gidiyordu. Bu zavallıcıklar verilen nesneleri, giysileri, mutfak ve ev eşyasını satıp, hepsini ölü gibi kapı ağızlarına seren o korkunç erik rakısından alıyorlardı. Yalnız Pauline hâlâ onlardan yanaydı. Papaz onları yüzüstü bırakmıştı. Chanteau da görevini bırakmaktan söz ediyor, bu ayyaş sürüsüne belediye başkanlığı yapmak istemiyordu. Lazare'sa, kuzeni fırtınaların yere serdiği ayyaş topluluğuna karşı içinde merhamet uyandırmaya kalkışınca, babasının beylik lafını yineliyordu.

— Kim zorluyor onları burada kalmaya? Gidip başka yerde kursunlar evlerini. Gelip böyle dalgaların altına yapışacak kadar aptal değil herhâlde insanlar!

Herkes aynı şeyi düşünüyordu. Hepsi küplere biniyor, balıkçıları inatçı keçiler diye suçluyordu. Bunun üzerine balıkçılar da kimseye güvenmeyen kaba saba insanlar olup çıkıyorlardı. Burada doğduklarına göre, neden çekip gitsinlerdi? Bu iş yüzyıllardır böyle sürüp gidiyordu ve başka yerde yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. İyice kafayı çektiği zaman Prouane'ın dediği gibi: "İnsan eninde sonunda bir şeye yem olurdu."

Pauline, Lazare'ı gülümseyerek dinliyor ve başını sallıyordu. Ona göre mutluluk insanlara ve nesnelere değil, kişinin kendini mantıklı bir biçimde insan ve nesnelere uyarlamasına bağlıydı. İnsanlarla daha yakından ilgileniyor, yaptığı yardımları artırıyordu. Sonunda Lazare'ı da bu yardımlara katmayı başarmıştı. Böylece onu avutmayı, insanlara acıyarak kendini unutmaya yönlendirmeyi umuyordu. Her cumartesi Lazare kızın yanında kalıyor, dörtle altı arasında, köyün küçükhanımın evine dilenciliğe yolladığı üstü başı dökülen çocukları kuyruk hâlinde kabul ediyordu. Sümüklü, arsız oğlanlarla bitli kızlar dikiliyordu karşılarına.

Bir cumartesi, yağmur yağdığından, Pauline yardım dağıtımını alışageldiği gibi taraçada yapamadı. Lazare gidip bir bank getirip mutfağa yerleştirmek zorunda kaldı.

— Aman beyefendi, diye bağırdı Véronique, küçükhanım o kadar bitliyi buraya mı sokmayı düşünüyor?.. Çorbanızdan bit çıkmasını istiyorsanız ne âlâ.

Tam bu sırada genç kız, elinde bozuk para kesesi ve merhem kutusuyla içeri giriyordu. Gülümseyerek karşılık verdi:

— Hıh, sen onları bir süpürgeyle atıverirsin! Yağmur öyle amansız yağıyor ki, zavallı yavrucakların eli yüzü yıkanmıştır.

Gerçekten de, ilk girenlerin sağanakla yıkanmış yüzleri pespembeydi. Ama öyle ıslanmışlardı ki, partallarından dö-

şeme taşlarına seller akıyordu. Küçükhanım azıcık kurusunlar diye bir kucak çalı çırpı yakmasını söyleyince hizmetçi kadının suratı iyiden iyiye asıldı. Bankı ocağın karşısına taşıdılar. Az sonra, üşüyüp birbirine sokulmuş bir dizi dikbaşlı, sinsi yumurcak sıralandı ateşin karşısına, içilmiş şarap şişelerine, yemekten artmış bir parça ete, et tahtasına fırlatılmış bir demet havuca bakmaya başladılar.

— Olacak şey mi! diye homurdanmayı sürdürüyordu Véronique, gidip para kazanacak yaşa gelmiş kazık kadar herifler! Böyle yaparsanız, yirmi beş yaşına dek çocuk yerine konulmayı ister bunlar!

Küçükhanım, araya girip susmasını rica etmek zorunda kaldı.

— Bitti mi? Büyümek karınlarını doyurmuyor.

Pauline masa başına oturmuş, para kesesiyle dağıtılacak öteberiyi eline almış, çocukları çağırmaya hazırlanırken, ayakta duran Lazare, Houtelard'ın oğlunu kalabalıkta görüp bağırdı:

— Seni aylak seni, buraya gelmeni yasaklamıştım! Bir sürü insan açlıktan geberirken hâlâ karınlarını doyurabilen ananla baban seni buraya dilenmeye göndermeye utanmıyorlar mı?

Houtelard'ın erken boy atmış, yüzünden keder ve korku okunan on beş yaşındaki oğlu ağlamaya başlamıştı.

— Gelmezsem dövüyorlar, kadın halatla vuruyor, babam da dışarı atıyor.

Düğümlü halatın bıraktığı morumsu izi göstermek üzere kolunu sıvadı. Kadın dediği, babasının evlendiği eski hizmetçiydi ve dayaktan öldürüyordu oğlanı. Evlerinin yıkılmasından sonra, cimriliklerinin yarattığı sertlik de pislik de artmıştı. Artık öçlerini çocuktan alarak tam anlamıyla çirkef içinde yaşıyorlardı.

— Koluna öküzgözüne batırılmış bir bez sar, dedi Pauline usulca Lazare'a.

Sonra çocuğa bir yüz metelik uzattı.

— Bunu onlara ver de seni dövmesinler! Ama döverlerse ve gelecek cumartesi bedeninde dayak izi görürsem, metelik alamayacaklarını da söyle.

Sırtlarını ısıtan ateşle keyifleri yerine gelmiş olan öbür yumurcaklar, oturdukları sırada birbirlerini dirsekliyorlardı. Giysilerinden duman çıkıyor, çıplak ayaklarından kocaman damlalar süzülüyordu. İçlerinden ufacık bir çocuk, bir havuç çalmış gizlice kemiriyordu.

— Cuche, kalk bakayım, dedi Pauline. Annene, yakında onu Bayeux'deki onulmaz hastalar yurduna alacaklarını umduğumu söyledin mi?

Kocası tarafından yüzüstü bırakılmış, kıyının bütün deliklerinde, üç meteliğe ya da bir kaşık domuz yağı artığına önüne gelen erkekle yatan kadın temmuzda bacağını kırmıştı. Bedeni iyice eciş bücüş olmuştu, korkunç derecede topallıyordu da. Ama bu sakatlıkla birlikte artan çirkinliği beylik müşterilerinden bir tekini bile uzaklaştırmamıştı.

— Evet söyledim, diye karşılık verdi oğlan kısık bir sesle, istemiyor.

Epey irileşmiş olan oğlan on yedisine basmak üzereydi. Ayağa kalkmış, ellerini iki yanına sarkıtmış, beceriksizce sallanıyordu.

— Ne, istemiyor mu? diye bağırdı Lazare. Zaten sen de çalışmak istemiyorsun, sana bu hafta gelip sebze bahçesine yardım etmeni söylemiştim, hâlâ bekliyorum.

Oğlan hâlâ iki yana sallanıyordu.

— Zamanım olmadı.

Kuzeninin küplere binmek üzere olduğunu sezen Pauline araya girdi.

— Otur yerine, biraz sonra konuşuruz. Bu konuyu düşünmeye çalış, yoksa ben de kızacağım.

Sıra Gonin'in küçük kızındaydı. On üç yaşındaydı ve taranmamış sarı saçlarının altındaki güzel yüzü hâlâ pem-

beydi. Sorguya çekilmesine gerek kalmadan, bitip tükenmeyen bir gevezelikle umulmadık ayrıntıları aktardı. Babasının felcinin hem kollarına, hem diline vurduğunu, adamın artık hayvan gibi sadece homurdandığını anlattı. Karısını bırakmış denizci eskisi kuzeni Cuche, masalarıyla yataklarına konmak üzere, daha o sabah yaşlı adamın tepesine çullanıp işini bitirmeye çalışmıştı.

— Anam da vuruyor. Geceleri kalkıyor, çok yüksek sesle inlediği, kendilerini rahatsız ettiği için kuzenle birlikte babamın üstüne çanak çanak soğuk su döküyor. Görseniz ne hale getirdiler adamı! Çırılçıplak kaldı, küçükhanım, çamaşır gerek ona, kendi derisini yoluyor...

— Yeter yeter, sus! diye kızın sözünü kesti Lazare; Pauline'se çocuğa acımış, Véronique'i bir takım çarşaf getirmeye yollamıştı.

Lazare kızı yaşına göre çok uyanık buluyordu. Ona kalırsa, zaman zaman hedefini şaşırmış tokatlar yese de, kendisi de babasını itip kakmaya başlamıştı. Ayrıca verilen her şey, para, et, çamaşır, yatalak adama değil, kadınla kuzenin gönül eğlencelerine gidiyordu. Ansızın soru yağmuruna tuttu kızı:

— Ne yapıyordun önceki gün Houtelard'ın teknesinde hapishane kaçkını adamla?

Kız sinsi sinsi güldü.

— Adam değildi o, buydu, dedi çenesiyle oğul Cuche'ü göstererek. Arkamdan itmişti.

Lazare yine sözünü kesti kızın.

— Evet, evet, gayet iyi gördüm, partal eteğini kafana çekmiştin. Ah, ah! Çok erken başlamışsın bu işlere, daha on üçünde!

Pauline elini kızın koluna koydu. Bütün çocukların, en küçüklerin bile, körpecik günahların parladığı gülen gözleri erkenden açılıyordu. Erkeklerin, dişilerin ve yumurtladıklarının hep birlikte çürüdükleri şu pislik nasıl ortadan kaldırı-

lacaktı? Pauline küçük kıza bir takım çarşaf, bir litre şarap verdikten sonra alçak sesle biraz konuştu. Henüz gerçek bir kadın olamadan kendisini hasta edip çirkinleştirecek çarpık ilişkilerin varacağı noktayı gösterip, onu korkutmaya çalıştı. Kızı azıcık hizaya sokmanın tek yolu buydu.

Lazare tiksinti duyduğu, sinirlerini bozan bu dağıtımı hızlandırmak isteyerek, Prouane'ın kızına seslenmişti.

— Ananla baban dün akşam da kafayı çekmişler. Söylediklerine göre sen onlardan daha sarhoşmuşsun.

— Oo, hayır efendim, benim başım ağrıyordu.

Kızın önüne bir tabak sürdü, içinde çiğ et topları vardı.

— Ye bunu.

Kızın her yanını yine sıracalar kaplamış, ergenliğin en tehlikeli çağında, sinir bozuklukları baş göstermişti. Ana babasıyla birlikte içmeye başlamıştı; içkiye olan düşkünlüğü de rahatsızlığını artırıyordu. Üç topağı yuttuktan sonra, yüzünü buruşturarak geri çekildi.

— Doydum, artık yiyemem.

— Tamam, dedi Lazare. Etini yemezsen, küçük likör bardağını alamazsın.

Bunun üzerine çocuk, parlayan gözlerini dolu bardağa dikip tiksintisini yendi. Sonra bardağa yapıştı, daha şimdiden edindiği ayyaşlara özgü bir bilek hareketiyle, içkiyi bir dikişte gırtlağına boşalttı. İşini bitirdikten sonra gitmedi ve küçükhanıma şişeyi kendisine vermesi için yalvardı. Böyle her gün gelmek işini aksatıyordu. Şişeyle yatacağına, eteğinin altına saklayacağına, böylece anasıyla babasının içemeyeceğine yemin ediyordu. Küçükhanımsa bu istediği kesin bir dille geri çevirdi.

— Verelim de, daha yamacı inmeden kafana dikesin, dedi Lazare. Şimdi asıl senden kuşkulanıyoruz, küçük şarap fıçısı seni!

Sıra yavaş yavaş boşalıyor, çocuklar birer birer kalkıp para, ekmek ve etlerini almaya gidiyorlardı. Paylarını alan-

lardan bazıları, o güzelim ateşin karşısında biraz daha kalmak istiyordu. Ama Véronique, havuç demetinin yarısının yendiğini görmüştü. Hepsini dışarı gönderdi, acımadan yağmurun altına bıraktı: Görülmüş şey miydi? Topraklı havuçları bile yiyorlardı! Az sonra geriye yalnız Cuche'lerin oğlu kalmıştı. Küçükhanımın vereceği vaazı beklerken ağırlaşmış, bütün neşesi kaçmıştı. Genç kız onu yanına çağırdı, alçak sesle uzun uzun konuştu ve her cumartesi olduğu gibi, yine de ekmeğiyle yüz meteliğini verdi. Oğlan da, söylenenleri yerine getirmemeye kararlı olduğu halde, çalışacağına yemin etti. Sonra inatçı, kötü yürekli bir hayvan gibi, salına salına yürüdü gitti.

Hizmetçi kadın tam derin bir soluk alırken, çığlığı kopardı:

— Hepsi gitmedi mi bunların? Bak, köşede biri daha var!

Bu, on yaşına basmış olmasına karşın, boyu cüce gibi kısacık olan, nerede yatıp kalktığı bilinmeyen küçük Tourmal'dı. Sirklerde takla atmak üzere yetiştirilen üstün yetenekli çocuklar gibi, daha kundaktayken dilenmeye alıştırılmıştı. Yaşı ilerledikçe boyu değil ama yüzsüzlüğü artıyor, gittikçe daha ağlamaklı, daha yapışkan oluyordu. Kötü bir iş yaparken yakalanmaktan korkuyormuş gibi, kap kacak dolabıyla ocak arasına çökmüş, köşeye büzüşmüştü.

— Ne yapıyorsun orada? diye sordu Pauline.

— Isınıyorum.

Véronique kaygılı bakışlarla mutfağını kolaçan ediyordu. Çocukların taraçada oturdukları öbür cumartesiler bile bir sürü küçük şey yok olmuştu. Şimdi her şey yerli yerinde gözüküyordu. Hızla ayağa fırlamış olan küçük kızsa, incecik sesiyle onları şaşkına çevirmişti.

— Babam hastanede, dedem çalışırken kendini yaraladı, anamın sokağa çıkarken giyecek elbisesi yok. Bize acıyın, iyi yürekli küçükhanımım...

— Sus kafamızı şişirme yalancı! diye bağırdı Lazare, sabrı tükenerek. Baban kaçakçılıktan içeride, dedense, Roqueboise'daki istiridye tarlasını talan ederken burktu bileğini. Ayrıca annenin sokağa çıkacak entarisi yoksa, hırsızlığa gömlekle gitsin. Verchemont'daki hancı kadının beş tavuğunu boğazlamış diye şikâyete geldiler gene. Bilmiyormuşuz gibi yalan atarak aklınca bizimle dalga mı geçiyorsun? Git bunları yoldan geçenlere anlat.

Çocuk bunları işitmedi bile. Aynı utanmaz küstahlıkla, kaldığı yerden devam etti.

— Acıyın bize iyi yürekli küçükhanımcığım, erkekler hasta, anam dışarı çıkmayı göze alamıyor. Tanrı iyiliğinizin karşılığını verecektir...

— Al şunu, hemen çık git, bir daha da yalan söyleme! dedi Pauline, bu işi bitirmek üzere eline birkaç kuruş sıkıştırırken.

Kız lafı ikiletmedi. Şimşek gibi mutfaktan çıktı, var gücüyle koşarak avluya geçti. Tam o sırada, hizmetçi kadın çığlığı bastı.

— Aman Tanrım! Kap kacak dolabının üstündeki tas gitmiş! Küçükhanımın tasını kaçırıyor!

Derhâl dışarı fırlamış, hırsızın peşine düşmüştü bile. İki dakika sonra, korkunç bir jandarma gibi kollarından tutmuş getiriyordu kızı. Çocuk, bir yerleri kırılmış gibi avaz avaz bağırıp tepindiği ve ellerini ısırıp tırmaladığı için üstünü başını aramakta epey güçlük çektiler. Tas ceplerinde değildi, gömlek niyetine tenine geçirdiği pırtının içinde buldular. Bunun üzerine, kız ağlamayı kesti. Büyük bir yüzsüzlükle yere çöktü ve bunun koynuna nasıl girdiğini gerçekten bilmediğini öne sürdü.

— Muhterem peder, bu kızın sizi soyacağını söylüyordu zaten, deyip duruyordu Véronique. Kendim gidip çağıracağım polisi!

Lazare da, kuyruğuna basılmış karayılan gibi dikilen küçük kızın meydan okuyan duruşuna sinirlenmiş, kodesten söz ediyordu. Neredeyse tokatlayacaktı onu.

— Geri ver sana verdiğimizi, diye bağırıyordu. Para nerede?

Tam yutmak üzere parayı ağzına götürürken, Pauline araya girip kızı kurtardı:

— Yok canım, sakla onu, ama evdekilere söyle, bu sonuncu. Bundan sonra neye ihtiyacınız olduğuna gelip kendim bakacağım. Hadi git!

Küçük kız yürüdükçe, su birikintilerinden yükselen şapırtıları işittiler. Ardından bir sessizlik kapladı ortalığı. Véronique tahta sırayı itiştiriyor, elinde sünger, eğilmiş çocukların partallarından sızan sularla oluşmuş gölcükleri siliyordu. Aman Tanrım! Neye dönmüştü mutfağı? O korkunç yoksulluk zehirlemişti burayı. Koşup bütün kapıları ve pencereleri ardına dek açtı. Küçükhanım ağzını açıp tek söz etmeden, ciddi bir yüzle para kesesiyle ilaçlarını topluyordu. Bütün bunlara başkaldıran, tiksinti ve sıkıntıyla esneyen küçük beye gelince, çeşmede ellerini yıkamaya gitmişti.

Bu da Pauline'in yüreğini sızlatıyordu: Lazare'ın köydeki küçük dostlarını zerre kadar umursamadığını görüyordu. Cumartesileri ona yardım etmek isteyişi, Pauline'in hatırınaydı, gönüllü yapmıyordu bu işi. Ne yoksulluk ne kötülük kızı yıldırmazken, o bu çirkin şeylere bakıp kederleniyor ve kızıyordu. Genç kız insanlara duyduğu sevgiyle, dinginliğini ve neşesini korurken, oğlan kendi dışına çıkamıyor, çevresinde ancak, karamsarlığa kapılacak yeni nedenler buluyordu. Dolayısıyla, yavaş yavaş, insanların bütün günahlarının yüreklerinde mayalandığı bu kirli paslı velet takımına bakıp gerçekten acı çekiyordu. Bu yoksul yumurcaklar yaşamını berbat etmeye yetiyor, yanlarından kamburu çıkmış, umutsuzluğa kapılmış insan sürüsüne karşı yüreği kin ve küçümsemeyle dolmuş olarak ayrılıyordu. İki saatlik çalışması onu

sadakayı küçük gören, iyilikle alay eden kötü yürekli biri hâline getiriyordu. Büyümesine yardım etmektense, o böcek yuvasının topuklar altında ezilmesinin çok daha iyi olacağını söylüyordu bağıra bağıra. Pauline gösterdiği şiddeti şaşkınlıkla karşılıyor, dünyayı aynı biçimde duyumsamadıklarını gördüğü için üzülüyordu.

O cumartesi, yalnız kaldıklarında, delikanlı çektiği acıyı tek bir cümleyle dile getirdi:

— Lağımdan çıkmış gibiyim.

Sonra ekledi:

— Nasıl sevebiliyorsun bu canavarları?

— Ben onları kendim için değil, onlar için seviyorum, diye karşılık verdi genç kız. Yolda gördüğü uyuz bir köpeği bile evine alıyor insan.

Oğlan karşı çıkarcasına salladı elini.

— O bir köpektir, insan değil.

— Acıyı dindirmeye çalışmak boşuna mıdır? diye sürdürdü genç kız. Kusurlarını gidermeyişleri can sıkıcı elbet, o zaman yoksullukları azalırdı belki. Ama bir lokma yemeleri, sırtlarının azıcık ısınması bana yetiyor, hoşnut oluyorum: O zaman bir parça acı eksilmiş oluyor. Onlar için yaptıklarımızdan ötürü bizi ödüllendirmelerini neden istiyorsun?

Sonra, kederli bir edayla tamamladı:

— Zavallı dostum, bu işin seni hiç eğlendirmediğini görüyorum, en iyisi artık bana yardım etme. Kafanı bulandırmak, durumunu iyice kötüye götürmek istemiyorum.

Lazare elinden gidiyordu. Pauline'in, onu daldığı korku ve sıkıntıdan kurtaramayacağına aklı kesti ve buna canı sıkıldı. Onu böyle sinirli görünce dışa vurulmayan bir hastalığın buna yol açtığına inanamıyor, kederli olması için daha başka gerçekler düşünüyor, durmadan Louise aklına geliyordu. Besbelli ki, Lazare hep kızı hayal ediyor ve onu görememenin verdiği acıyı üzerinden atamıyordu. Bunun üzerine, Pauline buz kesiyor, yakınlarını mutlu etmek üzere

çevresine neşe saçmaya yemin ediyor ve göze aldığı büyük özverinin eskisi gibi ona gurur vermesi için çabalıyordu.

Bir akşam Lazare acımasız bir söz etti.

— Ne kadar yalnızız burada! dedi esneyerek.

Genç kız, yüzüne baktı. Bu bir ima mıydı? Ama açık seçik sormayı göze alamadı. İyilik dolu yüreği boşu boşuna çırpınıyor, yaşamı işkenceye dönüşüyordu.

Yeni bir sarsıntı bekliyordu Lazare'ı. Yaşlı Mathieu'sü artık pek iyi değildi. Geçen mart ayında on dördünü bitiren zavallı hayvanın arka ayakları iyice tutulmuştu. Ağrılar ayaklarını ağırlaştırdıkça yürüyemez oluyor, avluya uzanıp kederli bakışlarla dışarı çıkan insanları izliyordu. Özellikle bu yaşlı köpek bakışları yüreğini burkuyordu Lazare'ın. Mavimsi bir bulutla kaplanmış, körlere özgü dalgın ve bulanık bakışlar. Oysa hâlâ görüyordu hayvan; getirip koca başını efendisinin dizine koyabilmek için sürünüyor, her şeyi anlıyormuşcasına kederli gözlerle dimdik bakıyordu. Artık eski güzelliği kalmamıştı: Kül renkli, kıvırcık tüyleri sararmıştı. Bir zamanlar kapkara olan burnu aklaşıyordu. Yaşından ötürü yıkamayı göze alamadıkları için, üstündeki utanca benzer bir şey ve kir onu acınacak hale getiriyordu. Bütün oyunları bitmişti. Sırtüstü yuvarlanmıyor, kuyruğunun çevresinde dönmüyor, hizmetçi kız onları denize atmaya giderken, Minouche'un yavrularına eskisi gibi sevgi göstermiyordu. Artık bütün gününü yaşlı adamlar gibi yarı uykuda geçiriyordu; ayağa kalkmakta öyle zorlanıyor, arka ayaklarını öyle çekiştiriyordu ki, çoğu kez evden biri acıyıp yardım ediyor, yürüyebilsin diye bir süre ona destek oluyordu.

Öte yandan, geçirdiği kanamalar onu her gün daha bitkin düşürüyordu. Bir veteriner getirmişler, adam bunu görünce gülmeye başlamıştı. Ne? Bu köpek için mi rahatsız etmişlerdi onu? En iyisi onu gebertmekti. Bir insanın ömrünü uzatmaya elbet çalışılmalıydı, ama ölmek üzere olan bir hayvanın acısını uzatmak neye yarardı? Altı frangı eline tutuşturup kapı dışarı etmişlerdi veterineri.

Bir cumartesi, Mathieu'nün kanaması öyle arttı ki, onu arabalığa kapatmak zorunda kaldılar. Arkasında kocaman kızıl damlalardan oluşan bir iz bırakıyordu. O gün Doktor Cazenove erken geldiğinden, artık ailenin bir bireyi gibi davrandıkları Mathieu'ye bakmayı kabul etti. Hayvanı yere uzanmış, bitkin yatar buldular. Ama başı dik ve gözü hâlâ hayat doluydu. Doktor onu, bir hasta başındaymış gibi ciddi bir edayla uzun uzun inceledi. Sonunda:

— Bu kadar büyük kanama böbreklerdeki kanserli çürümeden ileri geliyor olmalı. İşi bitik bunun. Apansız bir kanamayla göçüp gitmezse birkaç gün daha yaşayabilir.

Mathieu'nün umutsuz durumu yemeği herkese zehir etti. Madam Chanteau'nun onu ne kadar çok sevdiği anımsandı. Boğduğu köpeklerden, gençlik günlerinden, ızgaradan aşırdığı pirzolalardan, sıcak sıcak yutulan yumurtalardan söz edildi. Neyse ki sıra tatlıya gelmişti. Rahip Horteur piposunu çıkarınca herkesin neşesi yerine geldi. O yıl çok iyi ürün vereceğe benzeyen armutlarından söz edişini dinlediler. Yaklaşan nöbetin hafiften yoklamasına karşın, Chanteau yirmili yaşlarının neşeli bir şarkısını mırıldandı. Kısacası, sevimli bir akşam oldu. Lazare bile eğleniyordu.

Ama dokuza doğru, tam çay dağıtılırken Pauline çığlığı bastı:

— Aa, zavallı Mathieu gelmiş!

Gerçekten de, gövdesinden kanlar akan Mathieu sendeleyerek yemek odasına süzülüyordu. Ardından da elinde bez Véronique. Hizmetçi kadın:

— Arabalığa gitmem gerekti. Kapıyı açınca kaçtı, diyerek içeri girdi. Ölene dek, siz neredeyseniz, orada durması gerekiyor. Eteğinize dolaşmadan bir adım atamıyorsunuz. Hadi gel bakalım, burada duramazsın.

Köpek, titreyen başını yumuşak ve alçakgönüllü bir tavırla öne eğdi.

— Yo, bırak onu! diye yalvardı Pauline.

Ama hizmetçi kadın kızıyordu.

— Bir de bu çıktı başımıza be! Akıttığı kanı silmekten bıktım! İki gündür mutfağım battı. Mide bulandırıcı. Her köşesinde sürünürse, yemek odası da mis gibi olacak. Hadi hop, biraz acele eder misin?

— Bırak onu, diye yineledi Lazare. Hadi sen git.

Bunun üzerine, Véronique kapıyı öfkeyle kapatırken, Mathieu her şeyi anlamış gibi gelip başını efendisinin dizine dayadı. Hepsi onu eğlendirmeye çalıştı. Şeker ezdiler ve hayvanı coşturmaya uğraştılar. Eskiden her akşamın küçük oyunu, masanın öbür ucuna, uzağa bir parça şeker koymaktı. Hayvan hemen koşup masayı dolanır, onlar da şekeri alıp başka bir köşeye koyarlardı. Hayvancık durmadan döner, şeker hep ötelere sıçrar, köpek de sonunda, bu sürekli kaçırmadan şaşkına dönmüş ve alıklaşmış olarak korkunç bir sesle ulumaya başlardı. Lazare, dostça, hayvanın kederli can çekişmesine kısa bir ara verme düşüncesiyle işte bu oyunu canlandırmak istedi. Köpek bir an için kuyruğunu salladı ve masanın çevresinde bir kerecik döndü. Sonra gelip Pauline'in sandalyesine tosladı. Artık şekeri göremiyor, bir deri bir kemik kalmış bedeni sağa sola savruluyor, kan kırmızı damlalar masanın çevresine saçılıyordu. Chanteau artık şarkı mırıldanmıyordu. Ölmekte olan zavallı Mathieu'nün gösterisine bakan herkesin yüreği acıma duygusuyla sıkışıyor, eski obur Mathieu'nün oyunlarını anımsıyorlardı.

— Yormayın hayvanı, dedi doktor usulca. Onu öldürüyorsunuz.

Sessizce piposunu tüttürmekte olan rahip, kendi duygusunu dile getirmek üzere:

— İnsana benziyor şu kocaman köpekler, dedi.

Saat onda doktorla rahip gittikten sonra, Lazare odasına çıkmadan Mathieu'yü arabalığa götürdü. Onu taze samanın üstüne yatırdı ve su çanağının yerinde olup olmadığına baktı. Sonra yalnız bırakmak istedi. Ama hayvan, büyük

bir çabayla doğruldu ve ardına takıldı. Lazare tam üç kez yatırmak zorunda kaldı onu. Mathieu sonunda söz dinledi, ama başını kaldırıp efendisinin ardından öyle kederli baktı ki, umutsuzluğa kapılan Lazare dönüp bir daha kucakladı hayvanı.

Lazare yukarıda gece yarısına dek okumaya çalıştı. Sonunda yattı. Ama uyuyamadı. Mathieu aklından çıkmıyordu. Onu orada perdeli gözlerini kapıya dikmiş, samanların üzerine uzanmış görüyordu. Yarın köpeği ölmüş olacaktı. Ve elinde olmaksızın her dakika doğruluyor, avluda havladığını sanıp dinliyordu. Dikkat kesilen kulakları her türlü hayali gürültüyü işitiyordu. Saat ikiye doğru, birtakım iniltilerle yatağından fırladı. Ağlama sesi nereden geliyordu acaba? Sahanlığa çıktı, ev karanlık ve sessizdi. Pauline'in odasında çıt çıkmıyordu. Bunun üzerine, aşağı inme dürtüsüne daha fazla karşı koyamadı. Köpeğini son bir kez görme isteği adımlarını hızlandırdı. Yalnız pantolonunu çekti ayağına. Elinde mum koşarak aşağı indi.

Mathieu, kapatıldığı arabalıkta yatırıldığı samanların üzerinde durmamıştı. Dövülmüş toprak üzerinde, biraz daha öteye sürünmeyi yeğlemişti. Efendisinin içeri girdiğini gördüyse de başını kaldıracak gücü bile bulamadı. Lazare, mumu eski tahtaların ortasına yerleştirdikten sonra, yerdeki karaltıya şaşarak diz çökmüştü. Köpeğin gerçek bir kan gölünde yüzdüğünü görünce dizlerinin üstüne yığıldı. Akan kanla canı gidiyordu hayvanın. Derin bakışlarında zayıf bir ışıltıyla, hafifçe kuyruğunu salladı.

— Vah, zavallı köpeğim benim! diye mırıldandı Lazare, zavallı köpeğim benim!

Yüksek sesle konuşuyor, köpeğe:

— Dur canım, şimdi yerini değiştiririm senin, diyordu. Ama hayır, bu iş canını acıtır. İyi de, öyle ıslanmışsın ki! Tüh, bir sünger bile yok yanımda. Bir şey içmek ister miydin acaba?

O arada Mathieu gözünü ondan ayırmıyordu. Yavaş yavaş, bir hırıltı kaplıyordu böğrünü. Gizli bir kaynaktan fışkırırcasına akan kan, sessizce yayılıyordu. Delik fıçılarla kırık dökük merdivenler çevreye kocaman gölgeler yansıtıyor, mum ortalığı pek az aydınlatıyordu. Derken samanın üzerinde bir çıtırtı işitildi: Mathieu için hazırlanan yatağa uzanmış, mumun aydınlattığı Minouche'tu bu.

— Su içmek ister misin köpekçiğim? deyip duruyordu Lazare.

Bir bez parçası bulmuş, toprak su kabına daldırıyor, can vermekte olan köpeğin ağzına sürüyordu. Görünüşe göre, bu onu azıcık rahatlatıyor, ateşler içinde yanan burnu biraz serinliyordu. Böyle yarım saat geçti. Lazare durmadan bezi ıslatıyor, göğsü korkunç bir kederle daralarak, o acıklı manzaraya bakıyordu. Bir hastanın başındaymışcasına, çılgınca umutlar beliriyordu içinde:

Islak bezle sildikçe belki canı yerine gelirdi.

— Ne var canım, ne var canım? dedi ansızın. Ayağa mı kalkmak istiyorsun?

Tir tir titreyen Mathieu doğrulmaya çalışıyordu. Böğründen gelen hava kabarcıkları ve hıçkırıklar boynunu şişirirken, bacaklarını gerginleştiriyordu. Ama artık her şeyin sonu gelmişti. Ağırlaşan göz kapaklarının altından onu görmeye çalışarak gözünü üzerinden ayırmadığı efendisinin dizlerine yıkıldı. Ölümle pençeleşen hayvanın zeki bakışıyla sarsılan Lazare onu dizinde tutuyordu. Bir insanınkini andıran o ağır, uzun gövde, şaşkın kollarında insan gibi can çekişiyordu. Bu can çekişme birkaç dakika sürdü. Sonra, bulanık gözlerden gerçek, kocaman yaşlar süzüldü. Dili, çarpılmış ağzından son bir kez yalamak üzere dışarı sarktı.

— Sevgili ihtiyar kuçum benim! derken Lazare da hıçkırıklara boğuldu.

Mathieu ölmüştü. Çenesinden azıcık kanlı köpük akmıştı. Lazare onu yere uzattığında uyuyor gibiydi.

Bunun üzerine Lazare her şeyin bir kez daha bittiğini hissetti. Köpeği ölmüş ve anlatılmaz bir acı kaplamıştı yüreğini. Tüm yaşamı yine umutsuzluğa gömülüyordu. Bu ölüm başka ölümleri çağrıştırıyordu, annesinin tabutunun ardından avluyu geçerken yüreği bundan daha az parçalanmamıştı. Annesinden bir parça daha yitip gidiyordu böylece ve onu yitirişi tamamlanıyordu. Gizli acılarla dolu aylar canlanıyor, karabasanlarla dolu geceler, küçük mezarlıktaki gezintiler ve bir daha hiç geri gelmeyecek olan şeylere duyduğu büyük korku yeniden canlanıyordu.

Derken bir gürültü oldu. Lazare döndü ve samanların üzerinde rahat rahat temizlenen Minouche'u gördü. O arada kapı gıcırdadı, kaygısını paylaşan Pauline girdi içeri. Kızı görünce, utangaç bir yabanlıkla annesinin ardından duyduğu üzüntüyü gizlemiş olan Lazare gözyaşlarına boğuldu:

— Hey ulu Tanrım, hey ulu Tanrım, ne de severdi bu hayvanı! Anımsıyor musun? Ufacıkken almıştı onu, kendi eliyle beslerdi, köpek de evin içinde ardından ayrılmazdı! diye söylendi.

Sonra ekledi:

— Kimsemiz yok artık, iyice yalnız kaldık!

Pauline'in gözleri yaşardı. Mumun solgun ışığında eğilmiş Mathieu'ye bakıyordu. Lazare'ı avutmaya çalışmadı. Bunun gereksiz olduğunu hissettiği, kendini güçsüz bulduğu için elini şöyle bir sallamakla yetindi.

VIII

Lazare'ın kederlerinin temelinde sıkıntı vardı, zehirli bir kaynağın bulanık suyu gibi her şeyden fışkıran ağır ve sürekli sıkıntı. Dinlenmekten, çalışmaktan, her şeyden çok da kendinden sıkılıyordu. Bununla birlikte aylaklığa kızıyor, bundan utanıyordu. Onun yaşında bir adamın en güçlü yıllarını şu Bonneville denen delikte yitirmesi utanç verici değil miydi? O güne dek birtakım bahaneleri vardı. Ama artık onu tutan hiçbir şey kalmamıştı. İşe yaramayışından ve bin bir güçlükle yaşayan yakınlarına yük olmaktan utanıyordu. Aslında büyük bir servet getirmesi gerekirken tam anlamıyla batmıştı. Oysa bir zamanlar evi servete boğmaya yemin etmişti. Gelecekle ilgili tasarılar, büyük girişimler, gerçek bir üstün yetenekle bir anda elde edilecek zenginlik umudu yerli yerindeydi elbet. Ancak hayali bırakıp eyleme geçmek gerektiğinde en küçük bir yüreklilik gösteremiyordu.

— Bu böyle gidemez, diyordu sık sık Pauline'e, çalışmalıyım. Caen'de bir gazete çıkarmak niyetindeyim.

Kız da her seferinde:

— Hiç acelesi yok, yasının bitmesini bekle, diye yanıt veriyordu. Böyle bir işe atılmadan iyi düşün.

Aslında Lazare'ı çalışırken görmek istemesine karşın gazete düşüncesi Pauline'in ödünü patlatıyordu. Yeni bir başarısızlık işini bitirirdi. Boşa giden bütün girişimlerini, müziği,

hekimliği ve atölyeyi düşünüyordu. Ayrıca Lazare'ın kendisi de, bunları söyledikten iki saat sonra bırak gazeteyi, yorgunluktan bitkin düşüp tek bir mektup yazmaya bile yanaşmıyordu.

Böylece haftalar geçti. Büyük bir deniz kabarması Bonneville'in üç evini daha götürdü. Balıkçılar Lazare'a rastlayınca, bu işten yılıp yılmadığını soruyorlardı. Elden bir şey gelmezdi elbet, ama onca kerestenin yitip gidişini görmek yine de öfke veriyordu insana. Köylülerin sızlanmalarında, ülkeyi dalgalara teslim etmemesi için yalvarmalarında, öldürücü tokatlar indiren denizleriyle övünen denizcilere özgü korkunç bir alaycılık seziliyordu. Lazare'sa yavaş yavaş sinirleniyordu; öyle ki, artık köyden geçmemeye başlamıştı. Su bendi kalıntılarıyla dikmeleri uzaktan görmeye bile dayanamıyordu.

Bir keresinde, tam rahibin evine girerken Prouane koluna yapıştı.

— Mösyö Lazare, dedi alçakgönüllü bir ifadeyle, ama ağzının kıyısındaki alaylı gülüşü gizlemeden, biliyor musunuz, kimi tahta parçaları kumsalda çürüyor.

— Ee, n'olmuş çürüyorsa?

— Başka bir işte kullanmayacaksanız bize verin. En azından yakıp ısınırız.

Zor dizginlediği bir öfke kapladı genç adamın içini. Hiç düşünmeden, heyecanla karşılık verdi:

— İmkânsız, gelecek hafta marangozları işe başlatıyorum.

Bunun üzerine bütün köy çalkalanmaya başladı. Chanteau'nun oğlu inadında direndiğine göre, şenlik yeniden başlayacak demekti. Böylece on beş gün geçti. Balıkçılar ne zaman görseler, yoksa işçi mi bulamadı, diye soruyorlardı. Dolayısıyla sonunda, yanı başında bir işle uğraşmasını yeğleyen kuzeninin de üstelemesi üzerine, Lazare dikmelerle gerçekten ilgilenmeye karar verdi. Ama artık eskisi gibi he-

vesli değildi. Sadece duyduğu hınç onu kamçılıyor, bu kez denizi kesinlikle alt edeceğini söylüyordu: Azgın deniz, söz dinleyen bir köpek gibi gelip Bonneville'in çakıllarını yalayacaktı.

Lazare bir kez daha birtakım planlar çizdi. Yeni direnç açıları hesaplamıştı ve destek ayaklarını iki katına çıkarıyordu. Gider çok yüksek olmayacak, eski tahtaların büyük bölümü yeni inşaatta da kullanılacaktı. Dülger, dört bin franklık bir hesap çıkardı. Bu tutarın azlığını gören Lazare, o kadarını belediyenin ödeneklerinden koparacağına inanarak, Pauline'den şimdilik ödünç almaya razı oldu. Zaten belediyeden para yardımı alacak ilk kişiler arasına girmenin tek koşulu işe koyulmaktı; çünkü kurul dikmeler öyle sağa sola saçılmış oldukça metelik vermezdi. Bu bakış açısı işleri biraz kızıştırdı ve çalışmalar iyi gitti. Tam çatmalar konurken işe bir mühendis atanması, onun bir tutanak tutması, ardından kurulun parasal yardımı oylaması kararlaştırıldı. Mühendis bir gün kaldı Bonneville'de. Kumsalda dolaştıktan sonra, öğle yemeğini Chanteau'larda yemeyi kabul etti. Ev sahipleri, etkilememek için ağırbaşlı davranıp izlenimini sormadılar. Adam masada Pauline'e öyle zarif davrandı ki, o bile bu kez işin kotarıldığına inandı. Dolayısıyla on beş gün sonra Lazare Caen'den döndüğünde, bütün ev getirdiği haberler karşısında apışıp kaldı. Lazare öfkeden kuduruyordu: Kendini yakışıklı sanan o mühendis bozuntusu korkunç bir rapor yazmamış mıydı? Yoo, ağzını bozmamıştı elbet, ama bir sürü teorik terim arasında her tahta parçasıyla dalga geçmişti. Zaten bunda da şaşacak bir şey yoktu. Çünkü bu beyefendiler, kendilerinden habersiz resmi bir tavşan kulübesi yapılmasına bile izin vermezlerdi. Ve işin kötüsü kurul verilen raporu okuduktan sonra parasal yardım isteğini geri çevirmişti.

Bu da genç adamda yeni bir güvensizlik krizi doğurdu. Dikmeler bitmişti. Bunların en amansız deniz yükselmeleri-

ne bile dayanacağına, bütün köprü-yol yapım kuruluşlarının bakıp kıskançlıktan çatlayacağına yemin ediyordu. Ama bu giden parayı kuzeninin cebine döndürmeyecekti. Onu böyle korkunç bir yıkıma uğrattığı için çok üzülüyordu. Kızsa, her zamanki tutumlu davranma içgüdüsünü yenmiş, zararın bütün sorumluluğunu üstüne alıyor, ona para vermeyi kendisinin istediğini, dahası onu buna zorladığını anımsatıyordu. Bu da bir iyilikti, hiçbir şeyden pişman değildi. Zavallı köyü kurtarmak için gerekirse daha da verirdi. Bununla birlikte, dülger gider pusulasını yolladığında, acılı bir şaşkınlıkla elini sallamaktan kendini alamadı: Dört bin frankla başlanan iş sekiz bine çıkmıştı. Sonuçta, ilk fırtınanın alıp götüreceği üç beş kazığa yirmi bin franktan fazlasını savurmuş oluyordu.

O günlerde Pauline'in serveti yaklaşık kırk bin franga inmişti. Buysa iki bin frank gelir getiriyordu. Günün birinde kendini sokakta bulursa, ancak boğazını doyurmaya yetecek bir para. Bütün parası yavaş yavaş, büyük bir eli açıklıkla masrafını gördüğü eve gitmişti. Dolayısıyla, bundan böyle tedbirli bir ev kadını titizliğiyle harcamalara dikkat etmeye başladı. Chanteau'ların artık ayda üç yüz franklık gelirleri de kalmamıştı. Çünkü anne ölünce, elde edilen paranın nereye harcandığını çözemeden, kimi hisse senetleri göz göre göre satılmıştı. Kendi gelirlerini onlarınkine kattığında, eline topu topu dört yüz frank geçiyor, dağıtacağı sadakaları kurtarabilmesi için kelimenin gerçek anlamında mucizeler yaratması gerekiyordu. Bir önceki kış, Doktor Cazenove'un yasal koruyuculuğu sona ermişti. Pauline erişkin olmuş, parasını istediği gibi kullanma, dilediğini yapma hakkına kavuşmuştu. Gerçi doktor hiç canını sıkmaz, kendisine danışılmasına yanaşmazdı ama birkaç haftadır yasal görevi de sona ermişti. Bunu fark ettiğinde, kız kendini daha olgun, daha özgür hissetmeye başlamıştı. Bir bakıma tam anlamıyla kadın olmuştu. Kendini evin hanımı gibi görüyor, kimseye hesap verme zorunluluğu duymuyordu. Amcası da her şeyi kendi başına

çözmesini ve ona bir şey sormamasını istiyordu. Lazare'sa para pul işlerinden tiksinirdi. Dolayısıyla evin kesesi ondaydı. Yengesinin yerini almıştı; zaman zaman iki erkeği şaşırtan bir sağduyuyla çekip çeviriyordu evi. Yalnız Véronique, küçükhanımı düpedüz "kaçık" buluyordu: Artık cumartesileri yarım kilo tereyağıyla yetinmeleri gerekmiyor muydu?

Günler büyük bir tekdüzelikle birbirini kovalıyordu. Kesintisizce süren bu alışkanlıklar, bu düzen Pauline'in gözünde mutluluğu simgelerken, Lazare'ın sıkıntısını artırıyordu. Genç kız her odaya güler yüzlü dinginliğini saçmaya başlayalı beri, şimdiye dek olmadığı kadar sıkılmaya başlamıştı. Kumsaldaki çalışmaların sona ermesi onun için tam bir kurtuluş olmuştu; çünkü her türlü iş onu çileden çıkartıyordu. Eski aylaklığına gömülür gömülmez, utanç ve sıkıntıyla kendi kendini yiyip bitirmeye koyulmuştu. Her sabah gelecekle ilgili tasarılarını değiştiriyordu: Kendine yakıştıramadığı gazete düşüncesini kaldırıp atmıştı. Şöyle oturup rahat rahat büyük bir edebi ve tarihi eser üzerine çalışmasına izin vermeyen yoksulluğa öfkeleniyordu. Derken başka bir tasarı geliştirmiş, gerekirse sınava girmeye ve öğretmen olmaya, yazarlığı için gereken parayı o yoldan kazanmaya karar vermişti. Pauline'le aralarında, onları iki kardeş hâline getiren eski arkadaşlıklarından başka bir şey kalmamış gibiydi. Oğlan, bu sıkı yakınlıkta ya bütünüyle unuttuğundan ya çok yinelendiği ve artık son derece açık seçik bir olguya dönüştüğü için evlenmelerinden hiç söz etmiyordu. Kızsa ağzını açtığı anda Lazare'ın razı olacağından emin, bu konuyu açmaktan kaçınıyordu. Bununla birlikte, her geçen gün Lazare'a duyduğu arzunun birazı daha uçup gidiyordu: Onu sıkıntıdan kurtaramamasının bilinmedik bir nedeni olmadığını anlayamasa da hissediyordu.

Bir akşam gün batımında, akşam yemeğinin hazır olduğunu haber vermek üzere yukarı çıkarken, göremediği bir şeyi telaşla saklarken buldu onu.

— Ne o? diye sordu gülerek. Doğum günüm için şiir mi?

— Yok canım, dedi müthiş heyecanlanmış olan Lazare, kekeleyerek. Bir şey değil.

Bir dizi kitabın arkasında bulduğu ve Louise'in unuttuğu bir eldivendi bu. Saxe derisinden yapılmış eldivenin üzerinde güçlü bir koku kalmıştı. Genç kızın en sevdiği bir damla vanilyayla yumuşatılmış, yaban hayvanlarına özgü sığil otu kokusuydu bu. Kokulardan müthiş etkilenen Lazare, bu ten ve çiçek karışımından allak bullak olmuş, eldiveni burnuna götürerek kendinden geçmiş ve anılarındaki şehveti içmeye koyulmuştu.

O günden sonra, annesinin ölümünün içinde yarattığı engin boşluğun ötesinde, Louise'i arzulamaya başladı. Kızı bütünüyle unutmamıştı elbet, ama bu arzu, acısı yüzünden yitip gitmişti; ama unutulmuş eldiven arzunun uyanmasına, hem de soluğunun sıcaklığıyla birlikte geri gelmesine yetmişti. Tek başına kalınca eldiveni alıyor, kokluyor, öpüyor, kızın beline sarılışını, dudaklarını boynuna gömüşünü düşünüyordu. Geçirdiği sinirsel sarsıntı, uzun tembelliklerinin yarattığı gerginlik bu tensel sarhoşluğu iyice koyulaştırıyordu. Kolunu kanadını kıran gerçek hovardalıklar yaşıyordu böylece. Sonunda kendinden hoşnut olmasa da, karşı koyamadığı bir tutkuyla yeniden yuvarlanıyordu aynı çukura. Böylece karamsarlığı artıyor, kuzenine karşı, kendi teslimiyetlerinden dolayı hınç duyuyormuş gibi öfkeyle dolup taşıyordu. Kız artık tenine hitap etmiyordu; Lazare kimi zaman neşeli ve dingin bir söyleşiyi yarıda kesip günahına koşuyor, odasına kapanıp öbür kadının yakıcı anısıyla kucaklaşıp kıvranıyordu. Ardından, yaşamdan tiksinerek aşağı iniyordu.

Bir ay içinde öyle değişti ki, umutsuzluğa kapılan Pauline korkunç geceler geçirmeye başladı. Gündüzleri, yumuşacık bir tavırla çekip çevirdiği evde sabahtan akşama sağa sola koşuyor ve yılgınlık göstermiyordu. Ama akşamları, kapısını kapattıktan sonra kendi acılarına dönebiliyor, bü-

tün metanetini yitiriyor ve çılgın bir çocuk gibi ağlıyordu. Hiçbir umudu kalmamıştı, iyi yürekliliğinin uğradığı başarısızlık gittikçe ağırlaşıyordu. Olacak şey miydi? İyi yüreklilik yetmiyordu işte. İnsanları sevebilir ama yine de mutsuz edebilirdiniz. Kuzeninin belki de kendi yüzünden mutsuz olduğunu görüyordu. O arada, kuşkusunun gerisinde, başka bir kadının etkisinin verdiği korku büyüyordu. Uzun süre şu kapkara karamsarlığı henüz taze olan yasla açıklamıştı. Madam Chanteau'nun öldüğü günün ertesinde kafasında beliren ama kendi sevecenliğine duyduğu gururla bastırdığı Louise geliyordu aklına. Yüreğinin uğradığı bozgun içersinde, üstelik her akşam yeniden uç veriyordu.

Bunun üzerine kuruntulara kapıldı. Şamdanını bırakır bırakmaz yatağının kıyısına çöküyor ve entarisini çıkaracak gücü bile bulamıyordu. Sabahtan beri diri tuttuğu neşesi, düzeni, sabrı ağır bir giysi gibi eziyordu onu. Günü daha öncekiler ve daha sonra gelecekler gibi, Lazare'ın bütün evi umutsuzluğa boğan sıkıntısı içinde geçip gitmiş oluyordu. Sevdiği köşeyi güneşle ısıtamadıktan sonra neye yarıyordu sevinçli olma çabası? O acımasız sözler kulaklarında çınlıyordu. Çok yalnız kalmışlardı artık, kusur da herkesi kaçıran kıskançlığındaydı. Louise'in adını ağzına almıyor, onu düşünmek bile istemiyor ama yine de sevimli yüzüyle önünden geçişini, cilveleriyle Lazare'ı eğlendirişini, eteklerini savurarak neşelendirişini görüyordu. Lazare hiç kuşkusuz o kızı özlüyordu, onu iyileştirmenin en kolay yolu gidip kızı getirmek olurdu. Pauline odasına çıkar çıkmaz yorgun argın kendini yatağının kıyısına bırakıyor, gündüzün hayallerini kafasından silerek, yakınlarının mutluluğunun öbür kızın elinde olduğu düşüncesiyle kıvranıyordu.

Bununla birlikte, zaman zaman ruhunda isyanlar da kopuyordu. Yataktan fırlıyor, boğulacakmış gibi pencereyi açıyordu. Yakınmasını işittiği denizin üstünde, uçsuz bucaksız karanlığın önünde, boğazı enginlerden gelen esintiyle kavru-

larak, gözüne uyku girmeden saatlerce pencereye yaslanıp duruyordu. Hayır, hayır! O kızın geri dönüşüne izin verecek kadar alçalamazdı. Onları sarmaş dolaş yakalamamış mıydı? Kendisinin saydığı şu evde, hemen yatak odasının bitişiğinde, ihanetin en alçakçası değil miydi bu? Bu aşağılık davranışın bağışlanması düşünülemezdi ve onları yeniden yüz yüze getirmek suç ortaklığı olurdu. Gözünün önüne getirdiği sahneler kıskançlıkla dolu hıncını körüklüyor, yüzünü çıplak koluyla örtüp dudaklarını etine yapıştırarak hıçkırıklarını bastırıyordu. Gece ilerliyor, esen yeller boynunda dolaşıp saçlarını uçuruyor ama damarlarında dolaşan öfkeli kanı yatıştıramıyordu. Ancak en şiddetli başkaldırı anlarında bile yüreğinin iyiliğiyle tutkusu arasındaki çatışma, alttan alta amansızca sürüp gidiyordu. O güne dek tanımadığı yumuşak bir ses, yoksullara dağıttığı paranın verdiği sevinçten, kendini başkalarına adamanın tattırdığı mutluluktan söz etmeyi sürdürüyordu içinde. Bu sesi susturmak istiyordu: Özveriyi böyle korkaklığa dek vardırmak salaklıktı. Ama ne kadar dirense de ona kulak veriyor ve karşısında gittikçe zayıf düşüyordu. Sonunda kendi sesini tanıyor, aklını başına topluyordu: Sevdiği varlıklar mutlu olacaksa ne önemi vardı acısının? Henüz bütünüyle yenilmemiş de olsa, bitkin düşmüş, hasta denizin karanlıkların içinden yükselen sesini dinliyor, daha kısık sesle hıçkırıyordu.

Bir gece pencerede uzun uzun ağladıktan sonra yatmıştı. Mumunu üfleyip fal taşı gibi açılmış gözlerle karanlıkta kalınca ansızın bir karara vardı: Ertesi gün, her şeyden önce gelip Bonneville'de bir ay geçirmesini rica etsin diye Louise'e mektup yazdıracaktı amcasına. Bundan daha doğal, daha kolay bir şey olamazdı. Bu karara varır varmaz deliksiz bir uykuya daldı. Haftalardır böyle derin uyumamıştı. Ama ertesi gün öğle yemeği için aşağı indiğinde, amcasıyla kuzenini ve masada yerleri belli üç süt tasını görünce yine boğulacak gibi oldu ve bütün cesaretini yitirdi.

— Yemiyor musun? diye sordu Chanteau. Neyin var?

— Bir şeyim yok, diye karşılık verdi. Tersine, mutlu bir kız gibi deliksiz uyudum.

Lazare'ı görür görmez tekrar mücadele etmeye başlıyordu. Oğlan yeni başlayan gün karşısında daha şimdiden bitkin düşmüş, sessizce yemeğini yiyordu. Kız da onu eliyle başkasına armağan edecek gücü kendinde bulamıyordu. Başka bir kadının onu kollarına alacağını, avutmak üzere öpeceğini düşünmeye bile dayanamıyordu. Bununla birlikte, Lazare dışarı çıkınca kararlaştırdığı şeyi yapmak istedi.

— Ellerin bugün daha mı kötü? diye sordu amcasına.

Adam kara kabarcıkların kapladığı ellerine baktı ve eklemlerini güçlükle oynattı.

— Hayır, o kadar kötü değil, diye karşılık verdi. Hatta sağım biraz yumuşamış gibi. Rahip gelirse bir el oynarız.

Bir an sustuktan sonra ekledi:

— Neden sordun?

Belli ki adamın mektup yazamayacağını ummuştu genç kız. Yanakları kızardı ve korkakça mektubu ertesi güne bıraktı. Ağzının içinde geveledi:

— Aman canım, neden olacak, merak ettim.

O günden sonra bütün huzurunu yitirdi. Odasında, hıçkırık nöbetlerinden sonra kendini yenmeyi başarıyor, sabah olur olmaz gidip mektubu amcasına yazdırmaya yemin ediyordu. Ama günlük yaşamın koşuşmasına dönüp sevdiklerini çevresinde görünce bütün gücünü kaybediyordu. Küçücük olgular kırıyordu gönlünü, kuzenine kestiği ekmek, hizmetçi kızdan istediği genç adama ait ayakkabılar, ailenin en sıradan günlük işleri. Oysa nasıl da mutlu olabilirlerdi yuvanın bu eski alışkanlıkları içinde! Ne gereği vardı yabancı bir kızı çağırmanın? Bunca yıldır yaşadıkları şu güzelim şeyleri yerinden oynatmanın ne gereği vardı? Ve günün birinde ekmeği kesenin, giysilere göz kulak olanın kendisi olmayacağını düşününce umutsuzluk gelip boğazına sarılı-

yor, kendi yaşamı için tasarladığı mutluluğun yıkılıp gittiğini hissediyordu. Eve gösterdiği en küçük özene bile karışan bu kaygı, hamarat bir ev kadını olarak günlerini zehir ediyordu.

— Ne var? diye soruyordu zaman zaman yüksek sesle, birbirimizi seviyoruz, ama mutlu değiliz. Sevgimiz çevremize sadece mutsuzluk saçıyor.

Hep anlamaya çalışıyordu. Bu, belki de kendi kişiliğiyle kuzeninin kişiliğinin uyuşmamasından kaynaklanıyordu. Oysa bütünüyle kenara çekilmeye, kendi kişiliğini silmeye razıydı. Ama bunu bir türlü başaramıyordu. Çünkü akıl ağır basıyor, usa uygun bulduklarını öbürlerine benimsetmeye girişiyordu. Çoğu kez sabrı tükeniyor ve surat asmalar başlıyordu. Kendisine kalsa güler, bütün bu mutsuzlukları neşesiyle silip süpürürdü. Ama artık yapamıyor ve sinirleniyordu.

— Çok güzel! deyip duruyordu Véronique sabahtan akşama dek. Topu topu üç kişisiniz, sonunda birbirinizi yiyeceksiniz. Hanımefendinin de çok tatsız günleri olurdu. Ama o yaşarken, en azından, henüz birbirinizin kafasına tencere fırlatmaya başlamamıştınız.

Chanteau da, hiçbir açıklaması bulunmayan, adım adım ilerleyen bu sevgisizleşmenin acısını çekiyordu. Sancı tutunca, hizmetçinin deyişiyle, eskisinden daha korkunç böğürüyordu. Ayrıca hasta nazı yapıyor, olur olmaz şiddet gösteriyor, sürekli herkesin canını sıkmak istiyordu. Dolayısıyla ev cehenneme dönüyordu.

Pauline günün birinde, kıskançlık çırpınışlarını yaşarken, kendi kendine, mutluluğunu Lazare'a zorla benimsetmeye hakkı olup olmadığını sordu. Kendisi gözyaşı dökse bile, her şeyden önce onun mutlu olmasını istiyordu. Peki öyleyse neden onu böyle eve kapatıyor, acı veren bir yalnızlığa zorluyordu? Kuşkusuz Lazare hâlâ seviyordu onu, öbürüyle kıyasladıktan sonra, daha iyi olduğuna karar verip sonunda ona dönecekti. Şöyle ya da böyle, ona seçim hakkı tanıma-

lıydı: Böylesi daha doğruydu; doğruluk düşüncesi, kızın zihninde hâlâ dimdik ayaktaydı ve her şeye egemendi.

Pauline, üç ayda bir faiz gelirlerini almak üzere Caen'e giderdi. Sabah yola çıkar, üç aydır hazırladığı uzun alışveriş listesini tükettikten sonra akşam dönerdi. O yıl hazirana denk gelen üç ayın sonunda, gece dokuza dek boşu boşuna beklediler onu akşam yemeği için. Çok kaygılanan Chanteau, başına bir kaza gelmiş olabileceği korkusuyla Lazare'ı yola çıkardı. Alabildiğine dingin olan Véronique'se, hiç istifini bozmadan tasalanmakla yanılgıya düştüklerini söylüyordu: Geç kaldığını gören küçükhanım, bütün alışverişini bitirmek üzere gece kentte yatmaya karar vermiş olmalıydı. Bonneville'dekiler kötü bir gece geçirdiler. Ertesi gün kahvaltıdan sonra, hepsinin içini korku sardı. Öğlene doğru, babasının yerinde duramadığını gören Lazare Arromanches'a gitmeye karar verdiğinde, yolda nöbet tutan hizmetçi kız bağırarak koştu:

— İşte küçükhanım!

Chanteau'nun koltuğunu taraçaya itmek zorunda kaldılar. Baba oğul beklerken, Véronique ayrıntılı bilgi veriyordu:

— Malivoire'ın körüklü arabası. Küçükhanımın krep kurdelelerini uzaktan tanıdım. Yalnız, garip, yanında birileri var gibi. Ne yapıyor şu uyuz beygir?

Sonunda araba kapının önünde durdu. Lazare birkaç adım yürüdü. Kuş gibi yere atlayıvermiş olan Pauline'i sorguya çekmeye hazırlanırken ağzı açık kaldı: Çizgili leylak rengi ipek bir entari giymiş başka bir genç kız da usulca arabadan iniyordu. İki kız dostça gülüşüyorlardı. Lazare o kadar şaşırdı ki, babasının yanına dönüp:

— Louise'i getirmiş yanında, dedi.

— Louise'i mi? Yaa, iyi fikir doğrusu! diye bağırdı Chanteau.

Biri hâlâ kara yas giysileri içinde, öbürü neşeli yazlık kıyafetiyle karşısına dikildiklerinde, önüne gelen eğlencenin keyfiyle ağzı kulaklarında, konuşmasını sürdürdü:

— Nee? Barıştınız demek. Biliyor musunuz, hiçbir zaman anlamamıştım zaten. Öyle ya, aptalca değil miydi? Sevgili Louise'ciğim, başımıza gelen onca acı olay içersinde bize diş bilemen haksızlıktı. Neyse, bitti mi bunların hepsi?

Genç kızlar heyecandan oldukları yere çivilenmişlerdi. Yanakları kızarmıştı, gözlerini birbirlerinden kaçırıyorlardı. Louise rahatsızlığını gizlemek için Chanteau'ya sarıldı. Ama beriki açıklama bekliyordu:

— Yolda mı rastlaştınız?

Bunun üzerine genç kız, gözünde yaşlarla yüzünü dostuna çevirdi.

— Pauline babamın yazıhanesine çıkıyordu. Ben de tam o sırada eve dönüyordum. Sakın ona kızmayın kentte kaldı diye, alıkoymak için elimden geleni yaptım. Telgraf ancak Arromanches'a dek geldiğinden, telle aynı zamanda buraya ulaşacağımızı düşündük. Beni bağışlarsınız, değil mi?

Eski sokulganlığıyla bir daha sarıldı Chanteau'ya, Chanteau hiç nazlanmadı: Ona göre hava hoştu; yeter ki işler keyfine uygun gitsin.

— Ya sen Lazare, diye sürdürdü, hiçbir şey demiyor musun kıza?

Delikanlı, dudaklarında zoraki bir gülümsemeyle, biraz geride durmuştu. Bir adım bile atmayı göze alamayan Louise biraz daha kızardığından, babasının uyarısı iyice rahatını kaçırdı. Ne işi vardı burada? Kuzeni öylesine kabaca kovduğu ve kıyasıya yarıştığı bu kızı neden getirmişti? Kafasını toplamasına engel olan bir şaşkınlık içindeydi.

— O göze alamadığına göre, sen onu öp Lazare, dedi Pauline usulca.

Yas giysileri içinde yüzü bembeyazdı ama dingin bir ifadesi vardı, gözlerine ışık gelmişti. Zorlu ev işleriyle uğraşırken yüzünde beliren ciddi, anaç havayla onlara bakıyordu. Lazare genç kızın uzattığı yanaklara dudaklarını dokundurmaya karar verdiğinde gülümsemekle yetindi.

Kollarını iki yana sarkıtmış olup biteni izleyen Véronique, soluk soluğa mutfağına döndü. Hiç aklı ermiyordu bütün bunlara. Yaşanan onca şeyden sonra, insanda mangal gibi yürek olması gerekirdi bunun için. İyi yürekli olmaya karar verdiğinde, küçükhanımın işine akıl sır ermiyordu. Bütün o bitliler, kap kacağa bile burunlarını sokan sürtükler yetmiyordu: Bir de oynaş getiriyordu Bay Lazare'a! Pek şenlikli bir ev olacaktı doğrusu burası. Hizmetçi kız fırınının tepesinde bir güzel homurdanıp rahatladıktan sonra gelip bağırdı:

— Yemeğin tam bir saattir beklediğini biliyorsunuz. Patatesler kömür oldu.

İştahla yediler yemeklerini ama içlerinde yalnız Chanteau gerçekten gülüyor, öbür üçünün rahatsızlığını fark edemeyecek kadar eğleniyordu. Birbirlerine sevgi dolu, tatlı sözler ediyorlardı. Ama büyük kavgaların ardından, onulmaz küfürleri unutamasalar da barışmış insanlar gibi hepsinin kafasında kaygılı bir keder vardı sanki. Yemekten sonra, akşama kadar bütün vakitlerini yeni geleni yerleştirmeye ayırdılar. Louise ilk kattaki eski odasına yerleşti. Akşam, yemekten sonra bir de Madam Chanteau, küçük, hızlı adımlarla gelip masadaki yerini alsa, geçmişin yeniden canlandığı sanılabilirdi.

Sıkıntı hemen hemen bir hafta daha sürdü. Pauline'e bir şey sormayı göze alamayan Lazare, garipsediği bu davranışı bir türlü açıklayamıyordu. Bunun bir özveri, hiçbir şey beklemeden öylece sunulmuş bir seçim olduğu hiç aklına gelmiyordu elbet. Aylaklığını yiyip bitiren arzularının arasında Louise'le evlenmeyi düşünmemişti doğrusu. Dolayısıyla yeniden bir araya geldiklerinde, yapay bir durum ortaya çıkmıştı ve hepsi bunun acısını çekiyordu. Sıkıntılı suskunluklara gömülüyorlar, kimi cümleler, istenmeyen çağrışımlara yol açacağı korkusuyla dudaklarında donup kalıyordu. Bu beklenmedik sonuca şaşıran Pauline, eski güzelim kay-

gısızlığına kavuşabilmek için gülüşlerini abartmak zorunda kalmıştı. İlkin derin bir sevinç duydu ve Lazare'ın kendisine döndüğünü sandı. Louise'in varlığı onu yatıştırmıştı. Lazare bir bakıma kızdan kaçıyor, onunla baş başa kalmamaya çalışıyor, kuzeninin kendisine beslediği güvenin bir kez daha boşa çıkacağını düşündükçe tüyleri diken diken oluyordu. Dolayısıyla, ateşli bir sevgiyle Pauline'e yöneliyor, duygulu bir yüzle, kadınların en iyisi olduğunu, kendisininse ona layık olmadığını söylüyordu. Genç kız, ötekine ne kadar sevimsiz davrandığına bakarak zaferinin keyfini çıkarıyordu. Haftanın sonunda, Lazare'a sitemde bile bulundu.

— Louise'le yan yana geldiğimde neden sıvışıp gidiyorsun? Bu beni üzüyor. Surat asalım diye gelmedi ki evimize.

Lazare, cevap vermeden belli belirsiz salladı elini. Bunun üzerine Pauline, o güne dek kendine sakladığı sözü etti.

— Onu getirişim, sizi çoktan bağışladığımı göstermek içindi. O aşağılık düşü silip atmak istedim, izi bile kalmadı geriye. Görüyorsun artık korkmuyor ve size güveniyorum.

Lazare kızı kollarının arasına alıp sımsıkı sardı. Sonra, öbürüne kibar davranmaya söz verdi.

Ondan sonra günler sevimli bir yakınlık içinde akıp gitti. Lazare sıkıntısını atmış gibiydi. Yemeklerden sonra yalnızlık hastası bir yaban gibi odasına kapanacak yerde oyunlar buluyor, temiz havayla başları döndürmeye aday gezintiler öneriyordu. Bunun üzerine Louise, usulca onu tekrar ele geçirdi. Lazare yavaş yavaş açılıyor, ona kolunu uzatmayı göze alabiliyor, dantellerinin her kıvrımından yayılan baş döndürücü kokuyu yeniden içine çekiyordu. Sarhoşluğun arttığını hissedince, ilkin karşı koydu ve uzaklaşmak istedi. Ancak gezdikleri yarlarda, atlanması gereken bir dereye geldiklerinde, bizzat kuzeni bağırıyordu genç kıza yardım etmesi için. Pauline oğlan gibi atlarken, öbürü, yaralı martı gibi, hafif bir çığlıkla kendini delikanlının kollarına bırakıyordu. Geri dönerken Lazare ona destek oluyor, kısık sesle gülüşmeler,

kulaktan kulağa fısıldaşmalar yeniden başlıyordu. Henüz hiçbir şey Pauline'i tedirgin etmiyordu. Yardım istememekle kendi mutluluğunu tehlikeye attığını anlamıyor, eskisi gibi cesur davranıyordu. Kollarından yükselen sağlıklı ev kadını kokusu kimseyi rahatsız etmiyordu. Onlara ne kadar güvendiğini göstermek istercesine, gülümseyen bir gözüpeklikle, kol kola önünde yürümeye zorluyordu onları.

İkisi de onu aldatmazdı nasılsa. Lazare eski esrikliğin geri gelmesine izin verse bile direniyor, küçük bir kaçamağın ardından toparlanıyor, Pauline'e daha büyük sevgi gösteriyordu. Oysa işin içinde etinin kendisine hazırladığı bir oyun vardı. İzinli gülücüklerin sınırında duracağına yeminler ederek, büyük bir haz içinde kendini bırakıyordu bu tatlı oyuna. Dürüst erkek görevini sürdürmeye yemin ettiğine göre, neden esirgesindi kendisinden bu sevinci? Üstelik Louise kendisinden çok daha fazla titiz davranıyordu. Bunu kendini hoppalıkla suçladığı için yapmıyordu. Çünkü doğal olarak gönül okşayıcıydı. Farkına varmadan, bir el hareketiyle, bir solukta kendini veriveriyordu. Ancak, Pauline'in hoşuna gitmeyeceğini düşündüğü hiçbir adım atmıyor, hiçbir söz etmiyordu. Geçmişin bağışlanması onu ağlatacak kadar duygulandırmıştı ve buna layık olduğunu göstermek istiyordu. Kadınlar arasında görülen türden bir sürü aşırı pohpohlama, yemin ve öpücükle dile gelen taşkın bir hayranlık besliyordu Pauline'e. Yüzünde en küçük bir bulutun dolaştığını görür görmez koşmak üzere, sürekli onu gözlüyordu. Ansızın Lazare'ın kolundan çıkıp yalnız bırakıldığına kızmış olan Pauline'e koşuyor; onu eğlendirmeye çalışıyor, bir daha yanından ayrılmıyor, giderek Lazare'a surat asıyormuş gibi yapıyordu. Onu bir anda göklere uçuran, sonra yerlerde süründüren bu sürekli hoşa gitme ihtiyacı, bu sürekli coşku içinde, evi eteklerinin ve körpe bir kediye özgü baygın yaltaklanmalarının burgacına sokup döndürürken o güne dek olmadığı kadar sevimliydi.

Pauline yavaş yavaş eski sıkıntılarına döndü. Elde ettiğini sandığı anlık zafer umudu, sıkıntısını artırıyordu. Bu seferkiler, eski şiddetli sarsıntılar, bir saatliğine çılgına döndüren kıskançlık nöbetleri değildi. Ağır bir ezilişti bu, kocaman bir yığın üstüne yıkılmış gibiydi, her geçen dakika altında eziliyordu. Artık dur durak, bir anlık kurtuluş yoktu: Mutsuzluğu son sınırındaydı. Oysa onlarda bir kusur da bulamıyordu. İkisi de aşırı özen göstererek onu şımartıyor, onları birbirlerine iten çekimle ellerinden geldiğince savaşıyorlardı. Pauline'inse, işte asıl bu özenlere içi yanıyor, onlar kendisini sevgilerinin vereceği acıdan kurtarmaya çalıştıkça her şeyi açık seçik görmeye başlıyordu. İki sevgilinin kendisine merhamet duymasına dayanamıyordu. Onları baş başa bıraktığında kulağına gelen kaçamak fısıldaşmalar birer itiraf değil miydi? Ya o gelince ortalığı kaplayan apansız suskunluklar, Louise'in ateşli öpücükleri, Lazare'ın sevgi dolu yaltaklanmaları? Doğrusu düpedüz suçlu olmalarını, kıyıda köşede sevişmelerini yeğlerdi. Dürüst gözükmeye çalışmaları, gönül alıcı okşayışlar her şeyi açığa vuruyor, kolunu kanadını kırıyor, iyi yürekliliğe sırtını yaslayacak arzusu da, enerjisi de kalmıyordu. Rakibesini alıp getirirken, gerekirse onunla savaşmayı düşünmüştü. İyi de, birbirlerini böyle sevdikleri için üzülen çocuklara ne yapacaktınız? Kendisi istemişti bunu, zorlayıp zorlamadığını düşünmeksizin çoktan Lazare'la evlenmesi gerekirdi. Ancak çektiği acıya karşın Lazare'a dilediğini yaptırma, verdiğine pişman olduğu kuşkusuz bir sözü tutmasını isteme düşüncesi bile Pauline'i isyan ettiriyordu. Başka birini seviyorsa, ölse de böyle bir istekte bulunmaz, şiddetle geri çevirirdi bunu.

Bu arada Pauline küçük dünyasının anası rolüne devam ediyordu. Gittikçe kötüleşen Chanteau'ya bakıyor, temizliği aksatan Véronique'in yetişemediği yerlere el atmak zorunda kalıyor, küçük kaçamaklarının ardından gülümsemeyi sürdürebilmek için Lazare'la Louise'e küçük, yaramaz birer ço-

cuk gibi davranıyordu. Dahası zaman zaman onlardan daha yüksek sesle, hani şu yaşama cesareti ve sağlık fışkıran, çın çın çınlayan kahkahalarla gülüyor, bütün eve neşe saçıyordu. Sabahtan akşama durup dinlenmeden çalışıyor, büyük temizlik, çamaşır ya da ambara taşınacak kışlık sebze bahanesiyle, çocuklarla birlikte gezmeye gitmekten kaçınıyordu. Ama asıl Lazare gürültücü kesilmişti: Merdivende ıslık çalıyor, kapılara vuruyor, gündüzleri çok kısa ve sessiz buluyordu. Hiçbir iş yapmadığı halde, yüreğini saran yeni tutku bütün zamanıyla enerjisini alır gibiydi. Yeniden dünyayı fethetmek üzere yola çıkmıştı. Her akşam yemekte gelecekle ilgili yeni sıra dışı tasarılarını ortaya atıyordu. Şimdiden edebiyattan tiksinmeye başlamış, öğretmenlik için girmeyi düşündüğü sınavlara hazırlanmaktan vazgeçmişti. Uzun süre bu bahaneyle odasına kapanmış, ama sonra umudunu öyle yitirmişti ki tek bir kitabın kapağını bile açmamıştı. Ve şimdi salaklığıyla dalga geçiyordu, ileride romanlar, oyunlar yazacağım diye kendi ayağına köstek vurmak sersemlik değil miydi? Hayır, hayır. En iyisi siyasetti; o kafasında her şeyi tasarlamıştı: Caen milletvekilini biraz tanıyordu, yanına sekreter olarak girip ardından Paris'e gidecek, orada birkaç ay içinde kendi yolunu çizecekti. İmparatorluğun zeki gençlere çok ihtiyacı vardı. Dörtnala birbirini izleyen bu düşünceler karşısında kaygıya kapılan Pauline, şöyle küçük, sağlam bir iş önererek ateşini yatıştırmaya kalkıştığında, Lazare onun ihtiyatlılığına kızıyor, şakaya vurarak ona "büyük anne" diyordu. İşte o zaman gürültü patırtı başlıyor, bütün ev neşeyle çınlıyordu. Ama bu gürültünün altında gizli bir ezilmişliğin verdiği kaygı hissediliyordu.

Lazare'la Louise'in Verchemont'a gittikleri bir gün, kadifeleri yumuşatmak isteyen Pauline, bir kitabın yaprakları arasında küçük bir kâğıt parçasında gördüğünü sandığı reçeteyi aramak üzere çıkıp, kuzeninin büyük dolabını karıştırdı. Ve dolapta kız arkadaşının eski eldivenini, Lazare'ın

koklayıp koklayıp sarhoş olduğu, tensel sanrılar görecek kadar kendinden geçtiği eldiveni buldu. Bir anda beyninde şimşek çaktı. Bir akşam yemeğe çağırmak için ansızın yukarı çıktığında Lazare'ın büyük telaşla sakladığı nesneyi tanıdı, sandalyelerden birine çöktü. Bu buluş işini bitirmişti sanki. Hey ulu Tanrım! Eve gelmeden istiyordu kızı, onunla yaşıyordu, üstünde azıcık kokusu var diye, dudaklarıyla eskitmişti şu bez parçasını! Pauline yaşlı gözlerini titreyen ellerindeki eldivene dikmiş hıçkırıklarla sarsılıyordu.

— Buldunuz mu küçükhanım? diye sordu yukarı çıkan Véronique'in güçlü sesi sahanlıktan. Bana sorarsanız en iyisi, kazınmış domuz derisiyle silmektir.

Hizmetçi odaya girdi ve genç kızı, elinde sımsıkı kavradığı eldiven, gözünde de yaşlarla görünce ilkin bir şey anlamadı. Sonra orayı kolaçan etti ve umutsuzluğun nedenini keşfetti.

—Lanet olsun! dedi, son zamanlarda gittikçe benimsediği kaba edayla, başınıza gelene hazırlıklı olmalıydınız. Daha başında sizi uyardım. Baş başa bırakıyorsunuz, onlar da eğleniyor. Zaten sanırım hanımefendi haklıydı, şu kedi yavrusu sizden daha eğlenceli.

Sonra kendi kendine konuşarak, kalın bir sesle ekledi:

— Ah, kusurları yok değildi ama, hanımefendi her şeyi açık seçik görürdü. Onun ölmüş olmasını sindiremiyorum bir türlü.

Pauline akşam kapısını kapatıp elindeki mumu baş ucundaki küçük sehpaya bıraktıktan sonra yatağının kıyısına çökerken, kendi kendine Lazare'la Louise'i evlendirmesi gerektiğini söyledi. Kafasındaki uğultu, bütün gün açık seçik bir düşünceye ulaşmasını engellemişti. Gecenin bu saatinde, herkesin gözünden uzakta acı çekme fırsatını yakalayınca kaçınılmaz sonuca varmıştı. Onları evlendirmek gerekiyordu. Kulaklarında bir buyruk, temelinde adalet ve akıl olan, susturamadığı bir ses gibi çınlıyordu bu. Yürekli bir insan

olan Pauline, bir ara yengesinin bu buyruğu yerine getirmesini isteyen sesini işitir gibi olup korkuyla döndü. Bunun üzerine, üstünü başını çıkarmadan kendini sırtüstü yatağa bıraktı. Çığlıklarını bastırmak için başını yastığa gömdü. Aman Tanrım! Onu kendi eliyle başkasına teslim etmek, bir daha kavuşmamacasına, sonsuza dek başka bir kadının kollarına atmak! Hayır, hayır, bunu yapamazdı, şu acıklı yaşamı sürdürmeyi yeğlerdi. Kimse alamayacaktı Lazare'ı ondan, ne kendisi ne de bu kız; Lazare da kuruyup gidecekti! Gözünün önüne korkunç tensel görüntüler getiren bir kıskançlık krizi geçirerek uzun süre çırpındı. Önce kaynayan kanı ağır bastı ve yılların, bilgeliğinin önleyemediği bir şiddet ortaya çıktı. Sonra büyük bir bitkinliğe düştü ve teni yenilgiye uğradı.

Bunun üzerine, soyunacak gücü bulamadan sırtüstü uzun uzun düşündü. Sonunda Louise'in Lazare'ı kendisinden daha mutlu edeceğine inandırdı kendini. İnsanı sevgili gibi okşayan şu çıtkırıldım kız daha şimdiden Lazare'ı sıkıntıdan kurtarmamış mıydı? Ona bu kadar gerekliydi besbelli. Sürekli boynuna asılmalı, öpücükleriyle kara düşüncelerini, ölümün yarattığı bezginliği kovmalıydı. Pauline sonunda dönüp bakıyor, kendini alabildiğine soğuk, kadınlara özgü kışkırtıcı çekicilikten yoksun buluyordu; yalnız yüreğinin iyiliği vardı, buysa genç erkeklere yetmezdi elbet. Başka bir değerlendirme kesin karara varmasını sağladı. Parası tükenmişti. Oysa kuzeninin gelecekle ilgili, kendisini de epey kaygılandıran tasarıları epey para gerektiriyordu. Ailenin içinde yaşadığı yoksulluğu, ona acı verdiğini gördüğü sıradanlığı zorla Lazare'a da benimsetmeli miydi? Bitmez tükenmez pişmanlıklarla, boşa gitmiş tutkuların yaratacağı çekişmelerle dolu korkunç bir yaşam olurdu bu. Kendisi ona yoksulluğun bütün hınçlarını getirirken, varlıklı Louise düşünü kurduğu yüce işlerin kapısını açardı. Genç kızın babasının, daha şimdiden damadı olacak kişi için bir yer hazırladığı

söyleniyordu. Kuşkusuz bu bankada bir iş olacaktı. Lazare finans işlerinde çalışanları küçümsese de, buna bir çözüm bulunurdu. Daha fazla tereddüte yer yoktu, onları evlendirmezse alçaklık etmiş olacağını düşünüyordu. Bu evlilik, uyku girmeyen gözüne, hızlandırması gereken doğal ve gerekli bir çözüm gibi gözüküyordu; yoksa kendine saygısını yitirecekti.

Gece bu mücadeleyle geçti. Pauline ancak gün ışırken soyundu. Alabildiğine sakinleşmişti. Uyumasa da yatakta dinlenmenin tadını çıkardı. Kendini hiç bu kadar hafif, yüce ve her şeyden kopmuş hissetmemişti. Her şey sona eriyordu. Bencillikle bütün bağlarını koparıyor ve artık kimseden hiçbir şey beklemiyordu. Benliğinin temelinde, özverinin getirdiği ince mi ince tensel haz vardı. Gerçi içinde yakınlarını mutlu etmek için o eski isteği bulamıyordu artık. Bu buyurgan ihtiyaç ona, bu saatte, kıskançlığının son siperi gibi gözüküyordu. Haklarından vazgeçmenin verdiği övünç silinip gitmişti. Yakınlarının artık kendisinin dışında mutlu olmalarına göz yumuyordu. Başkalarını sevmenin en üst derecesiydi bu özveri: Kendini silmek, elindeki her şeyi verip yine de az bulmak, hazırladığımız ama paylaşmadığımız bir mutluluğa sevinecek kadar sevmek. Derin bir uykuya daldığında güneş doğuyordu.

O gün Pauline aşağı geç indi. Uyandığında büyük bir sevinçle, bir gün önce aldığı kararların açık seçik ve sağlam olarak içinde durduklarını hissetti. Sonra kendini unuttuğunu, yarından sonra kendisini bekleyen yeni durumu da düşünmesi gerektiğini anımsadı. Lazare'la Louise'i evlendirme yürekliliğini gösterse bile, yanlarında kalmayı, mutluluklarını böylesine yakından paylaşmayı göze alamazdı. Özverisinin de bir sınırı vardı. Şiddet nöbetlerinin geri gelmesinden ve ölümüne yol açacak kadar korkunç bir sahnenin patlak vermesinden korkuyordu. Bu yapacağı yetmez miydi? Kim onu bu gereksiz işkenceyi yaşamaya zorlayabilirdi? Dola-

yısıyla o anda geri dönülmez bir karar verdi: Hemen yola çıkacak ve rahatsız edici anılarla dolu bu evi bırakacaktı. Böylece bütün yaşamı değişecek, ama o bir adım bile geri atmayacaktı.

Kahvaltıda artık hiç sönmeyen huzurlu neşesine bürünmüştü gene. Yan yana oturan, birbirlerinin kulağına bir şeyler fısıldayan Lazare'la Louise'i görmek keyfini kaçırmadı. Şimdi yalnız soğukluk vardı yüreğinde. Günlerden cumartesi olduğundan, Doktor Cazenove gelince onunla yalnız kalabilmek üzere onları uzun bir gezintiye yollamayı akıl etti. Onlar gittikten sonra doktoru beklemek üzere yola çıktı. Beriki kızı görünce, körüklü arabasına almak istedi. Ama o inmesini rica etti ve ağır ağır yürüyerek eve döndüler, Martin de beş metre önlerinde boş arabayı sürdü.

Pauline birkaç yalın cümleyle içini boşalttı. Her şeyi söyledi, Lazare'la Louise'i evlendirme, evden ayrılma tasarısını anlattı. Bu itirafı gerekli görmüştü. Kendi başına iş yapamazdı, yaşlı hekimse onu anlayabilecek tek insandı.

Cazenove ansızın yolun ortasında durdu ve uzun cılız kollarının arasına alıverdi kızı. Heyecandan titriyordu. Saçlarına kocaman bir öpücük kondurdu ve senli benli:

— Haklısın kızım, dedi. Görüyorsun çok sevindim, çünkü bu işin sonu çok kötüye varabilirdi. Aylardır kafamı kurcalıyor bu konu, öyle mutsuzdum ki size gelirken hasta oluyordum... Ah, ah! Bir güzel soydu seni bu insanlar: Önce paranı, sonra yüreğini...

Genç kız onun sözünü kesmeye çalıştı.

— Sevgili dostum, rica ederim. Yanlış yargılıyorsunuz onları.

— Olabilir ama bu sana bakıp sevinmemi engellemez. Peki, peki, ver Lazare'ını, bu öbürüne armağan sayılmaz. Yoo, sevimli oğlan elbet, tepeden tırnağa iyi niyet; ama onun yanında öbür kızın mutsuz olmasını yeğlerim. Her şeyden canı sıkılan bu çağdaş çocuklar seninkiler kadar sağ-

lam omuzlara bile ağır gelir. Sana kasap bile daha iyi gider. Evet, evet, sabahtan akşama, çeneleri yırtılana dek gülecek bir kasap.

Ama kızın gözlerinin yaşardığını görünce:

— Peki, peki, keselim, seviyorsun bu oğlanı. Gel şimdi beni bir daha kucakla, bunca akıllı, cesur ve yiğit bir kız olduğun için. Bunu anlamayan salaktır!

Kızın koluna girip yanına çekti ve yeniden yola koyulup uslu uslu konuşmayı sürdürdüler. Bonneville'den ayrılması elbet yerinde olurdu; doktor ona bir yer bulma işini üstleniyordu. Nitekim Saint-Lo'da, kendisine arkadaşlık edecek genç bir kız arayan varlıklı, yaşlı bir yakını vardı. Pauline oraya yerleşebilirdi pekâlâ, çocuğu olmayan o hanım ona bağlanabilir, belki ileride onu evlat bile edinebilirdi. Her şeyi kararlaştırdılar, doktor üç gün içinde Pauline'e kesin bir cevap getirmeye söz verdi ve bu gitme tasarısından kimseye söz etmemeyi kararlaştırdılar. Genç kız insanların bunu bir gözdağı saymasından korkuyor, düğünü yapmak, ertesi gün de artık işe yaramayan biri olarak sessizce çekip gitmek istiyordu.

Pauline üçüncü gün doktordan bir mektup aldı: Boş kaldığı an Saint-Lo'da bekleniyordu. Ve hemen o gün, Lazare'ın yokluğundan yararlanarak, Louise'i alıp sebze bahçesinin dibine, bir ılgın öbeğinin altındaki eski sıraya götürdü. Tam karşılarında, alçak duvarın üstünde sadece denizle gökyüzü gözüküyordu. Ufukta uzun yalın bir çizginin kestiği masmavi bir sonsuzluk.

— Sevgili dostum, dedi Pauline her zamanki anaç duruşuyla, şimdi seninle iki kız kardeş gibi konuşalım, olur mu? Beni biraz seviyorsun değil mi?

Louise, sözünü kesip onun beline sarıldı.

— Aa, elbette!

— Peki madem seviyorsun, bana her şeyi anlatmamakla hata ediyorsun. Neden sırlarını saklıyorsun benden?

— Sırrım falan yok.

— Var, var, iyi düşün. Hadi aç bana yüreğini.

Bir an öylesine yakınlaştılar ki, birbirlerinin soluğunun sıcaklığını duydular. Bununla birlikte, birinin bakışları, öbürünün dupduru bakışları önünde yavaş yavaş bulandı. Sessizlik ağır gelmeye başlamıştı.

— Her şeyi söyle bana. Söze dökülen şeyler üzücü olabilir, ama gizlenirlerse çok aşağılık şeylere dönüşürler. O zaman kızmak, daha önce pişman olduğumuz şeyleri yinelemek güzel olmaz değil mi?

Bunun üzerine, Louise şiddetle hıçkırmaya başladı. Kıskaç gibi elleriyle Pauline'in beline sarılmış, başını dostunun omuzuna gömmüş, gözyaşları içinde geveliyordu:

— Ah, ah! Bu konuya dönmek çok kötü. Hiç bundan söz etmemeliydik, hiç! Bu acıyı çektireceğine, beni hemen geri gönder.

Pauline boşu boşuna onu yatıştırmaya çalışıyordu.

— Hayır, anlıyorum... Yine benden kuşkulanıyorsun. Neden bana sırdan söz ediyorsun? Beni suçlayamayasın diye elimden geleni yapıyorum. Seni kaygılandıran şeyler varsa, benim kusurum değil: Ben başka türlü yorumlanmasın diye, gülüşüme bile dikkat ediyorum... Bana inanmıyorsan, çekip giderim, hemen giderim.

Geniş düzlükte yalnızdılar. Batıdan esen yelin kavurduğu sebze bahçesi, ayaklarının dibinde işlenmemiş bir toprak gibi yatıyor, daha ötedeyse kıpırtısız deniz sonsuza dek uzanıyordu.

— İyi ama, dinle beni! diye bağırdı Pauline, sana hiçbir suçlama yöneltmiyor, tersine sana güven vermeye çalışıyorum.

Louise'i omuzlarından kavradı, gözlerini kendisine çevirmeye zorlayıp kızıyla konuşan bir ana gibi yumuşak sesle:

— Lazare'ı seviyorsun, değil mi? dedi. O da seviyor biliyorum.

Louise'in yüzünü al basmıştı. Artık daha çok titriyor, kızın elinden kaçıp kurtulmak istiyordu.

— Hey ulu Tanrım! Demek o kadar beceriksizim ki, beni hiç anlamıyorsun! Sana işkence etmek için böyle bir konuyu açar mıyım ben? Birbirinizi seviyorsunuz, değil mi? Tamam, ben de sizi evlendirmek istiyorum, işte o kadar.

Şaşkına dönen Louise çırpınmayı bıraktı. Şaşkınlık gözyaşlarını kuruttu, kıpırtısız elleri iki yanına sarktı, kız olduğu yere çakıldı.

— Ne? Peki ya sen?

— Birkaç haftadır ciddi bir sorgudan geçirdim kendimi. Özellikle geceleri, insanın her şeyi daha açık seçik gördüğü saatlerde canım. Ve Lazare'a yalnız temiz bir dostluk beslediğimi gördüm. Bunu sen de görmüyor musun? Onunla biz arkadaşız, iki oğlan gibi, aramızda sevdalılara özgü coşku yok.

Yalanını inanır hale getirmek için, cümlelerini seçerek konuşuyordu. Ama rakibesi, sözcüklerin altında yatan gizli anlamı yakalamışcasına, kocaman gözlerini dikmiş Pauline'e bakıyordu.

— Neden yalan söylüyorsun? diye mırıldandı sonunda. Onu severken bırakmak elinde mi?

Pauline biraz sarsıldı.

— Hiç önemi yok! Siz birbirinizi seviyorsunuz, seninle evlenmesi son derece doğal. Ben onunla birlikte büyüdüm, kardeşi olarak da kalırım. Bu kadar uzun süre bekleyince, ilk düşünceler uçup gidiyor. Ayrıca, bir sürü nedeni daha var.

Birden ipin ucunu kaçırıp saçmalamaya başladığını fark etti. İçtenliğinin verdiği coşkuyla sürdürdü:

— Bırak düşündüğümü yapayım! Onu seninle evlendirecek kadar seviyorsam, nedeni seni onun mutluluğu için gerekli görüşüm. Bu hoşuna gitmez mi? Benim yerimde olsan sen de böyle yapmaz mıydın? Hadi şimdi dostça konuşalım. Bu oyuna katılmak ister misin? Birlikte onu mutlu olmaya

zorlayalım mı? Kızar, bana borçlu olduğunu sanırsa, onu ikna etmeme yardım etmelisin. Çünkü seni seviyor, sana ihtiyacı var. Yalvarırım yardımcı ol, hazır baş başayız, her konuda anlaşalım.

Louise bütün bu yalvarıp yakarmalar arasında ürperdiğini, yüreğinin parçalandığını hissetti. Son bir kez karşı çıktı.

— Hayır, hayır, kabul etmiyorum! Korkunç bir şey olur bu yapacağımız. Çok iyi hissediyorum, hâlâ seviyorsun onu. Kendine işkence etmek için uyduruyorsun bütün bunları. Sana yardım etmek şöyle dursun, her şeyi söyleyeceğim ona. Evet, eve döner dönmez.

Pauline, sevecen kollarıyla yeniden sarıldı Louise'in beline, başını göğsüne bastırarak sözünü kesti:

— Sus, kötü kız! Onu düşünelim, gerekli olan bu.

Bunun üzerine konuşma kesildi. Öylece kaldılar. Gücü tükenen Louise direnmeyi bırakmış, gönül okşayıcı sokulganlığıyla teslim olmuştu. Gözlerinden yine ip gibi yaş akıyordu, ama bunlar usulca süzülen sıcak gözyaşlarıydı. Teşekkür için daha ağırbaşlıca, daha derin bir yol bulamamıştı. Zaman zaman, hiç konuşmadan dostunu bağrına bastırıyordu. Kanayan yüreğiyle onu öylesine yüce buluyordu ki, bakışlarıyla karşılaşmamak için başını kaldırmayı göze alamıyor, onu kendisinden kat kat üstün sayıyordu. Birkaç dakika sonra, güleç ve şaşkın bir ifadeyle başını geriye devirdi, gözlerini ona çevirdi. Dudaklarını rastgele uzattı ve sessizce bir öpücük kondurdu yanağına. Uzakta, lekesiz göğün altında uzayıp giden denizde, uçsuz bucaksız maviliği bozan tek bir dalga bile yoktu. Tam bir saflık, yalınlık egemendi ortalığa. Uzun süre, artık dile getirmedikleri şeyler söylediler birbirlerine.

Lazare eve döndüğünde Pauline odasına, birlikte büyüdükleri o sevgili geniş odaya çıktı. Hemen o gün işini tamamlamak istiyordu. Sözü dolandırmadı, kararlı konuştu. Oda eski anılarla doluydu: Kurumuş su yosunları sağda sol-

da sürünüyor, denize dikilecek direklerin maketi piyanonun üzerinde duruyordu, masanın her yanı bilim ve müzik kitaplarıyla doluydu.

— Biraz konuşabilir miyiz Lazare? diye sordu. Sana söyleyecek ciddi şeylerim var.

Lazare şaşırmış gibiydi. Gelip kızın karşısına dikildi.

— Ne oldu? Babam tehlikede mi?

— Hayır, dinle beni. Artık bu konuyu ele almalıyız, çünkü susmak bizi bir yere götürmüyor. Yengemin bizi evlendirmeyi tasarladığını anımsıyorsun. Defalarca konuştuk bunu, ama aylardır hiç sözü bile geçmedi. Artık bu tasarıyı bir yana bırakmak gerektiğini düşünüyorum.

Delikanlı sapsarı kesilmişti. Kızın sözünü bitirmesine izin vermedi, şiddetle bağırdı:

— Ne? Ne diyorsun sen? Karım değil misin? İstersen, hemen yarın papaza gider, bu işi bitirmesini isteriz. Bu mu ciddi dediğin şeyler?

Kız her zamanki dingin sesiyle karşılık verdi:

— Kızdığına göre çok ciddi demektir. Bu konuyu konuşmak gerektiğini yineliyorum. Eski arkadaşız elbet ama ikimizde de âşık havası yok. Belki ikimize de mutluluk vermeyecek bir düşünce üzerinde inatlaşmanın ne yararı var?

Bunun üzerine Lazare kopuk kopuk cümlelerle ardı arkası gelmeyen bir konuşmaya girişti. Canı kavga çıkarmak mı istiyordu? Her an boynuna sarılacak değildi ya. Evliliği aylarca geriye atmalarının nedeninin kendisi olmadığını biliyordu. Artık onu sevmediğini söylemek haksızlıktı. Kendini denetleyemeyip kötü davranma korkusuyla parmağının ucunu değdirmeye çekindiği şu odada ne kadar çok sevmişti onu. Geçmişte yaşananları anımsayınca Pauline'in yanakları kızardı: Lazare haklıydı, bedeninin her zerresinde hissettiği o alevli soluğu, o kısa süreli arzuyu çok iyi hatırlıyordu. Ama nasıl da uzakta kalmıştı o tatlı titreme anları, şimdi nasıl da buz gibi bir dostluk gösteriyordu ona! Bu nedenle, kederli bir yüzle karşılık verdi:

— Zavallı dostum, beni gerçekten sevseydin, şimdiki gibi savunmaya girişecek yerde, şu an kollarımda olur, hıçkıra hıçkıra ağlar, beni dediğine inandırmak için sözün dışında şeyler bulurdun.

Lazare'ın yüzü daha da sarardı. Kendini bir sandalyeye bırakırken, karşı çıkmak istercesine elini salladı:

— Hayır, çok açık bu, diye sürdürdü Pauline, artık beni sevmiyorsun. N'eylersin? Besbelli birbirimiz için yaratılmamışız. Buraya kapanıp kaldığımızda beni gözetmek zorundaydın. Sonra düşüncen değişti. Seni elimde tutacak bir şeyim olmadığı için sürmedi.

Son bir öfke krizine girdi Lazare. İskemle üzerinde kıpırdanırken mırıldandı ağzının içinde:

— Peki nereye getirmek istiyorsun sözü? Ne anlama geliyor bütün bunlar, soruyorum sana? Sakin sakin eve dönüyor, terliklerimi giymek üzere yukarı çıkıyorum, pat diye geliyor, uyarı falan yapmadan saçma sapan bir öyküye başlıyorsun. Seni artık sevmiyormuşum, birbirimize göre değilmişiz, evliliğimizden vazgeçmek gerekirmiş. Bak bir daha soruyorum, ne anlama geliyor bütün bunlar?

Ona yaklaşan Pauline, ağır ağır:

— Başka bir kadını sevdiğin ve onunla evlenmeni salık verdiğim anlamına geliyor, dedi.

Lazare'ın bir an dili tutuldu. Sonra dalga geçmeye başladı. Tamam işte! Aynı sahneler başlamıştı. Kıskançlığı yeniden her şeyi altüst edecekti! Bir tek gün bile mutlu görmeye dayanamıyordu onu, çevresindeki herkesi uzaklaştırmak istiyordu. Pauline bu sözleri yüzünde derin bir acıyla dinliyordu. Ansızın titreyen ellerini omuzlarına koydu. Karşı konmaz bir çığlıkla döküverdi yüreğindekileri:

— Ah dostum, ah! Nasıl inanabilirsin sana işkence etmek isteyeceğime? Yalnız senin sevincini gözettiğimi, seni bir saatçik mutlu edebilmek için her şeye razı olacağımı anlamıyorsun bile. Louise'i seviyorsun, değil mi? Tamam, ben

de sana onunla evlenmeni söylüyorum. Şunu anla, benim önemim yok artık, sana veriyorum onu.

Lazare gözlerini korkuyla açmış ona bakıyordu. Bu sihirli ve dengesiz insanda, en küçük sarsıntıda duygular bir uçtan öbürüne savruluyordu. Kirpikleri açılıp kapandı, hıçkırmaya başladı.

— Sus, sus! Aşağılık bir yaratığım ben! Evet, yıllardır bu evde olup bitenlerden ötürü kendimden nefret ediyorum. Sakın hayır deme, senin kesenden yaşıyorum! Parana el koyduk, sersem gibi saçıp savurdum onu. Şimdi daha da aşağılara yuvarlandım. Verdiğim sözü sadaka gibi uzatıyor, yüreksiz, onursuz bir adam gibi, acıyarak getirip elime bırakıyorsun.

— Lazare! Lazare! diye mırıldandı genç kız korku içinde.

Lazare çılgın gibi ayağa fırlamış odayı arşınlıyor, göğsünü yumrukluyordu.

— Bırak beni! Dürüst olsam hemen gidip canıma kıyardım. Asıl seni sevmem gerekmiyor muydu? Benim olmadığı, daha az iyi, daha sağlıksız, daha bilmem ne olduğu için öbür kızı arzulamak korkunç değil mi? Bir erkek bu derece alçaldı mı, özü çamur demektir. Görüyorsun ya hiçbir şeyi saklamıyor, bağışlatmak istemiyorum. Dinle beni, bu özverini kabul etmektense Louise'i kendi elimle kapı dışarı eder, çekip Amerika'ya giderim. Bir daha da ne seni ne de onu görürüm.

Pauline, uzun süre onu yatıştırıp mantığını yerine getirmeye uğraştı. Bir kerecik olsun hiçbir şeyi abartmadan, yaşamı olduğu gibi alamaz mıydı? Onunla, uzun süre düşündükten sonra, akıllı uslu konuştuğunu görmüyor muydu? Bu evlilik herkes için harika olacaktı. Onunla böyle sakin sesle konuşması, acıyı geride bırakmış olmasından ve bu evliliği gerçekten istemesinden kaynaklanıyordu, ama Lazare'ı daha kolay inandırmak için Louise'in servetine değinmek gibi bir beceriksizlik yaptı. Thibaudier, hemen düğünün ertesi günü damadına iyi bir iş ayarlardı:

— Hah işte, sat artık beni! diye bağırdı Lazare bir öfke dalgasıyla. Senden artık bir şey isteyemeyeceğimi söyle hemen. Çünkü zaten mahvettim seni, geriye bir tek gidip bu varlıklı kızla evlenme alçaklığı kaldı. Yo hayır, hayır! Çok kirli bütün bu işler! Asla, anlıyor musun, asla olmaz!

Gücü tükenen Pauline yalvarmaktan vazgeçti. Bir an sessizlik oldu. Lazare yorulmuş, yeniden sandalyesine çökmüştü, onun yerine Pauline, her eşyanın karşısında dura dura, odada ağır ağır dolaşmaya başlamıştı. Bu eski dost nesnelerden, dirsekleriyle aşındırdığı masadan, çocukluk oyuncaklarının tıkıldığı dolaptan, sürükleyip getirdikleri anılardan yüreğine kulak vermek istemediği, ama sıcaklığı yavaş yavaş her yanını saran bir umut yayılıyordu. Ya başka bir kadının olmayı geri çevirecek kadar seviyorsa onu? Ancak bu güzel duyguların estirdiği kasırganın altında gizlenen, yüzüstü bırakılmayı izleyen günleri de gayet iyi biliyordu. Ayrıca umut etmek korkaklıktı, zayıflığın yol açacağı bir kurnazlığa kapılmaktan çekiniyordu.

— Oturup düşünürsün! dedi sonunda gelip tam karşısına dikilerek, sana daha fazla işkence etmek istemiyorum. Yarın daha mantıklı olacağına eminim.

Ama ertesi gün büyük sıkıntı içinde geçti. Yeniden gizli bir keder, bir tür gerginlik çökmüştü eve. Louise'in gözleri kıpkırmızıydı. Lazare ondan kaçıyor, saatlerce odasına kapanıyordu. Sonraki günler bu sıkıntı yavaş yavaş dağıldı. Gülüşmeler, fısıldaşmalar, sevecen dokunuşlar geri geldi. Pauline sağduyusuna karşın, çılgınca umutların verdiği sarsıntıyla bekliyordu. Bu korkunç kararsızlıktan önce hiç acı çekmemiş gibiydi. Bir akşam gün batımında mum almak üzere mutfağa inerken Lazare'la Louise'i koridorda öpüşürken buldu. Genç kız gülerek kaçtı. Karanlıktan cesaret alan Lazare, Pauline'in koluna yapıştı ve yanağına iki kocaman kardeş öpücüğü kondurdu.

— Düşündüm, diye mırıldandı. En iyimiz, en bilgemiz sensin. Seni hâlâ seviyorum, annemi sevdiğim gibi seviyorum.

Pauline karşılık vermek için olanca gücünü topladı.

— Tamam, iş yoluna girmiş, çok sevindim.

Bayılmaktan korktuğundan, mutfağa girmeyi göze alamadı. Yüzünün soğukluğundan, sapsarı kesildiğini hissediyordu. Bir şey unuttuğunu bahane ederek, yanına ışık almadan yine odasına çıktı. Odasında, karanlıkta, dökecek gözyaşı da bulamadı. Boğazı daraldı, son nefesini verecekmiş gibi oldu. Hey ulu Tanrım, ne yapmıştı Lazare'a da, acımasızlığı, açtığı yaranın içinde bıçağı döndürmeye dek vardırıyordu? Henüz bütün gücü yerindeyken, kendini boş umutlara kaptırmamışken, hemen kabul edemez miydi önerisini? Şimdi özveri iki katına çıkıyor, ikinci kez yitiriyordu onu. Üstelik bu seferki daha acı vericiydi, çünkü onu geri alacağını ummuştu. Hey Tanrım! Yürekliydi elbet, ama işini böylesine zorlaştırmak çok zalimceydi doğrusu.

Her şey hızla yoluna kondu. Ağzı bir karış açık Véronique hiçbir şey anlamıyor, hanımefendinin ölümünden bu yana her şeyin ters gittiğine inanıyordu. Ama bu yeni çözüm özellikle Chanteau'yu sarstı. Pauline kendisi gelip haberi verdiğinde, acısından kopardığı bencil dakikalarının içine çekilmiş gibi gözüken, hiçbir şeyle ilgilenmeyen, başkaların isteklerini başını sallayıp onaylamakla yetinen adam ağlamaya başladı. Genç kıza bakıyor, bir şeyler geveliyor, hıçkırıklar arasında dudaklarından birtakım kopuk sözler dökülüyordu: Hem para, hem evlilik konusunda günah onda değildi, ona kalsa başka türlü davranırdı. Ama sağlığının iyi olmadığını Pauline de biliyordu. Bunun üzerine, Pauline gidip onu kucakladı. Mantık gereği, Lazare'la Louise'i evlenmeye kendisinin zorladığını söyledi. Adamcağız ilk ağızda inanmak istemedi. Kederle gözlerini açıp kapıyor, habire:

— Sahi mi? Sahi mi? deyip duruyordu.

Sonra baktı ki kız gülüyor, hemen acısını unuttu. Dahası iyice neşelendi. Sonunda kurtulmuştu, dile getirmeyi göze alamadığı eski sorun yüreğini burkuyordu. Louise'ciği ya-

naklarından öptü. Akşam, yemeğin sonunda, eski açık saçık şarkılarından birini bile söyledi. Ama yatmaya giderken son bir kaygı yaşadı.

— Yanımızda kalıyorsun, değil mi? diye sordu Pauline'e.

Kız bir an duraksadı; söylediği yalandan yüzü kızararak:

— Elbette.

İşlemler bir ay sürdü. Louise'in babası Thibaudier, vaftiz oğlu Lazare'ın evlenme isteğini hemen kabul etmişti. Delikanlı Paris'te, bankacının en güçlü hissedarı olduğu bir sigorta kurumunu yönetme önerisini açıkça geri çevirdiğinde, aralarında düğünden önce iki gün süren bir tartışma oldu. Lazare büyük bir tantanayla Paris'i ele geçirmeye gitmeden, iki yıl daha Bonneville'de kalıp bir roman, gerçek bir başyapıt kaleme almak istiyordu. Sonunda Thibaudier dostça, koca bir sersem olduğunu söyleyerek omuz silkmekle yetindi.

Düğün Caen'de yapılacaktı. Son on beş gün, sürekli geliş gidişlerle, ateşli bir yolculuk kasırgası içinde geçti. Pauline durmadan koşuyor, Louise'e eşlik ediyor, akşam eve kolu kanadı kırık dönüyordu. Chanteau Bonneville'den ayrılamayacağı için, ailenin biricik temsilcisi olarak nikâh törenine katılmayı kabul etmişti. O gün yaklaştıkça karalar bağlıyordu. Bir önceki gün, geceyi Caen'de geçirmeyecek biçimde ayarladı işleri. Akşam kendi odasına, çok sevdiği denizin salladığı beşiğine dönerse daha az acı çekeceğini umuyordu. Amcasının sağlığının kendisini kaygılandırdığını, uzun süre ondan uzak kalmak istemediğini söyledi. Amcasıyla, boşu boşuna, onu birkaç gün daha oralarda kalması için zorluyordu: Hasta mıydı? Tersine, düğün düşüncesi onu alabildiğine heyecanlandırmıştı. Véronique'ten, hani yer yemez sancı yapacağına emin olduğu yasak yemeklerden birini, örneğin mantarlı keklik istemeyi tasarlıyordu gizli gizli. Ancak genç kız, her şeye karşın akşam döneceğini bildirdi. Böylece hemen ertesi gün bavulunu hazırlayıp sessizce ayrılmayı ve artık özgür kalmayı umuyordu.

Düğün akşamı, Malivoire'ın eski faytonu Pauline'i getirdiğinde saat on ikiyi vuruyor ve yağmur yağıyordu. Sırtında mavi ipekli bir giysi, omuzlarında pek işe yaramayan küçük bir şalla, beti benzi atmış, tir tir titriyor ama elleri ateşler içinde yanıyordu. Mutfakta, masanın bir köşesinde uyuyakalmış, kendisini bekleyen Véronique'i buldu. Alevi uzamış mum, Arromanches'tan beri kırpmadığı ve yolun karanlığının sindiği koyu kara gözlerini kamaştırdı. Uykulu hizmetçinin ağzından ancak birkaç sözcük koparabildi: Beyefendi uslu durmamıştı ama şimdi uyuyordu. Kimse gelmemişti. Bunun üzerine Pauline bir mum aldı. Omuzlarına çöken karanlık ve sessizlikle ölümüne umutsuzdu. Issız evin içinde buz kesmiş olarak yukarı çıktı.

İkinci katta hızla kendi odasına sığındıktan sonra, kendisini de şaşırtan karşı konulamaz bir hareketle Lazare'ın kapısını açtı. Mumu havaya kaldırdı ve oda duman doluymuş gibi baktı. Hiçbir şey değişmemişti. Her eşya yerli yerindeydi. Bununla birlikte, ölmüş kadının odasındaki gibi büyük bir yıkım ve hiçleşme duygusu vardı içinde. Ağır adımlarla masaya yürüdü, hokkaya baktı. Hâlâ ortalarda duran diviti, üzeri çiziktirilmiş kâğıdı süzdü. Sonra çıktı. Her şey bitmişti. Kapı, odanın çınlayan boşluğunun üzerine kapandı.

Aynı garipseme onu kendi odasında da bekliyordu. Pembe duvar kâğıtlarıyla, muslin perdeler asılmış daracık demir karyolasıyla ona mı aitti bu oda? Oysa yıllardır burada yaşıyordu! Her zaman alabildiğine yürekli bir insan olan Pauline, elindeki mumu bırakmadan şöyle bir içeride dolaştı. Perdeleri araladı, yatağın altına baktı, eşyanın arkasına göz attı. İçindeki sarsıntı ve şaşkınlık, onu nesnelerin karşısında dikilmeye zorluyordu. Her lekesini tanıdığı şu tavandan böyle büyük bir sıkıntının tepesine çökeceği aklına bile gelmezdi doğrusu; Caen'de kalmadığına pişmandı. Şu fırtınalı gecede böylesine ürpertici bir karanlığa gömülmüş, böylesine anılarla dolu ve böylesine boş bir evi çok ürkütücü

buluyordu. Yatma düşüncesine bile dayanamıyordu. Şapkasını çıkarmadan oturdu. Bakışlarını gözünü karartan muma dikip birkaç dakika kıpırtısız durdu. Ansızın şaşırdı kaldı. Kafası, düşünmesini bile engelleyen bir gürültüyle doluydu. Ne yapıyordu burada? Saat bir olmuştu. Yatak çok daha iyiydi. Sıcak ve ağır elleriyle soyunmaya başladı.

Yaşamına egemen olan bozgun içinde bile belli bir düzene ihtiyaç duyuyordu hâlâ. Şapkasını çıkarıp özenle katladı, pabuçlarının yağmurdan çok etkilenip etkilenmediklerine baktı. Elbisesini çoktan çıkarıp bir sandalyenin arkasına asmıştı. Üstünde yalnız iç etekliğiyle gömleği kalmıştı. Gözü ansızın el değmemiş memelerine takıldı. Yavaş yavaş yanakları kızardı. Beynindeki uğultudan birtakım gürültüler çıkıp usul usul belirginleşiyor, gözünün önüne dikiliyordu; Lazare'la Louise orada, daha o sabah kendi eliyle çiçeklerle süslediği, tanıdığı odadaydı. Gelin yatağa uzanmıştı, oğlan içeri giriyor, yumuşacık bir gülüşle yatağa yaklaşıyordu. Pauline sert bir el hareketiyle iç etekliğini aşağı çekti, gömleğini çıkardı. Çıplaktı artık ve hâlâ kendini seyrediyordu. Sevda hasadı kendisi için değildi demek? Ona hiç düğün yapılmayacaktı. Bakışları boğazından, özsuyu fışkıran sert tomurcuklardan, geniş kalçalarına ve güçlü bir analığın uyuduğu karnına iniyordu. Olgunlaşmıştı oysa. Yaşamın kolunu bacağını şişirdiğini, teninin gizli kıvrımlarında kara bir tüy yumağı hâlinde açtığını görüyordu. Döllenmeyi bekleyerek açmış bir demet çiçek gibi duyuyordu kadınca kokusunu. Ve orada, gözünün önündeki odada, yıllardır beklediği kocanın kollarında kendinden geçen Pauline değil, açık seçik gözünde canlandırabildiği öbür kadındı demek?

Biraz daha eğildi. Oyluğundan aşağı süzülen bir damla kızıl kan onu şaşırttı. Birden anladı: Sırtından kayıp yere düşmüş gömleğinde bir bıçak darbesinin izi vardı sanki. Demek bundandı Caen'den çıkalı beri bütün bedeninde hissettiği bitkinlik? Sevdiğini yitirmenin yaşamın kaynağında

bu kadar erken yara açacağını beklemiyordu. İşe yaramadan akıp giden canı görmek umutsuzluğunu iyice artırdı. İlk kanamasını geçirdiğinde korkuyla bağırdığını anımsıyordu. Daha sonra, akşam olunca mumunu söndürmeden önce, kaçamak bir bakışla teninin ve üreme organının bütünüyle açılışını inceleme çocukluğunu göstermemiş miydi? Sersem bir kız gibi övünmüştü bununla, tam bir kadın olmanın mutluluğunu tatmıştı. Ah, ah! Bugün, ergenliğin kızıl yağmuru yağıyordu işte. İşe yaramayan kız oğlan kızlığı için dökülen gözyaşları gibi. Bundan böyle, o olgun salkım her ay düşecek, bağbozumunda ezilecek ama kendisi hiçbir zaman kadın olamayacak, kısırlığıyla yaşlanıp gidecekti!

Bunun üzerine, uyanan heyecanının sürekli gözünün önüne getirdiği sahneleri düşünüp yeniden kıskançlık nöbetine tutuldu. Yaşamak istiyordu, yaşamı seven bir varlık olarak hayat vermek, dolu dolu yaşamak istiyordu! Yeni bir varlığa can veremedikten sonra, neye yarardı var olmak? Öbür ikisi geliyordu gözünün önüne. Çıplaklığını yaralama isteği duyarak gözleri makas aramaya başlamıştı. Neden şu göğsü kesmesin, şu oylukları parçalamasın, şu karnı ikiye yarmasın, kanını son damlasına dek akıtmasındı? O sıska sarışın kızdan çok daha güzeldi, daha güçlüydü, ama Lazare onu seçmemişti işte. Bir daha tadamayacaktı onu, ne kolları, ne kalçaları, ne dudakları onu beklemeliydi artık. Bunların hepsi boş bir paçavra gibi çöpe atılabilirdi. Kendisi buz gibi evde ateşler içinde yanarken, onların birbirlerinin kollarında olması mümkün müydü?

Ansızın yüzüstü yatağa bıraktı kendini. Yastığı çırpınan kollarının arasına almış, hıçkırıklarını bastırmak üzere ısırıyor ve battaniyeye bastırarak, uyarılmış etini susturmaya çalışıyordu. Tepeden tırnağa, uzun çırpınmalarla sarsılıyordu. Boşu boşuna kirpiklerini sımsıkı kapatıyor, yine de görüyordu karanlıklar içindeki korkunç sahneleri. Ne yapmalıydı? Gözlerini bile oysa yine görürdü, belki de hep görecekti!

Dakikalar geçiyordu. Sadece çektiği işkencenin bilincindeydi artık. Bir ürperti onu ayağa kaldırdı. Biri vardı odada, güldüğünü işitmişti. Ama mum çanağını çatlatmıştı. Tükenen mumdan başka bir şey göremedi. Peki ama ya biri kendisini gördüyse? O düşsel gülüş hoyrat bir okşama gibi dolaşıyordu hâlâ teninde. Böyle çırılçıplak yatan gerçekten o muydu? Birden utanmıştı. Kendisini görmemek için kollarını çılgınca göğsünde kavuşturdu. Sonunda hızla bir gecelik geçirdi sırtına ve koşup yorganın altına girdi, çenesine dek çekti. Titreyen bedeni ufacık kalmıştı. Mum söndüğünde, geçirdiği bunalımın utancıyla kolu kanadı kırıktı. Bir daha kıpırdamadı.

Pauline gideceğini amcasına bildirmeyi göze almadan, sabah hazırladı bavulunu. Ama akşam her şeyi söylemek zorunda kaldı, çünkü Doktor Cazenove ertesi gün gelecek, kızı akrabasının yanına kendisi götürecekti. Bu haberle sarsılan amca olacakları anladığı zaman, onu tutmak istercesine çılgınca uzattı yamru yumru ellerini. O arada bir şeyler geveliyor ve kıza yalvarıyordu. Bunu yapamazdı, onu bırakamazdı, düpedüz cinayet olurdu bu. Çünkü kesinlikle ölürdü. Ama kızın usulca ayak diredığini görüp neden gittiğini anladığında, bir gün önce keklik yiyerek yaptığı yanlışı açığa vurmaya karar verdi. Eklemleri daha şimdiden hafif hafif yanmaya başlamıştı. Hep aynı öyküydü: Yesin mi, acı mı çeksin kavgasında hep yenik düşüyor, acı çekeceğinden emin, büyük bir mutluluk içinde ama ölesiye korkarak yiyordu. Ama yeni bir sancı nöbetinin ortasında, belki Pauline onu bırakıp gitmeyi göze alamazdı.

Nitekim saat altıya doğru, Véronique beyefendinin odasında böğürdüğünü haber vermek üzere küçükhanımın odasına çıktı. Müthiş keyifsizdi, evin içinde homur homur dolanıyor, küçükhanım çekip giderse kendisinin de tüyeceğini söylüyordu. Bu kadar mantıksız yaşlı bir adama bakmaktan usanmıştı. Pauline bir kez daha amcasının baş ucuna yer-

leşmek zorunda kaldı. Doktor onu götürmeye geldiğinde, Pauline ona, yüreği elveriyorsa her an çekip gidebileceğini söyleyerek zafere ulaşmış komutan gibi haykıran hastayı gösterdi. Her şey ertelendi.

Genç kız evliliklerinin ertesi günü onlar için hazırlanmış olan oturma odasından bozma yeni yatak odalarına yerleşmek üzere Lazare'la Louise'in çıkagelmelerinden korkarak titriyordu. Oysa onlar Caen'de kendilerinden geçmişlerdi. Lazare, Bonneville'e kapanmazdan önce, finans dünyasıyla ilgili bütün gerçekleri dile getireceği büyük bir romana başlayabilmek üzere, konu hakkında bilgi topladığını yazıyordu. Derken bir sabah yalnız başına çıkageldi. Kılını kıpırdatmadan, Paris'e yerleşmek istediklerini haber verdi: Kayınbabası onu kandırmış, bilgiyi birinci elden edinme gerekçesiyle, sigorta kurumundaki görevi kabul etmişti. Daha sonra da duruma göre edebiyata dönerdi.

Lazare yanında götüreceği iki sandığı çeşitli eşyayla doldurdu. Malivoire'ın arabası onu ve yüklerini almaya gelince, Pauline içinde eski istekleri bulamayışına şaşarak eve döndü. Hâlâ sancı çeken Chanteau sordu:

— Umarım kalıyorsundur? Hiç değilse beni mezara koy da öyle git!

Pauline hemen cevap vermek istemedi. Yukarıda bavulu hazırdı. Bazen oturup saatlerce ona bakıyordu. Öbürleri Paris'e gittiklerine göre amcasını bırakmak yakışık almayacaktı. Kuzeninin verdiği kararlara şu kadarcık güveni yoktu elbet. Evli çift geri gelirse yola çıkması için bir engel kalmazdı. Ama deliye dönen Cazenove, küçüklüğünden beri onun sırtından geçinen insanların yanında ömrünü harcadığını söyleyince birden kararını verdi.

— Hadi git, deyip duruyordu Chanteau. Çil çil altınlar kazanmak, mutlu olmak istiyorsan, benim gibi bir topalın yanında yoksulluk çekmeye zorlayamam seni... Git hadi.

Bir sabah Pauline ona karşılık verdi:

— Hayır amca, gitmiyor, kalıyorum.

Yanlarında bulunan doktor, ellerini havaya kaldırarak kapıyı vurup çıktı.

— Akıl sır ermez şu küçük kıza! Ne korkunç bir arı kovanı burası! Asla paçasını kurtaramayacak!

IX

Bonneville'deki evde günler yeniden birbirini kovalamaya başlamıştı. Çok soğuk bir kışın ardından yağmurlu bir bahar başladı. Sağanakların dövdüğü deniz bir çamur gölünü andırıyordu. Ardından, geç gelen yaz, uçsuz bucaksız maviliği kavurucu sıcaklığıyla uyutan ağır güneşler eşliğinde, sonbahar ortalarına dek uzadı. Onun arkasından kış, derken bahar tekrar göründü, onu da gene bir yaz izledi, saatlerin uyumlu akışı içinde dakika dakika geçip gitti.

Pauline yüreği saatlerin akışına göre uyarlanmış gibi büyük bir dinginliğe kavuşmuştu. Yüreğindeki sızılar, düzenli günlerin beşiğinde sallanıyor, hep aynı şekilde yinelenen iş güçte avuntu buluyordu. Genç kız sabah aşağı iniyor, amcasını kucaklıyor, hizmetçiyle bir önceki gün hakkında konuşuyor, iki kez masa başına geçiyor, öğleden sonra dikiş dikiyor, akşam erkenden yatıyordu. Ertesi gün, gün yeniden başlıyor, beklenmedik bir olayın gelip bu tekdüzeliği bozduğu hiç olmuyordu. Damla hastalığı yüzünden giderek daha çok elden ayaktan düşen, bacakları şişen, elleri çarpılan Chanteau, ulumadığı zaman acı çekmediğine sevinerek susuyordu. Dilini yitirmişe benzeyen Véronique daha asık suratlı oluyordu. Yalnız cumartesi akşam yemekleri bu dinginliği azıcık bozuyor, Cazenove'la Rahip Horteur sektirmeden yemeğe geliyor, saat ona dek evin içinde sesler işitiliyordu.

Sonra rahibin saboları avlunun tabanında takırdarken, doktorun körüklü arabası yaşlı atın rahvan yürüyüşüyle yola koyuluyordu. Pauline'in onca sarsıcı olay arasında ayakta tutmayı başardığı sağlıklı neşesi bile durulmuştu. Çın çın çınlayan kahkahası artık merdivende ve odalarda yankılanmıyordu, ama evdeki başlıca hareket ve iyilik yine oydu. Her sabah oraya yeni bir yaşama umudu getiriyordu. Bir yılın sonunda yüreği uykuya dalmıştı. Zamanın, içinde yatan acıyı uyandırmadan böyle renksiz, yumuşacık akıp gideceğine inanıyordu.

Lazare'ın gidişinden sonra gelen ilk mektuplar Pauline'i epey sarsmıştı. Yalnız bu mektuplarla yaşıyor, onları sabırsızlıkla bekliyor, birkaç kez okuyor, sözcüklerin ötesinde, yazılmamış şeyleri bile görüyordu. Üç ay boyunca her on beş günde bir çok uzun, ayrıntıyla dolu, umut yüklü mektuplar geldi. Lazare'ın yüreği gene tutkuyla dolmuştu; iş dünyasına girmişti ve kısa sürede bir servete kavuşmayı düşlüyordu. Ona bakılırsa sigorta şirketi müthiş kâr getirecekti. Ama bununla yetinmiyor, daha başka işlere girişiyor, finans ve sanayi dünyasından, güzel ilişkiler kurduğu insanlardan pek hoşnut gözüküyor, bir yazar olarak onları sersemce yargıladığı için kendini suçluyordu. Edebiyatla ilgili her tür düşünceyi unutmuş gibiydi. Ayrıca evliliğinin verdiği sevinçleri de bıkıp usanmadan yazıyor, karısıyla oynadıkları sevgi dolu, çocuksu oyunları, verilen öpücükleri, yaptıkları yaramazlıkları sayıp döküyor, sevgili kardeşim diye hitap ederek Pauline'e teşekkürler ediyor, bütün mutluluğunu gözler önüne seriyordu. Ama bu ayrıntılar, aile yaşamıyla ilgili bölümler Pauline'in parmaklarına hafif bir ateşin basmasına sebep oluyordu. Mektup kâğıdından yükselen, Louise'in sevdiği sığıl otu kokusuna biraz şaşırıyordu. Kâğıt, çamaşırların arasında kalmıştı besbelli: Gözlerini yumuyor, iç çamaşırlarının alev alev yandığını, başlanmış cümleleri sürdürdüğünü, kendisini bu balayının en gizli kapaklı ayrıntılarına ortak ettiği-

ni görüyordu. Derken mektuplar seyrekleşti, kısaldı, kuzeni ona işlerinden söz etmeyi kesti ve yalnız eşinin sevgilerini iletmekle yetinir oldu. Ayrıca, açıklama da yapmıyor, eskisi gibi her şeyi anlatmaktan kaçınıyordu. Durumundan hoşnut değil miydi, finans dünyasından daha şimdiden tiksinmeye mi başlamıştı? Birtakım anlaşmazlıklarla mutlu evliliğini tehlikeye mi sokmuştu? Genç kızın tek yapabileceği birtakım tahminlerde bulunmaktı. İstemeden yazılmışa benzeyen kimi sözcüklerin ardında sezdiği sıkıntı ve hayal kırıklığı ona kaygı veriyordu. Altı haftalık bir suskunluktan sonra nisan sonuna doğru Louise'in üç aylık gebe olduğunu haber veren dört satırlık bir mektup aldı. Ardından yine sessizlik başladı ve bir daha hiç haber gelmedi.

Mayısla haziran geçti. Bir gelgit sırasında dikmelerden biri yıkıldı. Bu da üzerinde uzun süre konuşulan önemli bir olay oldu: Bütün Bonneville dalga geçiyordu, balıkçılar kopan tahtaları kapıştı. Ardından başka bir serüven yaşandı. Topu topu on üç buçuk yaşındaki küçük Gonin bir kız doğurdu ama babanın oğul Cuche olduğundan emin olamadılar; çünkü kız yaşlı bir adamla görülmüştü. Derken ortalık yatıştı. Köy yine denize yakın inatçı bitkiler gibi, yerin dibinde yaşamını sürdürüyordu. Temmuzda taraça duvarını ve evin bir cephesini baştan aşağı onartmak gerekti. Ama işçiler ilk küreği vurduklarında az kalsın ev yıkılıyordu. Duvarcılar yaklaşık bir ay kaldılar ve aşağı yukarı on bin frank harcandı.

Her şeyi yine Pauline ödüyordu. Komodininde yeni bir gedik açıldı. Serveti yaklaşık kırk bin franga dayanmıştı. Aslında ayda üç yüz franklık hisse geliriyle evi rahat rahat yaşatıyordu. Ama amcasının parasına dokunmamak için, kendi senetlerinin birazını satmak zorunda kaldı. Chanteau eskiden karısına yaptığı gibi kuzenine de, günün birinde oturup, birlikte hesap dökümü çıkaracaklarını söylüyordu. Babasından kalan para yavaş yavaş erirken, Pauline'in cim-

riliği de törpülenmişti. Çekinmeden bütün servetini harcamaya hazırdı; artık bütün kaygısı yoksullara dağıttığı üç beş kuruşu kurtarabilmekti. Cumartesi günleri dağıttığım paraları kesmek zorunda kalırım diye üzülüyordu, çünkü o gün, bir haftanın en büyük sevincini yaşıyordu. Kıştan beri çorap örmeye başlamıştı. Artık köydeki bütün veletlerin ayakları sıcaktı.

Temmuzun sonlarına doğru bir sabah, Véronique duvarcıların bıraktığı alçı döküntülerini süpürürken, Pauline aldığı bir mektupla altüst oluyordu. Mektup Caen'den postalanmıştı ve topu topu birkaç sözcükten ibaretti. Lazare, başka bir açıklama yapmadan, ertesi akşam Bonneville'de olacağını haber veriyordu. Pauline bu haberi amcasına duyurmaya koştu. Bakıştılar. Chanteau'nun gözlerinde, yeni evliler buraya gelirse, Pauline kendisini bırakıp gider diye duyduğu büyük korku vardı. Kızı sorguya çekmeyi göze alamadı, ama yüzünden okuyordu kesin gitme kararını. Hatta, öğleden sonra Pauline yukarı çıkıp çamaşırlarına baktı. Ancak kaçıyormuş izlenimi vermek istemiyordu.

Lazare akşam beşe doğru olağanüstü güzel bir havada, avlu kapısının önünde arabadan indi. Pauline onu karşılamaya çıktı. Ama daha ona sarılmadan şaşkınlığını dile getirdi.

— Nasıl, yalnız mısın?

— Evet, demekle yetindi Lazare.

Ve kızın yanaklarına iki kocaman öpücük kondurdu.

— Louise nerede?

— Clermont'da, yengesinin yanında. Hekim ona dağ havası salık verdi. Gebelik çok yordu da.

Konuşurken bir yandan da merdivenli sekiye doğru yürüyor, avludaki her şeyi uzun uzun inceliyordu. Sonunda dönüp kuzenine baktı. Gizlemeye çalıştığı bir heyecan dudaklarını titretiyordu. Mutfaktan çıkan bir köpek bacaklarına doğru havlayınca, şaşırma sırası ona geldi.

— Bu da ne? diye sordu.

— Loulou bu, diye karşılık verdi Pauline. Seni tanımıyor da. Loulou, sahibini ısıracak değilsin ya, sus bakayım!

Ama köpek homurdanmayı sürdürüyordu.

— Korkunç bir hayvan canım. Nereden buldun bu canavarı?

Gerçekten de, tüyleri uyuzdan dökülmüş, çarpık çurpuk, zavallı bir sokak köpeğiydi Loulou. Ayrıca çok kötü huyluydu, hep hırlardı, anası babası belirsiz her köpek gibi insanı ağlatacak kadar melankolikti.

— Neylersin? Onu bana verirken, kocaman, fıstık gibi bir köpek olacağına yemin etmişlerdi. Ama görüyorsun bu kadar kaldı. Yetiştirmeye çalıştığımız beşinci köpek bu: Öbürlerinin hepsi öldü, bir tek bu yaşamakta direniyor.

Loulou olanca huysuzluğuyla, herkese sırtını dönüp güneşin altına yatmaya karar vermişti. Tepesinde sinekler uçuşuyordu. Bunun üzerine, Lazare geçip gitmiş yılları, yitip gidenleri, yaşamına giren yeni ve çirkin şeyleri düşündü. Şöyle bir daha göz attı avluya.

— Zavallı Mathieu'cüğüm! diye mırıldandı alçak sesle.

Véronique onları merdivenli sekide karşıladı. Elindeki havucun kabuğunu soymaya ara vermeden başını sallamakla yetindi. Ama Lazare, kopan gürültüden heyecanlanmış olan babasının beklediği yemek odasına yürüdü doğruca. Pauline daha kapıdan bağırdı:

— Biliyor musun, yalnız gelmiş, Louise Clermont'daymış.

Kaygılı gözlerinin içi bir anda gülen Chanteau, daha oğlunu kucaklamadan sorguya çekmeye başladı.

— Burada mı bekleyeceksin onu? Ne zaman yanına gelecek?

— Hayır, hayır, gelmeyecek, Paris'e dönmeden ben gidip yengesinden alacağım onu. On beş gün yanınızda kalıp kaçacağım.

Chanteau'nun gözlerinde sessiz ve derin bir sevinç belirdi. Lazare sonunda ona sarılınca, iki güçlü öpücük kondurdu yanaklarına. Bununla birlikte sitemde bulunmadan edemedi.

— Eşinin de gelememiş olması çok can sıkıcı. Onu görünce öyle mutlu olurduk ki. Neyse, gelecek sefere mutlaka onu da getir.

Pauline geçirdiği büyük sarsıntıyı yumuşacık gülüşünün ardında gizlemeye çalışarak susuyordu. Demek gene her şey değişiyordu. Çıkıp gidemeyecekti; buna sevinip sevinmediğini de bilemiyordu doğrusu; öylesine başkalarının oyuncağı olmuştu. Sevincinde, Lazare'ı yaşlanmış, gözünün ışığı sönmüş, ağzı kederle çarpılmış olarak görmenin üzüntüsü de vardı. Alın ve yanaklarındaki kırışıkları çok iyi tanıyordu ama çizgiler derinleşmişti, onlara bakıp sıkıntı ve korkunun iki katına çıktığını seziyordu. Lazare da ona bakıyordu. Belli ki genç kızı gelişmiş, güzelleşip güçlenmiş bulmuştu. Gülümseyerek mırıldandı:

— Tanrım! Ben yokken hiç acı çekmemişsiniz. Hepiniz semirmişsiniz. Babam gençleşmiş, Pauline harika görünüyor. Çok garip, ev bana eskisinden daha büyük geldi.

Tıpkı avludaki gibi, şaşkınlık ve heyecan dolu bakışlarıyla bu kez de yemek odasını tarıyordu. Gözleri sonunda masanın altında yatan Minouche'a takıldı. Patilerini içe kıvırmış yatıyordu. Kedinin keyfi öyle yerindeydi ki kıpırdamamıştı bile.

— Minouche bile yaşlanmamış, diye sürdürdü sözünü. Ah nankör hayvan ah, hiç değilse beni tanıyabilirdin!

Bunu derken hayvanı okşuyordu, o da, yine yerinden oynamadan mırlamaya başlamıştı.

— Aman! dedi Pauline neşeli neşeli, Minouche yalnız kendini tanır! Daha dün beş yavrusunu attık. Görüyorsun ya umurunda bile değil.

Lazare öğle yemeğini erken yediğinden, akşam yemeğini erkene aldılar. Genç kızın bütün çabalarına karşın akşam

hüzünlü geçti. Söze dökülmeyen şeyler sohbetin tadını kaçırıyor ve ikide bir sessizlik kaplıyordu ortalığı. Yanıt verirken sıkıldığını görünce Lazare'a soru sormaktan kaçındılar. Ne Paris'teki işlerinin nasıl gittiğini ne de niçin onlara gelişini haber vermek için Caen'e kadar beklediğini öğrenmeye çalıştılar. Yanıtları daha sonraya bırakmak istercesine, dolaysız soruları şöyle bir el hareketiyle savuşturuyordu. Sadece çay getirildiğinde keyifli keyifli oh çekti. İnsan nasıl da iyiydi burada, şu dinginlik içinde ne büyük işlerin üstesinden gelinirdi! Altı aydır üzerinde çalıştığı manzum dram hakkında iki çift söz etti. Bu oyunu Bonneville'de bitirmeyi tasarladığını söyleyince kuzeninin ağzı bir karış açık kaldı. Şöyle on-on iki gün yeterdi.

Saat onda Véronique Mösyö Lazare'ın odasının hazır olduğunu haber verdi. Birinci kata çıktıklarında, hizmetçi onu, evli çift için hazırladıkları eski misafir odasına yerleştirmeye kalkınca Lazare köpürdü.

— Burada yatacağımı mı sanıyorsun? Yukarıda, kendi küçük demir karyolamda yatarım.

Hizmetçi homurdanıyordu. Bu şımarıklık niyeydi acaba? Şu yatak yapılmışken, kalkıp başka bir tane yaptırılır mıydı?

— Peki, dedi Lazare, koltukta uyurum o zaman.

Véronique öfkeyle çarşafları toplayıp üst kata taşırken, Pauline bilinçdışı bir sevinç, apansız bir neşe duymuştu. Çocukluktaki arkadaşlıklarının verdiği cesaretle, iyi akşamlar dilemek üzere kuzeninin boynuna sarıldı. Demek yeniden, o kocaman odasında, hemen burnunun dibinde kalacaktı. Onun da uykusunu kaçıran anıların verdiği ateşle, Lazare'ın uzun uzun gezinişini dinledi.

Lazare ancak ertesi gün Pauline'e içini dökmeye başladı. Ama öyle bir çırpıda söylemedi her şeyi. Pauline ilk başta olup biteni, konuşmanın şurasına burasına serpiştirilen kısa cümlelerden anladı. Derken yüreklendi, kaygıyla karışık bir şefkatle ona sorular sormaya başladı. Louise'le hayatı nasıl

gidiyordu? Hâlâ eskisi gibi mutluluktan uçuyorlar mıydı? Oğlan evet diyor ama içindeki ufak tefek sıkıntılardan söz ediyor, birtakım çatışmalara yol açan önemsiz olaylar anlatıyordu. Evlilikleri yıkılma noktasına gelmiş olmasa da, sevinçlerini ve üzüntülerini dengeleyemeyen iki sinirli mizacın sürekli sürtüşmesinden dolayı zarar görüyordu. Cicim ayları geçtikten sonra birbirlerini kandırdıklarını, yüreklerinin derininde yatanı çabucak keşfediverdiklerini görüp şaşırmış gibi, aralarında bir tür hınç doğmuştu. Pauline bir ara uğranan parasal zararların işin tadını kaçırdığını anlar gibi oldu. Ama yanılıyordu. Yaklaşık on bin franklık faiz geliri yerli yerinde duruyordu. Ancak Lazare tıpkı müzik, tıp, sanayi gibi para işinden de tiksinmişti. Bu konu açılınca, son derece kaba sözlerle ansızın patladı: Finans dünyası kadar aptal ve şımarık bir dünya görmemişti, rakamların çılgın dansı arasında beyninin pelteye dönmesindense, taşradaki can sıkıntısını, küçük bir servetin getireceği sıradan yaşamı bin kez yeğlerdi. Zaten sigorta şirketinden ayrılmıştı. Paris'e döndükten sonra kıştan tezi yok tiyatroyu denemeye kararlıydı. Oyunuyla öcünü alacaktı, çağdaş toplumu yutan şu para adlı çıbanı gözler önüne serecekti.

Pauline, Lazare'ın son mektuplarındaki sıkıntıdan sezdiği bu yeni başarısızlığa çok üzülmedi. Onu asıl heyecanlandıran karısıyla arasında yavaş yavaş beliren anlaşmazlıktı. Bunun nedenini merak ediyordu: Onlar gibi genç, mutluluktan başka dertleri olmayan, keyiflerince yaşayan iki insan nasıl bu kadar hızla gelmişlerdi bu noktaya? Belki yirmi kez döndü bu konuya ve her değinişinde sorunun kuzenini ne kadar tedirgin ettiğine bakıp sorular sormaktan kendini alamadı: Lazare eveleyip geveliyor, beti benzi atıyor, bakışlarını kaçırıyordu. Pauline bu utanç ve korku dolu havayı derhâl tanımıştı. Bir zamanlar gizli bir kusur gibi, verdiği ürpertiyi saklamaya çalıştığı ölüm korkusuydu bu. İyi ama henüz dumanı tüten yataklarına bile girip aralarına sızabilmiş miydi

hiçliğin soğukluğu? Birkaç gün bundan kuşkulandı. Sonra, Lazare yüreğini daha fazla açmasa da, hayaletlerden kaçar gibi, yanına ışık falan almadan allak bullak odasından indiği bir akşam doğruyu gözlerinde okudu.

Lazare Paris'te, aşk ateşiyle kavrulurken ölümü unutmuştu. Çılgınca Louise'in kollarına sığınıyor, sonra öylesine bitkin düşüyordu ki, çocuk gibi uyuyordu. Kız da kendini erkeğini sevmeye adanmış bir varlık sayıyor, dişi kediler gibi cilveler yaparak ona olan aşkını gösteriyor, Lazare bir saat ilgi göstermese, hemen mutsuz olup ne edeceğini şaşırıyordu. Eski arzularının verdiği taşkın mutluluk, birbirlerinin koynunda geri kalan her şeyi unutuşları, bu tensel hazların sonuna hiçbir zaman erişmeyeceklerini sandıkları sürece canlı kalmıştı. Ama sonunda doyma noktasına ulaşmışlardı; oğlan ilk günlerin esrikliğini duyamayışına şaşırmaya başlamıştı. Kıza gelince, ha bire okşanmak istiyor, başka şeyle ilgilenmiyor, başka bir şey istemiyor ya da sunmuyor, yaşama konusunda oğlana destek olamıyor ve onu yüreklendiremiyordu. Hey ulu Tanrım, tenin verdiği mutluluğun ömrü bu kadar kısa mıydı? İnsan hep bu hazzın içinde süzülemez, sürekli yeni duygulanımlar bulamaz, bunların bilinmeyen yanları sayesinde bir mutluluk yanılsamasına kapılamaz mıydı? Bir gece Lazare, ensesindeki tüylerini diken diken eden buz gibi bir soluk hissetti ve sıçrayarak uyandı. Tir tir titriyordu, her zamanki kaygılı çığlığını attı yarım yamalak: "Ulu Tanrım, ulu Tanrım! Ölüme çare yok!" Louise yanı başında uyuyordu. Onca öpüşmenin sonunda Lazare gene ölümle burun buruna gelmişti.

Bunu daha başka geceler izledi ve eski sıkıntısı geri geldi. Bu can alıcı korku kural tanımadan; hiçbir şeyi önceden kestirmesine, önlem almasına izin vermeden, uykusuzlukların rastgele akışına göre sarılıyordu gırtlağına. En dingin saatlerin ortasında ansızın bir ürperti sarıyordu her yanını. Buna karşılık, kötü bir günün öfkesi ya da kırgınlığı içinde

böyle bir korkuya kapılmıyordu. Üstelik eskisi gibi, sıçrayarak uyanmakla kalmıyordu. Sinirsel bozukluk derinleşiyor, her yeni sarsıntının yankısı bütün varlığını altüst ediyordu. Eşinin, rahatsızlığını öğrenmesinden korkmasına karşın, karanlık kaygısını artırdığından ışıksız uyuyamıyordu. Dahası, şimdiki durum rahatsızlığını ikiye katlayarak krizleri derinleştirmişti. Çünkü eskiden yalnız yatıyordu ve korkak olmaya hakkı vardı. Oysa şimdi ılıklığını yanı başında duyduğu şu canlı varlık onu kaygılandırıyordu. Gözünden uyku akarak korkuyla doğrulduğunda, eşinin iri gözlerini kocaman açıp kendisine dikeceğini düşününce çılgına dönüyor, hemen ona bakıyordu. Ama kadın kıpırdamıyordu. Lazare, gece lambasının solgun ışığında kalınlaşmış dudaklarını, ince, mavi göz kapaklarını seçiyordu. O zaman rahatlamaya başlıyordu. Ama bir gece, nicedir korktuğu başına geldi. Kadını gözlerini fal taşı gibi açmış ona bakar buldu. Hiçbir şey demiyor, tir tir titremesine, sapsarı kesilen yüzüne bakıyordu. Belli ki ölümün soluğunu o da duymuştu. Çünkü anlamış göründü. Yardım isteyen bütün kadınlar gibi kollarına atıldı. Sonra, birbirlerini kandırmak için bir ayak sesi işitmiş gibi yaptılar, kalkıp mobilyaların altlarına, perdelerin arkasına baktılar.

O geceden sonra korku ikisinin de yakasını bırakmadı. Ağızlarından en küçük bir itiraf dökülmüyordu. Sanki sözü edilmemesi gereken, utanç verici bir sırdı bu. Ama yatak odasında sırtüstü yattıklarında, gözleri ardına dek açık, birbirlerinin kafasından geçen düşünceleri okuyorlardı. Louise de Lazare kadar sinirliydi; iki âşığın aynı alevle tutuşması gibi, aynı rahatsızlığı taşıyorlardı. Erkek uyanıyor, kadın uyuyorsa, bu uykudan ürküyordu: Hâlâ soluk alıyor muydu acaba? Soluğunu duyamıyordu, belki ansızın ölüvermişti. Bir an yüzünü inceliyor, ellerine dokunuyordu. Sonra her şeye karşın yüreğine su serpilmiş olarak yeniden uyuyordu. Kadının günün birinde ölebileceği düşüncesi onu kapkara

korkulara sürüklüyordu. Hangisi önce gidecekti acaba, o mu, kendisi mi? İki varsayımı da kafasında evirip çeviriyor, gözünün önünden can çekişmelerin vereceği korkunç acıların, cenaze hazırlıklarının, bir anda sonsuza dek ayrılışlarının yer aldığı ölüm sahneleri geçiyordu. İşte o zaman bütün varlığı isyan ediyordu. Böyle can cana, ten tene yaşadıktan sonra bir daha hiç ama hiç göreememek birbirini! Aklını kaçıracak gibi oluyor, kafası almıyordu bu düşünceyi. Korkusu onu yüreklendiriyor, ilkin kendisi gitmek istiyordu. Bunun üzerine kadını düşünüp duygulanıyor, onun dul kaldığını, eski ortak alışkanlıkları sürdürdüğünü, kendisinin artık yapamayacağı şu ya da bu işi yaptığını hayal ediyordu. Kimi zaman, bu karabasanı kovmak üzere, uyandırmadan kollarına alıyordu Louise'i. Ama uzun süre tutamıyordu. Çünkü sımsıkı sarıldığı bu can onu daha çok ürkütüyordu. Başını göğsüne dayasa ve yüreğinin atışlarını dinlese de, her an duruvermesinden korktuğu için hareketlerini izlerken boğazı daralıyordu. Kendisininkilere doladığı bacaklara, sıkarak daha da yumuşattığı bele, bayıldığı ılık bedene biraz sonra dayanamaz oluyor, hiçliğin yarattığı karabasanla yüreği yavaş yavaş kaygılı bir bekleyişe gömülüyordu. Kadın uyandığı, yeni bir arzu onları birbirine doladığı, içinde bulundukları çöküntüyü unutmak üzere kendilerini dudak dudağa aşkın çırpınmalarına bıraktıkları zaman bile; sonunda yine tir tir titriyor, gözleri açık sırtüstü uzanıyor, sevişmenin verdiği hazdan tiksinerek bir türlü uyuyamıyorlardı. Yatak odasının karanlığında, gözleri yeniden ölüme açılıyordu.

Tam da bu sıralarda Lazare işlerden bıktı. Eski tembelliğine dönüyor, para işleriyle uğraşanlara duyduğu küçümsemeyi bahane ederek, bütün gün aylak aylak dolanıyordu. Daha doğrusu, sürekli ölümle uğraşması, her geçen gün yaşama hazzını ve gücünü yok ediyordu. Yeniden o eski "Neye yarar?"ına savrulmuştu. Nihai düşüş hemen yarın, belki de bugün, bir saat sonra insanı bekliyorsa durmadan sağa sola

seğirtmek, şu ya da bu şeye tutkuyla bağlanmak neye yarardı? Sonunda her şey boştu. Sürdüğü hayat gün be gün, ağır ağır ölmekten başka bir şey değildi. Eskisi gibi, gittikçe ağırlaştığını sandığı tik takları dinliyordu. Yüreği artık eskisi kadar hızlı atmıyor, öbür uzuvları da gittikçe tembelleşiyordu. Yakında hiç kuşkusuz hepsi duracaktı. Yaşı ilerledikçe canının böyle uçup gitmesini ürpererek izliyordu. Birtakım parçaları yitip gidiyor, bedeni sürekli çöküyordu. Saçları dökülüyor, birkaç dişi eksiliyor, kaslarının toprağa dönercesine boşaldığını hissediyordu. Kırkına merdiven dayamış olması, onu kara kaygılara boğuyordu. Yaşlılık artık daha hızlı gelecek, sonunda onu alıp götürecekti. Şimdiden her yanının hastalandığını sanıyordu. Sonunda her şey mutlaka iflas edecekti. Günlerini hararetle bir felaket bekleyerek geçiriyordu. Sonra çevresindekilerin öldüğünü görüyor, bir arkadaşının vefatını öğrendiğinde bir yumruk daha yiyordu. Olacak şey miydi, o da mı gitmişti? Oysa kendisinden üç yaş küçüktü, bedeni yüz yaşına dek dayanacak gibiydi! Ya bilmem kim, o da mı tası tarağı toplayıp gitmişti? Yemeğini gramla yiyen, her şeye dikkat eden, onca tedbirli insan! İki gün başka bir şey düşünmüyor, başına gelen felaketin şaşkınlığı içinde kendi kendini yokluyor, hastalıklarını gözden geçiriyor, sonunda zavallı ölülerle kavgaya tutuşuyordu. Kendi yüreğine su serpme ihtiyacıyla ölümlerinden onları sorumlu tutuyordu: Birincisi bağışlanmaz bir tedbirsizlikte bulunmuştu; ikinciye gelince, hekimlerin adını bile bilmediği, görülmemiş bir hastalıktan gitmişti. Ama boşu boşuna uğraşıyordu rahatsız edici hayaleti kovmaya. İçindeki makinenin çarklarının gıcırtısını duyuyor, yılların kaygan yokuşunda durmadan kayıyordu. Bu yokuşun sonunda, sırtından soğuk terler akıtan, tüylerini diken diken eden büyük ve karanlık bir boşluk onu bekliyordu.

Lazare yazıhanesine gitmemeye başlayınca evde kavgalar başladı. En küçük bir sorunda alevlenen bir sinir yayıyordu

eve. Onca özenle sakladığı, giderek büyüyen rahatsızlığını ani tepkilerle, karamsar parlamalarla, mantıksız davranışlarla dışa vuruyordu. Bir ara yangın korkusuna kapıldı; öyle ki, ev yanarsa daha kolay kurtulayım diye üçüncü kattan birinci kata taşındı. Sürekli ertesi günü düşünüp kaygılanması yaşadığı anları berbat ediyordu. Kapının biri biraz hızlı açılsa irkiliyor, mektup alınca yüreği küt küt atıyor, hep bir felaket bekliyordu. Ayrıca çevresindeki herkesten kuşkulanıyor, parasını küçük miktarlara ayırıp değişik yerlere saklıyor, en yalın tasarılarını bile gizli tutuyordu. İçinde insanlara karşı bir kırgınlık vardı. Değerinin bilinmediğini, birbirini izleyen başarısızlıklarının, insanlarla nesnelerin el ele verip ona oyun oynamalarından kaynaklandığını düşünüyordu. Ama her şeye egemen olan, her şeyi bastıran sıkıntısı gittikçe artıyordu. Ölümün kapıda beklediğini düşünerek iş yapmaktan tiksinen, hayatın hiçliğini bahane ederek aylak aylak dolaşan dengesiz bir insanın sıkıntısıydı bu. Neden sağa sola koştursundu ki? Bilimin sınırları dardı, hiçbir şeye engel olunamıyor, hiçbir şey belirlenemiyordu. Kendi kuşağını olduğu gibi eline geçirmiş olan şüphecilikti onunkisi; deney tüplerinin içinde bir anda hayatın sırrını bulamadıkları için kızıp köpüren, dünyayı akıl almaz bulan genç kimyacıların şüpheciliği; eski inançlara özlem duyarak ağlayan Werther'lerle Rene'lerin romantik rahatsızlığı değil.

Ve mantıklı bir çelişkiyle, Lazare'da, bir daha hiç yaşayamayacak olmanın verdiği itiraf edilmemiş korku, sürekli, şatafatlı sözlerle hiçlikten bahsetmesiyle atbaşı gidiyordu. Onu karamsar düşüncelere savuran, yaşamdan çılgınca nefret etmesine yol açan kendisindeki ürpertiydi, hastalık hastası doğasının dengesizliğiydi. Sonsuza dek sürmediği için, bir kandırmaca sayıyordu yaşamı. İnsan, ömrünün yarısını mutluluğu düşlemekle, ikinci yarısınıysa pişman olup titremekle geçirmiyor muydu? Dolayısıyla "bizim koca adam" dediği Schopenhauer'in kuramlarını olduğundan daha da

öteye götürüyor, yapıtlarından şiddetli bölümleri ezberliyordu. Yaşamın şu barbarca, sersemce gösterisine son vermek üzere yaşama isteğini öldürmekten söz ediyordu. Dünyanın temel gücü, bilinmeyen bir bencillik uğruna harcanıyordu. Korkuyu yok etmek üzere yaşamı ortadan kaldırmak istiyordu. Sonunda hep şu noktada buluyordu kurtuluşu: Daha beteriyle karşılaşmamak için hiçbir şey dilememek, insana acı veren hareketten kaçınmak, sonunda bütün olarak ölüme yuvarlanmak. Uygulanabilir bir çare olarak toplu intihar, varlıkların gönül rızasıyla bir anda yok olması düşüncesi kafasını kurcalıyordu. Bu her an, her yerde, günlük sohbetlerin ortasında, aile gezintilerinde pat diye aklına geliveriyordu. En küçük bir can sıkıntısında, hâlâ gebermemiş olduğuna üzülüyordu. Sıradan bir baş ağrısı, öfkeyle iskeletinden yakınmasına yol açıyordu. Bir dostuyla söyleşirken, konuşma ansızın yaşamın üzücü yanlarına, çoktan öbür dünyayı boylamış olanların haşin talihine kayıveriyordu. Aklı fikri iç karartıcı konulardaydı. Hayalci bir gökbilimcinin, kuyruğuyla dünyayı silip süpürecek bir kuyruklu yıldızın gelişini haber veren yazısını okuyunca çarpıldı: Bu gökcisminin gelişini nicedir beklenen evrensel yıkım, dünyayı çürümüş bir tekne gibi havaya uçuracak dev boyutlu bir mermi olarak görmek gerekmiyor muydu? Bu ölüm isteği, hiçleşmeyi öven kuramlar, aslında içini kaplayan büyük korkuların umutsuz bir yansımasının, ardında o korkunç sonu bekleyişin gizlendiği laf ebelikleriydi.

Tam o sırada, eşinin gebe kalması Lazare'da yeni bir sarsıntı yarattı. Hem büyük bir sevinç duydu, hem rahatsızlığı iki katına çıktı. Tanımlanamaz bir duyguya kapıldı. "Koca adam"ın düşüncelerinin tersine, baba olma, yeni bir can yaratma fikri içini övünçle dolduruyordu. Aptalların bile aynı şeyi becerme hakkını elde bulundurduklarını öne sürse de, bu olay bir tek ona ayrılmış gibi, gurur dolu bir şaşkınlık duyuyordu. Sonra bu sevinç bozuldu, doğumun kötü gidebi-

leceğini düşünüp tasalanmaya başladı: Onun gözünde anne ölüp gitmişti bile, çocuk doğamayacaktı. Nitekim, gebelik daha ilk günden acı veren kazalara yol açtı. Ayağa kalkan ev, bozulan alışkanlıklar, sürekli çatışmalar onu tam anlamıyla yere sermeye yetti. Çocuk, Louise'le onu birbirlerine yaklaştıracak, aralarındaki anlaşmazlıkları, yan yana yaşamanın sürtüşmelerini azaltacak yerde artırıyordu. Bu nedenle, hekim dağlık bir yörede kalmasını salık verince, eşini alıp yengesine götürmek onu büyük bir sıkıntıdan kurtardı. Kendisi de babasını görme bahanesiyle on beş günlüğüne Bonneville'e kaçma fırsatını buldu. Aslında utanç duyuyordu bu kaçıştan. Ama vicdanıyla hesaplaştı; kısa bir ayrılık ikisinin de sinirlerini yatıştırırdı. Doğum sırasında eşinin yanında bulunması yeterliydi.

Pauline, geçen on sekiz ayın öyküsünü bütünüyle öğrendiği akşam, gözünün önüne serilen bozgun karşısında bir an küçük dilini yutacak gibi oldu. Yemek odasındaydılar. Chanteau'yu yatırmıştı. Lazare artık is çıkarmaya başlamış lambanın altında, soğumuş çaydanlığın karşısında, içini dökmeyi bitirmişti.

Genç kız bir süre sesini çıkarmadı, sonra:

— AmanTanrım, artık birbirinizi sevmiyorsunuz! dedi.

Lazare odasına çıkmak üzere kalkmıştı. Her zamanki tedirgin gülüşüyle karşı çıktı.

— İki insanın birbirini seveceği kadar seviyoruz yavrum. Şu kapandığın delikte hiçbir şeyden haberin yok galiba? Neden sevda öbür şeylerden daha iyi gitsin?

Pauline odasına çekildiğinde bütün ev uyurken, onu tasalara boğan, uykusunu kaçırıp aynı sandalyeye çakan umutsuzluk nöbetlerinden birine tutuldu yine. Mutsuzluk geri mi geliyordu? Tam her şeyin hem öbürleri hem kendisi için sona erdiğini sanırken, yüreğini paralayarak Lazare'ı Louise'e bırakmışken, pat diye özverisinin işe yaramadığını öğreniyordu. Daha şimdiden birbirlerini sevmez olmuşlardı, kendini

kurban ederken boşuna gözyaşı dökmüş, yüreği boşuna kan ağlamıştı. Vara vara işte bu acıklı sona varmıştı. Yüreğini daraltan yeni acılar, yeni kavgalar onu bekliyordu, insanın çilesi bitmiyordu bir türlü!

Kollarını iki yana sarkıtmış, gözünü yanan muma dikmiş bakarken, bu serüvende yalnız kendisinin suçlu olduğu düşüncesi vicdanını sızlatıyordu. Boşu boşuna çırpınıyordu olgular karşısında: Louise'in, kuzenine uygun kadın olup olmadığını hesaba katmadan, kendisi karar vermişti bu evliliğe. Artık kızın onu dengeleyemeyecek kadar sinirli olduğunu, en küçük esintide korkuya kapıldığını, bir tek sevgili olarak çekiciliği bulunduğunu, oğlanın da bundan çabuk bıktığını açıkça görüyordu. Neden bütün bunlar daha önce gözüne çarpmamıştı? Kendi yerini Louise'e bırakmaya karar vermesine de aynı nedenler yol açmamış mıydı? Louise eskiden daha sevimli gözüküyordu gözüne, öpücükleriyle, Lazare'ı karamsarlığından kurtaracağını sanmıştı. Aman Tanrım, ne büyük yıkım! İyilik yapayım derken kötülük etmek, kurtarmak istediğimiz insanların mahvolmasına yol açacak kadar yaşamdan habersiz olmak! Yaşayacakları sevinci onca gözyaşıyla öderken tek derdi iyi olmak, yaptığı hayrı sağlamlaştırmaktı elbet. Ama iyi yüreklilik her zaman mutluluk getirmediği için büyük bir küçümseme doğmuştu iyi yürekliliğe karşı içinde.

Ev halkı uyuyor, odasının sessizliğinde, sadece şakaklarını döven kendi kanının sesini işitiyordu. Gittikçe büyüyüp patlayan bir isyan kaplamıştı içini. Neden evlenmemişti Lazare'la? Lazare onundu, istese başkasına vermeyebilirdi. Belki önce umutsuzluğa kapılırdı Lazare, ama sonra Pauline yüreğindeki gücü ona aktarır, sersemce karabasanlardan korurdu. Öteden beri aptal gibi kendisinden kuşkulanmıştı, mutsuzluklarının biricik nedeni buydu. Şimdi gücünün bilinci, olanca sağlığı ve sevgisi uyanmış homurdanıyor, kendini gösteriyordu. Onun öteki kızdan ne eksiği vardı? Kenara

çekilmekle ne büyük salaklık etmişti. Oysa şimdi, tensel haz veren kendinden geçişlere karşın, Louise'in tutkusunu bile yadsıyor, kendi yüreğinde, sevdiği varlık uğruna özveriye hazır çok daha büyük bir tutku buluyordu. Öbür kadın onu mutlu edecekse, aradan çekilecek kadar çok seviyordu kuzenini. Peki Louise Lazare'a sahip olmanın kıymetini bilemediğine göre, kendisi eyleme geçmeyecek, bu kötü birlikteliğe son vermeyecek miydi? Öfkesi gittikçe artıyor, kendini daha güzel, daha cesur hissediyordu. İstese nasıl bir kadın olabileceğini bilmenin gururuyla el değmemiş göğsüne, karnına bakıyordu. Gayet açık, kesin bir düşünce uyanıyordu beyninde: Lazare'la evlenmeliydi.

Bunun üzerine büyük bir pişmanlık kapladı içini. Gecenin saatleri geçiyor, birer birer sona eriyor, Pauline'in aklına yatağa gitmek gelmiyordu. Görmeden baktığı mumun iyice büyümüş aleviyle körleşmiş, fal taşı gibi açılmış gözlerinin önünden bir hayal geçiyordu. Kendi odasında değildi. Lazare'la evlenmişti. Sevgi ve mutluluk sahneleriyle örülmüş ortak bir yaşam sürüyordu. Bonneville'de, deniz kıyısında ya da Paris'te gürültülü bir sokaktaydılar. Küçük odanın dinginliği hep aynıydı. Sağda solda kitaplar atılıyor, çiçekler masayı süslüyordu. Lambanın ışığı açık sarıydı, akşamları gölgeler geziniyordu tavanda. Eller, her dakika birbirini arıyordu ve Lazare gençliğindeki kaygısız neşeye kavuşmuştu. Pauline Lazare'ı öyle çok seviyordu ki, sonunda genç adam da yaşamın sonsuzluğuna inanıyordu. Bu saatlerde masaya oturuyorlardı. Sokağa birlikte çıkıyorlardı. Bir sonraki gün, haftanın hesaplarını birlikte gözden geçireceklerdi. Pauline evliliğin bu özel ayrıntılarına bakıp duygulanıyor, mutluluklarının sağlamlığını katıyordu onlara. Mutluluk sonunda gelmiş, sabahki güle oynaya ellerini yüzlerini yıkayışlarından, akşamın son öpücüğüne dek her anlarına yayılmıştı. Yazın yolculuğa çıkıyorlardı. Derken bir sabah Pauline gebe kaldığını anlıyordu. Tam bu sıra-

da büyük bir ürpertiyle düşünden uyandı. İşi daha ileri götürmedi. Odasında, bitmek üzere olan mumum karşısında buldu kendini. Gebe ha, ulu Tanrım, gebe olan öbürüydü. Bu gibi şeyler hiçbir zaman başına gelmeyecekti, o asla tatmayacaktı bu sevinçleri! Yaşadığı öyle sert bir düşüştü ki, gözlerinden yaş fışkırdı. Sonu gelmemecesine ağladı. Hıçkırıklar göğsünü paralıyordu. Sonunda mum söndü ve o da karanlıkta yatmak zorunda kaldı.

Pauline'in yüreğinde bu ateşli geceden, hem çözülen evliliğe hem kendine karşı derin bir duygu, bir merhamet kaldı. Yüreğindeki sızı tatlı bir umudun içinde erimeye başlamıştı. Neye güvendiğini sorsalar söyleyemezdi doğrusu, içindeki karışık duygular arasında, kendini çözümlemeyi göze alamıyordu. Neden böyle tasalanıyordu ki? Önünde daha en az on gün yok muydu? Daha sonra oturup düşünmek için bol bol zamanı olacaktı. Şimdi önemli olan Lazare'ı yatıştırmak, Bonneville'deki tatilin ona yaramasını sağlamaktı. Bunun üzerine eski neşesine kavuştu ve birlikte eski güzel yaşamlarına döndüler.

İlkin çocukluklarındaki arkadaşlığa kavuştular.

— Bırak oyunla uğraşmayı koca sersem! Islıklanır senin yazacağın oyun! Onun yerine, gel bana yardım et de Minouche'un ip yumağını giysi dolabının tepesine taşıyıp taşımadığına bakalım.

Kız parmak uçlarında yükselmiş, dolabın üstüne bakarken, Lazare sandalyeyi tutuyordu. İki gündür yağmur yağıyordu ve odalarından çıkamıyorlardı. Eski yıllardan kalma bir şey bulduklarında kahkahayı koyveriyorlardı.

— Hah, işte! Eski yakalarımın ikisini bozup yaptığın bebek. Ya şunu anımsadın mı? Tıraş bıçağını ödünç vermediğim için küplere binip, ağlayıp çirkinleştiğin gün çizdiğim resmin bu.

Kız, yine bir sıçrayışta masanın üstüne çıkacağına bahse giriyordu. Dürtüklendiği için mutluluk duyan oğlan da sıçrı-

yordu masanın üstüne. Oyunu, çekmecelerin birinde uykuya yatmıştı bile. Bir sabah Büyük Acı Senfonisi'ni buldular. Ritmini gülünç biçimde vurgulayarak kimi bölümlerini çaldı Pauline. O çalarken, Lazare kendi yapıtıyla dalga geçiyor ve artık sesi bile çıkmayan piyanoya, şarkı söyleyerek eşlik ediyordu. Derken parçanın biri, ünlü Ölüm Marşı ikisini de ciddileştirdi: Gerçekten hiç de fena değildi ve saklanmalıydı. Her şey onları duygulandırıyor ve eğlendiriyordu: Kitapların altında buldukları, bir zamanlar Pauline'in yapıştırdığı bir kızıl su yosunu koleksiyonu; içinde atölyede elde edilmiş bromürden bir parça bulunan unutulmuş bir deney kabı; bir bardak suda kopmuş bir fırtınayla kırılmışa benzeyen küçücük bir dikme. Ardından, okuldan kaçmış yumurcaklar gibi oyunlar oynayarak evin altını üstüne getiriyorlardı. Merdivenleri inip çıkıyor, odadan odaya koşturuyor, kapıları güm diye çarpıyorlardı. Eski zamanlarda da böyle olmaz mıydı? Kız on, oğlan on dokuz yaşındaydı. Pauline, Lazare'a yeniden küçük bir kızın tutkulu dostluğuyla bağlanmıştı. Hiçbir şey değişmemişti, yemek odasındaki açık renk ceviz büfe, parlatılmış asma bakır lamba, Vezüv resmi, mevsimleri gösteren dört taşbaskı yerli yerinde duruyor, onları eğlendiriyordu. Dedenin başyapıtı cam kutusu içinde, bıraktıkları gibi uyuyordu. Artık ocakla öylesine bütünleşmişti ki, hizmetçi kız zaman zaman üstüne bardak, tabak bile koyuyordu. Bir tek odaya, ölümünden beri el bile sürülmemiş olan Madam Chanteau'nun odasına girerken heyecandan dilleri tutuluyordu. Küçük yazı masasını artık kimse açmıyor, üzerine yeşilimsi dallar işlenmiş sarı renkli, kalın pamuklu örtü, zaman zaman içeri süzülmesine izin verilen parlak ışıkta tek başına soluyordu. Tam o günlerde bayram zamanı olduğu için odayı kocaman çiçek demetleriyle süslediler.

Ama esen rüzgâr yağmuru alıp götürünce dışarı fırladılar. Taraçaya, sebze bahçesine, yar boyuna uzandılar ve yeniden gençliklerine döndüler.

— Karides avlamaya geliyor musun? diye bağırıyordu Lazare sabahları yataktan fırlar fırlamaz, ince perdenin arkasından. Deniz alçalıyor.

Mayolarını giyip gidiyor, onca haftadan ve aydan sonra, kabaran denizin hemen hiç aşındıramadığı eski kayaları buluyorlardı. Gören, kıyının bu köşesini daha dün kolaçan etmişler sanırdı. Lazare hiçbir şeyi unutmamıştı.

— Dikkat et, şurada bir çukur var, dibinde de kocaman kayalar.

Kızsa hemen yüreğine su serpiyordu.

— Biliyorum, korkma. Yakaladığım şu koca yengece bak!

Serin çalkantı böğürlerine geliyor, açıktan esen tuzlu yelle başları dönüyordu. Eski kaçamaklar, uzun gezintiler, kum üzerinde dinlenmeler, apansız bastıran sağanaktan korunmak üzere bir mağaranın dibine sığınmalar, gece olduktan sonra karanlık keçiyollarından eve dönmeler yeniden başlamıştı. Göğün altında da değişen bir şey yoktu sanki. Sürekli değişirken hep aynı ufukları sergileyen uçsuz bucaksız deniz yerli yerindeydi. Daha dün onu gene böyle firuze mavisi rengi, akıntıların ürpertilerinin yayıldığı kara parıltılarıyla görmemişler miydi? Kurşuni mor gökyüzü altındaki şu kül rengi suyu, yükselen denizle inen sol yakadaki şu yağmur tokadını, günleri karıştırarak yarın da görmeyecekler miydi? Unutulmuş küçük olgular, o anda algılanan gerçekliğin verdiği canlı hislerle geri geliyordu. Lazare yine yirmi altısına, Pauline'se on altıya giriyordu sanki. Lazare kendini unutup onu dostça itip kaktığında, Pauline'in tatlı bir utançla boğazı daralıyor, boğulacak gibi oluyordu. Ama kaçmıyordu, çünkü kötülük geçmiyordu aklından. Yeni bir yaşam içine alıyordu ikisini, fısıldanan sözcüklerden, nedensiz gülüşmelerden, ürpererek bozdukları uzun suskunluklardan örülü bir yaşam. En alışılmış şeyler, istenen bir ekmek, havadan sudan bir söz, birbirlerine kapıda iyi akşamlar dileyişleri,

olağandışı anlamlar kazanıyordu. Bütün bir geçmiş, daldığı uykudan uyanmakta olan sevginin yumuşaklığıyla, dalga dalga yükseliyordu içlerinde. Neden kaygılanacaklardı ki? Direnmiyorlardı bile. Ayrıca deniz de, sesindeki sonsuz tekdüzelikle onları avutuyor, gevşetiyordu sanki.

Günler hiçbir sarsıntı olmadan böylece geçip gidiyordu. Lazare'ın tatilinin üçüncü haftasına girmişlerdi. Gitmiyordu. Louise'den birkaç mektup almıştı. Kızın canı çok sıkılıyordu ama yengesi onu biraz daha tutmak istiyordu. Lazare, cevaplarında, onu dağda kalmaya teşvik ediyor, gerçekten danıştığı Doktor Cazenove'un öğütlerini aktarıyordu. Evdeki dingin ve düzenli yaşam, Paris'te değiştirdiği eski yemek ve uyku saatleri, Véronique'in homurtulu surat asmaları, yüzü aynı acıyla gergin, kıpırdamadan olduğu yerde duran babasının bitmez tükenmez sancıları da yavaş yavaş geri geliyordu. Son fırtınalar ya da Arromanches'ta yüzenlerle ilgili sonu gelmez konuşmalarıyla, cumartesi akşamlarının yemeklerini, hekimle rahibin tanıdık yüzlerini karşısında buluyordu. Minouche, sıra tatlıya gelince yine bir tüy hafifliğiyle masaya sıçrıyor, kendini okşatmak üzere gelip çenesine sürtüyordu başını. Soğuk dişleriyle hafif hafif ısırdığı Lazare'ı yıllar öncesine götürüyordu. Bütün bu eski şeyler arasında tek yenilik, yanına yaklaşılır yaklaşılmaz hırlayan, tortop olup masanın altına yatan, kederli ve korkunç Loulou'ydu. Lazare ona boşu boşuna şeker veriyordu. Köpek, şekeri kıtır kıtır yedikten sonra, suratını iyice asarak yine dişlerini gösteriyordu. Sonunda onu rahat bırakmak zorunda kaldılar, insanlardan ve tanrılardan, kendisini can sıkıntısıyla baş başa bırakmalarını isteyen uyumsuz bir varlık hâlinde, evin içinde bir yabancı gibi tek başına yaşıyordu.

Bununla birlikte, gezintiye çıktıklarında zaman zaman başlarına birtakım serüvenler de geliyordu. Nitekim bir gün, Hazine koyundaki atölyenin önünden geçmemek için yardaki keçiyolundan ayrıldıktan sonra, bir dönemeçte Boutigny

ile burun buruna geldiler. Boutigny sodyum sülfat üretiminden epey para kazanmış, ensesi kalın bir beydi artık. Kurtların kol gezdiği şu ülkeye peşi sıra gelecek kadar onu seven yaratıkla evlenmişti ve kadın kısa bir süre önce üçüncü çocuğunu doğurmuştu. Bir uşakla bir dadının eşlik ettiği aile, bir çift kocaman beyaz atın koşulduğu harika bir arabaya kurulmuş gidiyordu. İki gezgin, tekerlekler sürtünmesin diye kıyıya çekilip yamaca yaslandılar. Arabayı süren Boutigny hayvanları yavaşlatmıştı. Bir sıkıntı kapladı ortalığı: Yıllardır konuşmuyorlardı. Kadınla çocukların varlığı sıkıntıyı artırıyordu. Ama gözler ister istemez çakıştığından, tek söz etmeden karşılıklı selamlaştılar.

Araba gözden yitince, sapsarı kesilmiş olan Lazare kendini zorlayarak:

— Demek prens gibi yaşıyor şimdi? dedi.

Yalnız çocukları görmekle bile sarsılmış olan Pauline, tatlı bir sesle yanıt verdi:

— Evet, görünüşe göre son zamanlarda büyük paralar kazanmış... Biliyorsun, senin eski deneylerine yeniden başlamış.

Lazare'ın yüreğini daraltan da buydu zaten. Canını sıkmaya bayılan Bonneville'li balıkçılar haberi yetiştirmişlerdi ona. Boutigny ücretli genç bir kimyacının yardımıyla, birkaç aydır soğuk yöntemle yeniden yosun tozlarını işlemeye başlamıştı. Ve işbilir insanlara özgü temkinli inadıyla olağanüstü sonuçlar elde ediyordu.

— Hay dinine yandığım! diye mırıldandı Lazare alçak sesle, bilim daima, bilerek yapmasa da bir sersemin itişiyle ilerliyor.

Gezintilerinin tadı kaçmıştı. Gözlerini uzaklara dikip denizden yükselen, göğün rengini solduran buharlara bakarak sessizce yürüdüler. Gece eve döndüklerinde buz kesmişlerdi. Tavandan sarkan lambanın beyaz örtüye vuran iç açıcı aydınlığı içlerini ısıttı.

Başka bir gün, Verchemont yöresinde pancar tarlaları arasındaki bir keçiyolunda yürürken, samandan yapılmış bir çatıdan dumanlar yükseldiğini görüp durdular. Yangın çıkmıştı ama kurşun gibi ağır güneş, alevleri görmelerini engelliyordu. Köylüler çevreye yayılmış çalışırken kapısı bacası kapalı ev tek başına yanıyordu. Hemen keçiyolundan ayrılıp koştular ve bağırmaya başladılar. Ama çığlıkları yalnız elma ağaçlarının tepesinde gaklayan saksağanları havalandırmaya yaradı. Sonunda havuç ekilmiş bir tarladan başına mendil bağlamış bir kadın çıktı. Bir an baktı, sonra sürülmüş toprakta bacaklarını kırma pahasına çılgınca koşmaya başladı. Elini kolunu sallıyor, anlaşılamayan ve boğazında düğümlenen bir sözcüğü haykırıyordu. Düştü, kalktı, bir daha düştü, elleri kan içinde yeniden koşmaya başladı. Mendili uçup gitmişti, saçları güneşte savruluyordu.

— İyi ama ne diyor? diye sorup duruyordu korkuya kapılan Pauline.

Kadın yaklaşıyordu, bir hayvan ulumasını andıran boğuk çığlığı işittiler.

— Yavrum! Yavrum! Yavrum!

Babayla oğul sabahtan beri, yarım mil ötede kendilerine miras kalmış bir arpa tarlasında çalışıyorlardı. Kadın, bir sepet havuç toplamak üzere az önce evden uzaklaşmıştı. Çocuğu içeride uyur bırakmış, her zamankinin tersine, kapıyı bacayı da kilitlemişti. Ateş uzun süredir için için yanıyordu besbelli. Kadın büyük bir şaşkınlık içindeydi, çıkarken en son koru bile söndürdüğüne yemin ediyordu. Şimdi saman çatı bir ateş topuna dönmüştü. Alevler göğe yükseliyor, güneşin sarı aydınlığını kızıl bir yalazla titreştiriyordu.

— Kapıyı kilitlediniz mi? diye bağırdı Lazare.

Kadın kimseyi işitmiyordu. Çılgına dönmüş, sebepsizce evin çevresini dolanmıştı. Belki o güne dek fark etmediği bir delik arıyordu. Sonra yine düştü. Bacakları artık onu taşıyamıyor, örtüsüz kalmış yaşlı kül rengi yüzünden umutsuzluk ve korku akıyordu.

— Yavrum! Yavrum! diye haykırıyordu hâlâ.

İri gözyaşları dökülüyordu Pauline'in gözünden. Lazare'sa kadının bağırmasına sinirleniyor, her seferinde büyük sarsıntılar geçiriyordu. Artık dayanılır gibi değildi. Sonunda:

— Gidip çocuğa bakacağım, dedi.

Kuzeni şaşkınlıkla yüzüne baktı. Ellerini yakalamaya ve ona engel olmaya çalıştı.

— Sen mi? Hayır, istemem. Çatı çökecek.

— Göreceğiz, demekle yetindi Lazare.

O da kadının suratına bağırdı:

— Anahtar? Anahtar yanınızda mı?

Kadın ağzı açık bekliyordu. Lazare onu silkeledi ve anahtarı zorla elinden aldı. Kadın yerde ulurken, kendinden emin adımlarla eve yürüdü. Alabildiğine doğal bir iş yapıyormuş gibi davrandığından, Pauline artık onu durdurmaya çalışmıyor, korku ve şaşkınlıkla olduğu yere çivilenmiş, gözleriyle izliyordu. Tepeden kıvılcım yağıyordu, çatıdan kasırgaya tutulmuş bir akarsu gibi tutuşmuş samanlar yuvarlandığı için, kapıyı açmak üzere abanmak zorunda kaldı. Orada başka bir engelle karşılaştı. Paslanmış anahtar kilidin içinde dönmüyordu. Ama Lazare küfür bile etmedi. Sabırlı davrandı ve sonunda kapıyı açtı. Yüzüne vuran ilk duman dalgasının geçmesi için bir an eşikte bekledi. Kendini hiç böyle soğukkanlı hissetmemişti. Kesin hareketlerle, tehlikenin getirdiği bir beceriklilik ve sakınımla, düşte gibi davranıyordu, Başını eğip içeri girdi ve gözden kayboldu.

— Aman Tanrım, aman Tanrım! diye geveledi kaygıyla boğazı düğümlenen Pauline.

Farkında olmadan ellerini birleştirmişti. Parmaklarını kırarcasına kenetlemiş, büyük acılar içinde kıvranan hastalar gibi sürekli havaya kaldırıyordu. Çatı çatırdıyor, yer yer çöküyordu. Kuzeni dışarı çıkacak zamanı bulamayacaktı. Sonsuz bir süre geçmişti ve kuzeni de nicedir içerideydi sanki. Bir beyefendinin böyle ateşin arasına daldığını gören kadın, ağzı şaşkınlıktan ardına dek açık, soluk bile almıyordu artık.

Derken büyük bir çığlık koptu. Saman çatı, duman tüten duvarların arasına çökerken, elinde olmaksızın Pauline koparmıştı çığlığı.

— Lazare!

Kapıda beliren Lazare'ın saçları hafifçe kavrulmuş, elleri azıcık yanmıştı. Çırpınarak ağlayan yavruyu annesinin kollarına bıraktıktan sonra kızdı kuzenine.

— Ne var? Neden böyle kötülük ediyorsun kendine?

Pauline kollarını onun boynuna dolamış, hıçkırıyordu. Sinirleri öyle boşalmıştı ki, Lazare bayılır diye yosunlu ve yıpranmış bir taşın üstüne oturtup sırtını evin kuyusuna dayamak zorunda kaldı. Aslında kendisinin de eli ayağı boşalıyordu. Hemen önünde su dolu bir yalak vardı. Büyük bir keyifle ellerini suya daldırdı. Serin su onu kendine getirdi. Giriştiği işe kendisi de şaşırmıştı. Gerçekten şu alevlerin arasına mı dalmıştı? Varlığı ikilenmişti sanki, inanılmaz bir çeviklik ve zekâ kıvraklığıyla dumanların arasında dolanışını açıkça görüyor, yabancı birinin gerçekleştirdiği bir mucizeyi izler gibi bakıyordu. İçinde bir yerlerde kalmış bu coşku, onu tanımadığı ince bir sevinçle havalara uçuruyordu.

Pauline biraz kendine gelmişti. Ellerini inceleyip:

— Hayır, yanıklar derin değil, diyordu. Ama hemen eve dönelim, yaralarını sarayım. Aman Tanrım! Nasıl korkuttun beni!

Ötekine göre daha çok yanmış olan sağ elini sarmak üzere mendilini ıslattı. Sonra ayağa kalktılar ve kadını avutmaya çalıştılar. Yavrusunu çılgınca öptükten sonra yanı başına yerleştirmiş olan kadın artık ona bakmıyor, az önceki gibi yüksek sesle şimdi de evi için dövünüyor, her şeyin yanıp yıkıldığını görünce, erkeklerin ne diyeceğini soruyordu. Oysa duvarlar ayaktaydı. Bir kıvılcım yağmuru eşliğinde, evdeki dışarıdan görünmeyen akkor yığınından kara bir duman yükseliyordu.

— Hadi, hadi, toparlanın artık, dedi Pauline. Yarın gelip beni görün.

Dumanı fark eden komşular sökün etmişti sağdan soldan. Sonunda Pauline, Lazare'ı eve götürebildi. Dönüş çok tatlı oldu. Lazare'ın pek canı yanmıyordu, ama Pauline destek olmak üzere yine de kolunu ona vermek istiyordu. Yaşadıklarının sarsıntısıyla söyleyecek söz bulamıyor, gülerek bakışıyorlardı. Hele Pauline, mutlulukla karışık bir övünç duyuyordu. Ölüm korkusuyla beti benzi atan şu oğlan aslında yürekliydi demek? Keçiyolu ayaklarının altından akıp gidiyor, Pauline yakından tanıdığı tek erkeğin çelişkilerinin verdiği şaşkınlık içinde dalgın dalgın susuyordu. Bütün geceyi çalışarak geçirdiğini, sonra aylarca aylak oturduğunu, hiç sıkılmadan yalan söyledikten sonra insanı şaşırtan bir içtenlik gösterdiğini, elleri arzu ateşiyle bileklerinde yanarken alnına bir arkadaş öpücüğü kondurduğunu görmüştü. Bugünse bir kahraman oluvermişti! Dünyayı silme iyi ya da kötü diye yargılamadan, yaşamdan umudunu kesmemekte haklıydı. Bonneville'e vardıklarında, duygu yüklü suskunlukları gürültülü bir söz dalgasına dönüştü. En küçük ayrıntılar canlanıyor, biri ya da öbürü, birden çakan bir şimşekle aydınlanmış gibi, unutulmuş olguları anımsıyordu; bu şekilde serüveni belki yirmi kez anlattılar. Uzun süre konuşuldu bu olay, evleri yanan köylülere yardım edildi.

Lazare, yaklaşık bir aydır Bonneville'ydi. Derken sıkılıp umutsuzluğa kapılmış olan Louise'den bir mektup geldi. Lazare, gelecek hafta başında onu almaya gideceğini yazdı. Yeri, denizi, göğü, kül rengi bir buhar içinde silip süpüren bir alavere havuzunu andıran, bütün kıyıyı kamçılayan korkunç sağanaklar başlamıştı yeniden. Lazare ciddi olarak oyununu bitirmekten söz ediyor, cesaret bulmak için yanında kalmasını istediği Pauline de hiç ağzını açmadan köyün yumurcaklarına dağıtmak üzere çoraplar örüyordu. Ama kız masaya oturduğu anda Lazare çalışmayı bırakıyordu. Artık neredeyse zor duyulan bir sesle, göz göze, bıkıp usanmadan aynı şeyleri yineleyerek konuşuyorlardı. Artık oyun oynamıyor, daha dün önemsemedikleri, omuzların sürtün-

mesinin, soluklarının birbirine karışmasının yaratacağı tehlikeyi sezerek, azarlanmış çocukların içgüdüsel sakınımıyla el şakalarından kaçınıyorlardı. Zaten çatıdaki kayağantaşları aralıksız döven yağmurun patırtısı altında, kendilerini bıraktıkları yarı uyurgezerlikten, yorgun dinginlikten daha tatlı bir şey düşünemiyorlardı. Her suskunluk yüzlerini kızartıyordu; dirilmemecesine öldüğünü sandıkları eski günlerin yavaş yavaş uyandırıp çiçeklendirdiği karşı konmaz itkiyle, her sözcüğe istemeden bir okşayış katıyorlardı.

Bir akşam, Pauline Lazare'ın odasında oturmuş örgüsünü örüyor, o da, parmaklarının arasındaki diviti bırakmış, ağır ağır, ileride yazacağı dev gibi kahramanlarla dolu oyunları anlatıyordu. Bütün ev uykudaydı. Véronique bile erkenden yatmaya gitmişti. Sadece kabaran denizin her zamanki yakınması işitiliyordu. Gecenin ürpertici dinginliğinde, yüreklerini yavaş yavaş cinsel bir ürperti kaplamıştı. Lazare içini döküyor, ömrünü boşa harcadığını söylüyordu: Edebiyat da ayaklarının altında çatırdarsa, keşiş gibi yaşamak üzere ıssız bir köşeye çekilmeye karar vermişti.

— Biliyor musun, diye sürdürdü konuşmasını gülümseyerek, annemin ölümünden sonra yurt dışına gitseydik ne iyi olurdu diye düşünürüm sık sık.

— Nasıl yurt dışına?

— Bayağı, uzaklara, örneğin Okyanusya'ya, yaşamın alabildiğine tatlı olduğu adalardan birine kaçsaydık.

— Peki ya baban, onu da mı götürecektik?

— Aman canım! Diyorum ya, bir düş bu. Gerçek iç açıcı olmadığı zaman, hoş şeyler kurmak yasak değil ya.

Masadan ayrılmış, kızın oturduğu koltuğun dibine gelmişti. Kız, bu kafadan çatlak koca çocuğun dörtnala koşturan hayal gücüne rahatça gülebilmek için elindeki örgüyü bırakmış, koltuğun arkalığına yasladığı başını ona çevirmişti. Öyle yakınındaydı ki, omuzunun canlılığını ve sıcaklığını kalçasında duyuyordu.

— Sen delisin sevgili dostum! Ne yapardık orada?

— Ne yapacağız, yaşardık!.. İki yıl önce, birlikte okuduğumuz gezi kitabını anımsıyor musun? Orada insan cennette yaşıyor. Kış yok, gök hep mavi, güneşin ve yıldızların altında bir yaşam. Küçük bir kulübemiz olurdu, nefis meyveler yerdik, hiçbir iş yapmazdık, ayrıca acıya paydos derdik!

— Demek bir anda burnumuzda halkalar, başımızda tüyler, iki yerli oluverirdik?

— Evet! Neden olmasın? Günleri saymadan, bütün yıl birbirimizi severdik, eh bu da hiç fena olmazdı doğrusu.

Kız gözünü dikmiş ona bakıyordu. Kirpiklerini kırpıştırdı ve yanakları hafif bir ürpertiyle soldu. Sevgi düşüncesi yüreğine işliyor, her yanını tatlı bir baygınlık kaplıyordu. Lazare art niyet gütmeksizin, Pauline'e yakın olmak, bir yerini tutmak için elini kavramıştı. Ve yüzünden silinmeyen, kızın kafasını allak bullak eden o gülüşle, bu ılık elle oynuyor, incecik parmaklarını büküyordu. Pauline en küçük bir kaygı duymuyordu. Çocukluk oyunlarından başka bir şey yoktu ortada. Oysa yavaş yavaş gücü tükeniyordu. Gittikçe artan bir heyecan içinde, çoktan teslim olmuştu Lazare'a. Sesi bile zayıflamıştı.

— İyi ama, her gün meyve beslenmeye yetmez. Ava çıkmak, balık avlamak, tarla sürmek gerekir. Anlatıldığına göre, oralarda kadınlar çalışırmış, demek beni toprak bellemeye yollayacaktın?

— Sen ha, şu minicik patilerinle mi? Peki maymunlar ne güne duruyor, bugün maymunlar düpedüz uşak olarak kullanılmıyor mu?

Oğlan oyununu sürdürürken, Pauline bu şakaya gittikçe gücü tükenen bir gülüşle yanıt verdi.

— Zaten, patin matin kalmazdı. Evet, işte böyle yiyip bitirirdim onları!

Gözünü apansız karartan bir arzuyla kıpkırmızı kesilmiş, Pauline'in ellerini öpüyor ve ufak ufak ısırıyordu. Bir süre

konuşmadılar. Ortak bir çılgınlık kaplamıştı ikisini de. Aynı baş dönmesi içinde akılları başlarından gitmişti. Burgaca birlikte yuvarlandılar. Kız oturduğu koltuğun dibine kaymış, al al olup şişmiş yanaklarıyla, bir şey görmemek için gözlerini yummuştu. Lazare, hoyrat bir elle gömleğinin düğmelerini çözdü, iç etekliğinin kopçalarını kopardı ve sonunda dudakları buluştu. Lazare bir öpücük kondurdu kızın dudaklarına, o da, kollarının bütün gücüyle boynuna dolanarak öptü Lazare'ı. Ancak, el değmemiş bedeninin yaşadığı sarsıntıyla gözlerini açınca kendini yerde buldu. Lambayı, giysi dolabını, tavanı gördü. Tavandaki en küçük lekeyi bile ezbere biliyordu; korkunç bir düşten uyanıp kendini evinde bulan birinin şaşkınlığını duydu. Şiddetle silkinip ayağa kalktı. İç eteği kaymış, gömleği açılıp çıplak göğsü ortaya çıkmıştı. Odayı kaplayan heyecanla sessizlikte bir çığlık attı:

— Korkunç bir şey bu, bırak beni!

Ama Lazare, arzudan çılgına döndüğü için hiçbir şey işitmiyordu. Pauline'i yeniden kollarına aldı ve giysilerini çekip çıkarmayı başardı. Dudakları rastgele, teninin çıplaklığını arıyor, kızın bedenini öpücüklerle kavuruyor; kız da, her öpüşte tepeden tırnağa ürperiyordu. İki kez, bir yandan teslim olma ihtiyacıyla, bir yandan da kendi kendisiyle savaşmanın verdiği korkunç acıyla, düşecek gibi oldu. Kolları bacakları birbirine karışarak, soluk soluğa, iki kez dolanmışlardı masayı. Derken kızı yayları gıcırdayan eski sedire itmeyi başardı. Pauline, gergin kollarıyla onu kendinden uzak tutmayı beceriyor, bir yandan da gittikçe boğuklaşan sesiyle yineliyordu:

— Rica ederim! Lütfen bırak beni. Korkunç bir şey bu istediğin!

Lazare dişleri kenetli, tek söz etmemişti o ana dek. Sonunda tam ele geçirdi sanırken, Pauline onu öyle bir itti ki, masaya dek sendeledi. Bir an özgür kalan Pauline odadan çıktı, bir solukta koridoru geçti ve kendisini odasına attı.

Ama Lazare çoktan yetişmişti, kapısını kapatmaya vakit bulamadı. Lazare kapıyı ittiği için anahtarı yuvasına sokup döndürebilmek amacıyla bütün ağırlığıyla abanması gerekti. Daracık kapı aralığı için onunla itişirken, Lazare terliğinin ucunu içeri soktuğu an, hapı yutacağını hissetti. Anahtar büyük bir gıcırtıyla döndü, sonra derin bir sessizlik kapladı ortalığı. Bu sessizlikte, denizin taraça duvarına bıraktığı sarsıntılar yeniden işitildi.

Pauline mumsuz kalmıştı; karanlıkta gözlerini kocaman açmış kapıya yaslanıp dikilmişti. Ahşap kapının öbür yanındaki Lazare'ın yerinden kıpırdamadığını seziyordu. Soluğunu işitiyor, yakıcı alevini ensesinde duyar gibi oluyordu. Kapıdan ayrılsa, belki bir omuzda levhalardan birini kırardı. Orada olmak yüreğine su serpiyordu ve Lazare hâlâ itiyormuş gibi, düşünmeden olanca ağırlığını kapıya veriyordu. Bir türlü yatıştıramadıkları arzuyla sarsılmış, alev alev yanarlarken, kapıldıkları ortak heyecanla dolu iki uzun dakika geçti. Sonunda, Lazare'ın heyecandan kısılmış sesi, usulca fısıldadı:

— Pauline aç kapıyı. Biliyorum, oradasın.

Bir ürperti dolaştı Pauline'in teninde. Bu ses onu tepeden tırnağa kavurmuştu. Ama karşılık vermedi. Başını öne eğmiş, bir eliyle düşen eteğini tutuyor, öbürüyle de çözülmüş gömleğine sımsıkı yapışmış, çıplaklığını örtmek üzere onu göğsüne bastırıyordu.

— Sen de benim kadar acı çekiyorsun Pauline. Yalvarırım aç. Neden elimizin tersiyle itelim bu mutluluğu?

Lazare, hemen bitişikte yatan Véronique'i uyandırmaktan korkuyordu. Yakarmaları, bir hastanınkiler gibi yumuşacıktı.

— Aç lütfen. Sonra, istersen birlikte ölürüz. Birbirimizi çocukluğumuzdan beri sevmiyor muyuz? Karım olmalıydın, alnımızın yazısı değil mi bu? Seni seviyorum Pauline, seviyorum.

Pauline artık daha çok titriyor, her sözcük boğazına sarılıyordu. Lazare'ın az önce omuzlarına kondurduğu öpücükler, ateşten birer damla gibi teninde dolaşıyordu. Ve bütün direncini yitiren bedeninin karşı konmaz itkisiyle, kapıyı açıp kendini teslim etmekten korkuyor, kaskatı kesiliyordu. Lazare haklıydı, bayılıyordu ona, ikisinin de herkesten saklayacakları hazzı neden geri çevirsindi? Ev halkı uykudaydı, gece de kopkoyu karanlık. Ah, onunla koyun koyuna uyumak, bir saatçik olsun onu bağrına bastırmak ve yaşamak, sonunda yaşamak!

— Hey Tanrım! Ne kadar acımasızsın Pauline! Karşılık bile vermek istemiyorsun, ben zavallı da şuracıktayım. Aç şu kapıyı, seni kollarıma alır, saklarım ve her şeyi unuturuz. Aç, yalvarırım aç.

Hıçkırıyordu, kız da ağlamaya başladı. İçinden yükselen başkaldırma isteğine karşın susuyordu. Lazare tam bir saat dikildi kapıda, yalvardı, kızdı, işi kaba sözlere vardırdı, ardından yine ateşli, okşayıcı sözcüklere döndü. Kız, iki kez onun çekip gittiğini sandı, ama Lazare sevdalı sabırsızlığıyla geri geldi. Sonunda öfkeyle odasına kapandığını işitince, Pauline tarifsiz bir kedere kapıldı. Bu kez savaş bitmiş ve o kazanmıştı. Ama bu zaferden öyle korkunç bir umutsuzluk, öyle korkunç bir utanç fışkırıyordu ki, mum yakmadan soyunup yattı. Çekip koparılmış giysilerinin ortaya vurduğu çıplaklığı müthiş bir karışıklık yaratmıştı kafasında. Çarşafların serinliği, omuzlarını pençe pençe kızartan öpücüklerin ateşini azıcık söndürdü. Tiksinti ve acıyla ezilmiş gibi uzun süre kıpırdamadan yattı.

Gün ağarana dek Pauline'in gözüne uyku girmedi. Bu iğrenç olayı kafasından atamıyordu. O akşam olup biten her şey tüylerini diken diken eden bir suçtu. Bundan sonra kendini bağışlayamazdı. Gösterdiği sevecenliğin bu işteki payını kendine itiraf etmeliydi. Lazare'a gösterdiği anaç sevgi, Louise'e yönelttiği üstü kapalı suçlamalar arasında eski

tutkusunun ikiyüzlü uyanışlarıydı. Yavaş yavaş bu yalanlara kaymıştı. Yüreğindeki dile dökülmemiş duygular şimdi iyice alçalıyor, evliliklerinin yürümeyişine seviniyor, belki bundan yararlanmayı bile umuyordu. Kuzenini eskisi gibi yaşamaya zorlayan kendisi değil miydi? İşin buraya varacağını önceden görmesi gerekmez miydi? Yaşamlarını ikiye biçen korkunç durum ortadaydı: Kendi eliyle başkasına vermişti Lazare'ı. Oysa hayrandı ona, Lazare da onu istiyordu. Bütün bunlar kafasının içinde dönüyor, kilise çanları gibi şakaklarında zonkluyordu. Önce hemen ertesi gün kaçmaya karar verdi. Ama sonra bu kaçışı alçakça buldu. Lazare kendisi gideceğine göre, neden beklemesindi? Ayrıca belli bir erdem uyanıyordu içinde. Günah işleme utancını alnında taşımamak için, ben'ini yenmeyi tasarlıyordu. Bu akşamın utancını yüreğinde taşırsa, başı dik gezemeyeceğini hissediyordu.

Ertesi sabah Pauline her zamanki saatte aşağı indi. Sadece göz kapaklarındaki morluklar gece çektiği üzüntüleri dışa vuruyordu. Yüzü sapsarı ama son derece dingindi. Lazare ortalığa çıktığında üstünden eksik olmayan yorgun havayı, bütün gece çalıştığını söyleyerek açıkladı babasına. Gün, alışılmış işlerle geçti. Gözlerden ve kulaklardan uzak, baş başa kaldıkları zaman bile, aralarında geçenlere imada bulunmadılar. Birbirlerinden kaçmıyor, cesaretlerinden emin gözüküyorlardı. Ama akşam koridorda, kapılarının tam önünde iyi akşamlar dilerken, çılgınca birbirlerine sarıldılar ve uzun uzun öpüştüler. Korkuya kapılan Pauline odasına kapandı. Lazare da kaçtı ve yatağına kapanıp ağladı.

Böylece yeni yaşamları başladı. Günler ağır ağır birbirini izliyor, her an işlenebilecek bir hatayı kaygıyla bekleyerek yan yana yaşıyorlardı. Bu konuda ağızlarını açmasalar, o korkunç geceden hiç söz etmeseler de sürekli onu düşünüyor, beklenmedik bir yerde yıldırım çarpmışa dönmekten korkuyorlardı. Bu iş sabah yataktan kalkınca ya da akşam, birbirlerine son kez seslenirlerken mi olacaktı? Lazare'ın ya

da Pauline'in odasında mı, yoksa evin gözden ırak bir köşesinde mi? İşte burası karanlıktı. Soğukkanlılığı elden bırakmadan bekliyor, apansız bir kendini bırakış, anlık bir çılgınlık, kapı arkalarındaki umutsuz sarılmalar, karanlıkta çalınan yakıcı öpücükler sonradan onları acılı bir öfkeyle ayağa kaldırıyordu. Ayaklarının altındaki toprak titriyor, o burgaca kapılıp gitmemek için dingin saatlerde aldıkları kararlara dört elle sarılıyorlardı. Ama ne birinde ne de öbüründe en son kurtuluşa, hemen ayrılmaya yetecek güç vardı. Pauline cesaret bahanesiyle tehlike karşısında direniyordu. Pauline'e iyice abayı yakmış olan Lazare'sa, bu yeni serüvene kendini kaptırmış, karısının yazdığı ısrarlı mektuplara bile karşılık vermiyordu. Altı haftadır Bonneville'deydi. Alabildiğine tatlı sarsıntılarla dolu bu acımasız yaşamın artık hep böyle sürüp gideceğini sanıyorlardı.

Bir pazar akşamı, Chanteau, her seferinde pahalıya ödediği hovardalıklardan birini yaptı. Bir bardak Burgonya şarabını yuvarlayıp bir güzel neşelendi. O gün Pauline'le Lazare deniz kıyısında, masmavi gök altında tatlı saatler geçirmişler, birbirlerine duygulu bakışlar fırlatıyorlardı. Gözlerinde, kendilerine karşı duydukları korkunun sıkıntısı titreşiyordu; şimdi dostluklarına bunca tutku katan da buydu.

Üçü de gülüyordu, tam bu sırada, elinde peynir tabağıyla Véronique belirdi mutfağın kapısında:

— İşte hanımefendi geldi! diye bağırdı.

— Hangi hanımefendi? diye sordu Pauline şaşkınlıkla.

— Louise hanımefendi elbet!

Bastırılmaya çalışılan şaşkınlık çığlıkları işitildi. Ne yapacağını şaşıran Chanteau, yüzleri sararan Pauline'le Lazare'a bakıyordu. Lazare sesi öfkeden titreyerek ayağa fırladı.

— Nee, Louise mi? İyi ama bana haber vermedi! Yoksa gelmesine izin vermezdim. Deli mi bu kadın?

Son derece aydınlık, yumuşacık bir akşam havası çöküyordu ortalığa. Lazare peçetesini fırlatıp dışarı çıkmıştı. Pau-

line de her zamanki güler yüzlü ve dingin hâline kavuşmaya çalışarak onu izliyordu. Gerçekten de gelen Louise'di. Malivoire Baba'nın faytonundan güç bela inmeye çalışıyordu.

— Deli misin sen? diye bağırdı kocası avlunun ortasından. İnsan mektupla haber vermeden böyle çılgınlıklar yapmaz!

Bunun üzerine kadın hıçkırmaya başladı. Orada çok hastalanmıştı, üstelik o kadar sıkılıyordu ki! Son iki mektubu yanıtsız kalınca, içinde karşı konmaz bir yola çıkma isteği uyanmış, hem buna Bonneville'i yeniden görme arzusu da eklenmişti. Önceden haber vermeyişinin nedeniyse, kocasının ona engel olacağından korkmasıydı.

— Hepinizi şaşırtacağımı düşünüp öyle seviniyordum ki!

— Ne saçmalık! Hemen yarın geri dönüyorsun!

Bu soğuk karşılamayla soluğu kesilen Louise kendini Pauline'in kollarına bıraktı. Kadının bin bir güçlükle hareket ettiğini, entarisinin altında belinin iyice kalınlaştığını gören Pauline'in yüzü sararmıştı. Gebe kadının karnı iyice büyümüştü. Hem tiksinti, hem acıma duygusu uyandı Pauline'in içinde. Sonunda başkaldıran kıskançlığını dizginlemeyi başararak Lazare'ı susturdu.

— Neden bu kadar sert konuşuyorsun? Öpsene kadıncağızı. Ah canım, ne iyi ettin de geldin, Bonneville sana iyi gelir. Biliyorsun değil mi, hepimiz seni severiz.

Loulou, avlunun olağan dinginliğini bozan bu sesler karşısında uluyordu. Burnunu merdivenli sekiye uzatan Minouche, tatsız bir serüvene karışmış gibi patilerini silkeleye silkeleye içeri çekilmişti. Herkes içeri girdi. Véronique'in sofraya bir tabak daha koyup yemeği dağıtmaya başlamasını beklemeye koyuldular.

— Nasıl olur, sen mi geldin Louise'çik? deyip duruyordu Chanteau kaygılı gülücüklerle. Yakınlarının arasına mı dönmek istedin? Az kalsın şarabım boğazımda kalıyordu yahu.

Her şeye karşın gece güzel bitti. Hepsi soğukkanlılığını toplamıştı. İlerki günler için herhangi bir karar almaktan kaçındılar. Yukarıya çıkacakları zaman hizmetçi kız, beyefendinin hanımın odasında mı yatacağını sorunca, eller ayaklar yine birbirine dolaştı.

— Yok canım! Louise tek başına daha rahat eder, diye mırıldandı Lazare, elinde olmaksızın Pauline'in gözünün içine bakarak.

— Tamam, sen yukarıda yat, dedi genç kadın. Korkunç yorgunum, bütün yatak bana kalır.

Böylece üç gün geçti. Pauline sonunda bir karara vardı. Pazartesi evden ayrılacaktı. Çift daha şimdiden bir aydan önce beklemedikleri doğuma dek orada kalmaktan söz ediyordu. Üstelik, kuzeninin Paris'ten çoktan bıktığını, peş peşe boşa giden tasarılar kurarak, hisse senedi gelirlerini Bonneville'de yemeyi tercih edeceğini seziyordu. En iyisi burayı bir an önce onlara bırakmaktı. Kendisini denetlemeyi başaramıyor, karı koca gibi yaşarlarken aralarında kalmayı hiç göze alamıyordu. Ayrıca hem ona, hem Lazare'a acı veren, yeniden alevlenmiş tutkunun yaratacağı tehlikelerden kaçmanın en iyi yolu bu değil miydi? Pauline'in kararını öğrendiğinde bir tek Louise şaşırdı. Karşı konmaz nedenler ileri sürülüyor, Doktor Cazenove Saint-Lô'daki hanımın Pauline'e bulunmaz olanaklar sunduğunu söylüyordu. Artık bunları geri çeviremezdi ve yakınları onu, geleceğini güven altına alacak bu işi kabule zorlamalıydılar. Gözü yaşlı Chanteau bile buna razıydı.

Cumartesi akşamı, rahip ve doktorla son bir yemek yendi. Çok sancılanan Louise masaya dek zar zor sürünebildi. Bu da Pauline'in bütün çabalarına karşın yemeğin tadını kaçırdı. Genç kız onca yıldır neşeli kahkahalarıyla çınlattığı bu evi bırakıp gitmenin acısını duyuyordu yüreğinde. Véronique acıklı bir yüzle sofradakilere hizmet ediyordu. Sıra kızarmış buda geldiğinde, yakında yalnız sesiyle sancılarını dindiren

hasta bakıcısından yoksun kalacağını düşünerek, ansızın abartılı derecede kendine dikkat etmeye başlayan Chanteau bir parmak Burgonya şarabını bile geri çevirdi. Heyecana kapılan Lazare, son bilimsel buluşlar konusunda durmadan doktorla tartıştı.

Saat on birde ev gene derin bir sessizliğe gömülmüştü. Louise'le Chanteau çoktan uyumuşlardı. Hizmetçi kız mutfağı toparlıyordu. Üst katta, hâlâ yattığı gençlik odasının kapısında, Lazare her akşamki gibi bir an tuttu Pauline'i.

— Elveda, diye mırıldandı.

— Yok canım, elveda diye bir şey yok, dedi genç kız gülümsemeye çalışarak. Pazartesi yola çıkacağıma göre, görüşmek üzere.

Birbirlerine bakarlarken gözleri buğulanıyordu. Birbirlerinin kollarına atıldılar. Dudakları son bir öpücükte birleşti.

X

Ertesi gün kahvaltıda herkes sütlü kahvesini eline almışken, Louise'in aşağı inmediğini görüp şaşırdılar. Tam Véronique kapısını çalmaya giderken çıkageldi. Yüzü iyice sararmıştı ve güçlükle yürüyordu.

— Neyin var? diye sordu Lazare kaygıyla.

— Sabahın ilk ışıklarından beri sancım var, diye karşılık verdi. Hemen hiç gözümü yummadım, bütün saat başlarını işittim.

Pauline haykırdı.

— İyi ama bize seslenmeliydin, en azından gelip bakardık sana.

Masa başına gelen Louise derin derin soluyarak oturdu.

— Aman! diye sürdürdü, elinizden bir şey gelmez. Ne olduğunu biliyorum, sancım sekiz gündür kesilmedi.

Çok zor geçen gebeliği onu sürekli mide bulantısına da, kimi zaman bütün gün iki büklüm oturmaya zorlayan şiddetli karın ağrılarına da alıştırmıştı. Bu sabah mide bulantıları kesilmiş, ama beline bütün canını alan bir sancı kemeri bağlanmıştı sanki.

— İnsan acıya da alışıyor, dedi Chanteau, bir özdeyiş yumurtlar gibi.

— Evet, karnımdakini dolaştırmam gerek, dedi genç kadın. Bu yüzden aşağı indim. Yukarıda yerimde duramıyorum.

Sütlü kahvesinden birkaç yudum içti. Öğlene dek bir sandalyeden kalkıp öbürüne oturarak bütün evi dolaştı. Kimse onunla konuşmayı göze alamıyordu. Çünkü hemen öfkeleniyor, sanki ağrısı da bir anda artıveriyordu. Sancılar yakasını bırakmıyordu. Bununla birlikte, öğleden az önce kadın biraz rahatlar gibi oldu. Masaya oturup bir çorba içebildi. Ama ikiyle üç arasında bıçak gibi ağrılar yeniden başladı. Bunun üzerine yerinde duramaz hale gelerek yemek odasından mutfağa geçti. Ağır ağır yatak odasına çıktı, aşağı indi.

Bu sırada Pauline yukarıda bavulunu hazırlıyordu. Ertesi gün yola çıkacaktı. Sadece dolap ve sandıklarını karıştırmaya, her şeyi yerleştirmeye yetecek kadar zamanı vardı. Bununla birlikte, acıyla ağırlaşmış, döşemeleri titreten adımların verdiği kaygıyla her dakika tırabzandan aşağı bakıyordu. Louise'in yerinde duramaz olduğunu görünce, saat dörde doğru, feleğin başına yağdırdığı talihsizliklerin siniriyle odasına kapanmış olan Lazare'ın kapısını çalmaya karar verdi.

— Onu böyle bırakamayız, diye belirtti. Onunla konuşmalıyız. Gel benimle.

Artık inip çıkmaya bile gücü kalmamış, tırabzana yapışmış iki büklüm duran Louise'i birinci katın ortasında buldular.

— Sevgili yavrum, dedi Pauline yumuşak sesle, bizi kaygılandırıyorsun. Ebeyi çağırtacağız.

Bunun üzerine Louise küplere bindi.

— Hey ulu Tanrım, rahat bırakılmak isterken, bana böyle işkence edilir mi? Daha sekizinci ayda ebe ne yapsın?

— İyi ama ona görünmek yine de yerinde olur.

— Hayır, hayır, istemiyorum, ne olduğunu biliyorum. Acıyın da artık bırakın yakamı, işkence etmeyin bana!

Louise direndi. Öyle öfkelenmişti ki bu kez Lazare küplere bindi. Bunun üzerine Pauline'in ebeyi kesinlikle çağırtmayacağına açıkça söz vermesi gerekti. Ebe, yörede beceri ve enerjisiyle ün yapmış, Verchemont'lu Bouland adında

bir hanımdı. Ne Bayeux'de, ne de Caen'de böylesinin bulunmadığına yemin ederdi herkes. Dolayısıyla canı çok tatlı olan Louise, doğururken öleceğine inandığı için kendisini onun ellerine bırakmayı kararlaştırmıştı. Ancak bir yandan da, hani şu ancak son anda teslim olduğumuz, bizi acıdan kurtaracak dişçinin verdiği korkuya benzer bir korku vardı içinde Bayan Bouland'a karşı.

Saat altıda ansızın sancılar kesildi. Genç kadın şişindi: O dememiş miydi, biraz şiddetli olsalar da alışılmış sancılardı bunlar. O saatte herkesi rahatsız etseler, pek güzel olurdu doğrusu! Ama yorgunluktan bitmişti. Bir pirzola yedikten sonra hemen yatağa gitmek istedi. Azıcık uyuyabilirse her şeyin sona ereceğine yemin ediyordu. Kendisi için yapılmak istenenleri elinin tersiyle itiyor, ötekiler akşam yemeğini yerken, o yalnız kalmak istiyordu. Sıçrayarak uyandırılmamak için, yukarı çıkılmasını bile yasakladı.

O akşam güveç, biraz da fırında et vardı. Yemek sessiz başladı, Louise'in sancıları Pauline'in gidişinin yarattığı kedere eklenmişti. Birinci kata ulaşır, hastayı daha çok sinirlendirir diye çatal bıçak gürültüsünden bile kaçınıyorlardı. Chanteau her şeye karşın kendinden geçmiş, alabildiğine kaba öyküler anlatırken, dilimlenmiş danayı getiren Véronique ansızın:

— Bilmem ama, dedi, bana kalırsa üst kattaki inliyor.

Lazare kalkıp koridora bakan kapıyı açtı. Hepsi yemeyi bırakıp kulak kabarttı. Önce hiçbir şey işitmediler. Ardından, boğuk ve uzun inlemeler duyuldu.

— İşte yeniden sancılandı, diye mırıldandı Pauline. Ben çıkıyorum.

Peçetesini masaya attı. Hizmetçi kızın verdiği et dilimine çatalını dokundurmamıştı bile. Neyse ki anahtar kapıdaydı, yatak odasına girebildi. Genç kadın yatağının kıyısına oturmuş, sırtında bir sabahlık, ayakları çıplak, acıdan sürekli içini çekerek sarkaç gibi iki yana sallanıyordu.

— Kötü müsün? diye sordu Pauline.

Yanıt gelmedi.

— Artık Bayan Bouland'ı çağıralım mı?

Louise saplantılarını elden bırakmadan razı olarak ağzının içinde geveledi:

— Evet, ne isterseniz yapın. Ondan sonra belki beni rahat bırakırsınız. Dayanamıyorum artık, dayanamıyorum.

Pauline'in ardından yukarı çıkmış, kapıda konuşulanları dinleyen Lazare her şeyi göze alarak içeri girdi. Durumun karmaşıklaşması ihtimaline karşı, Arromanches'a Doktor Cazenove'u almaya da birini yollamanın iyi olacağını söyledi. Bunun üzerine Louise ağlamaya başladı. Hiç mi acımıyorlardı ona? Doğumu bir erkeğin yaptırması düşüncesinin tüylerini diken diken ettiğini çok iyi biliyorlardı. Gönül avcısı kadınlara özgü hastalıklı bir utangaçlık, acı içinde bile olsa kendini bırakmanın verdiği rahatsızlıkla, kocasıyla kuzeninin karşısında o zavallı sarkık memelerini sabahlıkla sımsıkı kapatmaya çalışıyordu.

— Doktoru almaya gidersen, diye geveliyordu ağzının içinde, yatıp yüzümü duvara dönerim, sorulanların hiçbirine cevap vermem.

— Sen git ebeyi getir, dedi Pauline Lazare'a. Ben doğum vaktinin geldiğini sanmıyorum. Onu yatıştırmak gerek.

Birlikte aşağı indiler. Rahip Horteur iyi akşamlar dilemek için uğramış, Chanteau'nun karşısında tek kelime etmeksizin oturuyordu. Lazare'a, yola çıkmadan hiç değilse bir dilim dana eti yemesini söylediklerse de aklı başından gitmiş olan Lazare:

— Tek bir lokma yiyemem, deyip koşarak Verchemont'a yollandı.

— Sanırım beni çağırdı, dedi merdivenlere koşan Pauline. Véronique'e ihtiyacım olursa döşemeye vururum. Ama amcacığım, sen bensiz yemeğini bitirirsin değil mi?

Doğumun tam ortasında geldiği için rahatsızlık duyan rahip her zamanki avutucu sözlerini bulmakta zorlanıyor-

du. Durumu ağırlaşmış olan Gonin'e uğradıktan sonra geri gelmeye söz verip izin istedi sonunda. Ve Chanteau, baştan aşağı donatılmış masada tek başına kaldı. Bardaklar yarı doluydu, dana eti dilimleri tabaklarda bekliyordu; yağlı çatallar ve ısırılmış ekmekler bir anda çöken kaygıyla masa örtüsünün her yerine saçılıvermişti. Hizmetçi kız, ne olur ne olmaz diye bir kazan suyu ateşe koymuş, masayı toplamak mı, yoksa her şeyi olduğu gibi bırakmak mı gerektiğini kestiremeyerek homur homur homurdanıyordu.

Pauline yukarı çıkınca, Louise'i ayakta bir sandalyenin arkasına yaslanmış buldu.

— Oturunca çok sancılanıyorum, yürümeme yardım et.

Sabahtan beri cildinin sinek sokmuş gibi kaşındığını söyleyerek yakınıp duruyordu. Şimdiyse karnının içi kasılıyor, gittikçe daralan bir mengene karnını sıkıyordu sanki. Oturduğu ya da yattığı an, koskoca bir kurşun top çöküyordu karnının üstüne. Dolayısıyla olduğu yerde tepinme ihtiyacı duyuyordu. Pauline'in koluna yapışıp yataktan pencereye kadar gidebildi.

— Biraz ateşin de var, dedi genç kız. Bir şey içmek ister misin?

Louise yanıt veremedi. Şiddetli bir sancı onu iki büklüm etmiş, Pauline'in omuzlarına asılmıştı. Her yanı tir tir titriyordu. Hem sabırsızlık hem korku dolu küçük çığlıklar atıyordu.

— Susuzluktan ölüyorum, dedi nihayet konuşmayı başardığında. Dilim kurudu, ne kadar kızardığımı görüyorsun. Ama hayır, hayır! Sakın beni bırakma. Hemen düşerim. Yürüyelim şimdi, sonra içerim.

Bacaklarını sürüyüp, iki yana salınarak ve bütün ağırlığını onu tutan kola vererek gezinmeye devam etti. Tam iki saat durmadan yürüdü. Saat dokuz olmuştu. Neden gelmiyordu ebe? Artık yürekten istiyordu kadını. Bunca uzun süre yardımsız bıraktıklarına göre, herkes ölmesini istiyordu

herhalde. Verchemont yirmi beş dakikalık yerdi, bir saat yeterdi oradan gelmelerine. Lazare bir yerlerde eğleniyordu ya da bir kaza olmuştu. Kimsecikler gelmeyecekti, bitmişti bu iş. Birden mide bulantıları baş gösterdi ve Louise kusmaya başladı:

— Hadi git, burada durmanı istemiyorum! Olacak şey mi, ulu Tanrım! İnsan bu derece düşer mi, herkesi bu kadar tiksindirir mi?

Korkunç işkenceler çekerken bile, kafasını kurcalayan tek şey kadınca zarafetine zarar gelmemesiydi. Kolunun bacağının narinliğine karşın, çoraplarını giyememiş olmanın tedirginliğiyle ve bedeninin çıplak köşelerinin verdiği kaygıyla, var gücüyle kendini iyice bırakmamaya uğraşıyordu. Utancı gittikçe büyüdü.

Birtakım düşsel ihtiyaçlar duyuyordu. Pauline'den arkasını dönmesini istiyor, bu ihtiyaçlarını gidermek üzere perdenin bir köşesine sarınıyordu. Hizmetçi kız yardıma geldiğinde, hisseder gibi olduğu ilk ağrıda çılgın bir sesle geveledi:

— Yoo, hayır! Bu kızın önünde olmaz. Rica ederim, bir saniye koridora çıkar onu.

Pauline aklını kaçırmak üzereydi. Saat onu çaldığında, Lazare'ın yokluğunu nasıl açıklayacağını bilmiyordu. Belli ki kuzeni Bayan Bouland'ı bulamamıştı. Peki ama olanca bilgisizliğiyle, durumu gittikçe kötüleşen şu zavallı kadına ne yapacaktı? Eski okuduklarını anımsıyordu. Hem kendini, hem onu yatıştırmak üzere Louise'i muayene etmeye can atıyordu. Ama öylesine utangaçtı ki, kadına böyle bir öneride bulunmayı göze alamıyordu.

— Bak canım, dedi sonunda, sana dokunmama izin verir misin?

— Sen ha! Hayır, hayır, olmaz. Sen evli değilsin. Pauline gülmekten kendini alamadı.

— Bir şey olmaz! Seni rahatlatabilsem öyle sevinirim ki.

— Yoo, hayır, utançtan ölür, bir daha yüzüne bakamam.

Saat on biri vurdu. Bekleyiş dayanılmaz hale gelmişti. Véronique eline bir fener alıp yol üstündeki bütün hendeklere bakmak üzere Verchemont'a yollandı. Louise, bacakları yorgunluktan bittiği için, iki kez yatağa uzanmayı denemiş ama hemen doğrulmuştu. Şimdi dirseklerini konsola dayamış, kalçalarını sürekli oynatarak olduğu yerde tepiniyordu. Dayanılmaz sancılar gittikçe sıklaşıyor, soluğunu kesecek kadar şiddetli tek bir sancıda eriyip gidiyordu. Titreyen elleri her dakika konsoldan ayrılıp iki yanından aşağı uzanıyor, Louise onları ezen ağırlığı hafifletmek istercesine, kalçalarını avuçlayıp destekliyordu. Hemen arkasında duran Pauline'in elinden bir şey gelmiyor, Louise'in acı çekişine bakıyor, onunsa tek kaygısının dağılmış güzelim sarı saçları, allak bullak yüzü olduğunu, sıkıntılı bir el hareketiyle sabahlığını düzelttiğini görünce, başka bir şeyle ilgileniyormuş gibi başını öte yana çeviriyordu.

Genç kız bir tekerlek sesi duyup koşarak aşağı indiğinde, vakit gece yarısına yaklaşıyordu.

— Ya Véronique? diye bağırdı merdivenli sekiden Lazare'la ebe kadına, ona rastlamadınız mı?

Lazare Port-en-Bessin yolundan geldiklerini söyledi. Bütün talihsizlikler üst üste gelmişti. Bayan Bouland, üç fersah ötede, doğuran bir kadının yanındaydı. Gidip almak için ne at vardı, ne araba. Lazare üç fersahı koşarak geçmek zorunda kalmış, orada da sıkıntılar birbirini izlemişti! Neyse ki Bayan Bouland'ın üstü kapalı bir arabası vardı.

— Peki ya doğum yapan kadın? diye sordu Pauline, işi bitti mi ki ebe hanım yola çıkabildi?

Lazare'ın sesi titredi. Kısık bir sesle:

— Kadın öldü, dedi.

Basamaklardan birine konmuş mumun aydınlattığı girişe gelmişlerdi. Bayan Bouland mantosunu asarken bir sessizlik oldu. Ebe kocaman burunlu, limon gibi sapsarı, zayıf, esmer bir kadındı. Bütün köylülerde saygı uyandıran buyurgan davranışlarda bulunuyor, yüksek sesle konuşuyordu.

— Hanımefendi beni izlemek lütfunda bulunurlarsa... dedi Pauline. Artık ne yapacağımı bilemiyorum, bütün gece sızlandı.

Louise yatak odasında konsolun karşısında tepinmeye devam ediyordu. Ebeyi görünce yeniden ağlamaya başladı. Beriki, ona gebe kaldığı tarih, sancıların yeri ve niteliği konusunda birkaç kısa soru sordu. Sonra kuru bir sesle kestirip attı.

— Bakacağız. Çocuğun nasıl geldiğini anlamadan bir şey söyleyemem.

— Şimdi mi? diye mırıldandı genç kadın gözyaşları içinde. Aman Tanrım! Hem de sekizinci ayda! Bense daha bir ayım var sanıyordum.

Bayan Bouland karşılık vermeden, yastıkları dövüp yatağın ortasına yığmaya başlamıştı. Yukarı çıkmış olan Lazare, bilmeden doğum odasına düşmüş erkekler gibi ne yapacağını kestiremeden ortalıkta dolanıyordu. Bununla birlikte yaklaşmış, karısının ter içindeki alnına bir öpücük kondurmuş, ama beriki bu yüreklendirici davranışın bilincine bile varmamıştı.

— Hadi, hadi, toparlanın, dedi ebe.

Louise Pauline'e dönüp yalvaran bakışlarla baktı. O da bu sessiz yakarışın anlamını hemen kavradı. Lazare'ı tutup dışarı çıkardı. Fazla uzağa gitmeden, sahanlıkta beklemeye koyuldular. Alt katta bırakılmış mum, merdiven kafesini garip gölgelerle parçalanan solgun bir ışıkla aydınlatıyordu. Lazare'la Pauline, biri duvara dayanmış, öbürü tırabzana yaslanmış, kıpırtısız ve sessiz bir biçimde karşı karşıya duruyorlardı. Kulakları yatak odasındaydı. Sürüp giden belli belirsiz inlemeler arasında kulakları yırtan iki çığlık yükseldi. Ardından, ebe kapıyı açana dek bitmez tükenmez bir süre geçti sanki. İçeri girmeye davrandıklarında, ebe onları itip kapıyı kapadı.

— Nedir durum? diye mırıldandı Pauline.

Kadın, eliyle aşağı inmelerini işaret etti. Ancak alt katta, koridordayken ağzını açtı.

— Durum son derece ciddi görünüyor. Benim görevim aileyi uyarmak.

Lazare sapsarı kesildi. Soğuk bir esinti dolaştı yüzünde. Ağzının içinde geveledi:

— Nesi var?

— Çocuk sol omuzdan geliyor anladığım kadarıyla, hatta korkarım ilkin kol çıkacak dışarı.

— Yani? diye sordu Pauline.

— Bu durumda bir hekimin mutlaka hazır bulunması gerekir. Hele sekiz aylıkken doğumun sorumluluğunu üstlenemem.

Kısa bir sessizlik oldu. Ardından umutsuzluğa kapılan Lazare karşı çıktı. Gecenin bu saatinde nerede bulacaklardı doktoru? Gidip Arromanches'tan getirmeye kalksa, o döne dek yirmi kez can verirdi karısı.

— Tehlikenin hemen öyle kapıda beklediğini sanmıyorum, diye üsteledi ebe. Hemen yola çıkın. Ben hiçbir şey yapamam.

Pauline de, Louise'in inlemeleri bütün evi doldururken, en azından acı çeken kadıncağızı rahatlatmak üzere insanlık adına yalvarınca ebe kesin sesiyle kestirip attı:

— Olmaz, bböyle bir müdahalede bulunmam yasak... Zaten köydeki kadın can verdi. Bunun da elimde kalmasını istemem.

Tam bu sırada yemek odasından Chanteau'nun ağlamaklı sesi yükseldi.

— Orada mısınız? Buraya gelsenize! Bana tek kelime eden yok. Yüz yıldır haber bekliyorum.

İçeri girdiler. Yarıda kalan akşam yemeğinden beri unutmuşlardı Chanteau'yu. Tek başına uzun süre yalnız kalmaya alışık olan Chanteau, kötürümlüğünün getirdiği uysallıkla yarı uyur yarı uyanık, başparmaklarını döndüre döndüre,

saatlerce kurulu masanın başında kalmıştı. Evin bütün düzenini bozan bu yeni yıkım onu daha da kederlendirmişti. Yemeği bile içi kaldırmamıştı, tabağı hâlâ doluydu.

— İşler iyi gitmiyor mu? diye mırıldandı.

Lazare öfkeyle omuz silkti. Hiç serinkanlılığını yitirmeyen Bayan Bouland ona daha fazla zaman geçirmemesini salık veriyordu.

— Arabayı alın. Atım pek hızlı değildir. Ama iki, iki buçuk saatte gidip dönebilirsiniz. O zamana dek başında beklerim.

Bunun üzerine Lazare, dönüşte karısını ölü bulacağından emin, apansız bir kararla dışarı fırladı. Küfürler yağdırdığı ve atı kırbaçladığı işitildi. Hayvan da nal şakırtıları arasında arabayı alıp uçurdu.

— Ne oluyor? diye sordu Chanteau yeniden, ama kimse karşılık vermedi.

Ebe çoktan merdivenlere yürümüş, Pauline de amcasına zavallı Louise'in çok acı çektiğini söyledikten sonra onun ardına düşmüştü. Genç kız Chanteau'yu yatırmayı önermiş, olup biteni öğrenmek isteyen Chanteau yanaşmamıştı. Uykusu gelirse, bütün öğleden sonraları yaptığı gibi koltuğunda uyurdu. Tek başına kaldığı an, elinde sönmüş fenerle Véronique girdi içeri. Çılgına dönmüştü. İki yıldır, ağzından bu kadar çok söz dökülmemişti.

— Öbür yoldan geleceklerini baştan söylemeliydiniz! Ben de aptal gibi önüme gelen bütün çukurlara baktım. Ta Verchemont'a gittim! Orada yolun tam ortasına dikilip tam yarım saat bekledim.

Chanteau gözlerini fal taşı gibi açmış ona bakıyordu.

—Lanet olsun! Zavallı yavrum, birbirinizi asla bulamazdınız.

— Sonra dönerken ne göreyim, Bay Lazare berbat bir arabada deli gibi gidiyor. Onu beklediklerini söylüyorum bağırarak, oysa hayvanı daha çok kamçılıyordu. Az kalsın

beni ezecekti! Bıktım artık hiçbir şey anlamadığım bu işlerden! Üstelik fenerim de söndü.

Sonra, kaldıracak daha az şey kalsın diye, efendisini yemeğini bitirmeye zorladı. Aslında Chanteau'nun karnı aç değildi, ama vakit geçsin diye biraz soğuk dana eti alacaktı. Şimdi kafasını kurcalayan, rahibin sözünü tutmayışıydı. Madem evde oturmaya karar vermişti, neden gelip size eşlik ederim, diyordu? Zaten çok garipti şu rahipler, kadınlar doğururken suratları çarşambaya dönüyordu! Bu düşünce onu eğlendirdi. Gece yarısı yemeğini tek başına sevinç içinde tamamladı.

— Hadi beyefendi elinizi çabuk tutun, deyip duruyordu Véronique. Saat neredeyse bir oldu, bulaşığım yarına dek sürünemez. Ne biçim ev bu, her an yeni bir sarsıntı çıkıyor!

Tam tabakları kaldırırken, Pauline merdivenden telaşlı bir sesle onu çağırdı. Ve Chanteau, masa başında bir kez daha yalnız kaldı. Kimse bir haber getirmedi.

Bayan Bouland artık odaya el koymuş komutan gibi, dolapları karıştırıyor ve buyruklar yağdırıyordu. Oda ona nemli geldiğinden önce ateş yaktırdı. Sonra yatağı rahatsız, çok alçak ve yumuşak buldu. Pauline ambarda eski bir bez yatak bulunduğunu söyleyince, Véronique'i gönderip aldırdı, ocağın tam karşısına koydu, dibine de bir tahta yerleştirdi, altını da sıradan bir şilteyle besledi. Ardından, bir sürü çarşaf istedi. Şilteyi güçlendirmek üzere bir çarşafı dörde katladı. Daha başka çarşafları, peçeteleri, bezleri, ateşin karşısında sandalyelere serdi. Az sonra oda bütün o bezlerle, tam ortasına konmuş yatakla, patlayacak savaşı beklerken ivedilikle kurulmuş bir sıhhiye çadırına benzemişti.

Ayrıca durmadan konuşuyor, sancıya bir etkisi olacakmış gibi, asker sesiyle Louise'i yüreklendiriyordu. Pauline ondan, alçak sesle, hekimden söz etmemesini rica etmişti.

— Çok kolay olacak küçükhanımcığım. Yatmanızı yeğlerdim. Ama madem canınızı sıkıyor, korkmadan yürüyün,

bana yaslanın. Sekiz aylık kaç kadın doğurttum ben. Çocukları öbürlerininkilerden daha büyüktü. Hayır, hayır, sandığınız kadar canınız yanmayacak. Az sonra, iki aşamada, birkaç ıkınmayla sizi bundan kurtaracağız.

Louise bir türlü yatışmıyordu. Çığlıkları giderek korkunç felaketleri haber vermeye başlamıştı. Eşyalara yapışıyor, ağzından çıkan sözler, zaman zaman tutarsız sayıklamalara benziyordu. Ebe, alçak sesle Pauline'e, kimi zaman dölyatağı ağzındaki kasılmaların doğum sırasındaki büyük sancılardan daha dayanılmaz olduğunu anlatıyordu. Doğurttuğu ilk çocukta, bu hazırlık çalışmasının iki saat sürdüğüne tanık olmuştu. Onu korkutan, hekim gelmeden önce suyun gelmesiydi. O zaman hekimin yapmak zorunda kalacağı işlem tehlikeli olabilirdi.

— Çaresi yok, çaresi yok, deyip duruyordu Louise soluk soluğa... Öleceğim.

Bayan Bouland, yarım bardak suya yirmi damla afyon ruhu koyup kadına içirmeye karar verdi. Sonra belini ovmayı denedi. Gücü tükenen zavallı kadın gittikçe kendini bırakıyordu: Artık kuzeniyle hizmetçi kızdan dışarı çıkmalarını istemiyor, sadece çıplaklığını savrulan sabahlığıyla gizlemeye çalışıyor, giysinin iki kanadına sımsıkı yapışıyordu. Ovmanın getirdiği kısa rahatlama çok sürmedi ve korkunç kasılmalar baş gösterdi.

— Bekleyelim, diyordu Bayan Bouland umursamaz bir tavırla. Kesinlikle hiçbir şey yapamam, işi doğaya bırakmak gerek.

Dahası, eski anlayışa göre yetişmişlerde pek sık rastlanan bir tiksinmeyle, kloroforma karşı uzun bir söyleve girişti. Ona bakılırsa, doğum yapan kadınlar, bu ilacı kullanan hekimlerin elinde sinek gibi ölüyorlardı. Sancı gerekliydi. Uyuyan kadın uyanık kadın kadar iyi çalışamazdı doğum sırasında.

Pauline'se bunun tersini okumuştu. Karşılık vermiyordu. Louise'i yavaş yavaş tüketen, o kırılgan sarışın çekiciliğiyle

güzelliğini acınası bir nesneye dönüştüren sancının getirdiği yıkım karşısında yüreği acıma duygusuyla doluyordu. İçinde acıya karşı büyük bir öfke, yolunu bilse onunla savaşma ve yok etme kararlılığı vardı.

O arada gece ilerliyordu ve saat neredeyse ikiye geliyordu. Louise birkaç kez Lazare'ı sordu. Onu kandırıyor, umudunu kırmamak için, durumdan etkilenip aşağı indiğini söylüyorlardı. Zaten artık zamanın bilincinde değildi: Saatler geçip gidiyor, dakikalar Louise'e bitmez tükenmez geliyordu. Kıvranmaları arasında sürüp giden tek duygu, bunun hiç bitmeyeceği, çevresindeki herkesin bu işe kötü niyetle yaklaştığı inancıydı. Onu sancıdan kurtarmak istemiyorlardı, yapmaları gereken iş konusunda hiçbir şey bilmemekle suçlayarak ebeye, Pauline'e ve Véronique'e kızıyordu.

Bayan Bouland susuyordu. Atının tutuk ayaklarının yavaşlığını bildiği için bir saatten önce gelmesini beklemese de sık sık duvar saatine göz atıyordu. Dölyatağının genişlemesi tamamlanmış olmalıydı, az sonra suyu gelirdi. Genç kadını uzanmaya razı etti. Sonra uyardı.

— Altınız ıslanırsa sakın korkmayın. Ve lütfen artık kıpırdamayın! Hiçbir şeyi aceleye getirmek istemem.

Louise birkaç saniye kıpırdamadan durdu. Acının getirdiği düzensiz sıçramalara dayanabilmesi için olağanüstü bir direnç göstermesi gerekiyordu. Ama kıpırtısız durdukça acısı artıyordu. Kısa bir süre sonra baş edemez oldu. Bütün bedenini saran umutsuz bir atılımla bez karyoladan fırladı. Ayakları halıya değdiği an, patlayan bir tulumdan çıkana benzer boğuk bir ses işitildi. Bacakları ıslandı ve sabahlığında iki geniş leke belirdi.

— Tamam! dedi ebe, sonra dişlerinin arasından bir küfür savurdu.

Önceden uyarıldığı halde, Louise, sabahlıkla halının kana bulandığını görünce büyük bir korkuya kapıldı. Bedeninden boşalan sıvıya baktı ve tir tir titreyerek olduğu yere

çivilendi. Lekelerin rengi soldu, boşalan kan ansızın kesildi, bunun üzerine yüreğine su serpildi. Zorla yeniden yatırdılar onu. Louise ansızın öyle bir dinginliğe kavuşmuştu, kendini öyle iyi hissediyordu ki zafere ulaşmış gibi sevinerek:

— Canımı sıkan buydu işte, dedi. Şimdi sancım yok, bitti. Sekizinci ayda doğuramayacağımı biliyordum. Gelecek ay olacak bu iş. Ama hiçbiriniz sözlerime kulak asmadınız.

Asıl doğum sancıların yakında başlayacağını bilen Bayan Bouland, kavuştuğu dinginliği zedelememek için başını sallamakla yetiniyordu. Yalnız kısık sesle Pauline'i uyardı. Kadının çırpınıp düşmemesi için bez karyolanın öbür tarafına geçmesini istedi. Louise kalkmaya çalışmadı: Bunun için artık ne isteği ne de gücü vardı. İlk sancıda teni kurşun rengine dönmüş, yüzünde yeniden bir umutsuzluk belirmişti. Konuşmayı bırakmış, yeniden bu sonu gelmez işkenceye kapılmıştı. Artık kimseden yardım beklemiyordu. Öylesine yüzüstü bırakılmış, giderek öyle acınası bir duruma düşmüştü ki, hemen o anda ölmek istiyordu. Ama artık, yirmi saattir bağrını koparan istenç dışı kasılmaları yaşamıyordu. Bütün varlığıyla çabalıyor, bir an önce kurtulma ihtiyacıyla kaslarını geriyordu. İtiş, gittikçe genişleyen bir tür yırtılmayla böbrek yöresinden başlayıp kasıklarda son buluyordu. Karındaki her kas çalışıyor, birer yay gibi uzayıp kısalarak kalçalarda birleşiyordu. Kalça ve butlardaki kaslar bile oynuyor, zaman zaman onu şilteden havalandırıyordu sanki. Bedenindeki titreme kesintisiz sürüyor, belinden başlayıp dizlerine uzanan sancılı geniş dalgalanmalar her yanını titretiyor, gittikçe katılaşan teninde, dalgaların birer birer aşağı doğru ilerlediği görülüyordu.

— Bitmeyecek mi, ulu Tanrım! Hiç bitmeyecek mi? diye mırıldanıyordu Pauline.

Gözünün önündeki görüntü alışılmış sakinliğini ve cesaretini alıp götürüyordu. Hayali bir çabayla, doğuran kadına her inleyişinde derin bir iç çekişle eşlik ediyordu. İlkin boğuk

çıkan çığlıklar yavaş yavaş yükseliyor, yorgunluk ve güçsüzlük dolu birer yakınmaya dönüşüyordu. Saatlerdir kabuğunu bile yaramadan aynı budağa balta sallayan oduncunun umutsuz ve öfkeli ahıydı bu.

Louise kısacık dinlenme anlarında susuzluktan yakınıyordu. Boğazı kurumuştu; her an boğulacakmış gibi bin bir güçlükle yutkunuyordu.

— Ölüyorum, su verin bana!

Véronique'in ateşin üstünde tuttuğu ılık ıhlamurdan zaman zaman yudumlar alıyordu. Ama ıhlamur tasını dudaklarına götürdüğünde, Pauline uzanıp almak zorunda kalıyordu. Çünkü Louise'e yeni bir nöbet geliyor, elleri yeniden titremeye başlıyordu. O arada geri devrilmiş yüzü al al oluyor, bütün kasları geren yeni itişin etkisiyle boynu ter içinde kalıyordu.

Derken karın ağrıları da başladı. Her dakika kalkıp çişe gitmek istiyor, bir yandan bunun da acı verdiğini öne sürüyordu. Ebe buna kesinlikle karşı çıktı.

— Rahat durun. O da doğum sancısının sonucu. Durduk yerde aşağı inerseniz işimiz iş!

Saat üçte Bayan Bouland kaygısını Pauline'den saklayamaz oldu. Ürkütücü belirtiler ortaya çıkmıştı, özellikle güç azalıyordu. Doğuran kadının daha az acı çektiği sanılabilirdi. Halbuki çığlıklarına harcadığı enerji azalıyordu ve bu aşırı yorgunluktan, doğurma işinin durmak üzere olduğu anlamına geliyordu. Sonu gelmeyen sancılara teslim oluyor, gecikmenin her dakikası tehlike yaratıyordu. Sayıklamalar geri geldi, dahası Louise bayıldı. Bayan Bouland bundan yararlanıp karnına dokundu, bebeğin duruşunu daha iyi belirledi.

— Korktuğum başıma geldi, diye mırıldandı. Bizim at bacağını mı kırdı acaba, bir türlü geri gelmiyorlar?

Pauline bu zavallı kadını böyle ölüme terk edemeyeceğini söyleyince küplere bindi.

— Ben burada düğün bayram mı ediyorum sanıyorsun? Gerekeni yaparken işler kötüye sararsa bütün sorumluluk benim sırtıma biner. O zaman bize acırlar mı?

Louise ayıldı, içinin daraldığından yakındı.

— Küçük kol dışarı fırlamış, diye sürdürdü Bayan Bouland alçak sesle. Tümden kurtulmuş. Ama omuz hâlâ içeride, hiç çıkmayacak.

Bununla birlikte, saat üç buçukta, gittikçe tehlikeli hale gelen olay karşısında eyleme geçmeye karar verecekken, mutfaktan gelen Véronique küçükhanımı koridora çağırıp hekimin gelmek üzere olduğunu söyledi. Hizmetçiyi bir an doğuran kadınla baş başa bırakan Pauline'le ebe aşağı indi. Lazare avlunun ortasında, ata küfürler yağdırıyordu ağzının içinde. Ama karısının hâlâ yaşadığını söylediklerinde bir anda yatıştı. Doktor Cazenove, Bayan Bouland'a hızla birtakım sorular sorarak, merdivenli sekiye yönelmişti bile.

— Ansızın sizi karşısında görmek onu korkutur, dedi Pauline merdivende. Madem burdasınız, gidip önce haber verelim.

— Çabuk yapın, diye karşılık verdi doktor sakin bir sesle.

Pauline içeri girdi, öbürleri kapıda kaldı.

— Canım, diye söze başladı Pauline, biliyor musun, dün seni gördükten sonra bir şeylerden kuşkulanmış besbelli, doktor geldi az önce. Madem bir türlü bitmiyor, ona görünmeye razı olmalısın.

Louise söylenenleri işitecek durumda değildi. Umutsuzca başını bir o yana bir bu yana çeviriyordu. Sonunda geveledi:

— Tanrım, nasıl isterseniz. Ne yapacağımı biliyor muyum artık? Yaşamıyorum ki.

Doktor içeri girmişti bile. Bunun üzerine, ebe Pauline'le Lazare'ı aşağı gönderdi: Yardım gerekirse gelir çağırırdı. Onlar da sessizce çekildiler. Alt katta, yemek odasında hâlâ kurulu duran masanın başında Chanteau uykuya dalmıştı. Uyku onu, oyalanmak için diye uzattığı gece yarısı yemeği-

nin yarısında yakalamıştı besbelli. Çünkü çatal hâlâ bir et parçasının bulunduğu tabağın kıyısındaydı. Pauline odaya girince sönmeye yüz tutmuş lambayı yukarı kaldırdı.

— Uyandırmayalım, diye mırıldandı. Olup biteni bilmesinin gereği yok.

Lazare kıpırdamadan ayakta dikilirken, Pauline usulca bir sandalyeye bıraktı kendini. Korkunç bir bekleyiş başladı. İkisi de tek söz etmiyor, bakışlarındaki sıkıntıya dayanamadıkları için göz göze gelir gelmez başlarını öteye çeviriyorlardı. Yukarıdan artık hiç ses gelmiyor, gittikçe hafifleyen inlemeler işitilmiyordu; ne kadar kulak kabartırlarsa kabartsınlar, kendi ateşli yüreklerinin pıtırtısından başka bir şey duyamıyorlardı. Onları asıl korkutan da işte bu ürpertici ölüm sessizliğiydi. Ne oluyordu acaba? Neden onları aşağı yollamışlardı? Yaşayan bir şeyin tepelerinde çırpınmasını, çığlıkları, kavgayı yeğlerlerdi doğrusu. Dakikalar geçiyor, ev her geçen an daha çok hiçliğe gömülüyordu. Derken kapı açıldı ve doktor Cazenove içeri girdi.

— N'oldu? diye sordu sonunda Pauline'in karşısına oturmuş olan Lazare.

Doktor hemen yanıt vermedi. Lambanın isli aydınlığı, uzun uykusuz gecelerden yayılan bu aydınlık, güçlü duygularla solacak kırışıklıklardan başka bir şeyin kalmadığı güneş yanığı yaşlı yüzünü şöyle böyle ısıtıyordu. Konuştuğunda, sesindeki kırıklık yüreğindeki çatışmayı açığa vurdu.

— Daha bir şey yapmadım, diye karşılık verdi. Size danışmadan bir şey yapmak istemiyorum.

Ve bir engeli ortadan kaldırmak, çözemediği bir düğümü yok etmek istercesine, parmaklarını bilinçsizce alnında gezdirdi.

— Karar vermek bize düşmez doktor, dedi Pauline. Kararı size bırakıyoruz.

Hekim başını salladı. İçine rahatsızlık veren bir anı belleğinden çıkmıyor, sömürgelerde doğurttuğu birtakım zen-

ci kadınları anımsıyor, çocuğu bunun gibi omuzdan gelen iri yarı kadını düşünüyordu. Bir kemik ve et yığınından kurtarırken kadın can vermişti. Deniz Kuvvetleri'nde çalışan hekimlerin edinebildiği biricik deneyim, hastanede çalıştıkları sırada gördükleri karınları deşilmiş kadınlardı. Arromanches'a çekileli beri epey tecrübe edinmiş, alışkanlığın getirdiği ustalığı kazanmıştı ama dost evinde karşılaştığı şu alabildiğine güç olay onu eski kararsız günlerine döndürmüştü. Ayrıca gençliğin enerjisini taşımayan yaşlı ellerinin verdiği kaygıyla, çaylak bir hekim gibi titriyordu.

— Size her şeyi söylemek zorundayım, diye sürdürdü konuşmasını. Anne de çocuk da elden gitti gibi gözüküyor. Ama ikisinden birini kurtarmak için hâlâ fırsatımız var.

Lazare'la Pauline, aynı soğuk ürpertiyle ayağa fırlamışlardı. Gürültüden uyanan Chanteau gözlerini fal taşı gibi açmış, önünde konuşulanları korku içinde dinliyordu.

— Hangisini kurtarmak için çaba harcayalım, deyip duruyordu hekim bu soruyu yönelttiği zavallı insanlar kadar titreyerek. Anneyi mi, çocuğu mu?

— Aman Tanrım, ne diyorsunuz siz diye bağırdı Lazare. Nereden bileyim, ben buna karar verebilir miyim?

Kuzeni bu ürkütücü seçenek karşısında sapsarı kesilmiş, dilini yutmuş gibi beklerken, yeniden hıçkırıklara boğuldu.

— Döndürmeye kalkarsam, diye sürdürdü doktor kararsızlığını yüksek sesle dile getirerek, çocuk bir et yığınına döner. Ayrıca anne için de korkuyorum, öyle uzun süredir acı çekiyor ki. Sezaryen yapsak, yavrunun canı kurtulur. Ancak, zavallı kadıncağızın durumu, onu böyle harcamayı göze alabileceğimiz kadar kötü değil. Bu bir vicdan sorunu, rica ederim kararı siz verin.

Hıçkırıklar Lazare'ın karşılık vermesini engelliyordu. Mendilini eline almış, aklı azıcık başına gelsin diye kendini zorlayarak, deli gibi büküp duruyordu. Chanteau hâlâ şaşkın şaşkın bakıyordu. Bir tek Pauline konuşabildi:

— Neden aşağı indiniz? Bilgi sahibi olan ve gerekeni yapabilecek tek kişi sizken, bize işkence etmeniz ne kötü.

Tam bu sırada, Bayan Bouland gelmiş durumun kötüleştiğini haber verdi.

— Karar verildi mi? Kadının gücü tükeniyor.

Bunun üzerine doktor hepsini şaşırtan bir davranışla, sen diyerek Lazare'ı kucakladı.

— Dinle beni, ikisini de kurtarmaya çalışacağım. Can verirlerse, inan senden daha çok acı çekeceğim ve bunun benim kusurum olduğunu düşüneceğim.

Karar vermiş bir insanın canlılığıyla, kısa süre kloroform kullanıp kullanmamak konusunda düşündü. Gerekeni yanında getirmişti ama kimi belirtiler, ilacın apansız bir kanamaya yol açmasından korkmasına neden oluyordu. Yürek atışlarının zayıflığı ve seyrekliği kafasını kurcalıyordu. Bu yüzden, yirmi dört saattir hastayla birlikte çektikleri acılar yüzünden hasta düşen ailenin kloroform isteğine direndi. Karşı koyarken, kloroform adını duyar duymaz tiksinti ve küçümsemeyle omuz silken ebenin tutumundan destek alıyordu.

— Yılda yaklaşık iki yüz kadını doğurtuyorum, diyordu ebe. Bu işten alınlarının akıyla çıkabilmek için ilaca ihtiyaçları mı var? Biraz acı çekeceklerse çeksinler, herkes acı çekiyor!

— Hadi siz de gelin çocuklarım, diye sürdürdü doktor. Size ihtiyaç duyacağım. Ayrıca, varlığınızı yanı başımda duymak iyi benim için.

Hep birlikte yemek odasından ayrılırlarken, Chanteau ağzını açtı. Oğluna seslendi.

— Gel beni kucakla. Vah zavallı Louise'cik! Hiç beklenmedik anda başa gelen bu işler korkunç değil mi? Bari gündüz olsaydı! İş bitince gel bana haber ver.

Sonra odada yeniden yalnız kaldı. Lamba yine kömürleşmeye başlamıştı. Donuk ışığın karşısında körleşen, gene

uykudan ağırlaşan göz kapakları kapanıyordu. Bununla birlikte birkaç dakika daha direndi, bakışlarını masadaki tabaklarla peçetelerin bırakıldığı dağınık sandalyelerde gezdirdi. Odadaki hava çok ağır, sessizlik çok eziciydi. Daha fazla dayanamadı. Göz kapakları kapandı. Bir önceki günden beri darmadağınık duran akşam sofrasının acıklı düzensizliğinin karşısında, dudakları düzenli ve hafif bir solukla kıpırdamaya başladı.

Doktor Cazenove yukarıda, Madam Chanteau'nun eski odasına bitişik odada büyük bir ateş yakılmasını istedi: Doğumdan sonra gerekli olabilirdi. Ebe aşağı inince Louise'i bekleyen Véronique hemen koşup ateşi yaktı.

Bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Ocağın karşısına bir sürü bez yerleştirildi. İkinci bir leğen getirildi. Bir kazan sıcak su çıkarıldı. Bir tabak erimiş domuzyağı, bir litre alkol hazırlandı. Doktor, doğum yapan kadını uyarmayı görev bildi.

— Sevgili yavrum, dedi, sakın kaygılanma ama olaya el koymam gerekiyor. Canınız bizim için çok değerli, zavallı yavru tehlikede, sizi bu durumda bırakamayız. İşe koyulmamıza izin veriyorsunuz, değil mi?

Louise hiç oralı değildi. Bedeni sürüp giden istenç dışı kasılmalarla gerilmiş, başı sola devrilmişti; ağzı açık, daha çok hırıltıyı andıran kalın bir sesle sürekli inliyordu. Göz kapakları aralandığında, tanımadığı bir yerde uyandırılmış gibi şaşkınlıkla tavana baktı.

— İzin veriyor musunuz? diye yineliyordu doktor.

Bunun üzerine Louise de ağzının içinde geveledi;

— Öldürün beni, hemen öldürün.

— Yalvarırım, elinizi çabuk tutun, diye mırıldandı Pauline hekime. Biz her şeyin sorumluluğunu üstlenmek üzere buradayız.

Ama doktor üsteliyordu. Lazare'a dönüp:

— Bir kanama baş göstermezse, kızın canı konusunda güvence veriyorum. Ama çocuk ölecek gibi görünüyor. Bu

koşullarda on çocuktan dokuzu ölür, hep kırıklar, berelenmeler olur, kimi zaman da toptan ezilip giderler.

— Hadi durmayın doktor, diye karşılık verdi baba aklı başından gitmiş halde.

Bez şilte bu iş için yeterince sağlam bulunmadı. Şiltelerin arasına bir tahta yerleştirip genç kadını büyük yatağa taşıdılar. Başını bir yastık yığınına yaslayıp yüzünü duvara verdiler, böğrünü yatağın kenarına dayadılar. Bacaklarını birbirinden ayırıp ayaklarını iki küçük koltuğun arkalığına dayadılar.

— Tamam, dedi doktor hazırlıkları gözden geçirdikten sonra. Böyle rahat ederiz, her şey yolunda gidecek. Yalnız, çırpınmasın diye tutmak gerekecek onu.

Louise artık kendinde değildi. Cansız bir nesne gibi bırakmıştı kendini, çektiği acılar yüzünden kadınca utangaçlığı, hasta ve çıplak görünme korkusu yel olup uçmuştu. Serçe parmağını kaldıracak gücü kalmadığından, ne çıplak teninin ne de kendisine dokunan insanların bilincindeydi. Ve karnı havada, boğazına dek çıplak bedeni, iki yana açık bacakları, alabildiğine genişleyip gözler önüne serilmiş olan kanlı üreme organıyla kılı bile kıpırdamadan yatıyordu.

— Bayan Bouland bacaklardan birini tutacak, diye devam etti doktor, Pauline siz de öbürünü tutarak bize yardım edin lütfen. Sakın korkmayın sımsıkı tutun, parmağını bile oynatmasına izin vermeyin. Siz de Lazare, bana ışık tutma inceliğini gösterin.

Onlar da sere serpe yayılmış çıplağı görmez olmuş, ne denirse yapıyorlardı. Her türlü cinsel çağrışımı yok eden sorunlu doğumu, içler acısı yıkımı görüyorlardı yalnız. Odanın hoyrat aydınlığında insanı sarsan gizem, narin deriden daha gizli köşelere, büklüm büklüm sarı saçlardan alındaki perçemlere süzülmüştü. Geriye yalnız sancılı insanlık, anaların karınlarını çatlatan, şu kanlı yarığı insanı ürkütecek kadar genişleten, kocaman gövdeleri yaran, ulu ağaçların gövde-

sinde yatan canı akıtan balta vuruşuna benzeyen, kan ve pislik içindeki doğum kalmıştı.

Hekim kuyruklu ceketini çıkarırken kısık sesle konuşuyor, bir yandan da gömleğinin sol kolunu dirseğine dek kıvırmaya uğraşıyordu.

— Çok bekledik, elin girişi zor olacak. Görüyorsunuz ya, omuz dölyatağının ağzından çıktı bile.

Çocuk, tıkanmış gergin kasların arasında, pembemsi et kıvrımlarının ortasında gözükmüştü. Ancak üreme organı kasıldığı için daha ileri gidemeyerek oracıkta kalmıştı. Bununla birlikte karın ve böğürlerdeki kasılmalar onu hâlâ dışarı itmeye çalışıyordu. Louise bayılmış olsa da şiddetle ıkınıyor, çocuktan kurtulmak üzere büyük çaba harcıyordu. Bedenindeki sancılı dalgalanma sürüyor, bu çetin savaşta her ıkınmada bir çığlık atıyordu. Çocuğun eli döl yolunun dışına sarkmıştı. Parmakları zaman zaman yaşama sarılmak istercesine açılıp kapanan küçücük, kapkara bir eldi bu.

— Bacağı biraz kıvırın, dedi Bayan Bouland Pouline'e. Boşuna yormayalım kızı.

Doktor Cazenove, iki kadının tuttuğu dizlerin arasına yerleşmişti. Üzerine vuran ışığın sağa sola oynamasına şaşırarak geri döndü. Arkasındaki Lazare öyle titriyordu ki, elindeki mum güçlü bir yele tutulmuş gibi sallanıyordu.

— Sevgili oğlum, dedi, şamdanı gece masasına bırakın. Öyle daha iyi görürüm.

Daha fazla bakmaya dayanamayan koca, odanın öbür ucundaki bir sandalyeye bıraktı kendini. Ama gözlerini kaçırsa da, o küçük varlığın zavallı elini, yeni geldiği dünyada tutunacak bir şey arar gibi sallanan, yaşamak isteyen o eli görüyordu.

Bunun üzerine doktor diz çöktü. Sağ elini karnın üstüne yerleştirirken, domuz yağına batırdığı sol elini usulca içeri sokmaya başladı. Hekimin parmaklarının geçebilmesi için küçük eli geri itmek, bütünüyle içeri sokmak gerekti; işlemin

en tehlikeli yanı buydu. Ondan sonra, koni biçiminde bitiştirilmiş parmaklar, elin girişini kolaylaştıran hafif bir dönüşle bileğe dek, usul usul içeri girdi. Sonra biraz daha derine daldı, çocuğun dizlerini ayaklarını aradı; öbür el ise, karnın içindeki çalışmaya yardım ederek, karnın alt yanına daha çok bastırıyordu. Ancak bu çalışmanın sonunda hiçbir gelişme olmadı. Bedenin içinde gözden yitip giden kolun dışında görünürde bir şey yoktu.

— Hanımefendi çok uslu, dedi Bayan Bouland. Kimi zaman, doğuran kadınları tutmak için erkek gücü gerekir.

Pauline kaygıyla tir tir titrediğini hissettiği zavallı bacağı ana gibi bağrına basmıştı.

— Ah canım benim, biraz cesaret, diye mırıldandı.

Derken bir sessizlik kapladı ortalığı. Louise'e sorsalar kendisine neler yapıldığını söyleyemezdi. Yalnız gittikçe artan bir kaygı, bir yerlerinin koparıldığı duygusu vardı içinde. Pauline bir zamanların ince çizgili, yumuşak, çekici kadınından en küçük bir iz göremiyordu şu yatağa uzatılmış, yüzü acıyla allak bullak olmuş, ikiye kıvrılmış yaratıkta. Et kıvrımlarının birinden birkaç damla kan aktı ve şiltenin üstüne serilmiş çarşafa yayıldı.

Yeniden bayılan Louise ölü gibiydi. Derken kasların çalışması hemen hemen duruverdi.

— Böylesi daha iyi, dedi hekim kendisini uyaran Bayan Bouland'a. Elimi buruyordu. Sancı öyle dayanılmaz hale gelmişti ki neredeyse elimi geri çekecektim. Ah gençliğimde olsa şimdiye çoktan bitmişti.

Bir süredir sol eliyle ayaklarına yapışmış, çocuğu döndürmek için usulca kendine çekiyordu. Kısa bir duraklama oldu. Sağ eliyle yine karnın alt yanına bastırmak zorunda kaldı. Öbür el hiçbir sarsıntı olmadan dışarı çıkıyordu, önce bileği sonra parmakları gözüktü. Ve sonunda çocuğun ayakları belirdi. Hepsi müthiş rahatladı. Harcadığı ağır çabadan soluğu kesilmiş, alnı ter içinde kalmış olan Cazenove derin bir oh çekti.

— Başardık sanırım bir terslik yok, küçük yürek hâlâ atıyor. Ama henüz ele geçiremedik şu küçük yaramazı!

Ayağa kalkmış, gülmeye çalışıyordu. Canlanmıştı, Véronique'ten sıcak bez istedi. Kasap eli kadar kanlanmış elini yıkarken, bir sandalyeye çökmüş olan kocayı yüreklendirmeye çalıştı:

— Az sonra bitecek, sevgili dostum. Biraz daha umut, olur mu?

Lazare kıpırdamadı. Ayıltmak üzere Louise'e eter koklatan Bayan Bouland, doğum kasılmasının kesilmesinden korkuyordu. Alçak sesle doktora söyledi bunu, hekim yüksek sesle yanıt verdi:

— Bekliyordum bunu. Araya girmem gerekecek.

Ve doğuran kadına seslendi:

— Kendinizi tutmayın, bırakın sancılar geri gelsin. Azıcık yardım ederseniz, her şeyin nasıl yolunda gittiğini göreceksiniz.

Ama kadın, hiç gücünün kalmadığını gösteren bir el hareketiyle karşılık verdi. Sonra duyulur duyulmaz bir sesle geveledi:

— Artık tek bir parçasını bile hissetmiyorum bedenimin.

— Zavallı yavrum, dedi Pauline öperek. Korkma, acılarının sonu geldi!

Doktor yine diz çökmüştü. İki kadın yeniden bacaklara yapışırken Véronique de ılık bez uzatıyordu. Doktor küçük ayakları beze sarmış, yavaş yavaş çekiyordu. Çocuk aşağı indikçe parmaklar yukarı çıkıyor, ayak bileklerine, baldırlara, dizlere yapışıyordu. Kalçalar gözüktüğünde Cazenove karnı bastırmayı bırakıp böğürlere geçti, sonra iki eliyle kasıklara abandı. Yavru, pembemsi et kıvrımlarını genişlete genişlete aşağı akmayı sürdürüyordu. Ancak o ana dek uslu uslu yatan anne, duyduğu acıların etkisiyle birden çırpınmaya başladı. Yalnız ıkınmakla kalmıyor, bütün bedeni sarsılıyor, mezbahalardaki sığırlara yaptıkları gibi ağır bir bıçakla vücudu dilim dilim doğranıyordu sanki. Başkaldırısı

öyle şiddetliydi ki, dizi Pauline'in elinden kurtuldu, çocuk da doktorun elinden kaydı.

— Aman dikkat! diye bağırdı hekim. Kıpırdamasına engel olun! Göbek bağı kopmamışsa, talihimiz var demektir!

Küçük bedeni yeniden yakalamış, bir an önce omuzları kurtarmaya çalışıyor, başı şişmesin diye, kolları birer birer çıkarıyordu. Ancak doğuran kadının çırpındıkça kasılması işini aksatıyor, çocuğun bir yerine bir şey olmaması için her sıçramada duruyordu. İki kadın bütün güçlerini kullanıp yatakta tutmaya çalışsalar da, Louise onları sallıyor, karşı konmaz bir güçle başını kaldırıp doğruluyordu. Çırpınırken yatağın tahtasına yapışmış, bir türlü bırakmıyordu. Tahtaya sarılıyor, kendisine işkence eden insanlardan kurtulmak üzere şiddetle bacaklarını geriyordu. Korkunç öfkeliydi, böbreklerinden başlayıp karnını ikiye ayırıyorlarmış gibi acı çığlıklar atıyordu.

— Yalnız baş kaldı, dedi doktor titrek bir sesle. Ama bu ardı arkası kesilmeyen sıçramalar arasında ona dokunmayı göze alamıyorum. Sancılar geri geldiğine göre, sanırım kendisi kurtulacak çocuktan. Biraz bekleyelim.

Oturmak zorunda kaldı. Bayan Bouland anneyi bırakmadan, kanlı bacakların arasına boynu sıkışmış halde, bir bakıma boğazlanmış gibi duran çocuğa göz kulak oluyordu. Bebeğin küçük elleriyle ayakları hafif hafif kıpırdıyordu, sonra kıpırtılar kesildi. Bunun üzerine korktular, hekimin aklına, işleri hızlandırmak üzere yapay kasılma yaratmak geldi. Ayağa kalktı, doğuran kadının karnına hızla bastırmaya başladı. Birkaç korkunç dakika geçti. Beyazımsı renkli geniş halkalar oluşturan et kıvrımlarını iten baş dışarı çıktıkça zavallı kadın avaz avaz bağırıyordu. Ardına dek açılmış iki oyuğun arasında her an kopacakmış gibi duran gergin ince deri korkunç sarkmıştı. Birden dışkılar fışkırdı ve çocuk son bir çabayla, kanlı, pis sulardan oluşan bir yağmur eşliğinde dışarı düştü.

— Çok şükür! dedi Çazenove. Bu delikanlı dünyaya pek öyle neşeli gelmediğini söyleyerek övünebilir doğrusu.

Heyecan öyle büyüktü ki, kimsenin aklına çocuğun kız mı oğlan mı olduğuna bakmak gelmedi.

— Bir oğlan beyefendi, diye haber verdi Bayan Bouland kocaya.

Başı duvara dönük olan Lazare hıçkırıklara boğuldu. Büyük bir umutsuzluk kaplamıştı içini. Bunca acıdan sonra hâlâ yaşamaktansa, hep birlikte ölmüş olmayı yeğleyeceğini düşündü. Az önce doğan varlık, ömrünün sonuna dek sürecek bir kedere gömüyordu onu.

Pauline son bir öpücük kondurmak üzere Louise'in alnına eğilmişti.

— Gel onu kucakla, dedi kuzenine.

Lazare yaklaşıp yatağa eğildi. Ama soğuk terlerin kapladığı yüze değince tepeden tırnağa ürperdi. Karısı gözlerini yummuş, soluk almadan duruyordu. Bunun üzerine yeniden yatağın başına çöktü, başını duvara dayadı, hıçkırıklarını bastırmaya çalıştı.

— Sanırım çocuk öldü, diye mırıldanıyordu hekim. Hemen düğüm atın göbek bağına.

Çocuk doğarken, ciğerlere havanın girişini haber veren o boğuk gürültüyü çıkarmamış, cıyak cıyak bağırmamıştı. Başı sekiz aylık oluşuna rağmen hayli büyük, bedeniyse ufacık tefecik, yer yer kurşuni mor, kara mavi bir yaratıktı. Hâlâ soluk almıyor, yürek atışları belli belirsiz duyuluyordu.

— Bitti bu iş, dedi Cazenove. Belki ovuşturmak, ağızdan soluk vermek gerekecek; ama bunun zaman yitirmek olacağını düşünüyorum. Zaten öte yanda, kurtarılmayı bekleyen anne var.

Pauline söylenenleri dinliyordu.

— Verin onu bana, dedi. Bir bakayım. Soluğum kesilene kadar canlandırmaya çalışacağım onu.

Sonra bezlerle alkolü alıp çocuğu bitişik odaya götürdü. Eskisinden daha zayıf sancılar Louise'i ayıltmıştı. Doğumun son çırpınmalarıydı bunlar. Doktor göbek bağına asılarak dölüt zarını dışarı çekince, ebe de yoğun bir kan selinin kıpkırmızı ettiği peçeteleri almak üzere Louise'i kaldırdı. Sonra bacaklarını yıkayıp bir örtüyle birbirinden ayırdılar, karnını geniş bir bezle sardılar ve onu el birliğiyle yatırdılar. İçerde kan kalmadığına emin olmasına, yitirilen kan miktarını da olağan bulmasına rağmen doktor yeni bir kanamadan çekiniyordu. Gerçi dölüt zarının bütünüyle alındığına inanıyordu ama doğum yapan kadının zayıflığı, her yanını kaplayan soğuk ter ürkütücü belirtilerdi. Bedenini ısıtmayan battaniyelerin altında, çarşafı çenesine dek çekmiş, balmumu gibi sapsarı bir suratla kıpırdamadan yatıyordu.

— Siz de kalın, dedi hekim ebeye, bir taraftan da Louise'in nabzını sayıyordu. İçim tamamen rahat edene dek ben başından ayrılmayacağım.

Pauline koridorun öbür ucunda, Madam Chanteau'nun eski odasında, zavallı küçük varlığın gittikçe uzayan soluksuzluğuyla savaşıyordu. Büyük ateşin karşısında bir koltuğa koymuştu onu; kendisi de diz çökmüş, bir fincan tabağına koyduğu alkole batırdığı bezle, kol kaslarının tutulmuş olmasına aldırmadan, inatçı bir inançla bebeğin bedenini ovuyordu. Öyle cılızdı ve öyle yürek paralayıcı bir narinliği vardı ki, ovarken fazla bastırıp öldürmekten korkuyordu. Dolayısıyla elinin sürekli gidiş gelişi bir okşama gibi, bir kuşun kanadının sürtünüşü gibi yumuşaktı. Bebeği sakına sakına çeviriyor, o küçücük kollarla bacakların her birine can gelsin diye uğraşıyordu. Ama çocuk kıpırdamıyordu. Teni ovalandıkça biraz ısındıysa da göğsü hâlâ çukur duruyor, hiçbir soluk onu kaldırıp indirmiyordu. Tersine, beden gittikçe morarır gibiydi.

Bunun üzerine Pauline, üstünkörü yıkanmış bu pelte gibi yüzden tiksinmeden ağzını kıpırtısız küçük ağza dayadı. He-

nüz hava girmemiş o daracık ciğerlerin gücünü hesaba katarak ağır ağır, uzun uzun üflemeye koyuldu. Kendi soluğu kesilince birkaç saniye duruyor; sonra yeniden başlıyordu. Kanı beynine çıkıyor, kulakları çınlıyordu, hatta biraz başı döndü. Ama pes etmiyordu; en küçük bir iyi işaret görmeden yarım saati aşkın soluk verdi yavruya. Havayı ciğerlerine çekerken ağzına yalnız ölümün soğukluğu geliyordu. Parmaklarının uçlarıyla bastırarak, usulca kaburgaları oynatmayı denemişti boşu boşuna. Hiçbiri işe yaramıyordu. Onun yerinde başkası olsa çoktan vazgeçerdi çocuğu diriltmeye çalışmaktan. Ama o, karnından sakat çıkmış bir çocuk doğuran annenin inatçı umutsuzluğuyla uğraşıp duruyordu. Çocuğun yaşamasını istiyordu. Sonunda zavallı bedenin canlandığını hissetti. Dudaklarının altındaki küçük ağızda hafif bir ürperti belirmişti.

Bu umutsuz savaş yaklaşık bir saattir dünyayı unutmuş olarak, onu yapayalnız bu odada tutuyordu. O zayıf yaşam belirtisi, dudaklarının altındaki o kısacık duyum umudunu tazeledi. Yeniden çocuğu ovalamaya koyuldu, birer dakika arayla ağızdan soluk verdi, sınırsız iyi yürekliliğiyle, kendini tüketircesine bir ovdu bir soluk verdi, içindeki zafere ulaşma, can verme ihtiyacı gittikçe büyüyordu. Bir ara yanıldığını sandı. Çünkü dudakları hep kıpırtısız dudaklara değiyordu. Derken, yine o kısa süreli kasılmayı algıladı. Yavaş yavaş ciğerlere hava giriyor, ağızdan alınıp ağza üfleniyordu. Göğsünün altındaki yürek atışları gittikçe düzene giriyordu sanki. Ağzını küçük ağızdan ayırmadı bir daha. Küçük varlıkla aynı canı paylaşıyor, onunla yaşıyordu. Bu dirilme mucizesinde, ortak bir ruhta dolaşan, birinden öbürüne geçen, uzun, ağır tek bir soluk vardı. Zar parçaları, sümüksü maddeler yapışıyordu dudaklarına ama bebeği kurtarmış olmanın sevinci tiksintisini bastırıyordu: Başını döndüren sıcak bir yaşama susuzluğu çekiyordu ciğerlerine. Çocuk en sonunda, zayıf bir çığlık atınca, tepeden tırnağa ürpererek koltuğun önüne çöktü.

Ocaktaki harlı ateş, odayı ışığa boğmuştu. Pauline henüz yüzüne bakmadığı çocuğun karşısında yerdeydi. Ne kadar çelimsizdi! Henüz biçimlenmiş zavallı bir varlık! Son bir başkaldırı uyanıyordu içinde. Louise'in Lazare'a verdiği şu acınası oğlan karşısında sağlığı isyan ediyordu. Kalçalarına, ürperen el değmemiş karnına umutsuz bir bakış fırlattı. Şu geniş karnında, sağlam ve güçlü bir oğlan taşıyabilirdi. Boşa gitmiş canının, ömür boyu kısır kalacak kadınlığının pişmanlığıydı bu. Düğün gecesi yaşadığı bunalım, bu doğumda geri gelmişti. Üstelik, daha o sabah, boşa giden doğurganlığının kanları içinde uyanmıştı. O anda, bu korkunç gecenin heyecanlarından sonra, işe yaramaz bir su hâlinde bacaklarının arasında aktığını hissediyordu. Hiç anne olamayacağına, yeni bir can yaratamayacağına göre, bedenindeki kanı öyle akıp gitse ve tükenseydi keşke. Neye yarardı hayat dolu ergenliği, öz suyla dolu kol ve bacaklarıyla kasları, teninden yükselen esmer çiçekler açtıracak güçlü koku? Herkesten uzakta, tek başına kuruyan, işlenmemiş bir toprak gibi kalacaktı. Koltukta yatan, çıplak bir böceği andıran şu içler acısı kavruk yaratığın yerine, kendi evlenmiş olsa doğacak gürbüz oğlanı düşünüyor, kendini bir türlü avutamıyor, hiçbir zaman doğuramayacağı çocuğa ağlıyordu.

Zavallı varlıksa oracıkta viyaklayıp duruyor ve çırpınıyordu. Pauline onun düşmesinden korktu. Bunca çirkinlik ve zayıflık karşısında iyi duyguları tekrar uyandı. Doğmasına destek verdiği gibi acısını dindirebilir, yaşamasına yardımcı olabilirdi. Bir anda kendini unuttu, yavruya ilk bakımı yapmaya girişti. Kendi analığına duyduğu özlemle canlı varlıkların çektiklerine duyduğu acımanın birbirine karıştığı sıcak gözyaşları dökerek kucağına aldı çocuğu.

Bayan Bouland, haberi alınca yeni doğmuş bebeği yıkamak için yardıma geldi. Önce ılık bir çarşafa sardılar, sonra giydirdiler. Beşik hazırlanana dek odadaki yatağa yatırdılar. Onu canlı gördüğüne şaşıran ebe, yakından incelemişti. Ço-

cukta kusur yoktu ama çok çelimsiz kaldığından, büyütülmesi olabildiğince zor olacaktı. Sonra, hâlâ büyük tehlike içinde olan Louise'in yanına döndü.

Pauline çocuğun yanı başına yerleşirken, mucizeyi haber almış olan Lazare girdi odaya.

— Gel bak, dedi genç kız heyecan içinde.

Lazare yatağa yaklaştı. Eli ayağı titriyordu, ama şunu söylemekten kendini alamadı:

— Aman Tanrım! Bu yatağa yatırmışsın onu!

Daha kapıda ürpermişti. Sürdürülen yasın loşluğunu taşıyan kırk yılda bir girilen bu yüzüstü bırakılmış odayı, ateşin çıtırtısıyla şenlenmiş olarak, sıcak ve ışıklı bulmuştu. Nesneler yerli yerindeydi. Sarkaçlı saat yedi otuz yediyi gösteriyordu. Annesi öleli beri kimse yaşamamıştı burada. Ve işte annesinin can verdiği bu kutsal ürkütücü yatakta, geniş çarşafların ortasında yeni doğmuş ufacık oğlu yatıyordu.

— Yadırgadın mı bunu? diye sordu Pauline şaşırarak.

Lazare başıyla onayladı, heyecandan dili tutulduğu için konuşamıyordu. Sonunda ağzının içinde geveledi:

— Annemi düşündüm de. O çekip gitti ve gel gör ki onun gibi çekip gidecek biri daha. Neden geldi dünyaya?

Hıçkırıklar sözünü kesti. Louise'in doğum yaptığından beri susmak için harcadığı onca çabaya karşın, ölüm korkusuyla yaşam karşısında duyduğu tiksinti bir anda patlamıştı. Dudaklarını çocuğun kırışık alnına değdirir değdirmez geri çekildi. Alnın içeri gömüldüğünü sanmıştı. Dünyaya saldığı bu çelimsiz yaratık karşısında duyduğu pişmanlık onu büyük bir umutsuzluğa düşürmüştü.

— İçin rahat olsun, diye tekrar söze başladı Pauline yüreğine su serpmek için. Cesur bir oğlan yapacağız onu. Böyle ufacık tefecik olmasının hiç önemi yok.

Dönüp çocuğa baktı. Yaşadığı sarsıntı içinde, kocaman bir itiraf koptu yüreğinden.

— Onu da sana borçluyuz. Hep böyle borçlu mu kalacağım sana?

— Bana mı? diye karşılık verdi Pauline, tek başına kalsaydı, ebenin yapacağı işi üstlendim ben.

Lazare, elini kaldırıp susturdu kızı.

— Sana ne kadar borçlu olduğumu anlamayacak kadar kötü yürekli mi sanıyorsun beni? Şu eve geldiğinden beri sürekli özveride bulundun. Yalnız parandan söz etmiyorum, Louise'e bıraktığın zaman hâlâ beni seviyordun, şimdi çok iyi biliyorum bunu. Sana bakarken, bütün bunları anımsayınca ne kadar utandığımı bilsen! Bu yüzden bileklerini kessen yeriydi. Oysa sen, yüreğini paramparça ettiğim gün bile iyi yürekli ve neşeliydin. Ah, sen haklıydın, bu dünyada sevinçten, iyi yüreklilikten daha önemli bir şey yok. Gerisi sıradan bir karabasan.

Kız sözünü kesmek istedi ama Lazare sesini daha da yükseltti:

— Bütün o yadsımalar, kabadayılıklar, korkuyla ve kendini beğenmişlikle kafamın içinde dolaştırdığım kara düşünceler! Ömrümüzü ben kararttım, hem seninkini, hem benimkini, hem aileminkini... Evet tek aklı başında olan sendin. Evin içi sevinç doluyken herkes birbiri için yaşadığı zaman, nasıl kolaydır yaşam! Dünya yoksulluktan geberse bile, bu işi hiç olmazsa kendine acıyarak, sevinç içinde yapmalıdır!

Duyduğu sözlerdeki şiddet Pauline'i gülümsetmişti; Lazare'ın ellerini tuttu:

— Hadi, sakinleş lütfen. Haklı olduğumu kabul ediyorsan düzelmişsin demektir, bundan sonra doğru yolda yürürsün.

— Ah! Ben mi düzeldim? Bunu şimdi söylüyorum, çünkü saatlerdir her şeye karşın doğru ortaya çıkıyor. Ama yarın yine aynı kaygılara kapılırım. Değişir mi insan? Hayır, hiçbir şey değişmeyecek, tersine günden güne kötüye gidecek. Bunu sen de benim kadar biliyorsun. En çok sersemliğime kızıp köpürüyorum!

Bunun üzerine Pauline onu usulca kendine çekti, ciddi bir yüzle:

— Hayır Lazare, ne sersemsin ne kötü, yalnız mutsuzsun. Hadi öp beni! dedi.

Uykuya dalmış gözüken zavallı küçük varlığın önünde öpüştüler. Bu kardeşçe bir öpüşmeydi, daha dün içlerini kavuran arzu fırtınasından en küçük bir iz kalmamıştı.

Alabildiğine yumuşak, kül renkli bir gün doğuyordu. Cazenove geldi, çocuğu canlanmış bulunca çok sevindi ve doğum odasına taşımalarını istedi. Louise epey toparlanmıştı. Yavruyu getirdiklerinde, hafifçe gülümsedi kadın. Sonra gözlerini yumdu, yeni doğurmuş kadınlara özgü o iyileştirici, toparlayıcı derin uykulardan birine daldı. Kan kokusu çıksın diye pencereyi hafifçe aralamışlardı. Yükselen denizden son derece tatlı bir serinlik, bir yaşam soluğu geliyordu. Hepsi yorgun ve mutlu bir halde Louise'in başındaydılar. Bayan Bouland'ı orada bırakıp ayaklarının ucuna basa basa çekildiler.

Hekim ancak sekize doğru gidebildi. Lazare'la Pauline açlıktan ölüyorlardı. Véronique'in onlara sütlü kahveyle omlet yapması gerekti. Aşağıda, herkesin unuttuğu Chanteau'yu koltuğunda derin derin uyurken buldular. Hiçbir şey yerinden oynamamış, yalnız, yemek odası is çıkaran lambanın keskin dumanıyla zehirlenmişti. Pauline, tabakların ve çatalların yerli yerinde durduğu masanın, hızla yemek için hazırlanabileceğini anımsattı gülerek. Kırıntıları süpürdü, ortalığa biraz çekidüzen verdi. Sonra baktılar ki sütlü kahve gecikiyor, o korkunç doğumla yarıda kesilmiş yemekle ilgili şakalar yapa yapa, soğumuş dana etine saldırdılar. Tehlike geçtiğinden çocuklar gibi neşeliydiler.

— İster inanın ister inanmayın, deyip duruyordu Chanteau, uyumadan uyuyordum. Aşağı inip bana haber getirmediğiniz için öfkeliydim ama içimde en küçük bir kaygı yoktu. Çünkü her şeyin iyi gittiğini görüyordum düşümde.

Sabah ayininden sonra koşup gelen Rahip Horteur'ü görünce sevinci iki katına çıktı. Müthiş dalga geçti din adamıyla.

— Ee, böyle ortada mı bırakacaktınız beni? Korkuyor musunuz çocuklardan?

Rahip havayı değiştirmek üzere, bir keresinde bir kadını yol üstünde doğurtup çocuğu kutsadığını anlattı. Ardından, küçük bir bardak portakal likörünü geri çevirmedi.

Doktor Cazenove herkesle vedalaşırken solgun bir güneş avluyu sarartıyordu. Lazare'la Pauline onu geçirmeye gelmişlerdi; Doktor, genç kızın kulağına eğilip sordu:

— Bugün yola çıkmıyor musunuz?

Kız bir an sustu. Kocaman gözlerini göğe çevirmiş, geleceği görmek üzere uzaklara bakıyor gibiydi.

— Hayır, diye karşılık verdi. Beklemeliyim.

XI

Korkunç bir mayıs ayının üstüne, haziranın ilk günleri çok sıcak geçti. Rüzgâr üç haftadır batıdan esiyordu. Fırtınalar deniz kıyısını altüst etmiş, yarları oymuş, tekneleri batırmış, insanları öldürmüştü. Sonra uçsuz bucaksız mavi gök, ipek gibi deniz, ışıl ışıl ışıldayan ılık, aydınlık günler sonsuz bir yumuşaklığa bürünmüştü.

Pauline o harika akşamüstü, Chanteau'nun koltuğunu taraçaya çıkarmaya karar vermişti. On sekiz aylık küçük Paul'ü de, kırmızı yün bir battaniyenin üstüne, yanına yatırmıştı. Çocuğun vaftiz annesi oydu ve en az yaşlı adam kadar şımartıyordu onu.

— Güneş seni rahatsız etmesin amca?

— Bunu da nereden çıkarıyorsun canım? Nicedir güneş yüzü görmedim! Peki Paul burada mı uyuyacak?

— Evet, evet, açık hava iyi gelir.

Battaniyenin köşesine diz çökmüş, çıplak kollarıyla bacaklarını dışarıda bırakan beyaz kıyafetli çocuğa bakıyordu. Gözlerini yummuş, küçük, pembe, kıpırtısız yüzünü güneşe çevirmişti.

— Bak, hemen uyudu, diye mırıldandı. Yuvarlanmaktan yorulmuş. Hayvanlara dikkat, uyandırmasınlar.

Yemek odasının penceresine yerleşmiş, uzun uzun yalanan Minouche'u parmağıyla tehdit etti. Loulou, az ötede

kumlara uzanmış, her an hırlayıp ısırmaya hazır, arada bir gözünü açıp etrafına kuşku dolu bakışlar fırlatıyordu.

Pauline ayağa kalkarken Chanteau kısık bir sesle inledi.

— Yine mi başladı?

— Evet başladı, daha doğrusu hiç yakamı bırakmadı. İnledim, değil mi? Çok garip. İnlediğimin farkına bile varmıyorum artık!

Chanteau'nun durumu içler acısıydı. Gittikçe azıtan damla hastalığı yüzünden bütün eklemleri kireç bağlamış, her yanında, deriyi zorlayan beyazımsı iri yumrular türemişti. Terlik giydirildiği için görünmeyen ayakları, kötürüm kaz ayakları gibi, içe kıvrılmıştı. Ama elleri bütün korkunçluklarıyla gözler önündeydi. Eklemleri kızıl, parlak düğümlerle kaplı parmaklar şişip birbirlerinden ayrılmış, bir bakıma aşağı çevrilmiş, hele sol eli küçük bir yumurta büyüklüğündeki yumruyla iyice çirkinleşmişti. Sol kolun dirseğindeki geniş birikim bir yaraya yol açmıştı. Bütün eklemleri tutulmuştu, ne eller ne ayaklar işe yarıyordu. Az buçuk çalışanlar, her oynatışta, içlerinde bilye torbası varmış gibi çatırdıyordu. Bedeni de, acıya daha iyi dayanabilmek üzere epey sağa yatıp öne eğilerek donup kalmış gibiydi. Bir bakıma koltuğun biçimini almıştı. Uyurken bile böyle iki büklüm, yana yatmış kalıyordu. Sancısı hiç kesilmiyor, en küçük hava değişiminden, bir parmak şarap içince, sıkı perhizi bozup bir lokma et yiyince eklemlerindeki yangı depreşiyordu.

— Bir bardak süt ister misin, diye sordu Pauline, belki içini serinletir?

— Oo, evet, evet, biraz daha süt! diye karşılık verdi iki inleme arasında. Habire süt içme de harika bir buluş doğrusu! Sanırım bununla bitirdiler işimi. Yo, hayır, hiçbir şey istemem, iyiyim böyle!

Sadece, tek başına oynatamadığından sol bacağının yerini değiştirmesini istedi.

— Canına yandığımın fena yakıyor. Olabildiğince uzağa koy onu, biraz daha it! Tamam, sağol. Ne güzel bir gün! Hey ulu Tanrım, hey!

Gözleri uçsuz bucaksız ufka çevrili, farkına varmadan inlemeyi sürdürdü. Soluğu artık acıdan inlemeye dönüşmüştü. Geniş paçalarıyla birer kütüğü andıran bacaklarını örten kalın pamukludan bir pantolon giymiş, parlak güneş altında daha acıklı gözüken çarpık ellerini dizlerine koymuştu. Beyaz yelkenlerin dolaştığı sonsuz maviliğe, onun gibi adım atmayı bile beceremeyen birinin önünde uzayıp giden sınırsız yola ve mavi denize bakıyordu.

Küçük Paul'ün çıplak bacaklarını gören Pauline battaniyenin bir köşesini üstüne örtmek üzere yeniden diz çökmüştü. Tam üç ay, her hafta, yola çıkışını bir sonraki pazartesiye ertelemek zorunda kalmıştı. Gitmeye kalkıştığında çocuğun incecik parmakları büyük bir güçle sarılmıştı ona. İlk ay, her sabah, çocuğun akşama sağ çıkmamasından korkulmuştu. Onu her saniye yeniden kurtarma mucizesini yalnız Pauline gerçekleştirebiliyordu. Anne hâlâ yataktaydı. Tutmak zorunda kaldıkları sütanne, doğurmamış düve salaklığıyla sütünü vermekle yetiniyordu. Bu nedenle, çocuğun üzerine titreniyor, düzenli olarak ateşine bakılıyor, ana karnında geçiremediği ayları atlatsın diye, kuluçkaya yatmış tavuk direnciyle her an gözetim altında tutuluyordu. Birinci ayın sonunda yavaş yavaş toparlanmış, vaktinde doğmuş bir çocuğun gücüne erişmişti. Ama hâlâ çelimsizdi, büyük sorunlar yaşayarak sütten kesilmesinin ardından, Pauline bir dakika yanından ayrılamaz olmuştu.

— Örteyim de üşümesin. Bak amca, kırmızı battaniyenin ortasında, güzel değil mi? Battaniyenin rengi onu da pespembe yaptı.

Chanteau, bedeninin kıpırdatabildiği tek yeri olan başını bin bir güçlükle çevirdi. Kendi kendine mırıldanıyordu:

— Öpersen uyandırırsın. Rahat bırak yavrucağı. Şuradaki vapuru gördün mü? Havre'dan geliyor. Su üstünde nasıl kayıyor değil mi?

Pauline, adamın gönlü olsun diye vapura bakmak zorunda kaldı. Uçsuz bucaksız suyun üstünde küçücük bir kara noktaydı. Genç kız, güzelim günün verdiği mutlulukla uçsuz bucaksız dupduru göğün altında, çarşaf gibi uzanan denizin karşısında bir an öylece kaldı.

— Aman Tanrım, sağa sola bakayım derken, ateşteki yahnim yanacak, dedi mutfağa koşarken.

Ama tam eve girerken birinci kattan bir ses yükseldi:

— Pauline!

Artık ev işleriyle ilgilenen Louise, Madam Chanteau'nun penceresine yaslanmış bağırıyordu. Sırtında bir önlük, saçı başı üstünkörü taranmış, hırçın bir sesle devam etti:

— Lazare oradaysa yukarı çıkmasını söyle.

— Hayır, daha dönmedi.

Bunun üzerine, Louise iyice köpürdü.

— Onu ancak akşam göreceğimizi biliyordum zaten, o da lütfedip geri dönerse... Kesin söz verdiği halde dün gece dışarıda yattı. Ah, pek zariftir beyimiz! Caen'e gitti mi kopar koparabilirsen.

— O kadar az eğlencesi var ki! diye karşılık verdi Pauline yumuşacık bir sesle. Gübre işi epey zamanını almıştır. Geri dönmek için doktorun körüklü arabasını kolluyordur sanırım.

Lazare'la Louise, Bonneville'de oturmaya başlayalı beri sürekli takışır olmuşlardı. Düpedüz kavga etmiyorlardı gerçi, ama surat asmaların sonu gelmiyor, birbiriyle anlaşamayan iki varlığın acıklı biçimde boşa gitmiş yaşamı sürüyordu. Louise, o uzun sancılı doğumdan sonra, evin içinde aylak aylak dolaşıyor, ev işlerinden nefret ediyor, akşam yemeğine dek vaktini okumakla ve süslenmekle geçiriyordu. Yeniden korkunç bir can sıkıntısına kapılan Lazare, tek bir

kitabın kapağını açmıyor, şaşkın saatlerini denizin karşısında harcıyor, kırk yılda bir Caen'e kaçıyor, oradan da daha yorgun dönüyordu. Evin yönetimini üstlenmek zorunda kalan Pauline vazgeçilmez olup çıkmıştı. Günde üç kez onları barıştırıyordu.

— Artık giyinip aşağı gel, diye sürdürdü konuşmasını. Rahip çok gecikmez sanırım, sen onunla, amcanla oturursun. Benim işim var!

Ama Louise öfkesinden vazgeçmeye razı değildi.

— Olacak şey mi? İnsan evden bu kadar uzak kalır mı? Babam daha dün yazdı. Paramızın geri kalanı bu yolda gidecek.

Gerçekten de, Lazare şimdiye dek iki talihsiz işe parasını kaptırmıştı. Öyle ki, çocuk için kaygılanan Pauline, vaftiz annesi gibi, elinde kalanın üçte ikisini ona bağışlamış, onun için ergen olacağı gün yüz bin frank getirecek bir sigorta yaptırmıştı. Kendisine beş yüz franklık faiz geliri kalmıştı. Tek üzüntüsü, dağıtmaya alıştığı yardımı sınırlandırmak zorunda oluşuydu.

— Aman ne yatırım şu gübre işi de! diye sürdürdü Louise. Babama kalsa, onu bundan vazgeçirirdi. Dönmediğine göre eğleniyordur. Neyse, vız gelir! Kimi isterse peşinden koşsun!

— Peki öyleyse, neden kızıyorsun? diye karşılık verdi Pauline. Böyle yapma, zavallı oğlan artık kötülük düşünmüyor. Hadi artık aşağı in, olmaz mı? Cumartesi günü ortadan yok olan, bütün mutfak işini bana bırakan Véronique'i gören var mı acaba?

Evdekilerin hepsinin kafasını iki saattir kurcalayan bir serüvendi bu. Hizmetçi kız, yahni için sebzeleri soymuş, bir ördeği yolup bacağını kanadını toparlamış, tabak içine etini bile hazırlamıştı. Ama sonra, ansızın yer yarılıp içine girmiş gibi bir daha gözükmemişti. Bu yok oluşa şaşan Pauline sonunda yahniyi ateşe kendisi koymaya karar vermişti.

— Daha gözükmedi mi? diye sordu Louise öfkesini unutarak.

— Yok canım, diye karşılık verdi genç kız. Aklıma ne geliyor, bilemezsin! Ördek için, burdan geçen bir kadına kırk frank ödemiş, ben de ona Verchemont'da çok daha güzellerini otuz franga gördüğümü söyledim. Bir anda suratı döndü, en kötü bakışlarından birini fırlattı bana. Bana kalırsa, yalan söyleyip söylemediğimi görmek üzere Verchemont'a gitmiştir.

Bunu derken gülüyordu, ama gülüşü kederliydi. Véronique'in, ortada mantıklı bir neden yokken ona öfkelenmesine üzülüyordu. Madam Chanteau'nun ölümünden beri kızın içinde oluşanlar, onu yavaş yavaş eski günlerdeki nefretine döndürmüştü.

— Bir haftadır ağzından tek sözcük alamadık, dedi Louise. Böyle biri her türlü sersemliği yapabilir.

Pauline hoşgörüyle elini salladı.

— Pöh, bırak o da delice heveslerini alsın! Nasılsa geri gelir, açlıktan ölmeyiz ya.

Battaniyede yatan çocuk kıpırdamaya başlamıştı. Pauline hemen koşup üstüne eğildi.

— Ne var canım?

Hâlâ pencerede duran annesi bir an baktı, sonra dönüp gözden kayboldu. Kendi derdine düşmüş olan Chanteau, ancak Loulou hırlamaya başlayınca başını çevirdi. Sonra kuzenini uyardı.

— Pauline, senin konuklar geldi.

Her cumartesi ağırladığı çetenin öncüleri olan, üstü başı dökülen iki velet geliyordu. Küçük Paul yeniden uykuya daldığından, genç kız doğruldu:

— Hah, tam zamanında geldiler! dedi. Bir dakika bile vaktim yok. Şimdilik şu sıraya oturun. Sen de amca, başkaları gelirse bunların yanına oturtursun. Şu yahniye bakıp geleyim.

On beş dakika sonra geri geldiğinde, biraz büyümüş olmalarına rağmen dilencilik alışkanlıklarını sürdüren eski zavallılardan iki oğlanla iki kız sıradaki yerlerini almıştı bile.

O güne dek Bonneville'in tepesine böyle bir yoksulluk çökmemişti. Mayıstaki son fırtınalarda, son üç ev de yara yuvarlanmıştı. Bu iş tamamlanmış, onca saldırıdan sonra, her yıl ülkenin bir köşesini yutan denizin sürekli yükselen suları köyü silip süpürmeye başlamıştı. Çakıl taşlarının üstünde artık, son yıkıntıları bile alıp götürerek kesin zafere ulaşan dalgalardan başka bir şey yoktu. Birbirini izleyen kuşakların tepelerinde sürekli dolaşan tehdidin altında, sığındıkları delikten kovulan balıkçılar, küçük dar vadide daha yukarı çıkmak zorunda kalmışlardı. Bir köşeye yığılmışlar, varlıklılar yeni evler yapmaya girişmiş, öbürleri kayaların altına sığınmıştı. Savaşla geçecek yüzyıllardan sonra, yükselen deniz onları yuvalarından bir kez daha atana dek kalacakları yeni bir Bonneville'in temelini atıyorlardı. Deniz yıkım işini tamamlamak üzere, ilkin dikmelerle kazık duvarları alıp götürmüştü. O gün rüzgâr kuzeyden esiyordu, dev boyutlu su dağları öyle bir gümbürtüyle yere iniyordu ki kilise bile sarsılıyordu. Tehlikeden haberdar edilen Lazare aşağı inmek istememişti. Suyun yükselişini taraçadan izlemeyi yeğlemişti. Ama balıkçılar bu çılgın saldırıyı merak etmiş, kıyıya koşuyorlardı. Korkulu bir övünç kabarmıştı içlerinde: Sürtük, yeterince yüksek sesle uluyor muydu, sonunda silip süpürecek miydi her şeyi? Gerçekten de yirmi dakikaya kalmadan duvarlar delik deşik olmuş, dikmeler kırılıp un ufak edilmişti. Balıkçılar da denizle birlikte uluyor, yabanıl insanlar gibi ellerini kollarını sallayarak dans ediyorlardı. Yelin ve suyun verdiği esrikliğe kapılmış, gözlerinin önündeki yıkımın korkusuyla ürperiyorlardı. Lazare arkalarından yumruğunu sallarken, hiçbir şeyin durduramadığı dalgaların önünde hızla kaçışmışlardı. Şimdi açlıktan kırılıyor, yıkımlarından deniz denen sürtüğü sorumlu tutup iyi yürekli küçükhanımın eliaçıklığına sığınıyor ve yeni Bonneville'lerinde ağlaşıyorlardı.

— Ne işin var burada? diye bağırdı Pauline, Houtelard'ın oğlunu görünce. Buraya gelmeni yasaklamıştım.

Artık koca bir adam olmuştu, yirmisine yaklaşıyordu. Sürekli dayak yiyen çocuklara özgü kederli ve korkulu duruşun yerini sinsilik almıştı. Gözlerini yere çevirerek yanıt verdi:

— Acıyın bize küçükhanım. Babam öleli beri öyle yoksuluz ki!

Zifiri karanlık ve fırtınalı bir gecede denize açılan Houtelard bir daha geri gelmemişti. Dahası, ne kendi cesedi ne yardımcısınınki ne de teknesinden bir tahta parçası, hiçbir şey bulunamamıştı. Ancak, yardımlarını hesaplamak zorunda olan Pauline, artık tam karı koca gibi yaşayan dul kadınla oğlana bir şey vermemeyi kararlaştırmıştı. Babanın ölümünden sonra, eskiden eli sıkılığı ve kötü yürekliliği yüzünden oğlanı sürekli pataklayan eski hizmetçi, dövülecek yaşı geçtiği için onu koynuna almıştı. Bonneville halkı bu yeni düzene gülüyordu.

— Neden buraya ayak basmamanı istediğimi biliyorsun, diye sürdürdü Pauline, davranışını değiştirince, bakarız.

Bunun üzerine oğlan, yayvan bir sesle kendini savundu:

— O istedi bunu. Yoksa yine döverdi. Ayrıca anam değil, benimle ya da başkasıyla, hiç farkı yok. Bir şeyler verin bana küçükhanım. Her şeyimizi yitirdik. Ben başımın çaresine bakarım. Ama kadın hasta, onun için istiyorum, inanın bana, yemin ederim!

Yüreği sızlayan genç kız, sonunda onun da eline bir ekmekle bir güveç tutuşturup yolladı. Dahası, gidip hasta kadını göreceğine, ilaç götüreceğine söz verdi.

— Hah, ilaç götür! diye mırıldandı Chanteau. Hatta birini de yuttur! Ama dikkat et, bu et olsun, başka ilaç istemez.

Pauline, çoktan, bir yanağı çürümüş olan küçük Prouane'a geçmişti.

— Nasıl yaptın bunu?

— Bir ağaca çarptım küçükhanım.

— Ağaca mı? Bana kalırsa evdeki bir eşyanın köşesine çarpmışsın.

Artık kocaman bir kız olmuş, elmacık kemikleri fırlak, iri gözleri sanrılı gibi bakan çocuk güçlükle ayakta duruyordu. Bacakları birbirine dolanıyor, ağırlaşan dilinden sözcükler dökülemiyordu.

— Evet ama, zavallı yaratık, içmişsin sen! diye haykırdı gözlerini dikmiş ona bakan Pauline.

— Aman küçükhanım, ne diyorsunuz siz?

— Sarhoş olup düştün, öyle değil mi? Hepinizin kanında ne var bilmiyorum. Otur şuraya, gidip temiz bezle öküzgözü getireyim.

Kızı utandırmaya çalışarak yarasını sardı. Onun yaşında bir kıza, bir sabah, elma rakısı içe içe gebermiş olarak bulunacak ayyaş anasıyla babasına eşlik edip sarhoş olmak çok yakışıyordu doğrusu! Küçük kız, gözleri kaya kaya dinliyor ve uyukluyordu. Yarası temizlenince geveledi:

— Babamın ağrıları var, bana biraz kafurlu ispirto verirseniz, ağrıyan yerini ovarım.

Pauline'le Chanteau gülmekten kendini alamadılar.

— Hayır, ispirtonun nereye gideceğini biliyorum. Sana ekmek vereyim, ama parasıyla içki almak üzere onu satacağınıza da eminim. Otur orada. Cuche götürür seni.

Şimdi Cuche'ün oğlu ayağa kalkmıştı. Ayakları çıplaktı, giysi olarak üzerinde yalnız eski bir donla, dökülmüş bir gömlek parçası vardı; paçavraların arasından güneşte kapkara olmuş, her yanı çizik derisi gözüküyordu. Korkunç derecede çökmüş anasını kimse istemediğinden, kendisi yöreyi dolaşıp ona müşteri getiriyordu. Yollarda koşan, kurt kıvraklığıyla hendekleri aşan, açlığın bütün avlara saldırttığı bir hayvan gibiydi. Öyle düşmüştü ki, yoksullukla bayağılığın dibini öyle bulmuştu ki, Pauline, Tanrı'nın yarattığı bir varlığı böyle bir çirkef kuyusunda bırakmaktan kendisi so-

rumluymuş gibi, içi sızlayarak bakıyordu oğlana. Oysa oğlan çalışmaktan ve bağlanmaktan nefret ettiği için, onu bu durumdan kurtarmaya kalktığında tabanları yağlıyordu.

— Geri geldiğine göre, dedi yumuşacık bir sesle, geçen cumartesi söylediklerimi düşündün demektir. Beni görmeye gelişinde, azıcık iyi niyet görmek istiyorum. Artık böyle aşağılık bir yaşam süremezsin, ben de seni hiçbir şey yapmadan besleyecek kadar varlıklı değilim. Önerimi kabul ediyor musun?

Uğradığı sarsıntıdan sonra, para açığını kapatmak için başka iyiliksever insanları yoksullarla ilgilenmeye çağırmıştı. Doktor Cazenove, sonunda Cuche Ana'nın Bayeux'deki tedavisi mümkün olmayan hastaları kabul ettikleri huzurevine alınmasını sağlamıştı. Kendisi oğlanı giydirmek için bir köşeye yüz frank ayırmış, ona da Cherbourg hattında bir sürücü yardımcılığı bulmuştu. Pauline konuşurken oğlan başını öne eğiyor, meydan okur gibi dinliyordu genç kızı.

— Anlaştık, değil mi? diye sürdürdü konuşmasını Pauline. Annene eşlik edecek, sonra gelip işe başlayacaksın.

Ona doğru yürüyünce, oğlan geri sıçradı. Öne eğdiği başını hiç kaldırmıyordu. Genç kızın bileklerine yapışacağını sanmıştı.

— N'oldu? diye sordu şaşıran Pauline.

Bunun üzerine oğlan, yırtıcı bir hayvan tedirginliğiyle mırıldandı:

— Beni yakalayıp kapatacaksınız. İstemiyorum.

Ondan sonra, dökülen diller hiçbir şey işe yaramadı. Kızın konuşmasına izin veriyor, ileri sürdüğü haklı nedenlere inanmış gibi davranıyordu. Ama Pauline yerinden kıpırdar kıpırdamaz kapıya fırlıyordu. Kafasını inatla sallayıp hem anası hem kendisi için önerileni geri çeviriyor, aç dolaşıp özgür yaşamayı yeğliyordu.

— Hadi çık dışarı aylak çocuk! diye bağırdı sonunda Chanteau öfkeye kapılarak. Böyle işe yaramaz biriyle uğraşmak boşuna!

İşe yaramayan iyi yürekliliği, bu gönüllü yoksulluk duvarına toslayan insan sevgisi Pauline'in ellerini titretiyordu.

— Yapma amca, acı çekiyorlar, her şeye karşın karınları doymalı.

Sonra her cumartesi olduğu gibi, bir ekmekle kırk metelik vermek üzere Cuche'e seslendi. Ama oğlan geri çekildi. Sonunda:

— Onları yere koyup uzaklaşın. Ben gelip alırım.

Genç kız söyleneni yapmak zorunda kaldı. Bakışlarıyla çevreyi kolaçan ederek, sakına sakına ilerledi oğlan. Kırk metelikle ekmeği aldıktan sonra, çıplak tabanlarını yağlayıp sıvıştı.

— Vahşi, diye bağırdı Chanteau. Bir gece gelip hepimizi boğazlar bu. Şurada oturan hapisane kaçkını kızın aynısı, geçen gün atkımı bu kız çalmamışsa elimi ateşe sokarım.

Dedesi babasının yanına zindana giden küçük Tourmal'dan söz ediyordu. İçkiden uyuşmuş küçük Prouane'ın yanında, sırada bir tek o kalmıştı. Çocuk bu hırsızlık suçlamasını işitmemiş gibi ayağa kalkmış, sızıldanmaya başlamıştı.

— Acıyın iyi yürekli küçükhanımcığım. Evde bir tek annemle ben kaldık, jandarmalar her akşam gelip bizi dövüyor, bedenim cılk yara içinde, annem ölmek üzere. Ah, iyi yürekli küçükhanımcığım, bize para, koyu bir çorba, iyi bir şarap gerek.

Bu yalanlar karşısında sabrı tükenen Chanteau koltuğunda duramaz olmuştu. Pauline'se, sırtındaki gömleği bile vermeye hazırdı.

— Sus bakayım! diye mırıldandı. Daha az konuşsan, daha çoğunu elde edeceksin. Otur orada, sana bir sepet hazırlayayım.

Bir ekmek, iki şişe şarap ve et koyduğu eski bir balık sepetiyle geri gelince, küçük Gonin'in sırada oturduğunu gördü. Şimdiden yirmi aylık olmuş kızını da getirmişti. On

altı yaşındaki anne öyle zayıf ve ince, öyle kavruktu ki, bir anneden çok küçük kardeşini gezmeye çıkarmış bir ablaya benziyordu. Bebeği taşımakta zorlanıyordu, ama küçükhanımın çocuklara bayıldığını, onları eli boş göndermediğini bildiği için, böyle yanında sürüklüyordu.

— Aman Tanrım, ne kadar tombul! diye bağırdı küçük kızı kucağına alan Pauline. Üstelik bizim Paul'den topu topu altı ay büyük!

Bakışları, elinde olmaksızın, hâlâ battaniyenin ortasında uyuyan küçüğe kaydı kederle. Bu genç yaşta doğurmuş şu kız-ana, böyle tombul bir çocuk dünyaya getirdiği için talihliydi. Ama o yakınıyordu:

— Ah, küçükhanım, ne yediğini bir bilseniz! Üstelik çamaşırım da yok, nasıl giydireceğimi bilmiyorum. Üstüne üstlük, babam öleli beri anamla adamı da benim sırtımda. Dünyanın en aşağılık yaratığı gibi davranıyorlar bana, diyorlar ki, yeni bir çocuk doğurunca, zararı yararından büyük olurmuş.

Gerçekten de, sakat yaşlı adamı bir sabah kömür sandığında ölü bulmuşlardı. Bedeni öylesine morarmıştı ki, bir ara az kalsın polis işe karışıyordu. Kadınla sevgilisi şimdi, evin aşında payı olan şu işe yaramaz sümüklü kızı boğazlamaktan söz ediyorlardı.

— Zavallı yavrucak, diye mırıldandı Pauline. Üç beş giysi ayırmıştım, ayrıca ona çorap örüyorum. Daha sık getirmelisin onu, burada her zaman süt var. Hem bir kaşık da turna balığı çorbası içer. Bir ara uğrayıp seni böyle korkutan annene haddini bildireyim.

Küçük Gonin kızını kucağına almıştı. Pauline ona da bir çıkın hazırlıyordu. Gonin, kızını, bebeğiyle oynayan küçük bir kız beceriksizliğiyle dizlerine oturtmuştu. Gözlerinde hâlâ onu doğurmuş olmanın şaşkınlığı vardı. Emzirmek üzere yamyassı göğsüne bastırırken zaman zaman bebeği düşürüyordu. Küçük Prouane'la taşlı sopalı kavgaya giriştiği

bir gün, bebeğini bir çakıl taşı yığınının üstüne bıraktığı için küçükhanım onu azarlamıştı.

Rahip Horteur gözüktü taraçada.

— Bay Lazare'la Doktor geliyor, diye haber verdi.

Aynı anda körüklü arabanın sesi işitildi. Tahta bacaklı denizci eskisi Martin atı ahıra götürürken, Cazenove avluya girdi:

— Görünüşe göre geceyi dışarıda geçirmiş bir yaramaz getiriyorum, diye bağırdı. Başını kesmeyeceksiniz, değil mi?

Yüzünde sapsarı bir gülümsemeyle, Lazare da boy gösterdi. Hızla yaşlanıyordu. Omuzları çökmüş, içini kemiren sürekli kaygı yüzünü karartmıştı. Tam gecikmesinin nedenini açıklayacağı anda, birinci katın açık penceresi küt diye kapandı.

— Louise daha hazırlanmadı, diye açıklamada bulundu Pauline. Bir dakika sonra inecek.

Birbirlerine baktılar. Bir sıkıntı kapladı ortalığı. O sinirli ses, bir kavganın habercisiydi. Lazare merdivenlere doğru bir adım atıp vazgeçti ve beklemeyi yeğledi. Küçük Paul'ü kucakladı. Sonra kaygısını gizlemek üzere kuzenine yüklendi. Kısık sesle:

— Çabuk yok et şu börtü böceği, dedi. Ayağımın altında dolaşmalarından hoşlanmıyorum.

Sırada oturan üç kızdan söz ediyordu. Pauline, küçük Gonin'in paketini bağladı alelacele.

— Hadi şimdi gidin, dedi. Siz ikiniz, arkadaşınızı evine götürün, yolda düşmesin. Sen de bebeğine iyi davran. Sağda solda unutmamaya çalış.

Tam yola çıkarlarken, Lazare küçük Tourmal'ın sepetine göz atmak istedi. Bir köşeye atılmış eski bir kahve ibriğini tıkıvermişti sepete. Üçü de kapı dışarı edildi, içkili olan öbür ikisinin arasında yalpalıyordu.

— Ne insanlar! diye bağırdı Chanteau'nun yanına oturan rahip. Tanrı onları bağışlıyordur herhâlde. Şu bacaksız

kızlar, daha ilk ayinlerinden sonra ana babaları gibi içkiye ve hırsızlığa başlıyorlar. Ah, ah! Başlarına ne felaketler geleceğini önceden haber vermiştim.

— Söyler misiniz sevgili dostum, diye sordu doktor alaylı alaylı Lazare'a, şu ünlü dikmeleri yeniden kurduracak mısınız?

Beriki sertçe elini salladı. Denizin karşısında yenik düştüğü savaştan dem vurulmasına dayanamıyordu. Bağırdı:

— Ben mi? Önüne bir süpürge bile koymadan, kabaran denizin evinize girmesine izin vereceğim. Ah, ne büyük aptallık ettim. Ama insan böyle bir aptallığı bir kez yapar! O zavallı yaratıkların fırtına sırasında dans ettiklerini gördükten sonra! Ve biliyor musunuz neden kuşkulanıyorum? Büyük kabarmadan bir gün önce kazıklarımı testereyle kesmiş olmalılar, yoksa tek başlarına yıkılmazlardı.

Böylece, yapımcı olarak onurunu kurtarıyordu. Sonra, parmağını Bonneville'e doğru uzatıp ekledi:

— Gebersinler! O zaman da ben dans ederim!

— Bu kadar kötü yürekli olma, dedi Pauline her zamanki dingin yüzüyle. Yalnız yoksulların kötü olmaya hakkı vardır. Bence, her şeye karşın yeniden dikmelisin o direkleri.

Lazare parlamak için son enerjisini tüketmiş gibi çoktan yatışmıştı.

— Off! diye mırıldandı, yeniden girişemem o işe... Ama haklısın, hiçbir şey sinirlenmeye değmez. Boğulsunlar, boğulmasınlar, bize ne değil mi?

Yine bir sessizlik çöktü ortalığa. Chanteau yanağını oğluna uzatmak için doğrulduktan sonra, sancılar içinde taş kesilmişti gene. Rahip başparmaklarını döndürüyor, doktor elleri arkasında geziniyordu. Hep birlikte uyuyan küçük Paul'e bakıyor, Pauline de, uyanmasın diye babasının öpücüklerinden bile koruyordu onu. Geldiklerinden beri, seslerini kısmalarını, battaniyenin çevresinde o kadar hızlı yürümemelerini rica edip duruyordu. Ayrıca, atın ahıra götürülüşünü işitip hırlayan Loulou'yu da kırbaçla korkutuyordu.

— Böyle susar mı sanıyorsun? diye sordu Lazare. Daha bir saat kulaklarımızı paralar. Bundan daha sevimsiz köpek görmedim. Kıpırdar kıpırdamaz rahatsız ediyoruz hayvanı. O kadar kendine dönük yaşıyor ki, insan evinde köpek besleyip beslemediğini bilmiyor. Bu pis varlığın tek becerdiği, bize zavallı Mathieu'yü özletmek.

— Minouche kaç yaşında, diye sordu Cazenove. Buraya geldim geleli burada görüyorum onu.

— On altısını geçti, diye karşılık verdi Pauline, üstelik sağlığı yerinde.

Yemek odasının penceresinde yalanmayı sürdüren Minouche, doktor adını anınca başını kaldırmıştı. Bir an, karnının düğmeleri güneşe karşı açılmış gibi, bir ayağı havada kaldı. Sonra ince ince yalanmayı sürdürdü.

— Görüyorsunuz ya, sağır değil! diye ekledi genç kız. Sanırım gözleri biraz zayıfladı, ama bu yaramazlık etmesine engel olmuyor. Düşünsenize, daha geçen hafta yedi yavrusunu attık. Öyle çok doğuruyor, öyle çok doğuruyor ki ne edeceğimizi şaşırıyoruz. On altı yıldır, doğurduklarının yaşamasına izin verseydik, bütün köyü yerlerdi. Daha geçen salı evden kaçtı, görüyorsunuz yine yalanıyor, üç gün üç gece çapkınlık ettikten sonra daha bu sabah döndü.

Kedinin çapkınlıklarından, en küçük bir sıkıntı duymadan ve yüzü kızarmadan söz ediyordu. Nemli havalarda dışarı çıkmayacak kadar narin ve temiz bir hayvan, yılda dört kez, çevredeki bütün derelerin çamuruna belenip geliyordu. Daha dün, duvarlardan birinin tepesinde onu koca bir erkek kediyle görmüştü. İkisi de tüyleri kabarmış kuyruklarıyla havayı dövüyorlardı. Birbirlerine birer tırmık attıktan sonra, korkunç miyavlamalar arasında bir su birikintisine yuvarlanmışlardı. Böylece dişi kedi, bu seferki âleminden bir kulağı yırtılmış, sırtındaki tüyler çirkefe batmış olarak dönmüştü. Ayrıca dünyada bundan daha kötü ana bulunmazdı. Sürüyle yavrusunun fırlatılıp atılmasından sonra, bitip tü-

kenmeyen doğurganlığından bir an bile kuşkulanmaksızın, dönüp gençliğindeki gibi yalanıyor, sonra karnını doldurup geliyordu.

— En azından şu temizliği var, diye tamamladı Rahip Horteur, Minouche'un yalanırken dilini aşındırmasına bakarak. Bir sürü yosma o kadarını bile yapmıyor!

Chanteau, herkes gibi gözlerini kediye çevirmiş, artık bilincine varmadığı, istenç dışı, sürekli inlemeler çıkartarak yüksek sesle göğüs geçiriyordu.

— Sancınız arttı mı? diye sordu doktor.

— Nee? Ne dediniz, dedi daldığı düşünceden sıçrayarak uyanmış gibi. Haa, derin soluk aldım diye. Evet, bu akşam sancım arttı. Güneşin iyi geleceğini sanıyordum. Oysa acıdan soluğum kesiliyor, yanmayan tek eklemim yok.

Cazenove gelip ellerini inceledi. Yamru yumru olmuş bu zavallı ellere bakınca hepsinin yüreği sızladı. Rahip yine mantıklı bir söz yumurtladı.

— Bu ellerle kolay dama oynayamazsınız. Böylece, bir eğlenceniz daha gider.

— Yemekler konusunda uslu durun, diye öğüt verdi doktor. Dirsekteki iltihap çoğalmış, yara genişliyor.

— Uslu durmak için ne yapmalıyım? diye inledi Chanteau umutsuzca. Şarabım ölçülüyor, etim tartılıyor. Yemeği de mi keseyim? Aslında, bu artık yaşamak değil. Tek başıma yiyebilseydim, neyse! Ama kollarımın ucunda şu kancalar varken, nasıl yiyebilirim? Bana yemek yediren Pauline, hiçbir şeyi fazla kaçırmadığıma tanıktır.

Genç kız gülümsedi:

— Yoo, dün çok yedin. Kusur bende, oburluğun seni ne kadar mutsuz ettiğini bile bile, sana hayır demeyi beceremiyorum.

Bunun üzerine, hepsi işi şakaya vurdu. Hovardaca yaşadığı için Chanteau'ya takılmaya girişti. Oysa, artık yalnız acı çekmek için yaşayan bu kıpırtısız et yağını, bu insan kalıntısı

karşısında sesleri titriyordu. Bedenini sağa doğru kaydırmış, ellerini dizlerine koymuş, eski pozisyonuna dönmüştü.

— Örneğin bu akşam, diye sürdürdü Pauline, ördek şiş var.

Ama sözünü yarım bırakıp sordu:

— Haa, sırası gelmişken, Verchemont'dan geçerken Véronique'e rastlamadınız mı?

Sonra, hizmetçi kızın ortadan yok oluşunu anlattı. Ne Lazare görmüştü onu ne de doktor. Bu kadının deliliklerine akılları ermiyordu, sonunda işi eğlenceye vurdular: Olayın en gülünç yanı, döndüğünde hepsi masada olacaktı. İşte o zaman yüzünü görmeliydi.

— Ben sizi yalnız bırakıyorum, mutfakta işim var, dedi Pauline neşeyle. Yahnimi yakar, ördeği yeterince pişiremezsem, amcam günümü gösterir.

Rahip Horteur ağzı kulaklarına vararak güldü. Doktor Cazenove bile neşelendi bu sözü işitince, ama birinci katın penceresi çılgın bir mandal sesiyle ansızın açıldı. Louise kendini göstermeden, camın aralığından, kupkuru bir sesle bağırmakla yetindi:

— Lazare, yukarı gel!

Beriki böyle bir çağrıya uymaya yanaşmadı. Başkaldırıyormuş gibi davrandı. Ama Pauline herkesin önünde patırtı kopmasını istemediğinden, sessizce ricada bulundu, kuzeni de kötü izlenimi silmek üzere yukarı çıktı. Yine bir suskunluk kapladı ortalığı, herkes sıkıntı içinde denize bakıyordu. Alçalan güneş altın sarısı bir örtüyle kaplamıştı denizi, bunun altında kısa süre yanıp sönen mavi dalgacıklar görülüyordu. Ufuk, uzakta hafif leylak rengine bürünmüştü. Tek bir bulut ya da yelkenlinin görünmediği gökte, denizin sonsuzluğunu evrene yayan bu güzel gün her şeye egemen olan bir dinginlik içinde sona eriyordu.

— Hey Tanrım! demeyi göze aldı gülümseyen Pauline, bizi bırakıp gittiğine göre biraz homurdanabiliriz arkasından.

Doktorla bakıştılar, Cazenove hafifçe gülümsedi. Genç kız bu gülümsemede, Lazare'la Louise'i evlendirirken iyi bir armağan vermediğini söylediği günkü açık görüşlülüğünü okudu. Bunun üzerine mutfağa yollandı.

— Peki, ben sizi bırakıyorum, kendinizi eğlendirmeye çalışın, Paul uyanırsa, hemen bana seslen amca.

Mutfakta yahniyi çevirip ördeği şişe geçirirken, sabırsızlıktan tencereleri birbirine çarptı. Louise'le Lazare'ın gittikçe yükselen sesleri tavandan duyuluyor, taraçadan da işitilmesinden korkup umutsuzluğa kapılıyordu. Doğrusu böyle sağırlar gibi bağırmak, aralarındaki anlaşmazlığı herkese göstermek pek akıllıca değildi. Ama yukarı çıkmak istemiyordu: Önce akşam yemeğini hazırlaması gerekiyordu. Ayrıca yatak odalarında bile aralarına gireceğini düşündükçe rahatsız oluyordu. Genellikle onları aşağıda, ortak yaşadıkları saatlerde barıştırıyordu. Ama bağrışma sürüyordu. Birbirlerini mutsuz etmelerine dayanamadı. Kendi yaşamını başkalarının mutluluğuna adamasını getiren iyilikseverliğiyle yukarı çıktı.

— Sevgili yavrularım, dedi ansızın odaya dalarak, bunun beni ilgilendirmediğini söyleyeceksiniz belki, ama fazla bağırıyorsunuz. Birbirinizi böyle allak bullak etmek, evin altını üstüne getirmek akıllıca değil.

Hızla odanın bir ucuna varıp Louise'in açık bıraktığı pencereyi kapamaya koşmuştu. Neyse ki doktorla rahip taraçada değillerdi. Şöyle bir göz attı ve uyuyan Paul'ün yanında düşlere dalmış olan Chanteau'yu gördü.

— Sesiniz ta aşağıdan duyuluyor hem de yemek odasındaymışsınız gibi, diye sürdürdü konuşmasını. Peki bu sefer ne oldu?

Ama berikiler kızışmıştı bir kez, onun odaya girdiğini bile fark etmeden kavgayı sürdürdüler. Pauline, karı kocanın yattığı bu odada, büyük bir sıkıntı içinde ortada dikiliyordu. Yeşil dallı kalın sarı örtü, küçük kırmızı halı, eski

akaju eşya yerini kalın yünlü örtülere, kırılgan bir kadına özgü ev eşyasına bırakmıştı. Ölen anneden geriye hiçbir şey kalmamıştı. Üzerinde ıslak peçetelerin dolaştığı tuvalet masasından keskin bir siğil otu kokusu yükseliyordu. Bu koku soluğunu kesiyordu. Her nesnesi yüzüstü bırakılmış ev işlerini açığa vuran odaya, elinde olmadan fırdolayı göz attı. Her ne kadar, başkaldırılarının günlük aşındırması içinde, yanlarında yaşamayı kabul ettikten sonra, geceleri hemen oracıkta, belki de birbirlerinin kollarında olduklarını bile bile uyumaya razı olduysa da henüz odalarına ve karı koca yaşamlarına girmemişti. Daha şimdiden akşam için hazırlanmış yatağa ve odanın her köşesine savrulmuş giysi kargaşasına tanık olmamıştı. Bir ürperti, o eski kıskançlık ürpertisi kaplıyordu içini.

— Böyle birbirinizi parçalamanız olacak şey mi, diye mırıldandı kısa bir sessizlikten sonra. Aklınızı başınıza toplamaya niyetiniz yok mu sizin?

— Hayır, diye bağırdı Louise, çünkü artık burama geldi! Suçunu kabul eder mi sanıyorsun? Evet efendim! Ben dün eve dönmemekle bizi ne kadar meraklandırdığını söylüyorum. O ise bir vahşi gibi üstüme çullanıp beni yaşamını altüst etmekle suçluyor, kalkıp Amerika'ya göçmekle korkutuyor gözümü!

Lazare korkunç bir sesle sözünü kesti:

— Yalan söylüyorsun! Geciktiğim için beni bu kadar yumuşak suçlasan, hemen gelir seni öperdim ve her şey çoktan bitmiş olurdu. Seni acıklı bir yaşama mahkûm etmekle suçladın beni. Evet, yaşamını böyle çekilmez kılmayı sürdürürsem, gidip kendini denize atmakla asıl sen beni tehdit ettin.

Sonra yeniden bağrışmaya koyuldular, kişiliklerinin sürekli çatışmasıyla birikmiş bütün hınçlarını döktüler. Herhangi bir konuya takılmayla işe başlıyorlardı. Bu ise onları yavaş yavaş, keskin bir soğukluğa götürüyor, böylece bütün gün gergin geçiyordu. O yumuşacık yüzlü kadın, adam

hazlarına dokununca kötüleşiyordu. Başkalarına sürtünen, sahibine ise tırnaklarını çıkaran yaltak bir kedi kadar kötü ruhlu oluyordu. Lazare'sa, tüm kayıtsızlığına karşın, ağız dalaşlarında, can sıkıntısının verdiği uyuşukluğu aşıyor, kendini ateşlendirip eğlendirmek üzere tartışmayı uzatıyordu.

Bu arada Pauline dinliyordu. Onlardan daha çok acı çekiyordu; bu tür bir sevgiyi kafası bir türlü almıyordu. Neden birbirlerine acımıyorlardı? Birlikte yaşayacaklarına göre neden birbirlerine uymaya çalışmıyorlardı? Mutluluğu alışkanlık ve acıma duygusunda bulmak ona öyle kolay gözüküyordu ki.

— Seni servetimi çarçur etmekle suçlamıyorum, diye sürdürdü Louise.

— Hah, bir bu eksikti, diye bağırdı Lazare. Paramı kaptılarsa benim kusurum mu bu?

— Evet efendim, yalnız ceplerinin boşaltılmasına izin veren beceriksizlerin parasını kaparlar. Şöyle ya da böyle, ancak şu delikte yaşamaya yeten şu sefil dört beş yüz franga kaldık sonunda. Pauline olmasa yavrumuz günün birinde çırılçıplak kalırdı. Bütün o garip düşüncelerinle, birbiri ardından batan girişimlerinle, geri kalanı da yiyip bitirmenden korkuyorum.

— Tamam, devam et, baban da dün bana aynı övgüleri yağdırdı zaten. Oturup ona mektup yazdığını anlamıştım. O yüzden kesin para getirecek şu gübre işini bıraktım. Ama ben de senin gibiyim, hepsinden bıktım, artık parmağımı kıpırdatırsam şeytan çarpsın! Burada yaşarız.

— Çok güzel bir yaşam değil mi? Hele benim yaşımda bir kadın için. Gerçek bir zindan. Şöyle çıkıp birkaç insan yüzü görme fırsatı bile yok. Hep şu insanın sıkıntısını artıran denize bak dur. Ah, bilseydim!

— Ya ben, çok mu eğleniyorum sanıyorsun? Bilsem hiç evlenmez, alır başımı uzaklara gider, bin türlü serüvene atılırdım. Tam yirmi kez içimden geçti. Ama bitti artık, şu yitik

çukura gömülüp kaldım, gözüme uyku bile girmiyor. Sen beni bitirdin, çok iyi hissediyorum bunu.

— Ben mi seni bitirdim? Seni benimle evlenmeye ben mi zorladım? Birbirimiz için yaratılmadığımızı görmen gerekmez miydi? Ömrümüz boşa gittiyse, senin yüzünden.

— Ah! Evet, ömrümüz boşa gitti elbet, sen de onu her gün daha da çekilmez hale getiriyorsun.

Kenarda durmaya karar vermiş olan Pauline, tir tir titreyerek sözlerini kesti:

— Susun, sersemler! O kadar güzel olabilecek bir yaşamı bile bile harcadınız gerçekten de. Neden böyle acı veren, onarılmaz sözler edip birbirinizi kışkırtıyorsunuz? Hayır, hayır, susun, bu işin daha fazla sürmesini istemiyorum!

Müthiş bir sarsıntı geçiren Lazare uzun adımlarla odayı arşınlarken, Louise gözyaşları içinde bir sandalyeye çökmüştü.

— Gözyaşları bir işe yaramaz canım, diye sürdürdü Pauline. Doğrusu hiç hoşgörülü değilsin, pek çok konuda yanılıyorsun. Sen de öyle zavallı dostum, kızı böyle iteleyip kakalaman olacak şey mi? İğrenç bir şey bu, ben seni en azından iyi yürekli biri sanıyordum. Evet, ikiniz de aynı derecede sorumlu, kocaman çocuklarsınız. Tek bildiğiniz birbirinize işkence etmek. Ama ben bunu istemiyorum, anlıyor musunuz? Çevremde kederli insan görmek istemiyorum. Hemen birbirinize sarılacaksınız!

Gülmeye çalışıyordu. Başlangıçta kendisini kaygılandıran ürperti yoktu artık içinde. Geriye yalnız, kavganın bittiğine emin olmaya yönelik, tek ve ateşli bir arzu, onları gözünün önünde kucaklaştırma arzusu kalmıştı.

— Ona sarılacak mıyım? Yoo, hayır, işte bu olmaz! dedi Louise. Öyle sersemce şeyler söyledi ki bana.

— Asla! diye bağırdı Lazare.

Bunun üzerine Pauline düpedüz kahkahayı bastı.

— Hadi hadi, surat asmayın. Benim ne inatçı olduğumu bilirsiniz. Akşam yemeğim yanıyor, insanlar bizi bekliyor. Sö-

zümü dinlemezsen Lazare, zorla iteceğim. Kızın önünde diz çök, onu efendi gibi bağrına bastır. Hadi, hadi, daha candan!

Onları birer sevgili gibi birbirine sarılmaya zorladı. Açık renkli gözlerinin dibinde en küçük bir gölge belirmeden, sevinçle, birbirlerinin yanağını öpüşlerine baktı. Sevincin sıcaklığı, etkili bir alev gibi, onu ikisinin de üstüne çıkarıyordu. Oysa kuzeni, karısına büyük bir pişmanlıkla sarıldı. Hâlâ geceliğiyle duran kadınsa, kolları ve boynu çıplak olarak, gittikçe daha yüksek sesle ağlayarak kucakladı adamı.

— Görüyor musunuz, dövüşmekten iyidir, dedi Pauline. Ben kaçıyorum, barışmak için bana ihtiyacınız yok artık.

Bunu derken kapıya varmıştı bile. Kapıyı giysilerin dağınık yatağın üzerinde sağa sola saçıldığı, suç ortağı gibi algıladığı siğil otu kokusuyla dolu bu sevda odasının üstüne kapattı.

Pauline aşağıya inince mutfakta yahnisini çevirirken, şarkı söylemeye başladı. Bir kucak odun tutuşturdu ve ördeğin geçirildiği şişi üstüne yerleştirdi. Sonra deneyimli bir gözle denetlemeye girişti. Bu işten zevk alıyordu. Beyaz bir önlük takmıştı. Onlara böyle hizmet etmekten, o günkü neşeleriyle sağlıklarını kendisine borçlu olduklarını söyleyebilmek üzere en sıradan işleri bile yapmaktan mutluluk duyuyordu. Madem onun yardımıyla şu an yüzleri gülüyordu, öyleyse görevi onlara bir şölen hazırlamak, masanın çevresinde tatlı tatlı uyuklayana dek, tıka basa yiyecekleri güzel yemekler sunmaktı.

Birden aklına amcasıyla küçük oğlan geldi. Hemen taraçaya koştu, kuzenini çocuğun başına çökmüş görünce çok şaşırdı.

— Nasıl, diye bağırdı, indin mi?

Lazare her zamanki yorgun kayıtsızlığına dönmüş, omuzlarını kısmıştı. Elleri iki yanında, başıyla onayladı. Bunun üzerine genç kız kaygıyla sordu:

— Benden sonra bir daha başlamamışsınızdır umarım.

— Hayır, hayır, demeye karar verdi sonunda Lazare. Elbisesini giyince inecek. Birbirimizi bağışladık. Ama gittiği yere kadar! Yarın, başka bir öykü yaşanacak. Her gün, her saat! İnsan değişir mi, herhangi bir şeye engel olabilir mi?

Pauline yeniden ciddileşmişti. Kederli bakışlarını yere çevirdi. Lazare haklıydı, benzer günlerin birbirini izleyeceğini, yatıştırmak zorunda kalacağı benzer bir kavganın patlak vereceğini açıkça görüyordu. Üstelik kendisi de iyileştiğinden, korkunç kıskançlık nöbetlerine tutulmayacağından emin değildi. Ah, günlük acılar içinde, nasıl sonu gelmez bir teraneydi bu! Ama az sonra karamsarlığını yendi: Daha önce kaç kez toparlamıştı kendini. Ayrıca onlar tartışmaktan, kendisi de barıştırmaktan bıkardı belki. Bu düşünce hoşuna gitti ve gülerek Lazare'a söyledi. Ev çok mutlu olursa, kendisine yapacak ne kalırdı? Müthiş canı sıkılırdı, ona iyileştirilecek birkaç yumurcak bulmaları gerekirdi.

— Rahiple doktor nereye gittiler? diye sordu Pauline, onları ortalıkta göremediğine şaşırarak.

— Sebze bahçesinde olmalılar, diye karşılık verdi Chanteau. Rahip, doktora armutlarını göstermek istedi.

Pauline, taraçanın köşesinden o yana bakmaya giderken, küçük Paul'ün önünde durdu.

— Aman Tanrım, uyanmış! diye bağırdı. Görüyor musun, daha şimdiden kız peşinde koşmaya başlamış!

Gerçekten de, Paul kırmızı battaniyenin ortasında, dizlerinin üstünde doğrulmuştu. Battaniyenin kenarına dek gelmiş, emekleye emekleye kaçmaya çalışıyordu. Ancak kuma ulaşamadan battaniyenin bir kıvrımına takıldı. Sendeledi ve giysisi yukarı sıyrılmış olarak, kolları ve bacakları havada, sırtüstü devrildi. Debeleniyor, açılmış şakayık kızıllığındaki çıplak bedenini oynatıp duruyordu.

— Hadi bakalım, dedi Pauline neşeyle, malını mülkünü ortaya serdi. Durun bakın, dünden beri nasıl yürüdüğünü de göreceksiniz az sonra.

Yanına diz çökmüş, onu ayakta durdurmaya çalışıyordu. Öylesine sevgisiz bir ortamda büyümüştü ki, yaşına göre kavruk kalmıştı. Dahası, bir ara bacaklarının üstünde duramayacağından korkmuşlardı. Dolayısıyla, ellerini boşlukta sallaya sallaya, rastladığı ilk çakıl taşında kıçüstü otura otura ilk adımlarını attığını görmek aileyi kendinden geçirmişti.

— Oyunu bırakır mısın lütfen, deyip duruyordu Pauline. Hayır, ciddi bir iş, erkek olduğunu göster. Hadi bakalım, sıkı dur, git önce dedeyi, sonra babayı öp.

Yüzü sancı nöbetleriyle gerilmiş Chanteau, görebilmek için başını çeviriyordu. Kolu kanadı kırık Lazare da oyuna katılmaya razı oldu.

— Hadi gel, dedi çocuğa.

— Yoo, kollarını ona doğru uzatmalısın diye açıkladı genç kız. Öyle gelişigüzel yola çıkamaz, nereye düşeceğini bilmek ister. Hadi gözümün bebeği, biraz cesaret.

Atacağı topu topu üç adımdı. Paul, ayaklarını nereye koyacağına pek emin olmayan cambaz gibi ayaklarını ata ata, o kısa aralığı geçmeye karar verince, sevgi dolu çığlıklar ve taşkın bir coşku yükseldi. Henüz seyrek saçlarını öpen babasının kucağına devrildi sonunda. Nemli, pespembe ağzını sonuna dek açarak, küçük çocuklara özgü o mesut, tanımlanmaz gülüşle gülüyordu. Vaftiz annesi bunun üzerine onu konuşturmayı denedi: Ama dili ayaklarından gerideydi. Gırtlağından, ancak yakınlarının, ana baba sözcüklerini seçebildikleri boğuk çığlıklar çıkıyordu.

— Bu kadar değil, dedi Pauline, gidip dedesini öpmeye de söz verdi. Öyle değil mi? Bu seferki gerçek bir yolculuk!

Lazare'ın sandalyesiyle Chanteau'nun koltuğu arasında en az sekiz adım vardı. Paul şimdiye dek tek başına böyle bir uzaklığı geçmeye kalkmamıştı. Dolayısıyla, yolculuk ciddiye bindi. Pauline olası kazalara karşı yola yerleşmişti. Çocuğun bu oyuna hazırlanması iki dakika sürdü. Sonunda kollarıyla havayı döve döve yola koyuldu. Genç kız, bir ara kucağına

düşeceğini sandı. Ama o yiğit bir erkek gibi ileri atıldı ve sonunda Chanteau'nun dizlerine kapandı. Her yandan aferinler yükseldi.

— Nasıl ileri atıldığını gördünüz mü? Ah, gözü korkak değil, yaman bir delikanlı olacak.

Bunun üzerine, tam on kez yürüttüler aynı yolu. Korkusu geçmişti, daha ilk seslenişte yola çıkıyor, dededen babaya gidiyor, oradan dedeye dönüyordu. Kahkahalarla gülüyor, çok eğleniyor, ayağının altındaki toprak sallanıyormuş, her an yere kapaklanacakmış gibi yürüyordu.

— Hadi bir daha babaya! diye bağırıyordu Pauline.

Lazare bu işten yorulmaya başlamıştı. Kendisininki bile olsa, çocuklar kısa sürede canını sıkardı. Ölümden kurtulmuş neşeli çocuğa bakarken, bu küçük varlığın soyunu sürdüreceğini, ölünce gözlerini kapatacağını düşündükçe, soluğunu kesen bir ürperti kaplıyordu içini. Bonneville'de bitkisel yaşama çekilmeye karar vereli beri, annesinin öldüğü odada can verme düşüncesi kafasından çıkmıyordu. Üst kata her çıkışında, günün birinde, tabutunun aynı merdivenden ineceğini hayal ediyordu. Koridorun girişi müthiş canını sıkıyordu. Burada zor bir dönemeç vardı. Kendisini taşıyacak adamların, çok fazla sarsmadan tabutu nasıl geçireceklerini düşünüp kaygılanıyordu. Zaman, ömründen bir günü götürdükçe, ölüm düşüncesi varlığının çürüyüşünü hızlandırıyor, elde kalan son cesaretini de ortadan kaldırıyordu. Kendi deyişiyle işi bitmişti, hiçbir işe yaramazdı. Ne yararı var sağa sola seğirtmenin, diye soruyordu kendi kendine. Sıkıntısının verdiği sersemlikle yavaş yavaş tükeniyordu.

— Hadi bir daha dedeye! diye bağırıyordu Pauline.

Chanteau küçük Paul'ü karşılayıp kucaklamak üzere ellerini bile uzatamıyordu. İstediği kadar dizlerini birbirinden ayırsın, pantolonuna yapışmış parmakları ona ancak uzun uzun iç çektirmeye yarıyordu. Küçük Paul yeni uyanmaya başlayan kavrama yeteneğiyle, bütün dedelerin böyle

acı çektiklerini sanarak Chanteau'nun inlemelerine çoktan alışmıştı. Bununla birlikte, güneşin altında, gelip üstüne kapandığı zaman, gülümsemeyi kesiyor, küçük yüzünü çeviriyor ve kararsız gözlerle ona bakıyordu. İki çarpık el, et ve kireçten oluşmuş canavarımsı bir kitleyi andırıyordu. Derin kırmızı kırışıklarla kaplı, acının yiyip bitirdiği yüzü zorla sağ omuza doğru çevrilmiş gibiydi. Bedeniyse, birbirine iyi tutturulmamış taşlardan yapılmış bir aziz yontusu kalıntısı kadar kambur ve kırıklarla doluydu.

— Bir daha, bir daha! diye bağırıyordu Pauline.

Sağlık ve neşe dolu genç kız, küçük çocuğu, acıda direnen dededen, yarın korkusuyla işi bitmiş babaya koşturuyordu.

— Bu belki, daha az sersem bir kuşağın üyesi olur, dedi ansızın. Kimyayı ömrünü boşa harcatmakla suçlamaz ve günün birinde ölecek olsak da paşa paşa yaşayabilir.

Azıcık utanan Lazare gülmeye başladı.

— Pöf! O da babam gibi damla hastalığına tutulacak ve sinirleri benimkilerden daha zayıf olacak. Baksana ne kadar zayıf! Yozlaşma yasası bu!

— Susar mısın lütfen, diye bağırdı Pauline. Ben büyüteceğim ve göreceksin bir erkek yapacağım onu!

Pauline gerçek bir ana sevgisiyle küçüğü bağrına bastırırken kısa bir sessizlik oldu.

— Çocukları bu kadar çok sevdiğine göre, neden evlenmiyorsun? diye sordu Lazare.

Kızın ağzı açık kaldı.

— İyi ama zaten çocuğum var! Onu bana vermedin mi? Evlenmek mi? Tanrı esirgesin!

Küçük Paul'ü kucağında sallıyor, neşe içinde kuzeninin kendisini bilge Schopenhauer'e inandırdığını, evrensel kurtuluş yolunda çalışmak üzere bekâr kalmak istediğini söylüyor ve yüksek sesle gülüyordu. Gerçekten de Pauline, özünden geçmenin, başkalarını sevmenin, zavallı insanlığın

üstüne serpilmiş iyi yürekliliğin canlı simgesiydi. Güneş uçsuz bucaksız denizde batıyor, solan gökten muhteşem bir dinginlik yayılıyor, suyla göğün sonsuzluğu sona eren güzel bir günün duygulu yumuşaklığına bürünüyordu. Yalnız çok uzakta, küçük beyaz bir yelken hâlâ küçük bir kıvılcım oluşturuyordu. Koca yıldız, ufkun düz, yalın çizgisinin altında yitip gittiğinde, o da söndü. Kıpırtısız dalgalar üzerinde, sadece ağır ağır bastıran alacakaranlık kaldı. Pauline, kolu kanadı kırık kuzeniyle inleyen amcasının arasında, alacakaranlığın mavileştirdiği taraçanın ortasında, ayakta, yalnız gülüşüyle, kucağındaki çocuğu bağrına bastırıyordu. Her şeyden arındırmıştı kendini, çın çın öten kahkahası mutluluğunu yansıtıyordu.

— Bu akşam yemek yemiyor muyuz? diye sordu Louise; göz kamaştıran kül renkli ipek bir elbise geçirmişti sırtına.

— Ben hazırım, diye karşılık verdi Pauline. Bizimkiler sebze bahçesinde ne yapıyorlar bilmiyorum.

Tam bu sırada, Rahip Horteur, yüzü allak bullak çıkageldi. Kaygıyla sorguya çekilince, önce yaratacağı şaşkınlığı hafifletmeye çalıştı. Ardından küt diye açıkladı:

— Zavallı Véronique'i armut ağaçlarından birinde asılı bulduk.

Hepsi aynı anda şaşkınlık ve korkuyla bağrıştılar. Esen ölüm yeliyle yüzleri sarardı.

— İyi ama, neden? diye haykırdı Pauline. Hiçbir nedeni yoktu, akşam yemeği hazırdı. Ulu Tanrım, umarım ördeğine on metelik fazla ödediğini söylediğim için değildir.

Doktor Cazenove da geliyordu. Çeyrek saattir, Martin'in yardımıyla taşıdıkları arabalıkta kızı yaşama döndürmeye çalışmıştı. Bu saplantılı eski kafaların ne yapacağı bilinir miydi? Yanında çalıştığı kadının ölümünden sonra toparlanamamıştı bir türlü.

— Pek uzun sürmemiştir, dedi doktor. Mutfaktaki önlüklerinden birinin ipiyle asmış kendini.

Korkudan buz kesilmiş Lazare'la Louise susuyorlardı. Bunun üzerine, konuşulanları sessizce dinlemiş olan Chanteau, akşam yemeğinin berbat olacağını düşünerek ansızın patladı. Bir çocuk gibi yemeğinin yedirilip yatırılması gereken bu elsiz ayaksız zavallı, insan olarak kendisine acımayla uluma arasında kalmış insan kalıntısı, çılgın bir öfkeyle haykırdı:

— İnsanın kendini öldürmesi için budala olması gerekir!

Émile Zola (1840-1902): Natüralizm akımının en önemli temsilcilerinden olan yazar, romanları için gerekli yaşam deneyimini zorluklar içinde geçen gençlik yıllarında kazandı. 1864'de ilk öykü kitabı Ninon'a Öyküler *yayımlandı. 1865'de kendi yaşamından izler taşıyan* Claude'un İtirafları *çıktı. Zola, romancının olayları bir izleyici gibi kaydetmekle yetinmemesi, kişileri ve tutkularını bir dizi deneyden geçirirken, duygusal ve toplumsal olguları bir kimyacı gibi işlemesi gerektiğini savundu. l867'de yayımlanan* Thérèse Raquin*'den başlayarak tüm romanlarını aynı görüşle yazdı.* Meyhane *(1877),* Nana *(1880),* Yaşama Sevinci *(1884),* Germinal *(1885) ve* Toprak *(1887) en tanınmış romanları arasında yer alır. Zola* Yaşama Sevinci*'nde karşılaştığı zorluklara, çektiği acılara rağmen yaşama sevincini ve olağanüstü saflığını asla kaybetmeyen fedakâr Pauline'in hikâyesini tüm yalınlığıyla ustaca aktarır.*

Bertan Onaran (1937-2016): Haydarpaşa Lisesi'ni, İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. İlk çevirilerini 1963 yılında yayımladı. 1964'te Memet Fuat'la tanıştı; eserlerini çevirdiği yazarlar arasına Gide, Sartre, Camus, Mayakovski katıldı. Ardından Saint-Exupery, Marguerite Duras, Albertine Sarrazin, Gilles Martinet'den çeviriler yaptı. Cervantes'in başyapıtı Don Quijote'yi ilk kez tam metin olarak çevirdi. Wilhelm Reich'ın bütün kitaplarını Türkçeleştirdi. André Malraux, Émile Zola, Stendhal, Panait Istrati, Eugène Ionesco, Alain Robe Grillet, Nathalie Sarraute'dan çeviriler yapan Bertan Onaran'ın 1972'de Beauvoir'dan aktardığı Konuk Kız*'a TDK çeviri ödülü verildi.*

9 786053 608257

KDV dahil fiyatı
18 TL